NICETAS
seu
TRIUMPHATA INCONTINENTIA.

Auctore
HIEREMIA DREXELIO
è Societate IESV.

MVSSIPONTI,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY,
Serenissimi DVCIS & Vniuersitatis
Typographum Iuratum.

M.DC.XXIV.
Permissu Superiorum.

ILLVSTRISSIMO, EXCELLENTISSIMOQ. Principi NICOLAO FRANCISCO à Loth. Marchioni Hattonis-Castri.

SISTIT se tibi, PRINCEPS Illustrissime, generosus Athleta, idemque Victor egregius, quem nescias plusne fortiter pugnantem quàm arte nouâ gloriosè vincentem mirari oporteat. Pugna fuit cum eiusmodi hoste, qui, vt scitè Cynicus ille, & omnium versatissimus est, & acerrimus. Nisi

fortè eô minus cauenda sunt voluptatis vulnera, quô blandius inferuntur, accipiuntur gratius, perimunt iucundius. Pugnandi verò, vincendique ratio ea fuit, quâ veteris illius Cynegeiri *laus obscuretur, & gloria. Neque est ab eo nomen ipsius cur elicias;* Elinguis *est à pugnâ, in quâ linguæ iacturam dum fecit, laudem consecutus est victoriæ. Satis authorem suum loquetur perillustre facinus; intende solùm in illud oculos, prodet victorem victoria sua. Quanquam si te cupido nominis aliqua tenet,* NICETAS *est ille Ægyptius, (Nominis præclarum Omen!) qui egregio,*

& inaudito facinore triumphatâ Incontinentiâ, videtur quasi iure quodam suo vindicare sibi hoc laudis, vt tãquam veræ virtutis exemplar proponatur iis, qui eodem cum hoste congressuri, fraudum illius, & illecebrarum minus periti sunt, & scientes. Potuit ne cadere opportunius, quam vt NICETAS NICOLAO se sisteret? Quos tum apud se, tum apud omnes ordines gratiosos volebat Alexander Macedo, eos nomine donabat suo. NICETÆ quid non conciliet apud te gratiæ similitudo nominis? Accipe igitur illum, PRINCEPS Excellentissime, accipe, vt soles

teque decet, beneuolè; ut victorem, honorificè. Pluris ille facit plausus tuos, pluris gratiam quàm victricē coronam Olympionicæ. Neque sibi uni NICETAS *erit; tuis auspicijs commendatus publico, ad beatam veri Olympi lauream multis viam aperiet. Docebit enimuerò, quam discupiit olim nosse Princeps Siculus, artem indagandarum fraudum, significabit insidias hostium, scientiam reportandæ victoriæ tradet certissimam. Venies in partem illarum laudū* PRINCEPS *Illustrissime, qui nomen illi tribueris tuum. Ego verò officij in te mei hunc fructum referam*

quòd iuuentuti geminum vi-ctorum exemplar propoſuerim. Vale, &, vt facis, cum NI-CETA *vince,*

ILL

ILL.æ Veſtræ Excellentiæ

Obſequentiſſimus ſeruus
SEBASTIANVS CRAMOISY.

B. VIRG. MARIÆ DOMINÆ NOSTRÆ Nobilissimis Sodalitatibus.

A DEO DEIQVE MATRE Virgine, Felicitas sempiterna.

ETIAMNVM meus in vos affectus calet (prosapiâ, eruditione, Virtute Nobilissimi Domini Sodales) nec est quod malim quã vobis quàm plurimum prodesse, vt cùm plurimum à vobis acceperim, id demum redeat ad suos fontes. Quicquid ego adolescens vel litterarum vel pietatis hausi, id Beatissimæ Virginis Sodalitati acceptum refero, & hoc Orbi testor. Vobis debeo, & vestris cœtibus, quòd Virginis filius IESVS, in suam me Societatem prorsus indignum admiserit. Ingenuè fateor, absque sodalitio vestro fuisset, periissem, & mecum plures alij. Sed perire vix potest inter vos, nisi pereundi cupidus animum à vo-

bis in perniciem voluntariam abducat. Nec in ſcholis quidem vtiliter quis diſcit, niſi à veſtro conſortio hoc ipſum diſcat, quemadmodum & quàm ſobriè diſcendum ſit. Virtus & aliorum ſcientia eſt, & ſui. Veriſſimè Romanus ſapiens, & Marianis cœtibus accommodatè: Nulla res magis, inquit, animis honeſta induit dubioſque & inclinabiles reuocat ad rectum, quàm bonorum virorum conuerſatio. paullatim enim deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, adſpici frequenter. *a* Sanè vel ipſe occurſus veſter & adſpectus iuuat ad virtutem, & eſt aliquid quod quis à vobis vel tacẽtibus proficiat. Poſſim ego in laudem de veſtris Congregationibus iure optimo affirmare, quod priſcus poëta de vrbe Româ per cauillum dixit:

a Sen. ep. 94. circa med.

Hîc fiunt homines—— b

b Iuuen. ſat. 2. verſ. 167.

Et niſi quis inter vos diſcat hominem agere, & homo fiat verecundus, ſapiens, pudicus, operam perdidit, & ſub humanâ ſpecie pecudem, ſæpe non vnam abſcondet. Scholas & lycea occupabit iſte, &

inde vel bonus Grammaticus, vel disertus Rhetor, vel argutus Philosophus; aut etiam doctus Medicus, aut insignis Iureconsultus prodibit: At his omnibus valere, licet ad patandam farinam faciat; ad emẽdum cælum illa omnia sciuisse, cassus labor. Bonum Christianum, probum sodalem fieri, hoc artis est & sapientiæ. In hanc rem vna Virtus est, quam si quis inter Beatæ Virginis sodales non didicerit, vitia sine magistro discet auidâ docilitate. Sanè in Marianis sodalitiis varia viget virtus, *hîc fiunt homines*, ad normam Virtutis. Illi in suum exitium pessimè cauti, & ferè nunquam nisi casu boni, qui cœtus hos fugitant, qui huic disciplinæ nomen suum dare recusant, aut vbi dederint, publicos congressus declinant, & nusquam minus quàm in conuentu sodalium conspiciuntur, perpetui emansores, & nec ad numerum quidem augendum beneuoli: Hi tales, inquam, hoc vnum agunt vt nullum habeant cum virtute commercium, tantò liberiùs vitiosi, quan-

tò remotiores à caſtis oculis. Tanti eſt cum bonis conſortium, cui quidem me omnia debere fateor; & vt hoc teſtato dicam per orbem, ſcriptionem hanc iam alteram, & nouam, ad veſtra ſubſellia, Ornatiſſimi Domini Sodales, meâ voluntate animóque libentiſſimo depono, grati animi vel tenue monimentum.

Libello huic nomen eſt *Triumphata Incontinentia*. Hîc nemo malè ominetur, eum nomini veſtro inſcribi. Non hoc agit libellus iſte, perinde ſi vos adureret Incontinentia, ſed ne adurat. Vti medicinam facimus, illis in remedium, iſtis in leuamentum, in antidotum aliis: ſic etiam remotis vitiis, quâ ratione caueri ea poſſint, diſcendum eſt. Et quia difficillimum, duram iam & veterem animis peſtem extrahere, prouidè omnino facit qui præmedicatus non hoc laborat vt ægrotus eſſe deſinat, ſed vt maneat ſanus. In hunc finem ad vos libellus iſte properat, non vt Incontinentiæ morbum adimat, ſed vt non admittat.

Sed cur non librum mitto gran-

diorem, decentius munus foret? Ignoſcite, oro, dantis tenuitati, ſed & vitijs noſtri æui. hoc ſi placeat inſpicere, magnā morum euerſionē, & Incontinentiæ plurimum vbique ſparſum eſſe nō negabitis; liberè dicetis: Ægrotat orbis, & potiſſimùm ab Incontinentiâ. Atqui ægroto non grandes boli, aut in amplis patinis tuceta craſſa ſunt anteponenda; iuſculis atque ſorbitiunculis iuuādus eſt. Idem hîc faciendum. atque ſi æui noſtri genium conſideremus, ægrè aliter iuuari nunc Orbis poterit.

Volumina & prolixos codices nauſeabundum hoc ſæculum vix admittit; & iam ſalutaria, pænè in tranſitu inſtillanda. Libelli & ſcriptiunculæ etſi minus perpolitæ, modò ſuccinctæ, honeſtatis obliuionem faciliùs corrigent. Quicquid autem alij vel dixerint vel ſcripſerint, hoc vitium Incontinentiæ ſine modo, ſine fine perſequendum eſt, nam illi quoque nec finis eſt, nec modus. Et quoniam Incontinentiæ, voluptarium hoc ſed peſtilentiſſimum venenum, maximam orbis partem

inficit, ad plurimos, optem, medicus hic libellus perueniat, qui ideò breuis esse debuit, ne malum quod sanare vult, morosâ prolixitate potiùs offendat. Quòd si etiam Beatissimæ Virginis Sodales spectem, quorum honori & bono libellus hic scriptus est, ne sic quidem laciniosas adhortationes his obtrudere debui. Sũt quidam ex hominibus tam egregiã sortiri indolem, vt in ea quę tradi solent, perueniant sine longo magisterio, & honesta complectãtur, cùm primùm audiunt. Hæc tam rapacia virtutis ingenia & ex se fertilia, in hac Beatissimæ Virginis familiâ minimè rara sunt. Quare, obsecro, Sodales integerrimi, huic libello, nouo hospiti locum præbete: non amplum petit nec lautum, sed quem libellis pijs negare non soletis. Et quia Castitatis ac Continentiæ amore vos ardere non dubito, hoc victæ ac triumphatæ Incontinentiæ spectaculum beneuolis oculis & auribus accepturos prorsus confido. Vestrûm omnium castissimis precibus submissè me commendo. Monachij, die Beatissimæ Virgi-

nis lustratæ. Anno Christiano M. DC. XXIV.

Omnium vestrum,

seruus in Christo

HIEREMIAS DREXELIUS,
è Societate IESU.

Beneuolo Lectori.

FActum, mi Lector, ab omni sæculo inauditum, omnibus pòst sæculis obstupescendum fero. NICETAS, *Ægyptius iuuenis, sui & libidinis victor singularis, admirabilis, stratagemate vicit in omne æuum admirando. Putem ego in omni re Christianâ nil reperiri simile. Possumus sanè, quod ille de Vlysse, de hoc iuuene longè veriùs affirmare: Scyllam præternauigauit, nec abreptus est; Charybdi conspectus est, nec conseptus est; Circes poculum bibit, nec mutatus est; ad Lotophagos accessit, nec remansit; Sirenes audiuit, nec accessit.* a *Addam ego: vinctus est, ligatus est, armis omnibus spoliatus est, nec vinci potuit. Imò Sirenem fallacissimam & audijt & accessit, seu, accedere coactus est, & tamen submersus non est. Linguâ pugnauit, linguâ vicit, quâ penè omnes vincimur; nec vicit concitando linguam in eloquium, sed mutilando in tormentum. Vis nosse, Lector, generosissimi stratagematis incomparabile consilium? hunc libellum lege. sed quæso te, quietus lege, & animo proficiendi. Mores hîc*

a Madaurens. de Deo Socr. fine.

componimus, non verba, & animis hæc ſcripta ſunt, non auribus. Scriptionis huius finis eſt, quem & tuum eſſe cupimus, illud extremum malorum, capitaliſsimam peſtem, vitiorum omnium largiſsimam ſcaturiginem INCONTINENTIAM *expugnare. Incontinentia omnium vitiorum fœcunda mater, in omnes ſcelerum formas ſe diffundit. Qui Caſtitatis hoſtis eſt, omnium propè vitiorum amicus eſt: nec vllus vnquam Pudicitiæ bellum indixit, qui non priùs fœdera iunxiſſet, cum non ſimplici nequitiâ. Cui mens eſt vitia per compendium diſcere, in Laſciuiæ diſciplinam ſe tradat, & breuî ſe magiſtrum ex diſcipulo mirabitur. Nemo ſanctè vixerit, qui non & caſtè.*

Et ne te fallas, ô mi optime Lector, non ſolis iuuenibus, non virginibus ſolis, nec tantùm Parthenijs ſodalibus hæc ſcripta ſunt. Ad omnem ſtatum, ordinem, ſexum, ætatem attinet hæc ſcriptio, & multum quidem. Suam & viduæ, ſuam coniuges, ſuam ſponſi & ſponſæ caſtimoniam colant neceſſe eſt. Coniugij leges malè ſeruabit qui ignorarit Caſtitatis. imò auſim dicere, Caſtitatis leges

exactè sciendas illi, qui seruare voluerit coniugij. Nulli hominum ordini, ætati nulli Pudicitiæ septa transilire fas est. Et quomodo ei bene conueniat cum Virtute, cui quidem lis sit cum Verecundiâ, Virtutis sede? Ita hæc quæ de vitandâ Incontinentiâ dicuntur, nemini non necessaria scitu sunt.

Addo: plurima hoc libello doceri quæ ad omnigenæ Virtutis cultum faciant. Et vt scias, mi Lector, quod hîc sacræ institutionis summarium tibi proponã: Quicquid Anno 1621. *coram Serenissimo Electore* MAXIMILIANO, *& Serenißimâ coniuge* ELISABETHA, *de Dei Præsentiâ in omni loco, per sacros Dominici Aduentûs dies disserui, eius tibi summam & velut expressum succum libro secundo, capite decimo propino. Et quicquid Anno* 1623. *coram ijsdem Serenißimis Bauariæ Ducibus, & aulico comitatu de nouemplici* Æternitatis *inferæ tormento pro suggestu dixi, eius tibi synopsin & epitomen do, eodem libro posteriore, capite vndecimo. Et quamuis hæc scriptio tantæ molis non sit, non tamen properata aut sesquidie elucubrata est. Horatij præceptum est, nouennio pre-*

mendum, quod luci & publico velis committere. a *Seruaui, & auctarium adieci. Argumentum libelli & ordo, vt iam ostendi, hic est.*

a De arte poët. propiùs finẽ.

Viginti quatuor omnino capita libris duobus aßignantur. Liber primus per capita duodecim exponit, quæ sint cùm inuitamenta tum effectus incontinẽtiæ. Secundus per totidem capita eidem vitio præbet antidota. Origo & caussa, sed & tenor ac clausula scripti NICETAS *est, miraculum Continentiæ, & dignum cælo spectaculum. Hæc te scire volui, Lector, & cum lucro legere.*

APPROBATIO R. P. PROVINCIALIS.

NICETAM, quem P. HIEREMIAS DREXELIVS, Societatis nostræ Presbyter scripsit, aliquot eiusdem Societatis Theologis censum probatúmque; Ego CHRISTOPHORVS GRENZING, Societatis IESV per superiorem Germaniam Præpositus Prouincialis, factâ mihi potestate ab admodum R. P. N. MVTIO VITELLESCO, in lucem dari permitto, fidemque meâ manu facio, & more Societatis consigno. Monachij v. Calendas Octobres. Anno M.DC.XXIII.

Christophorus Grenzing.

APPROBATIO.

EGo infrà ſcriptus Sacræ Theologiæ Doctor & almæ Vniuerſitatis Muſſipontanæ, necnon fundati in ea Collegij Societatis IESV Rector, Librum hunc *R. P. H*IEREMIAE *D*REXELII *è noſtrâ Societate Presbyteri* in Germaniâ priùs excuſum & approbatum, typis in hac Vrbe excudi & in lucem prodire permitto.

Philippus Nicaut.

INDICVLVS IN NICETAM, LIBER I.

LIBER II.

IHS

LIBER PRIMVS

CAPVT I.

Sermonis ingreſſus.

PARTHENIVS & ÆDESIMVS colloquuntur.

PARTHENIVS. In manu mihi erat his diebus Hieronymus, ille linguarum totiusq; antiquitatis doctiſſimus ſcriptor, & Orbis Oraculum, de quo non immeritò ferebatur illud: *Neminem ſciſſe quod* HIERONYMVS *ignoraret.* ÆDESIMVS. Breuiter ſimul & copiosè laudas, doctorem laude digniſſimum, cuius ſi vel epiſtolas ſolùm euoluas, magnum eruditionis theſaurum inuenies eruendum. *Parthen.* Has ipſas legi, quibus ille libro tertio miſcet res geſtas Pauli, primi anachoretæ, vbi mentionem inijcit Ægyptij iu-

uenis, cuius heroicam virtutem, nulla, putem, vmquam sæcula satis obstupescent. *Ædes.* Hoc ipsum non ita pridem, & legi, & pænè in saxum steti. quid nos, Partheni, ad Heroas istos? *Parthen.* ita est; sed quæso te, si quidem plura super hoc libet disserere, hanc tu mihi sellam occupa, sedentes cœptum sermonem pertexemus. nam noui te è gente Peripateticorum nō esse, & Dion olim putat, vti arcum & lyram, ita & homines quiete vigere, & Stagiritæ *a* scitum est: sedendo & quiescendo animum fieri prudentem. *Ædes.* Sed num Partheni de Castitate dissserturis quies adeò est commendanda? nosti illud de Ægystho adultero: *desidiosus erat.* *Parthen.* Quietem, mi Ædesime, non otium, non desidiam suasi. Sed ad rem, & NICETÆ nostri palæstram propiùs inspiciamus. *Ædes.* Sed hac lege, vt tu mihi Theseus sis per omnem hunc explicandi labyrinthum. ego Hieronymum sumo, & ad verbum lego, te auditurus interpretem.

a *Arist. li. 7 phys.*

§. I.

Alium iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci; ibíque inter candentia lilia & rubentes rosas, cùm leni murmure aquarum iuxtà serperet riuus, & molli sibilo arborum folia ventus perstringeret, super extructum plumis lectum resupinari iussit: &, ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. quò cùm, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis colla stringere complexibus, vt corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se conferret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superaret voluptas? Tandem cælitus inspiratus, præcisam morsu linguam, in osculantis se faciem expuit: ac sic libidinis sensum, succedens doloris magnitudo superauit. *a Parthen.* O factum, superi, omnibus retrò sæculis inauditum! omnibus post sæculis obstupescendum! Hoc est pugnare, hoc vincere, hoc triumphare. Eandem

a Hieron. in vitâ S. Pauli primi Erem. c. 3. Barō. Anno 253.

Decij Imp. primo. al. 7. c. 13. ego historiam ex Nicephoro *a* verbis nonnihil alijs, conscripsi nuper, exercendo stylo. libétne audire? *Ædes.* libet quàm maximè. millies hoc mihi narra, nunquam satiabis has aures. *Parth.* Ergo recitare iubes? *Ædes.* Et iubeo & volo: recita, recita. *Parth.* Ergo animum & aures aduerte.

Cap. II.

ILLVSTRISSIMVM Nicetæ facinus, paullò fusiùs narratum.

IActat priscum æuum sui Anaxarchi libertatem, qui in vinculis tortus, linguam dentibus præcisam, in tyranni os expuit. Ne superbi, mi Anaxarche: Viros ego tecum vel cum Mutio, aut Aquilio, aut Regulo comparem? pueri & mulierculæ nostræ, vobis sæpe non pares tantùm, sed superiores longè, & vel in arctissimis vinculis liberiores sunt. Satis id ostendit Ægyptius ille iuuenis, Nicetas, cuius plus quàm heroicam libertatem & fortitudinem, nemo satis, nō dicam, laudet, sed nec

miretur ſatis. Felicem te, dicebat Rex Macedo de Achille, qui virtutis tuæ præconem nactus es Homerum. idem ego de hoc iuuene veriùs: Felicem te, ô NICETA, qui tuæ virtutis panegyriſten nactus es Hieronymum. Et videte mihi obſecro inter quot & quàm inſidioſas catenas, libertatem ſuam ſit profeſſus, caſtiſſimus hic Achilles noſter, cui longè periculoſior ſcena fuit inſtructa quã ſocio. Lectus erat ſupra omnem Sardanapali plumam, & Heliogabali olorinam culcitram mollis & delicatus; in hunc abiectus iuuenis, non ferreis ſed bombycinis vinculis ligabatur. iam actum eſſe dixiſſes de retinendâ pudicitiâ inter tot inſidias. circũ circa Voluptas ſua inuitamenta diſponebat, quibus pudica mens ſuæ caſtitatis propoſitum vix potuit non vendere. Stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore, gratas diffundebant vmbras, & clementi brachiorum motu, dulces ſuſurros obſibilabant. Has inter loquax riuulus & omni cryſtallo nitidior errantibus ludebat

aquis, & querulo rore lapillos vexabat, vnde pænè musico concentu pulsabatur. vtrinque flores & copiosa Zephyri familia. Hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascentes rosæ promicabāt. istinc Narcissorum niuem & ebur, Hyacinthorum sanguis & aurum acuebat; větulus ab omni parte placidissimus aspirabat. Heu! quid facies Christiana libertas? vndique ad voluptatem inuitaris, in tot florum lasciuiâ, in tantâ odoris fragrantiâ; & inuitatrici huic Voluptati resistes? & quomodo tot pedicas abrumpes? En, adrepit etiam petulanti vultu femina, quæ tot in te iaciet vincula, quot verba, &, vt basiliscus, solis oculis necabit. Heu! miserande iuuenis. quomodo ab hac te viperâ seruabis illæsum? nulli vnquam sua magis captiua fuit libertas quàm tibi. oculos aperis? à formâ tibi laqueus est. hos claudis? aures patent, per quas veneni satis possit instillari. sed neque manus pugnis, aut pedes calcibus castitati suæ succurrere queunt. Ah! amissa videtur integritas, & expu-

gnatum tot machinis pudicum pectus. Credibilius videtur Romanum parricidam, in culeum cum cane, ſerpente, gallo gallinaceo atque ſimiâ inſutum à vulnere ſeruari poſſe innoxium, quàm te, ô iuuenis miſerande, à libidinis peſte immunem. quidquid agas, conſtrictus teneris, nec patet vel ſpes euadendi vlla. Laſciuus Cupido ab omni parte tibi imminet, atque iam iam, quod in te venenauit telum, emittet. At, at, ante victoriam cecinit triumphum Venus. reperit conſilium Chriſtianus hic Athletes, in letali hac arenâ. Inuenit ſibi viam quâ victrix Caſtitas hoſtem ſuum triumpharet. Nam, dum ſic vndique oppreſſus iuuenis viciniſſimum periculum contuetur: Quin, ait ipſe ſecum, exurgis læſe pudor, & quibuſcunque potes armis, teipſum defendis? ſola lingua vinculum non ſentit. Rectè eſt: lingua mihi telum erit: malo eſſe mutus, quàm parùm caſtus. Dixit, & generoſiſſimo vulnere, mediam ſibi linguam prẹmordit, eámque in frontem lupæ quæ fronte caruit, ſangui-

nolentam eiaculatus eſt. Ó Niceta, ô macte virtutis & animi iuuenis, qui tot ex Orco compedes rupiſti, & virginei pudoris libertatem, in tutum aſſeruiſti, fauce pro pharetrâ, linguâ pro ſagittâ fortiſſimè vſus.

§. I.

Ædes. O cælum, ô terra, & ô maria Neptuni! quid ſimile in omni hiſtoriâ, profanâ & ſacrâ; veteri, nouâ; Romanâ, Græcâ reperire eſt? verè huic iuueni acclamari potuit: Factvm Bonvm, factum admirandum, præſigne, obſtupeſcendum. Nihil ad hoc Lacon ille adoleſcens fecit, qui bello captus, identidem clamabat: *non ſeruiam.* & vt primùm iuſſus ſeruili & contumelioſo miniſterio fungi, illiſum parieti caput rupit. Quid Mutij dextra ardenti foculo caſtigata? Sed neque ſicam Lucretiæ ſanguine ſtillantem miror; caſta illa eſſe voluit, cùm caſtitatem amiſit. *Parthen.* Habuit quidem & priſcum æuum magna Caſtitatis exempla: Xenocratem laudo, Scipionem prædico, Alexandrum Macedonem ob hoc veneror, Spurinam

& Democlem admiror, ſolum NI-CETAM obſtupeſco. Xenocrates, illius fuiſſe dicitur verecundiæ, vt ſi quid vel in beſtijs impudici videre contingeret, auerſis illud & retortis oculis continuò damnaret: Scipio commendatiſſimæ formæ virginem ſponſo, vti eam acceperat, intactam reſtituit, tam ſui quàm libidinis victor: Alexander Rex, Darij filias & coniugem, miræ elegantiæ feminas, nec oculis quidem voluit attingere: Spurina proprij vultûs elegantiam vulneribus confudit, ne alios eâ vreret: Democles in bulliens ahenum inſiluit vt ſtuprum effugeret, vterq; Caſtitatis generoſus propugnator, neuter tamen cum NICETA noſtro conferendus. Et quia Circum hunc ingreſſi ſumus, libétne pedem protollere, & quà poſſumus, hoc ſtadium emetiri? *Ædes.* Vacamus ambo: nec eſt quod recuſem, præſertim ſi tu manu ducas. *Parth.* Sed ſi errem, veniam dabis. incidi nuper in verſiculos, pauculos illos, atque ſi verba ſpectes, parum delicatos & teretes, ſed ſenſu opulentos, & neſcio an

breuius quid legeris, & ſimul vtilius. triplex illis inſcriptio, nec niſi ſex vniuerſim ſunt: En, recito.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS INVITAMENTA.

Otia, Menſa, Libri, vaga Lumina, Verba, Sodales;
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS EFFECTVS.

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes;
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS ANTIDOTA:

Lectio, Flagra, Preces, Confeſsio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Chriſti præſentia, Pœnæ.

Ædes. Memoriæ iuuandæ facti ſunt, nec diſplicent: ſed quia tu me hodie manu ducis. incipe Partheni, & explica illa tuorum verſuum ænigmata, ne cui Arabicè locutus videa-

ris. *Parth*. Admitte iam paucos hos Epicos: alios pòſt ſubdam de NICETA meo, qui, niſi luxuriæ malum ingens habuiſſet cognitum, non illud adeò fuiſſet deteſtatus, vt cum ſummo dolore balbus eſſe maluerit, quàm cum paratâ voluptate impudicus.

CAP. III.

PRIMVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, OTIVM.

NIHIL ad vitia ſeu diſcenda, ſeu committenda procliuius, quàm otioſa vita. In ludo Vitij, OTIVM Magiſter eſt & primarius doctor. Et ne mireris: Draconis lege, qui Otij damnati eſſent, capite mulctabantur. Ad libidinem maximè trahunt:

Otia, menſa, libri, vaga lumina, verba, Sodales.

En, anteſignanum OTIVM. non eſt quòd hîc quidquam cõtrouertamus; omnium vitiorum vſitatum puluinar eſt Otium, quid ni etiam ſit luxuriæ? Et oraculum eſt, quod olim affirmatè Diogenes edens: Libido, in-

Viri boni nil agere, male agere discunt.

quit, eſt otioſorum negotium. portentum eſt profectò, homo otioſus & caſtus. atque vti cognata ſunt vitia, *mentiri* & *furari*, illicò enim ego tibi furem oſtendam, ſi tu mihi mendacem; ita prorſus proxima ſibi ſunt *nihil agere*, & *malè agere*; tempus perdere, & Caſtitatem non retinere; *otiari*, & *luxuriari*. Ouidianum illud tritiſſimum noſti:

Quæritur Ægyſthus quare ſit factus adulter?
In promptu cauſſa eſt, deſidioſus erat.

A deſidiâ, pleraque libidinum incendia pullulant. Otium fauilla libidinis. Atque vtinam parentes & magiſtri hîc attenti vigilent, ſuis vt torporem omnem excutiant: exemplo præit, parens ille apud ſatyricum: *a*

a *Iuuenal. ſat.* 14. *v.* 190.

——at nunc
Poſt finem autumni mediâ de nocte ſupinum
Clamoſus iuuenem pater excitat, accipe ceras,
Scribe puer, vigila, cauſſas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem poſce libello.

Magni Imperatores, cum malè parêre militem vident, aliquo labore compescunt, & expeditionibus detinent. nunquam vacat lasciuire districtis. *a* Reuerâ.

Otia si tollas periere Cupidinis arcus,
Contemtaq; iacent, & sine luce faces.

a Senec. ep. 56.

siquidem eodem magistro monente:

Quàm platanus riuis gaudet, quàm populus vndâ,
Et quàm limosâ, canna palustris, humo:
Tam Venus otia amat———

Otiosus enim, vti verissimè Romanus sapiens, *b* non sibi viuit, sed quod turpissimum est, ventri, somno, libidini.

b Senec. epist. 55.

§. I.

Sed grauiores tibi testes adduco. Mellifluus doctor, Bernardus: *c* Sicut, inquit, per rimam sentinæ, aqua latenter intrat & excrescit, donec nauis per nautarum incuriam demergatur: ita ex otio atque ignauiâ cogitationes prauæ, & concupiscentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis succumbens, in peccato periclitetur. Otij hostẽ capitalissimum

c Serm. de S. Andreâ.

ſcias fuiſſe Bernardum, qui ſeriò ſubmonens: Omnium, inquit, tentationum & cogitationum malarum colluuies eſt otium, ſumma mentis malitia, malorum omnium ſentina, mors animæ. *a* Et vt ſciretur quàm cauendum eſſet Otium Caſtitatis ſtudioſo: Luxuria, inquit, citò decipit homines otio deditos, & grauiùs vrit ſi quem otioſum inuenit: induſtriæ & labori cedit. *b*

a *Epiſt. ad fratres de monte Dei*

b *Serm. 51. de modo bene viu.*

Laurentius Iuſtinianus, vir perinde ſanctus ac doctus: ſicut aqua, inquit, quæ caret decurſu ac iacet in foueis, putreſcit; ita & corpus otij tabe confectum concupiſcentiarum ac voluptatum carnalium parit ac nutrit inſaniam. *c* Id alibi confirmans: *d* quemadmodum, inquit, ex temperato labore carnis incendia cohibentur, ſic ex otio fouentur & creſcunt. In magnatum culinis, coquorum pigritia id compendij reperit, cùm ignis ſegnior eſt, butyrum affundit, vt ad flammam irritet. Idem pænè diaboli calliditas facit: cùm libidinum ignis in nobis fractior eſt, tunc & oleo, & pice, & butyro il-

c *l. de perfect. grad. ca. 9.*

d *lib. de ligno vitæ cap. 5.*

lum reddit viuacissimum: cibus potúsque copiosior est oleum; pix, libri obscœni; molle butyrum, turpe otium: ad hæc fomenta facilis exurgit flamma. Qui castitatem odisse vult, amet otium.

§. II.

Otium & Reges simul, & beatas perdidit vrbes. *a* Otium iners & languidum, solam requiem complectitur, quo nil fœdius, nil similius est sepulchro. Otium sine litteris, mors est & viui hominis sepultura *b*. Proximæ sanè agnationis sunt OTIVM & VITIVM, *Multam enim malitiam docuit Otiositas*, *c* vt rectè mater nugarum, & omnium virtutum nouerca dicatur. Nullus fructus est Otij, sed dispendium semper maximum: Otium, res vna omnium disciplinæ inimicissima est. Otium non tantùm non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit: & vix quidquam est, quod viam ad gehennæ fauces æquè facilem planámque reddat atque Otium. quod etiam fortissimum quemque in diuersa vitia suauiter impellit. *Multam malitiam docuit Otiositas.*

a Catull. ad Lesb.

b Senec. e. 82.

c Eccl. c. 33. v. 29.

Præclarè ſcripſit Portius Cato, neceſſe eſſe vt ſua cuique vitæ ratio conſtet; id certè niſi operoſo & laboris amanti contingere non poteſt. & ſanctioris quidem vitæ ratio proceſſu gaudet, & creſcit; ceſſatione torpeſcit & deficit. Cui verò vitam per dedecus placet exigere, Otium ſectetur, & à ſcopo ſuo quàm minimè aberrabit. Decliuis & ad omne flagitium compẽdioſa via eſt Otium. Vis veram huius mõſtri deſcriptiunculam? Pulcherrimum omnium vitiorum breuiarium & epitoma eſt Otium. Mens otioſa in mille facinorum furias diſcurrit. *Multam malitiam docuit Otioſitas. Ædes.* Pleriq; omnes contra OTIVM diſerti ſumus, & nonnunquam ore tragico in illud declamamus: at interim ſuauiùs nobis eſſe credimus, cùm vacamus; otium meliùs reprehendimus quàm fugimus. Videmus meliora & probamus; deteriora ſequimur. *Parth.* tantò peiores ſumus, quantò dulcius nobis eſt hoc peſſimũ malum. Verè, *Multam malitiam docuit Otioſitas.* Hactenus in otium dixiſſe, ſatis ſit.

CAP.

CAP. IV.
SECVNDVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, MENSA LAVTIOR, SATVRITAS, GVLA.

RES in aperto est,& pridem certa: sine Cerere & Libero frigere Venerem. Cùm enim totum illud domicilium interioris hominis, escâ stipatum, vino inundatum, decoquendis excrementis inæstuat, quid tam in propinquo superest, quàm ad Lasciuiam sapere? tunc enim libidinosus nec tenebras expectat; tunc impudicus morbum publicat; tunc petulans nusquam manum continet: & licet omne vitium detegatur in ebrio, libido tamen plurimùm, ita cùm corpus fartum est, & cuticula bene curata, ante omnia vitia resurgit libido, quæ annis sæpe integris iacuerat emortua, aut certè sopita languerat, vires resumit, maximè dum adulterijs cælata vasa propinant vinum, tanquam per se parum doceat libidinem temulentia, vt necessum proinde sit vinum ex libidine

haurire, si lasciuire lubeat. Nec vulgi dictum hîc errat: *post epulas chorea.* cui & sacra pagina adstipulatur: *Sedit populus manducare, & surrexerũt* a Exod c. 32 vers. 6. *ludere*: *a* sed lusum non bonum, lusum impium. ideò vigilanter monet gentium Doctor: Nolite inebriari b Ephes. c. 5. vers. 18. vino, in quo est luxuria. *b* Et nosti, mi Ædesime, quod veteri & vero adagio dicimus: *Nunquam fames adulteria genuit.* quod diuinus Ezechiel c Ezech. c. 16. ve. 49. clarissimè pronuncians: *c* Hæc, inquit, fuit iniquitas Sodomæ; superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius.

§. I.

Ita plerumq; post lautiorem mensam, post saliares cœnas post epulas copiosiores, ab homine nonnihil diuertimus, & quandoque etiam in pecudes degeneramus: Impinguatus est dilectus & recalcitrauit. incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo. d Deuter. c. 32. v. 15. *d* Ita lex vitiorum certa est, vt saginę substructa sit lasciuia. vt non mireris apud eos incontinentiam, apud quos reperis

offertam menſam. Et quæſo te, vel rationem tu tuam interroga, faméſne an ſaturitas Virginitati ſit amicior. Tutiùs, puto, habitat pauperum tabernas Caſtimonia, quàm Regum turres & aulas. Tibias ſcis tum maximè ſtridere, cùm maximè inflantur & plenæ ſunt vento: ita prorſus corpus humanum habet; tunc potiſſimùm in laſciuam petulantiam exæſtuat, cùm plurimùm ab epulis vinóque calet. Optimè Gregorius: [a] Ex vno Gulæ vitio, innumera vitiorum agmina, ad conflictum animæ producuntur. Vnum quidem Gulæ vitium eſt, ſed aculei libidinis innumeri ſunt, qui præcedentem illum quaſi regem ſequuntur, qui læta quidem ſuggerunt, ſed ad æterni fletûs lamenta perducunt. Hæc totidem verbis Gregorius, qui, ſilere ſi velit, loquetur experientia. Quàm multi perdiderunt pudicitiam, quia noluerunt vincere Gulam. Vnde vox illa caſtiſſimi Hilarionis: Paleis te paſcam, aſelle, non hordeo. Itáque opimiores menſas adeò abhorret Caſtitas, vt tum demum victoriam ſperet,

a *In libros Reg. lib. 5. ca. 1.*

cum corpori, velut iumento, deliciæ omnes negantur.

Verùm ab hac lege, nimium quantum recedit hoc æuum nostrum. Atque iam sæpe animum meum subijt cogitare, an non prisca illa sæcula, sanè non aurea, sed ferrea vel plumbea redierint, de quibus diuinus Lucas. In diebus Noë, ait, edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vsque in diem, quâ intrauit Noë in Arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes. *a* Æuum hoc nostrum considera, & fateberis parissimum cum illo veteri Noëmi. Editur, bibitur passim, affluenter & saliariter. neque hoc satis (venia sit à tuis auribus mi Ædesime) vomitur & luditur certatim, qualem scilicet lusum luserat, Vdo ille infelicissimus Magdeburgensis antistes. Nuptiarum etiam & chorearum vbique satis est (vrbes ingredere, & mecum senties) vbique Hymenæus & Thalassius personant. Hos mores, credo, perseuerabit Orbis, dum veniat non Noëmus, sed Christus, & ab iridis tribunali decretoriam sententiam

a *Luc c.* 17 *vers.* 27.

pronunciet in omne humanum genus.

§. II.

Ergo, ſi Veneream hanc flãmam imminutum vis ire, menſæ ſaginam minue, cibum potúmque tibi adime. Luxuriam ſubinde videmur fugere, dum fouemus. Canem tibi moleſtum vis abigere, & panem proijcis? Libidinem vis vincere, & ventrem refercis? Hoc eſt operam ludere. quid Caſtimoniam inter epulas & delicias quæris, quam Hieronymus inter prolixas abſtinentias & plagas ægrè reperit. Ergo quantum potes, circumſcribe corpus tuum, & animo locum laxa. *a* Id agere debemus, vt irritamenta vitiorum quàm longiſſimè profugiamus. Indurandus eſt animus, & à blandimentis voluptatum procul abſtrahendus. *b* Iſæus Aſſyrius, teſte Philoſtrato, interrogatus: ecquas epulas iudicaret ſuauiſſimas? Iſta, reſpondit, curare deſij. Vtinam & nos, Ædeſime, has curas corporis deſierimus curare; mens rectiùs haberet. Imperio animi, corporis ſeruitio vtendum, nec

a *Sene. epi.* 15.

b *Sene. ep.* 51.

plus fidendum huic ſeruo quàm hoſti. Hieronymus certè ſol ille ſolitudinis, integrarum hebdomadum inediâ, maligniorem in ſe flammam compreſſit; oculos cælo inhærentes, & quaſi caueâ ſuâ egreſſos, lacrimarum pluuiæ ſequebantur. En tibi, & aquâ pugnauit in hunc ignem, & alimenti ſubtractione. Sed pertexamus cœptum verſiculum; ita is habet: Otia, Menſa, libri——*Ædes.* Attentum habes auditorem; ſecurus perge.

Cap. V.

TERTIVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, IMPVRI ET OBSCOENI LIBRI.

PESTIS ipſiſſima ſunt, hi tales libri, & certiſſimum venenum legentium. Et quod longè peſſimum, vbique obuium eſt, hoc genus toxici, & liberaliſſimè quacunque ſparſum reperies, neque enim vno tantùm idiomate obſcœnitas in libros irrepſit; omnibus graſſatur linguis: Germanicâ, Italicâ, Gallicâ, Hiſpa-

nicâ, Belgicâ, Latinâ, Græcâ; solutâ & ligatâ oratione, súntque hoc fœdo scribendi genere, priscorum & recentium plurimi infames, è quibus alij historias texunt, alij satyras scribunt, alij poëmata pangunt, illi fabulas concinnant, isti alium scribendi Circum ingrediuntur, in quo cum veris, tum fictis narrationibus, historijs & fabulis hoc vnum agunt, vt lectorum animos Veneris lue venenent, & vt minimùm ad cogitationes impuras, si non ad lasciuos sermones, & ipsos ausus pelliciant. In hos tales iure commotior Tullius: *a* molliunt, inquit, animos nostros; neruos omnes virtutis elidunt. In horum albo sunt plerique omnes prisci poëtæ, fabulatores, satyrici: non nomino, ne nosse doceam. Horum omnium scripta si castigata non sint, & ab obscœnitatis sordibus eluta, lectori merissimum venenum sunt. non tanget hos, quisquis Castitatem cordi habet. Ouidius ipse ob hoc ab Augusto in exilium relegatus, nec à Tiberio reuocatus, cautè id monet.

a *lib.* 2. *Tuscu.qq.*

Eloquar inuitus, teneros ne tãge poëtas;
Submoueo dotes impius ipſe meas.
Audiſne? ipſe peſtilens poëta vociferatur: ne me attingas, abi, recede, prædicit periculum, malum antè denunciat, proclamátque: fuge, procul eſto, ne inficiaris. Tu verò infers te, & irruis; & nec amicorum reuocantium, nec hoſtium repellentium voces audis; tangis, legis, relegis, expendis magis ſerius quàm diuinas paginas. Ergo iure vox è cælo intonat: quis miſerebitur incantatori à ſerpente percuſſo, & omnibus qui appropiant beſtijs? *a* Tu igitur, ne tange hos, quiſquis infici non vis, & perire. neque enim hi peſtilentiſſimi codices aliud ſunt Origeni, quàm ranæ Ægyptiæ; Hieronymo glandes & ſiliquæ; Auguſtino flumen Tartareum, in quo miſerè deuoluitur ad inferos, humanæ gentis pars magna.

a *Eccl. ca.* 12. *v.* 13.

§. I.

At verò dicas: hinc verba diſco, hinc ſtylum acuo, hinc eloquentiam haurio, & ritus veteres cognoſco. Nimirum, diſcere vis bene loqui, & malè

malè viuere; imò verò & malè loqui, & malè viuere. ex abundantiâ enim cordis os loquitur. *a* & quid opus aurum in hoc luto quærere? Itáne, mi iuuenis, ex oleto isto tantùm tibi eruditionis accedet? perinde atque si Musæ natæ sint & denatæ cum his Venereis satellitibus. Et deinde, sit ita, mi iuuenis, sine his eruditionem parari non posse; nunquid satius est iacturam facere doctrinæ quàm pudicitiæ; & velle potiùs minus eruditum, quàm minus castum esse? At istud mantelum est & prætextus vanissimus, sine hoc obscœnorum scriptorum lenocinio scientiam, stylum, eloquentiam non constare.

a *Matt. c.* 12. *v.* 34.

Si ego tibi, mi Ædesime, Falernum capaci auro vel gemmam propinem, prius tamen fœdum araneum in hoc generosi potûs carchesio cõmoluïssem; responderésne propinanti? tantíne apud te esset Opimianum vinum, vel rari artificij Chrysendeton, vt oculis tuis certũ periculum nunciãtibus nõ crederes, sed allicienti gulę paréres? tam fungi te &

fatuum non credo. ſimillimum prorſus in his libris eſt: phraſis, ſtylus, elocutio, velut aurea patera blandiuntur oculis: veſtis inſuper libri, purpurâ & auro nitens, icones in æs inciſæ, dictio vernans & florida; fabulæ etiam & facetiores hiſtoriolæ, ritus priſci æui, velut vinum edentulum, & centum annorum Opimianum, inuitant ad hauriendum, ad legendum. Sed cogita quàm pinguis hîc innatet araneus? laſciuia, obſcœnitas, libido hîc latent: mors in hæc pocula ructauit: præſtat hîc ſitim ferre, quàm mortem bibere.

Libri certè inhoneſti quauis colubrinâ ſanie peſtilentiores ſunt & pernicioſiores. namque obſcœnus ſcriptor, omnium horarum leno eſt, nullóque non tempore ad impuros cogitatus motûſque inuitat, & peſte letali inficit, quos obſequentes habet, atque in exitium ſuum curioſos. Ita fit vt multò maxima ſit horum librorum, & turpium picturarum pernicies, cùm illi tectæ fœditatis ingenioſo inuolucro alliciant, iſtæ tenaci oculorum viſco decipiant, &

Castimoniam expugnent. Neque talium librorum auctores aliud faciũt, quàm qui fontes publicos veneno inficiunt, tot funerum rei, quotquot inde biberint.

§. II.

Surena, Parthorum Dux, Crasso vnà cum plurimo milite atque filijs interfecto, inter prædam, Aristidis Milesia reperit, & ob id Romanis plurimum insultauit. Quid cacodæmon faciet in morte, cùm Ouidios & Amadisios &c. moriturorum oculis ingeret, quos sani tantis studijs legebant, forsan etiam re diuinâ ob id facilè temeréque neglectâ? Scis, mi Ædesime, quid olim Hebræi ad Romanum tribunal succlament: *Non hunc, sed Barabbam.* Itidem prorsus spurcorum scriptorum lectores faciunt, & grandi voce, hoc est, opere ipso succlamãt: NON hunc, non libellum de Imitatione Christi, nõ stimulos Virtutum, nõ Claudium Viexmõtium de Pœnitentiâ, nõ Dominicum Cãdelam de Virginitate, nõ Franciscum Brunum de Christo, aut

Christi matre; non Ludouicum Granatensem pro pietate plurima scribentem, non Franciscum Arias de imitandâ Beatissimâ Virgine disserentem, non Ludouicum Richeomum de Peregrino Lauretano loquentem: non hos volumus; apage cum talibus. sed neque Didacum Stellam de Mundi contemptu, neque Gabriëlé Inchinum de omnium Nouissimis, non opus Marianũ Martini Delrij, non sacras meditationes Ludouici de Ponte; nullum horum, sed Barabbam, sed Amadasium Gallicum, copiosum illum & illustrem scriptorem, qui vltra vicenos quatuor libros conscripsit; da Heliodoros, Arbitros; da Madaurenses, Faustos; hos volumus, non illos alteros morosos scriptores. Itáne vos, Christum & Christianas lucubrationes tam facilè repudiare, admittere Barabbam, parricidas libros in exitium vestrum petere & fouere? Dixi iam suprà, obscœnas has chartas ranis Ægyptijs similes, quæ absono carmine perstrepebant in omni domo, ipsas etiam mensas fœdabant, ipsa

etiam cubicula turbabant. ita ſacra pagina: *a* quæ ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & ſuper ſtratum tuum &c. Rectè, in ſtratum, nam & dormituro, imò & dormienti hæ tales obſcœnæ ranæ ſeſe ingerunt. Et hinc, mi Ædeſime, etiam cùm dormimus, ſæpe culpâ non caremus: ſomnus etiam in noxam nobis abit, quia cùm vigilaremus, ſine noxâ non fuimus. Et quæſo, quæ tandem hæc noſtra inſania eſt? iam proximus ardet Vcalegon, ac flammas vomit caminus noſter; & nos reſinam & oleum affuſuri accurrimus. quid opus, libidinem his libris accendere? iam antè ſæuit nimium quantum in humanis membris, à protoplaſti letali morſu. ſatius profectò foret vel oculis carere, quàm illis tam malè vti.

a *Exod. c. 8. verſ. 3.*

§. III.

Narrat Ioſephus, *b* Theopompum mente motum fuiſſe, diebus triginta, quòd fuiſſet circa legem diuinam curioſior: Theodectæ verò poëtæ, cùm aliquid è ſacro volumi-

b *lib. 12. Antiq. Iudaic. c. 2. proximè finẽ; cùm ſit longiſſimum.*

ne tragœdiæ ſuæ inſerere tentaſſet, oculos glaucomate ſuffuſos caligaſſe quòd ſi nec ſanctæ quidē (ſic loquar) curioſitati ſit venia, quæ erit impiæ illi & fœdæ? non bene conueniunt, nec in vnâ ſede morantur, Virginitas & Curioſitas, hæc præſertim in laſciuis paginis. Conſuluit ſibi Nonnus poëta, qui Dionyſiaca ſua diſcerpſit, & ſtylum ad ſacra conuertit. Æneas Syluius, dein Pius II. Pont. Max. dum illi virebant genua, quædam licentiore calamo in lucem dedit quæ maturioris iam æui, primus ipſe iudex damnarit; plurimum etiam, vt ea omnia ſuppreſſum iret, laborarit. hinc eiuſdem voces illæ & preces: Seni magis quàm iuueni credite: & Pontificem pluris, quàm hominem priuatum facite; Æneam reijcite, Pium ſuſcipite. Ioannes Picus Mirādula libros amorum ab ſe compoſitos exuſſit. Noui ego, qui ſub vitæ finem verſiculos eiuſcemodi molliores hoc verſu damnarit; Ite mali verſus, animam qui perditis, ite. Æuo noſtro Laurentius Gambara, Petrus Bembus, Franciſcus Pe-

trarcha, Torquatus Taſſus, Petrus Ronſardus; plures alij acerbè demum deplorarunt, quidquid olim calamo minus verecundo exararunt. ita hi libri nuſpiam tutiore ſunt loco, quàm cum in flammâ ſunt. Sed ex te, quiſquis eiuſcemodi chartas reuoluis, quæro: admitteréſne in ædes tuas lenonem aut lenoniæ artis vetulam? apage tu mihi hos tales hoſpites in honeſtâ domo, reſpondebis credo. Atqui, mi iuuenis, obſcœni libri & imagines omni lenone peiores ſunt, vt qui omnibus horis pelliciant. Malus homo ſubinde boni conſilij eſt auctor, at ex libro malo & laſciuo honeſtatem nunquam condiſces. Hic, vti venenata beſtia tolli poteſt, mutari non poteſt, idem ſemper & vbique ſibi ſimilis, peſtilés, animorum corruptor, euerſor candoris, pudoris, ſanctitatis, vniuerſæ virtutis; doctor proteruiæ, inuerecundiæ, laſciuiæ, vitiorum omnium. nulla Circe, nullæ Sirenes, nulla Hydra aut Harpyia tam viroſa

aut noxia fingitur, atque ſunt impura volumina. Quare Concilium Lateranenſe & Tridentinum, à Chriſtianis oculis & manibus, ea meritò ſeuerâ lege arcent. Si enim ſanctiſſimus vir Hieronymus ad Chriſti tribunal flagellatum ſe aſſerit, quòd Ciceronianus eſſet, quid tu Catullianis, Propertianis, Amadiſianis futurum cenſes? *Ædes.* Perſuades, Partheni nec differo quin hodiernâ aut craſtinâ luce bibliotheculam meam recenſeam. ſi quos huius notæ libros reperero, expellam hoſpitio. ſed quid de picturis cenſes, quæ cum veſte honeſtatem exuerunt?

CAP. VI.

QVARTVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, PICTVRÆ INHONESTÆ.

P*Arthe.* Quod de libris obſcœnis dixi, idem de picturis talibus affirmatiſſimè aſſero: peſtem & venenum immittunt per oculos in animum. Cùm tentatio deeſt, pictura ſupplet. Multa olim idola propone-

bantur adoranda, quæ vel aſpicere honeſti oculi dedignarentur. Ideô diuina Sapientia clamitat: *a Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum, & adinuentio illorum, corruptio vitæ.* Inſani mortales, turpitudinem quam picti Dij Deæque præ ſe ferebant, eam ipſi honeſtatem interpretati ſunt, nec ſibi vetitum credebãt quod Dijs licuiſſet. Ab his fontibus tales riuuli. Ab inhoneſtis picturis, facilis gradus eſt ad actus inhoneſtos. *Ædes.* Nec tamen omnes eiuſcemodi picturas damnabis, mox ad Vulcanum ablegandas: quandoque artificio parcendum. Pictores & ſculptores, hominem ideò ſæpe fingunt inueſtem, vt humani corporis eniteat artificium, quà ſtructuram prorſus admirabile. *Parthen.* quid? tu his patrocinare? quaſi verò artificium pereat, niſi pereat pudor. laudatiſſimi pictores fuerunt, qui tamen caſto ſemper penicillo ſunt vſi. quales Titianus & Tintoretus, Veneti; qualis Chriſtophorus Schvvarz Monacenſis; eorum opera ſummi artifices etiamnum mirantur: ij num-

a *Sap. c.* 14 *verſ.* 12.

quam inuerecundis coloribus pinxerunt. Tintoreti quidem opus, Christus à Romanis militibus crucifixus, in Venetâ Curiâ, sermone muto hodiéque concionatur. At verò Christophorus Schvvarz, quicquid artis (vt ipse fassus) quicquid sensûs, animi, affectûs, venustatis habuit, in vnam Beatissimæ Virginis sedentis & puellum filium genibus fouentis imaginem ita consumpsit, vt sibi demum satisfecerit. & hæc Monachij in aulâ Scholarum Societatis IESV etiamnum spectatur. sed (quod admirandum) nulli artificum est imitabilis, quamuis eximij pictores tentârint non semel parem effingere, successu tamen prorsus impari. Et hæc pictura eò nobilior, quò artifex ille ingenium omne atque artificium, non in amorum Deam, sed in *Domini* matrem pingendam impendit.

Pictores illi sine fronte, venatores simul sunt, sed diaboli; his talibus picturis velut retibus incautos oculos illaqueant. Incredibile, quantum malorum in Orbem inuehant, las-

ciuæ hæ imagines. Et tamen vbique pænè locorum, hoc oculorum virus reperire est. in cubiculis, diætis, cœnaculis, in hortis, fontibus, in propylæis, vestibulis, triclinijs, in ipsis poculis, in vijs publicis; libros etiam cùm eruditos, tum eos quos stemmatum vocant & amicitiæ, inficiunt. Et quot oculi ad hos scopulos fœdè impingunt?

§. I.

Caligula Romæ, publico epulo, seruum ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confestim tradidit, vt manibus abscissis, atque ante pectus à collo pendentibus, præcedente titulo, qui caussam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. *a* Sulpicius Galba numulario non ex fide monetam versanti, manus etiam amputauit, & ad pecuniarium abacum affixit. Digni prorsus hoc supplicio sunt pictores, qui adeò verecundiæ obliuiscuntur, vt plurimorum oculos in eandem secum trahant inuerecũdiam. Libros obscœnas multi non

a *Sueton. in Calig. c.* 32 *& l.* 7. *in Galbâ.*

legunt, quia non habent; imagines lasciuas plurimi aspiciunt, quamuis eas non habeant. Et velut auiculæ quæ viscatis virgis falluntur, quantò magis alas his applaudunt, tantò magis inhærescunt; sic oculi hoc diaboli visco tenaciùs retinentur, quò diutius spectant. Certè vel ipsis idololatris picturæ tales minimè probabantur: si quis inter eos prudentior aut honestior, fœdas has oculorum illecebras plurimùm semper detestatus est.

a l.7.polit. cap. 17. Aristoteles, in suis politicis: *a* Cùm verò, inquit, dicere quidquam tale interdixerimus, clarum est quòd & aspicere, & picturas & actus deformes prohibemus. sit igitur cura magistratibus, nullam neque picturam, neque statuam esse talium rerum imitatricem. Sed, ô mi optime Aristoteles, iam pridem vapulas, philosophia tua moralis dudum exulare iussa est, nos aliter mores instruimus. si hodiéque fas tibi foret, ô mihi Philosophe, Christianorum ædes obire & pictas in ijs tabellas aspicere, è plurimis ablegatam vere-

cundiam omnem pronunciares. Hæretici certè adeò iam depuduerunt, vt Christi crucifixi effigiem cubiculis & hypocaustis eijciant, Faunos pictósque Cupidines, Veneres & Fortunas ad mensæ parietem affigant, vt vnà prandeant & cœnent libidines. Sed nec in templis, Christi Diuorúmque icones tutæ sunt; illinc etiam exturbantur, à mansuetissimo Caluini spiritu. Imagines lasciuæ raram patiuntur proscriptionem; nec vnius alteriúsue loci exiliũ horrent, cùm alibi tantò ampliore hospitio recipiantur. At verò castissimæ Catharinæ certamen, integerrimæ Vrsulæ triumphi, verecundissimæ Agnetis victoria, tot mille fortissimorum martyrum depicta supplicia procul amandantur; euocantur contra ex inferis Deæ omnem impudicitiam professæ, earum imagines sub aspectum collocantur, vt perire volenti, vbique pateat pereundi occasio. Indignum dictu est, à Christianis talia ex Orco monstra in pretio haberi, & Seruatoris, Deiparæ, Diuorum imagines, velut nescio quam

idololatriam ſapiant, eliminari, & ex omni ædium loco proſcribi: Beatiſſimæ Virginis effigiem nullâ domûs parte tolerari, fœdiſſimæ Veneris imaginem loco editiore honorari.

§. II.

Vnius è ſodalibus Marianis Ingolſtadij eximia virtus fuit in abolendo hoc malo. Compererat hic, clam per vrbem vænire, à neſcio quo propolâ, obſcœnas imagines, quæ oculos honeſtos ſéque ipſas erubeſcerent. Conſtituit eas adoleſcens tollere: abijt; coëmptáſque ad vnam omnes, ne quos vrerent, flammis combuſſit: teſtatus, nihil ſe neque lucro maiori emiſſe, neque diſpendio minori perdidiſſe. a O factum bonum, & ad leges Pudicitiæ! Laceret, vrat inuerecundas imagines, qui diſcerpi non vult & comburi animum. Tales picturæ, mihi crede, ſæpe peiores multò ſunt colloquijs impuris: dictio dicta perit, auolant leuiſſima verba; littera ſcripta manet, turpitudo picta perſeuerat, & ex his oculis in

a *Anno 1614. factum.*

alios atque alios oculos ſeſe inſinuat. Ita, imagines ſpurcæ, aræ ſunt diaboli, in quibus oculi, cogitationes, & cor, huic Orci domino ſacrificantur. Damnum, vix quiſpiam ſatis æſtimet, quod ab impuris his ſimulacris infertur, tam illorum auctori quàm ſpectatori. Narrauit mihi nuper celeberrimus chalcographus & pænè catalogum texuit eorum tantùm pictorum atque ſcalptorum qui artificiosè quidem, ſed inuerecundè pinxerunt aut ſcalpſerunt; demum ad incitas redacti aut præmaturo funere ſublati finierunt miſerrimè. Adeò nemo impunè vel conficit vel aſpicit hæc libidinum irritamenta. Procul ergo procul Ariſtidis vel Pauſaniæ, aut etiam Nicophanis infames labores, quos meretricios pictores antiquitas vocabat, qui votum ſuum in picturâ confitebantur. Apage hoc artificium quod oculis ſe vendit, & pudorem eripit. *Ædes.* Pictorum cauſſam, Parrheni, non agis. *Parthen.* imò verò maximè, ſed eorum quorum colores artificium monſtrant, non laſciuiam de-

cent. *Ædes.* Equidem tecum ſenſi, vt rem fatear, antequam iſta in picturas inuerecundas diſſereres: nec quiſquam eſt, puto, tam ferreæ frontis, qui non fateri cogatur, has tales imagines concitandæ libidini plurimùm facere. Et hoc tibi de me perſuade, ſi quid ego minus verecundè pictum in muſeo meo, aut inter meos libellos, aut in ceterâ ſupellectile reperero, hodie in igne erit. *Parthen.* Sic oportet: melius eſt ardere telam aut chartam, quàm animam. *Ædes.* Sed promoueamus pedem, ad vagos oculos.

CAP. VII.

QVINTVM INCONTINENTIÆ, inuitamentum, OCVLI VAGI, CVRIOSI, EMISSITII.

PArth. Inter libidinis inuitamenta, poſui *Vaga lumina.* Verſiculum meum repeto:

Otia, menſa, libri, vaga lumina—

Libidinis malum non vno tantùm oſtiolio in animum irrepit: ſæpe per

aurium

aurium patulas portas, at sæpius & perniciosiùs per oculorum geminas fenestras ascendit. Vix opus hîc testibus, malo nostro id experimur. Sanctissimum Prophetam Dauid, in duo ingentia scelera præcipitarunt incauti oculi. Vidit, & exarsit; factus adulter & homicida, solo lauantis mulieris aspectu. *a* Ideò Iob præcipitium hoc & metuens & cauens: *b* Pepigi fœdus, inquit, cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. quam enim partem in me haberet Deus desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? rectissimè cum oculis fœdus pepigit, cum oculis enim paciscendum est ei, qui tueri vult Castitatẽ. nam nisi oculi certâ lege & fœdere obligati sint ac constricti, nullum erit tam firmum Castitatis propositum, quod oculorum fraus, vel importunitas, vel etiam negligentia, & leuitas non labefactet. Ephremi dictum est: Aquæductus confractus perdit aquas; oculorum distractio mentem castam destruit. *c* Hinc Christus vt oculorum procacitatem comprimeret, legem

a 2. *Reg. c.* 11. *v.* 2.
b *Iob. c.* 31. *vers.* 1.
c *tom.* 2. *tract. de Humil.*

tulit tam ſeueram: qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *a* Per Moſen, inquit Gregorius, *b* luxuria perpetrata, per auctorem mũditiæ Chriſtum, etiam cogitata damnatur. Hinc tot monita, tot præcepta oculis data: Ne reſpicias mulierem &c. Virginem ne conſpicias &c. Auerte faciem tuam à muliere comptâ &c. *c* Hinc illa multò prudentior quàm ſeuerior Zaleuci Locrenſium legiſlatoris lex de eruendis oculis adultero, vt qui ſint adulterij vel duces, vel ſuaſores. Oculum, primam amoris viam eſſe, non abſurdè dixit Lucianus. Oculus, Amoris Principium eſt, Platoni: Amoris ſedes, Philoſtrato.

Si neſcis, OCVLI, *ſunt in amore duces. d*

Ea, inquit Nazianzenus, oculi impudici & auidi attingunt, quæ nefas eſt attingere: ſunt enim organum auidiſſimum atque promptiſſimum. hinc eleganter Baſilius: *e* Oculis, inquit, velut *manibus incorporeis*, quicquid volumus, attingimus.

a *Matth. c. 5. v. 28.*
b *in Iob. c. 31.*
c *Eccleſ. c. 9. v. 3. 5. 8. 9.*
d *Propert. lib. 2. eleg. 15.*
e *l. de verâ virginitate.*

§. I.

Quod de Naphtâ, ſulphureo bitumine Plinius: *a* Huic, inquit, magna cognatio ignium, tranſiliúntque protinus in eam vndequaque viſam; hoc quoque de ardẽtibus oculorum tædis, & concupiſcentiæ igne affirmare licet. ideò continenda omnino ſunt lumina, ne alienam videant formam & pulchritudinem, eſt enim his oculorum ignibus cum pulchritudine maxima cognatio; tranſiliunt in illam vndecunque viſam. decor naturâ ſuâ, inquit Tertullianus, *b* libidinis inuitator eſt. *Ædes.* At viri boni aut feminæ pudicæ forma non lædet me. *Parthen.* O mi Ædeſime, multa bona ſunt, multa ſunt optima, ſed non tibi, non mihi, non illi alteri. Suſanna bona erat, & ſancta, ſed non ſenum illorum oculis: bona erat (puto) & honeſta Berſabee, ſed non bona oculis Dauid: bonus erat, optimus erat Hebræus Ióſeph, & tamen oculos dominæ aduſſit: bona erat arbor Paradiſi, ſed tuos illic oculos amiſit Eua. Inſani hominis eſt, oculos eruendos præbere,

a *Plin. l. 2. c. 105.*

b *Tert. l. de cult. fem.*

eâ tamen lege, si gladiolo eruantur aureo. virginea forma gladiolus est aureus curioso spectatori, sed oculos non minus perdit, qui sic perdit. Magnus ad concupiscentiam aditus est, hoc vnum, VIDERE. nam, quod Clemens Alexandrinus *a* sapienter monet; dum lasciuiunt oculi, calescunt appetitiones. sic prima fornicationis sagitta, est oculus — vrítque videndo, femina. *b* Non tam eleganter quàm verè multis sæpius occinendum: Caue tibi, tuísque oculis, caue animo tuo: Est mulier tactu viscus, visu basiliscus. *Ædes.* sed reuerà difficile est, hos scintillantes capitis nostri orbiculos, tam seueris semper legibus adstringere. Natura illos in capite, velut in animatæ turris vertice collocauit, tanquam speculatores, vt imminẽte malo reliqua membra præmonerent, & periculo subducerent. ita oculi aperti sint necesse est, custodes enim sunt nostri corporis. *Parthen.* non nego esse, sed de his custodibus, cum Iuuenale *c* sæpe quis quærat — sed quid custodiet ipsos Custodes? Ergo faciant officium

a *Clem. l. 3. pædag. c. 11.*

b *Virg. 3. Georg.*

c *Iuu. sat. 6. v. 345.*

oculi, corpus custodiant, sed ita, ne hosti prodant animum, quem clausi aut modestè depressi meliùs seruabunt, quàm hiantes & aperti. erigere se volunt? cælum aspiciant; submittere? terram tueantur. *Ædes.* non adeò pulchrum censeam, sic detecto semper vultu inter homines versari, quasi furti reum. *Parthen.* imò verò pulcherrimum; sed nec decentior alius Verecundiæ habitus est, quàm oculos deprimere, & in terram figere. & scísne sanctissimo viro Ephremo, quid circa hoc, documenti dederit muliercula? *Ædes.* aueo scire, enarra sis.

§. II.

Parth. Edessam tendebat Ephrem; *a* in viâ Deum sic precabatur: Domine, tu meum hoc iter sic dirige, vt primo vrbis ingressu, in eum virum incidam, qui mecum disserat super ijs, quæ sint iuuando & excolendo animo. cúmque iam citatiore gressu portæ immineret, secum ipse cœpit disquirere, & quas viro illi quæstiones poneret, quæ primo, quæ loco vltimo interrogaret. dum sic suis

a *Sozom. lib. 3. hist. Eccl. c 16. Sur. tom. 1. Feb. 1. è Metaphraste.*

merſus cogitationibus incedit, en tibi mulier leuicula, ſub ipſam portam illi fit obuia. Ephrem fixis in eam oculis, quaſi emotæ mentis ſubſtitit: turbabatur nimirum vir ſanctus hoc feminæ occurſu, dolebátque votis Deum non annuiſſe; ita triſtes & indignantes oculos, in feminæ vultu ſtatuit. non minus illa, eum ſic ſtantem obtutu acerrimo cœpit contemplari. Vbi ſic inter mutuos aſpectus aliquamdiu ſilentium tenuit, demum prior Ephrem, pudorem femellæ incuſſurus: non erubeſcis, inquit, procacula, tam fixis oculis me petere? Non erubeſco, inquit illa, mi bone vir: licere mihi reor te ſic aſpicere; ex te tuóque latere ſumpta ſum. Tibi verò conuenit, non feminas, ſed terram, matrem tuam aſpicere, è quâ ſumptus es, & in quam reuerſurus es. Audijt Ephremus inexpectatam prorſus concionem, & ipſe ſibi tacitus dixit: *Hoc habes*, mi Ephrem, & nunc votis tuis ſatisfactum. Petijſti à Deo, vitæ magiſtrum, & nactus es. huic feminæ minerual debes, & gratias.

idem Deus viri, idem feminæ ore loquitur. habes abundè ſatis in hunc diem, habes in multos annos quod diſcas, & exerceas: oculos cuſtodi, feminis eos claude, terræ aperi, & ſepulchrum circumſpice. Et nos, mi Ædeſime, aut cælo attollamus oculos, aut terræ defigamus: ita *volare* docendi ſunt oculi, & *repere*, volare ad Deum, repere ad ſepulchrum. Grande bonum, oculus tranquillè pudicus.

Et caſtigatæ collecta modeſtia frontis.

Ædes. permitte, vt te turbem, & interfari liceat. Et cur oculi in humani corporis formaturâ, vltimi omnium vitam accipiunt (ſic fertur) & amittunt primi, cum moriendum? *Parthen.* Optimè id conſtituit natura, vt quò maius eſt ipſorum periculum, eò minus ſit nocendi ſpatium & ſapientiſſimè Deus, oculos fletus inſtrumentum eſſe voluit, vt quo vitiorum ſordes hauriuntur, eodem per lacrymas diluantur. Nec enim amori tantùm, ſed & omnibus vitijs in animum per ocu-

los via eſt, vt rectè affirmat Fabius.

a Quintil. declam. 1.

a Huic adulterium monſtrant, huic inceſtum, huic domum quam concupiſcat; irritamenta vitiorum ducéſque ſcelerum ſunt oculi: adeóque pars innocentiæ eſt cæcitas, quâ cupiditatibus innumeris via inciditur. Samſon ille abſtemius, & magno Dei dono natus, vt Dalilam vidit, perijt; iam cæcus perditum robur reparauit, quod malè oculatus perdiderat. Homo libidinis amans, compedes gerit in oculis quibus vinciat, gluten quo affigat, hamum quo inũcet, flammas quibus adurat, ſagittas quibus confodiat, & ſuum animum, & aliorum. his compedibus vinctus, hoc hamo inuncatus, his flammis aduſtus, his ſagittis confoſſus eſt Aſſyrius Holofernes. vidit Iuditham, & vitam perdidit: *Cúmque intraſſet ante faciem eius, ſtatim captus eſt in ſuis oculis Holofernes. b*

b Iudith. c. 10. v. 17.

§. III.

Alexandri Macedonis non tam miror inuictam dextram, quàm pudicos oculos: Darij vxorem, inquit

Plutarchus,

Plutarchus, *a* quia formosissima dicebatur, noluit in suum venire conspectum. Oculorũ pestem quia prudenter timuit, fortissimè cauit, magis victor, Darij coniugem non videndo, quàm Darium vincendo. Periclem Atheniensium principẽ hoc quoque nomine laudatissimum non transeo. Hic, cùm in præturâ collegã haberet Sophoclem, ac is publico officio vnà districtus, prætereũtis pueri formam impensiùs laudasset, intemperantiam eius perstringens: Prætoris, inquit, non solùm manus à pecuniæ lucro, sed etiam oculi à libidinoso aspectu debent esse continentes. *b* Væ nobis Christianis, supremi iudicij die: leges nostras tam exactê nouimus, quàm facilè in eas delinquim⁹. Clamat legislator Christus: *c* Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te: bonum tibi est vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentẽ mitti in gehennam ignis. Seria lex: sed apud multos petulantia oculorum ab eâ non cadit; iocum putãt, emissitios suos oculos, velut pecus

a *libell. de curiosit.*

b *Valer. Max. lib. 4. c. 3.*

c *Matth. c. 18. v. 9.*

ſuum, in omnem libidinem agere. Rari hodie Iobi viuimus, qui cum oculis fœdus ineamus, vt ne cogitét quidem de virgine: Salomones potiùs ſumus, & oculos noſtros penitus exleges facimus. Omnia, inquit Salomon, *a* quę deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis. Et quam tu ab eo vitæ ſanctimoniam ſperes, qui ſuos ipſe oculos ſic hortatur: Ite mei oculi, & quaquà lubet, expatiamini liberrimè: licet vobis, quidquid libet. videte vt intuendo exſatiemini, pro cupidine; nullius iucundæ rei conſpectum vobis eripiam: vna vobis lex eſt, LIBERTAS. Vbi tanta oculis licentia permittitur, actum eſt de animo. Vetus Patrum dictũ: Incuſtoditus viſus, incuſtoditæ mentis eſt nuncius. Et ſicut domus munda non erit, cuius effractæ feneſtræ, omne genus auium admittunt: ita nec mens pura, ſi mentis feneſtræ oculi, ad omnem pateant curioſitatem.

a Eccle. c. 2. v. 10.

§. IV.

☞ *Aedes.* Si tanta ſunt animo pericula ab oculis, non immeritò ſollicitus

precatur Dauid: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatē. Parthen.* Et nos, si Castitas & pudicitia nobis sit curæ, quotidie fœdus cum oculis inire, quotidie Deum rogare insistemus: *a Auerte oculos meos, ne videant vanitatem*: iuuabit Deus iuuari volentes, sed seriò & constanter volentes. Scis quid Augustinus, de Alipio suorum sodalium optimo narret. *b* Auersabatur is omnem spectaculorum turpitudinem, sed cùm ad amicorum blandissimos inuitatus & preces inuictus, iam etiā traheretur familiari violentiâ: Ad amphitheatrum, inquit, non totum Alipium pertrahetis: animus & oculi ibi non erunt: itáque absens adero. Venitur, considetur, feruet opus. Alipius oculos, vt statuerat, comprimit; animū, quantùm potest, auertit ad alia. vtinam & aures obturasset. ita quidem cœpit, non ita finijt. subitò ingens populi clamor coortus est: hîc bonus Alipius curiositate victus, noluit esse cæcus ampliùs, nec erat iā ille qui venerat, sed vnus de turbâ, ad quam venerat. ita ocu-

a *Ps.* 118. *v.* 37.

b *lib.* 6. *Cōfess. c.* 8.

los diu pressos reserauit, spectauit, clamauit, exarsit, abstulit inde secum insaniam, quâ stimulabatur, non redire tantùm cum illis à quibus antè trahebatur, sed etiam præ illis, & alios secum trahere. Hanc tamen posteà insaniam, ad Augustini monita, ope diuinâ correxit. Adeò nunquam non orandus Deus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem*. Solent medici, cùm morbos habent curandos sæuiores, ægrum à quorundam ciborum non solùm vsu, sed & aspectu arcere, ne vlla inter os & oculos committatur proditio, putétque æger salubre sibi esse, quod suaue futurũ credit. ita (è Cassiani sententiâ) is secum ipse agat, quẽ blandiens Caro sæpius infestat; oculos à re gratâ quidem, sed noxiâ, constanter abducat. Nam, Augustino teste, solus aspectus via recta est ad opus. Oculi raptores ad culpam, vt Gregorius loquitur, præuertendi sunt rationis imperio, & maturè, obductis quasi valuis, ab aspectu cohibendi.

§ V.

Vxorem Lothi, vel etiam hac de caussâ, exemplo tam inusitato punitam arbitratur Ambrosius, quòd vrbem impudicam & gentem lasciuã, regressis illuc oculis esset intuita. Quandoq; non eruendus tantùm est oculus, sed & proijciendus, *erue eum & proyce abs te.* *a* Sunt qui petulantiorem oculum eruant; sed minimè abijciant: libidinem aliquamdiu intermittunt, sed libidinis occasiones non fugiunt. Non ita castissimus Ioseph, qui oculum eruisse non contentus, eum etiam à se proiecit: fauores dominæ atque minas, nõ tantùm contempsit, sed & blandissimâ vi trahentem elusit, profugitque abiectâ veste. Quot castissimi homines, non tantùm eruerunt, sed ita proiecerunt curiosiorem illum, & *scandalizantem* oculũ, vt nec matrum quidem vel sororum conspectum sustinerent. Pior Ægyptius, ipsis quinquaginta annis solitudinem habitauit, Angelis quàm hominibus notior vix demum Obedientiæ lege compulsus, ad speluncæ limen prodijt, &

a *Matth. c. 18. v. 9.*

à ſorore anu ſe conſpici paſſus eſt. Huic complures alij, ob eandem oculorum verecundam noctem, annumerandi. Nec defuerunt qui oppidò ſeueras, & ſanguine ſcriptas leges oculis ſuis dictârint.

Lucia, religioſiſſima virgo, facinus retro ſæculis inauditum eſt auſa, & ab hoc NICETAE noſtro non multùm inferior. Audijt illa, impurũ amatorem à ſuis oculis peſtem traxiſſe, & vri; nec diu cunctata: itáne, inquit, meos ille oculos ardet? rex Britannorum? adeóne illi placent mei oculi? oculos meos habebit. mox vtramq; hanc lucentem ſtellam à cælo ſuo reuulſit; oculum vtrumque eruit, & proco tranſmiſit, maluitque perire ſua quàm ſe. a An non Domini legem, *erue eum & proijce abs te*, fortiſſimâ ſimplicitate ſeruauit? non eruit? non proiecit? nec vnum tantùm, ſed ambos oculos, etiam inſontes, nõ quòd deliquerint videndo, ſed ne viſi alios iuuent delinquere. Amans Caſtitatis nec videre vult, nec videri; oculos cæcitate ſanctâ caſtigat.

a *Matth. Raderus plura de hac, par. 3. Viridarij SS. c. 9. de cæcis ſanctis. & Iacob. Bidermanus l. 2. epig. ep. 28. & 29.*

§. VI.

Aedes. Ah, quantis nos interuallis absumus à tam illustri & forti pudicitiâ oculorum? *Parthen.* sed nec opus vt ferro scrutemur, & eruamus oculos: *claude*, & eruisti; *contine*, & proiecisti: præstabit olim, fuisse luscum & cælo recipi, quàm vagis oculis liberè vsum, & gehennæ addici. nimis quàm clarè legislator noster edicit: *a Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & proijce abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorũ, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Luciæ factum fortasse non sit imitabile, habemus & alia quæ imitemur. In rebus gestis Sancti Caroli Borromæi admiranda sunt multa, inter prima non immeritò numerem istud. Habitauit vir sanctus aliquanto tempore ad forum, vbi ob hominum frequentiam, largissimum semper pabulum habere potuisset curiositas, sed adeò ille fluentem ad omnia curiositatem auersatus est, vt non tantùm totos dies ad fenestras non combusserit (qui plurimo-

a *Matth.* c.5.v.29.

rum ſæpe mos eſt) ſed nec horas, nec horæ partes proſpiciendo conſumpſerit; imò proſpexit nunquam, ac ſi deſertum aut carcerem habitaret æternæ noctis damnatum. Hunc, mi Ædeſime, hunc virum, oculorum ſuorum dominum appellemus, quẽ conſtat & affectuum fuiſſe, & magnum ſui in omnibus victorem. Viris non cedit ſexus infirmior. Sara virginum ſacrarum Antiſtita, in monaſterio Scythiotico, quod loco non inamœno ſitum limpidiſſimus fluuiolus alluebat. Amnis hic placido meatu ibat illimis, & perlucidus vndis cryſtallinis, per quas numerabilis altè, calculus omnis erat; viridis margo mitiſſimum hunc amnem ad oculorum amœnitatem veſtiebat: quiſquis vidit, laudauit hoc tam leniter ambulans vitrum. Sara argenteam hanc aquam commendari ſæpius audiuit, & vt fit, videndi cupiditatem ei fecit laudantium multitudo. At illa potens ſui, ſuorúmque oculorũ verè domina & imperatrix, hanc ipſa ſibi legem ſtatuit: Riuulum illum præterlabentem vt videas (aiebat il-

ła secum) nulla necessitas cogit; ad perennes super astra fõtes peruenire poteris, illo non viso. Sunt in orbe maioris amœnitatis plurima, quæ tamen tuos oculos nunquam attingent. inter hæc sit & iste riuulus. Quare seriò tibi edico, fenestram ad hunc prospectum nunquam aperies. Dixit, & fecit: atque annis sexaginta, proximè hanc aquam habitauit, eam tamen spectauit nunquam. Ab hoste non potente certamen longum & difficile, victoria illustris, quam obtinuit oculorum continentia. Hoc ferro fodiamus oculos, *continentiâ*. quæ tunc religiosior sit necesse est, quò maius ruinæ ac lapsûs est periculum.

§. VII.

Et nunquámne audisti quid monastichon non inuenustum moneat faciendum, cùm oculis periculũ est, ab illice mulierum formâ, Attende; cano.

Quid facies, facies Veneris, si veneris ante?
Non sedeas sed eas; ne pereas per eas.

Capis? si virginei vultûs elegantia-

oculos tuos incipiat laceſſere, tu aut abi aut peri: qui abire non vult, vult perire. *Aedes.* oculos claudam, & manebo. *Parth.* claudere potes, ſed & recludere potes, quamdiu manes. bonum eſt operire oculos, optimum & tutiſſimum abire. Alipius cautè ſe geſſit in ſpectaculis, ſed non conſtanter: diu aſſedit cæcus cum laude, hanc tamen omnem perdidit, vitiosè oculatus in fine. Nimis quàm ſæpe Alipij ſumus, oculis fidimus, & imminente periculo, modeſtè in latebras receſſuros ſperamus. fallimur; hi proditores tunc minimè ſeruant fidem, cùm maximè deberent. Oculis ergo ne fide; bonum eſt illos claudere, & perſuadere ne velint videre, ſed melius eſt & longè tutius, illos abducere, ne poſſint videre, etſi velint. Bernardus, antequam Religioni ſe addiceret, feminam ſemel fixioribus oculis eſt intuitus. mox, vt ad ſe rediјt, adeò ſuam ipſe curioſitatem erubuit, itáque exarſit hanc in ſe quàm celerrimè vindicare, vt neglectâ longiore deliberatione, ri-

gente cælo, aquæ gelidiſſimæ ſtagnum inſilierit. hîc collo tenus vſque eò conſtitit immerſus, dum exſanguis pænè conglaciaret. ita omnem in ſe libidinis calorem extinxit.

Habes, NICETA, ſanctiſſimum tui facinoris æmulatorem, qui licet linguam dentibus non conuulſerit, licet cruento bolo non pugnârit, Cupidinem tamen egregiè triumphauit, & ob vnicum molliorem flexum oculorum, omnia corporis membra ad pœnam rapuit; ſeipſum fortiter expugnauit, & *vicit*. Hoc eſt oculos docere, alienâ formâ non lædi. ſed ab oculis ad os deſcendamus.

CAP. VIII.

SEXTVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, VERBA PRAETEXTATA ET IMPVDICA.

NOlite ſeduci: corrũpunt mores bonos colloquia praua. *a* Ah, a 1. *Cor. c.*
quanti iuuenes hac vnâ peſte perie- 15. *v.* 33.
runt, qui venenũ, quod forte reſpuebãt oculis, hauſerũt aurib⁹, & vtriparũ

intereſt quâ parte letalis plaga veniat, ſi mortem inferat; ita non multùm refert, per oculos an per aures pereas, modò pereas. Ægyptij, Harpocrati facturi, clamabant: *Lingua fortuna, lingua dæmon.* a *Vita* & *Mors* verè in manibus linguæ ſunt; b & plerumque aut Angelus aut diabolus illam inſidet.

a *Plutarc. de Iſ. & Oſir.*
b *Prou. c. 18. v. 21.*

Lingua laſciua, ſepulchrum patulum, ſpurcitiâ & fœtoribus plenum: Sepulchrum patens eſt guttur eorum. c Miratur hîc Chryſoſtomus, quòd, cùm cadauera terræ mandentur, & ne vicino putore nos lædant, altè defodiantur, verba tamen putida, laſciua, obſcœna toties eruātur è pectore; & ſæpe pluribus audientibus, vt damnum latiùs ſerpat, in medium efferantur. Sepulchrum patens & fœtens, os impurum. O mi Deus, quantus vbique horum ſepulchrorum numerus! Orbem, Ædeſime, percurre; domorum angulos rimare, vbique fermè reperies procaciores linguas, quæ non otioſa tantū, ſed & fœda ac ſpurca inſtillēt auribus; vbiq; ſibilāt hi colubri, vbiq;

c *Pſal. 13. v. 3.*

ſermunculi, ad quos honeſta frons ſe contrahat. Hieremias iam olim queſtus: *a* Attendi, ait, & auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur. Tale prorſus eſt noſtrum hoc æuum: adeò vt ſi quis immundiſſimi mundi penitus deſerendi cauſſam non habeat aliam, hæc ſatis impellat ad fugam; ſcilicet exire tot impudicos ac ſpurcos ſermones. Ab vrbibus iam pridem exulat Verecundia verborum; quandoque vix ſatis tuta in religioſorum penetralibus: quamuis in his nunquam putem audiri talia, & non puniri. Inter profanos verò tanta verborum turpitudo, quanta libertas; tanta obſcœnitas, quanta licentia & impunitas: vix vſpiam inuenias qui vel verecundo gemitu, aut ſeueriore aſpectu flagellet has colloquiorum ſordes.

a *Hier. c. 8. v. 6.*

§. I.

Ædes. O mi Partheni, tu nunquam in nouos mores refinges mũdum. riſum ferunt & plauſum, non gemitus, nupta hæc & prætextata verba. *Parthen.* hoc eſt quod queror & doleo; lætantur cùm malè fe-

cerint, & exultant in rebus pessimis.
a Prou. c. 2. v 14. *a* Augustinus in seipso suisque sodalibus grauissimè hoc damnat; mutuis illi sese adhortationibus vrgebant: Eamus, & faciamus, & pudet non esse impudentem. *b*
b *lib. 2. conf. c. 3. & 9.*

Diuina pagina, verborum alioqui parcissima, huic tamen sermonis petulantiæ castigandæ, omnem expromit facundiam: Lingua, inquit, constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehennâ. *c* Spurci sermones verè sulphuratæ tædæ sunt ex inferis, quæ mentes etiam castas & pudicas, nonnunquam prouocant ad impuros ignes. Melleus scriptor Bernardus: *d* vti sunt, inquit, elingues & muti, sic etiam sunt facundi & loquaces diaboli; inter hos signifer est lasciuus dæmon, cuius officium est, colloquia his verborum spurcitijs aspergere, inuerecundos sales vbique miscere. Guilielmus Peraldus, vir egregiè doctus & sanctus, Lugdunensis Antistes, *e* hos tales sermones, *diaboli sputa*, rectissimè vocat; nimirum suo
c *Iac. c. 3. v. 6.*
d *Serm. de 7. spirit.*
e *Serm. 24 in Cāt. ta,*

rem titulo proponit. Omnino, diabolorum vomitus & ſputa ſunt, omnes hæ verborum fœditates. nec aliud agit impurus fabulator, quàm vt os ſuum diabolo locet pro nido; è quo quid boni ſperes, quid honeſti? Verborum turpium licentia, omnis impudentiæ nutrix eſt. neque hoc in loquentis tantùm perniciem vergit, ſed eos etiam qui hæc talia loquentem audiunt, aſpergine lutulentâ inficit: paullatim pudor omnis per verba diſcuritur. Vnus eſt, inquit Bernardus, *a* qui loquitur, & vnum duntaxat verbum profert, & tamen illud vnum verbum, vno in momento, audientium dum aures afficit, animas interficit. Sed fortè Peraldos aut Bernardos non audias; alium oppono, cui nefas contradicere. Diuinus Paulus, ſeuerè hîc imperat: Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat. *b* & vt ſcias quem maximè ſermonem malum nominet: Fornicatio, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcur-

a *Serm. 24. in Cant.*

b *ad Eph. c. 4. v. 29.*

a Ibid.c.5. v.3. rilitas quæ ad rem non pertinet. a Obſerua: *nec nominetur in vobis*. nam vti optimè Tullius: pudici ait, etiam cùm de pudicitiâ loquuntur, erubeſcunt. & ſi quidem rem odiſſe debemus, ipſa etiam rei nomina nobis ſunt auerſanda, quod enim loquimur, non immeritò & cogitare, & concupiſcere arguimur. è labiorum ſciſſurâ febris argumentum ſumunt medici: è verbis turpibus mentē impudicam haud vanè coniectamus. Et quamuis omnis loquacitas pudori ſit inimica, deuehit enim curioſitatem libidinum vehiculum, ea tamen præcipuè, quam Paulus immunditiam & turpitudinem vocat, ſimúlque rogans: Et nolite, inquit, contriſtare Spiritum ſanctū Dei. Obſcœni oris homo tam eſt odio ſuperis, vt vel ipſum lætitiæ auctorem Deum, afficeret triſtitiâ, ſi eâ Deus poſſet affici.

§. II.

Caluinianam illam impietatem meritò deteſtamur quæ ſacros calices in profana pocula liquat, eáque impudicis ex Ouidianâ metamorphoſi fabellis inſignit: Et putes tu, mi Ædeſi-

me, Deo probari, si quis ore suo, per quod dominicus Angelorum panis toties infertur, petulanter abutatur ad narrationes, iocos, cantiones Venereas, & animi sui vestibulum quo diuina Eucharistia excipitur, in lupanar mutet & prostibulum diaboli. Fœdum piaculum: linguam cælestis epuli sedem, Veneris facere interpretem. Propter hæc venit ira Dei. *a* Et serum nimis est in flammis clamare, *vt refrigeret linguam meam. b* Neque tantùm cruciatur lingua, quòd nimium eduliorum admiserit edendo, sed quòd nimium verborum profuderit garriendo: nam prima, inquit Gregorius, malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, & plerumque parum castæ.

a *ad Eph.* c. 5. v. 6.
b *Luc.* c. 16. v. 24.

Petrus Damianus tam sanctus quàm facundus, linguam lasciuam eleganter turdo confert, cui idem quod alimento, hoc etiam exitio est. nam ex eo quod dedit & egerit, viscus prouenit, quo & ipse & aues ceteræ capiuntur: ita prorsus impudicè garrulus, viscum excernit ore, quo eum stygij aucupes affigant. Cõdem-

a *Iob c.15. v.6.* nabit te os tuum, inquit Iobus, *a* & labia tua reſpondebunt tibi. Plinius ſterileſcere affirmat oleam, ſi eam capra linguâ tondeat, aut lambat tantùm. *b* Sanè ſi olidus caper talis, illoti oris homo, colloquijs interueniat, iuuenum animos velut adoleſcentes oleas facillimè ita corrumpit, vt, quod ſemel malè audierunt, eius per omnem vitam peſſimè recordentur: quod libenter auditur, celerrimè excipitur, eóque grauiùs nocet, quò ſuauiùs inſtillatur, & quamuis non ſtatim officiat, ſemina tamen in animo relinquit, ſequitúrque auditorem, reſurrecturum poſteà malum.

b *Plin. lib. 15. c. 8. & lib. 17. c. 24.*

Bernardinus gente nobilis, patriâ Senenſis, tam verecundus à puero fuit, vt quoties ſordidum eiuſcemodi verbum audiſſet, non aliter colorem duceret, quàm ſi quis ei vultum colapho percurriſſet, vnde coæui pueri, ſi quãdo ſordidè locuti eſſent, viſo eo: tacete, dicebant tacete; Bernardinus venit. Vtinam, ô vtinã plures hoc æuo Bernardini ſint, qui acetum porrigant, ore tam illoto gar-

rientibus. Sed, quod mireris, etiam inter idololatras hoc acetum venale fuit. Epictetus *a* periculosum est, inquit, ad oris obscœnitatem progredi. Cùm igitur tale quippiam inciderit, obiurgabis eum qui talem sermonem iniecerit; aut taciturnitate saltem, & rubore vultúque ostendes, eam tibi orationem displicuisse.

a *Enchir. c. 55.*

Nil dictu fœdum visúque hæc limina tangat;
Intra quæ puer est. procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti. b

b *Iuuen. sat. 14. v. 44.*

Et verissimè Plautus: Ego inquit, illum perijsse duco, cui perijt pudor. Ergóne, ô bone IESV, ô iudex orbis, etiam ab idololatris apud tribunal tuum damnabimur? ergo etiam hostes tui sententiam in nos dicent? perijmus, nisi nos vel hinc etiam perire sentiamus. Vicinum est exitium, ni illud caueamus omni verborum circumscriptione.

§. III.

Ædes. Partheni, rigidus censor es in has proteruiores linguas, & ne-

ſas per te, liberiores facetias ſerere. *Parthen.* non per me, ſed per Chriſtianam legem, & quaſi verò facetus eſſe nemo poſſit, niſi & laſciuus ſit? ſæpe, dum facetias aut vrbanitatem affectamus, modeſtiam exuimus. At, ea demum iucunda nobis ſint, quæ honeſta. Paulinum, imò diuinum tibi edictum iterum occento: *Profana autem & inaniloquia deuita, multum*
a 2. Tim. c. 2. v. 17. *enim proficiunt ad impietatem. a* neque in hoc hæreticorum ſutelis & fallacijs, verborum ſpurcities multùm impar eſt. ſermo eorum vt cancer ſerpit. Cancer, ſeu, gangræna, horribilis & edax morbus, viuas carnes fœdè depaſcitur. ita prorſus petulantiores hæ narratiunculæ, fabulæ, cantiunculæ nimium quantum ſerpunt, & quidquid caſti pudoris
b Prou. c. 15. v. 26. reperiunt, vitiant. Abominationes
c Sap. c. 1. v. 8. Domini, cogitationes malæ, & purus ſermo pulcherrimus. *b* qui loqui-
d Eccle. c. 41. v. 20. tur iniqua, non poteſt latere, nec
e Sur. 1. April. de S. Vvallerico. præteriet illum corripiens iudicium. *c* non abſcondit ſe ab eo omnis ſermo. *d*

Refert Surius, *e* Vvallericum ab-

batem iter feciſſe hieme, & frigoris ſæuitie compulſum, è viâ diuertiſſe in ædes hominis quem minimè profanum credebat. ſed hîc multò acerbius frigus virum optimum excepit, vbi nec ſcintillam diuini amoris reperit. Paterfamilias & loci iudex, non in otioſos tantùm, ſed & obſcœnos ſermones erumpere cœperunt. hîc Vvallericus: vtique, ait, Euangelij legem meminiſtis? quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. *a* At effrontes illi moni- a *Matth. c.12.v.36.*
torem cachinno eludere, audaciùs loqui, & fœdiora etiam effutire. cùm iterum Vvallericus: volebam, inquit, caloris hîc aliquid haurire corpori fouendo, ſed linguæ veſtræ grauiùs adurunt quàm vllum frigus; expellor. vos videritis, quî hanc oris impuritatem ad Dei tribunal purgetis. At illi, iret modò boni s auibus, vt qui etiam inuocatus veniſſet; nec vllus noſtrûm, inquit alter, penulam tibi ſcindet vt maneas. abi licet, abi. Sed & abeuntem dicterijs impuris impetebāt. Non diſtulit vltor Deus.

& obſcœnam linguæ petulantiam vindictâ manifeſtariâ caſtigauit: illum quidem cæcitas, hunc inguinaria lues inuaſit. vrgebant miſeri, & iam reuocatum volebant, quem linguis eiecerant: fruſtra. hunc fœda corporis putredo citò extinxit, ille diutius vixit, ſed productiore ſupplicio cæcus.

§. IV.

Non immeritò Rodulphus epiſcopus Eugubinus, *a* vir ſanctiſſimus, fratrem ſuum natu iuniorem, Petrũ, flagellari, & quadraginta diebus, omni vino abſtinere iuſſit, quòd in familiari colloquio verbum laſciuius protuliſſet. Elzearius Comes Ariani, *b* dynaſta integerrimus, has aulæ ſuæ leges condidit.

a Zachar. Lippeloo. 26. Iunij de S. Rodulpho.

Idem 27. Septemb.

1. Dieb⁹ ſingulis, rei diuinæ intereſſe.
2. Singulis hebdomadibus, de peccatis confiteri.
3. Singulis menſibus, diuinam menſam accumbere.
4. Aut caſtè viuere, aut domo cedere.
5. Non teſſeris ludere, nec alio ſimili luſu ſe oblectare.
6. Iuramentis, verbíſque inhoneſtis

ac turpibus penitus abſtinere.

O præclaræ leges & dignæ quæ ad omnium ædium valuas figantur, vnde & iuuenes senéſque diſcant, & magis ſapere,& cautiùs loqui. Maturè igitur, animum & os ad omnem verecundiam is componat, cui curæ eſt Caſtitatis eminentiſſima nobilitas. *Ædes.* Sed quid in menſâ, in conuiuijs,in circulis,in plurium conſeſſu faciendum, cùm hæ verborum ſordes plenis faucibus ſparguntur? *Parthen.* Noſti quid ſuadeat Siracides? Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire. *a* Claudendæ ſunt aures impuris vocibus, & quidem primis. nam cùm initium fecerunt admiſſæque ſunt, plus audent. Qui ſermones ſpurcos non inuitis auribus admittunt, ij caſtaneis ſimiles ſunt, ſed in ignem coniectis & violatis, quæ veſte iam ſciſsâ non ſe produnt, non crepant, non ſubſiliunt, quod tamen faciunt integræ, & quarum tun ica nondum rupta eſt. Ita prorſus ij quos libidinis ignis iam aduſſit, cùm laſciua audiunt, nihil obſtrepunt, non repre-

a *Eccle. c.* 28. *v.* 28.

hendunt, tacent, ſubrident, nec frontem contrahunt, & quàm hæc talia ſibi non diſpliceant, improbo ſilentio ſatis oſtendunt. His longè deteriores ſunt, qui ſpurcè loquentem non tantùm benignè audiunt, ſed & iuuant, atque de ſuo addunt, faciúntque huic veſti propudioſam laciniam. Diogenes obſeruans duos è ſcholaſticis in viâ ſermonem & capita conferentes, interrogauit alterum, in quod colloquium cum altero veniſſet; cùm is quid ſibi narratum eſſet, exponeret, vtrique plagas infligi iuſſit, alteri quòd tale quid narraſſet, alteri quòd audiſſet. rectè factum. Nec Chriſtianis hoc ignatum, quandoque tam grauiter delinquere audientem quàm recenſentem. Et quod de obtrectationis vitio, hoc etiam de impuro ſermone verè dicetur: diabolum æquè in obtrectatoris ore, quàm in auditoris aure deſultare: idem hîc, & dicere talia, & audire, piaculum eſt.

O Clitomache, ô nobilis athleta vbi es, qui, ſi quis ſermones iniecisſet amatorios, ſurgere ſolebas & abſcedere.

ſcedere. *a* Ita, ſi quis importunior, prætextata verba iaciat, repercutias illum ſæuiore vt minimùm vultu, aut cum Clitomacho ſubtrahas te ab ore impuro, ſi quidem carere velis hac aurium maculâ. In perpetuâ apud te ſtatione rubor excubet, verecundiæ ſignum, Caſtimoniæ præambula certáque teſtatio: oſtende ſaltem & tibi diſplicere, quod Deo nunquam placere poteſt. Paulum tibi denuò huc ſiſto: *b* Nunc autem, inquit, deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. extremum hoc commendat, vt altiùs infigat. Mirum! erupturam tuſſim comprimimus, & fœdiſſimam hanc ſaliuam vi erumpimus, eáque omnium aures conſpuimus. Ædeſime, ſicut cenſorius Dei oculus vbique nobis obſeruandus, ita cenſoriæ Dei aures nuſquam non metuendæ: ſic loquamur, vt ſermo noſter, ſi non eloquentiâ, ſaltem pretioſus ſit verecundiâ.

a *Plutarc. lib. 7. quæ. con. 7.*

b *ad Col. c. 3. v. 8.*

CAP. IX.

SEPTIMVM INCONTInentiæ inuitamentum, MALI SOCII.

VTi ſpeculum, etiam terſiſſimum maculam trahit ab anhelitu: ſic homo cetera optimus & caſtiſſimus, à malorum ſocietate næuos recipit. Qui communicauerit ſuperbo, induit ſuperbiam. *a* In quibuſdam corporis morbis vehemens eſt contagio, ſed nihil contagioſius eſt corruptis moribus: facillimè hi addiſcuntur, adhæreſcunt, transfunduntur ab vno in alterum. mali mores, contagioſiſſima lues. nec vllus efficaciùs perſuadet, quàm qui vitia docet exemplo. Veriſſimè Seneca: verſat nos, inquit, & præcipitat traditus per manus error, alienı́ſque perimus exemplis. nemo ſibi tantùm errat, ſed alij erroris cauſſa & auctor eſt. Primæuum hoc malum eſt. vix Eua deliquit, & mox in ſocietatem peccati attraxit maritum. Hæc omnium ferè vitioſorum natura eſt,

a Eccle. c. 13. v. 1.

nolle ſolum eſſe, ſed velle cum ſocio atque comite perire. Age cum improbo, & breuî ſenties, quàm blandè inuitet vt ſequaris, quò ille præit. Proclamat Moſes: *a* Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. idem proclamat & Iſaias: *b* recedite, recedite, exire inde, pollutum nolite tangere; exite de medio eius.

a *Num. c.* 16 *v.* 26.

b *Iſa.c.*52. *v.* 11.

Ægyptius ſeruator Ioſeph tam exoſus eſt improborum ſocietatem, vt nec mortuus quidem, inter eos morari ſuſtinuerit. ideò ſuos ex Iſraële hæredes iureiurando adegit, vt, ſi quando Ægyptum migrando deſererent, ſecum inde cadaueris ſui reliquias aſportarent. Voluit magnus hic Ægypti prorex, nec cineres ſuos illaudatæ familiaritatis notam contrahere: & vti Ægyptios mores non probabat imitationi, ſic nec terram ſepulturę: conſortium malorum omni modo fugiendum iudicabat. Certum, qui tetigerit picem, inquinabitur ab eâ. *c* Vnicus prauæ vitæ iu-

c *Eccle. c.* 13. *v.* 1.

uenis, quàm plurimos poteſt corrumpere:

——*ſicut grex totus in agris*
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci;
Vnáque conſpectâ liuorem ducit ab vnâ. a

a Iuuen. ſat. 2. v. 80.

Paſtoris eſt, morbidam ouem illicò ſeparare, ne, dum parcit ouiculæ, perdat gregem: cauti hominis eſt, omnem declinare amicum; omnes fugere ſocios, qui labem moribus affricare poſſint: ea enim rerum natura eſt, vt cùm bonus improbo ſe iungit, non improbus à bono emendetur, ſed bonus ab improbo contaminetur. Inter malos bonum eſſe, eſt contra torrentem natare. quod quandoque fieri poſſe non negârim, ſed tam difficulter quàm raró. Veriſſimè Romanus Sapiens: *b* Sumuntur, inquit, à conuerſantibus mores: & vt quædam in contactos corporis vitia tranſiliunt, ita animus mala ſua proximis tradit. Ebrioſus, conuictores in amorem vini traxit: impudicorum cœtus fortem quoque & ſiliceum virum emollijt: auaritia in proximos virus tranſtulit.

b *Senec. li. 3. de irâ c. 8.*

Dum spectant læsos, oculi, læduntur
& ipsi. a — a *Ouid. li. 2. art.*

Idcircò, mi Ædesime, melius est habere malorum odium quàm consortium. Nemo vitiosus non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit: sunt vitia quæ cõmendantur exemplo, alia imprimuntur sermone, plurima allinuntur conuersatione. tutissimum est omnes suspectæ vitæ amicos ac sodales cauere, & discessionem ab ijs maturè facere. proximus periculo, diu tutus non erit: qui amat periculum, in illo peribit. *b* — b *Eccle. c. 3. v. 27.*

§. I.

Minuta quædam animalia, vt ait Phædon, cùm mordent, non sentiuntur, adeò tenuis illis & fallens in periculum vis est: tumor morsum indicat. Idem plerisque omnibus in conuersatione malorum euenit. non deprehendũt quemadmodũ, aut quando sibi nocuerint, nocuisse deprehẽdunt. Ideò beatus Paulus seuerè interdicens: Ne, inquit, commisceamini fornicarijs: scripsi vobis, cum huiusmodi nec cibũ sumere. *c* Idcircò, — c *I. Cor. 5. v. 6.*

antè circumſpiciendum eſt, quibuſcum edas aut bibas, quàm quid edas aut bibas. Neſcitis, addit Paulus, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? *a* Omni æuo ſic fuit: cum peruerſo peruertêris. Salomon, patrem induens ſapientiſſimè monet: *b* Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. ſi dixerint: veni nobiſcum &c. ſortem mitte nobiſcum, marſupium ſit omnium noſtrûm. fili mi ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à ſemitis eorum, pedes enim illorum ad malum currunt. Viua vox & conuictus ad docenda vitia, & ſuauis & potens eſt perſuaſio. habet enim vim præcepti frequenter aſpici, audiri frequenter. Socium ergo improbum aut imiteris neceſſe eſt, aut inſecteris. vtrumque vitandum eſt, ne aut malis ſimilis, aut multis inimicus fias, malorum enim vbique plurimos inuenies. Cum his verſare, qui te meliorem facturi ſunt; hos admitte, quos tu potes facere meliores, aut illi te. Æqualium quidem vſus dulcior, ſed ſenum aut hominum religioſorum tutior

a Ibid. v. 9.

b Prou. c 1. v 10 14 15. 16.

est. Mulierum familiaritatem damnat Basilius, non quia ipsæ sint malæ, sed quia earum familiaritas: danda, inquit, est opera, vt mulierum colloquia funditus fugiamus. *a* Memento semper, ait Hieronymus, *b* quòd paradisi colonum de possessione suâ eiecerit mulier. Remoue paleas, nondum extinctus est ignis, clamat Vrsinus. *c* *Ædes.* Liceat interfari. Sæpe ardua nimis erit hæc discessio à coniunctissimis sodalibus. *Parth.* Sit ardua, quia tamen necessaria, omnino facienda est. Arduum remedium est vt vitam serues, brachiũ aut crus dare præsecandũ: Christi tamen præceptum esse non negabis: *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & proyce abs te. d* quid sibi coniunctius quis habet, quàm sua membra? ea tamen sæpe sunt amputanda. immedicabile vulnus ense recidendum est, ne pars sincera trahatur. Sic & amicus, Ædesime, sic & sodalis aut socius quicunque amputandus est, si tibi noxius est. & quid hîc cunctandum? multò melius est, familiaritatem

a *Basil. in const. mon. c. 4.*
b *ad Nepotian.*
c *S. Greg. l. 4. dial. c. 11*
d *Matth. c. 18. v. 8.*

amico quàm Christo renunciare, & iacturam facere amicitiæ potiùs quàm animæ.

§. II.

O Petre, Petre! ô Ecclesiæ Petra, nec inferorum machinis cessura, vnius tamē ancillę voculâ quassata! nimirū petra erat Petrus, quamdiu erat inter bonos. vix ab ijs digressus, improborum contubernium adijt, & en tibi iam non petram, sed arundinem. verbulo sternitur, quæstiunculâ vnicâ deijcitur, ad vocem feminæ virum exuit, & ex animoso in timidissimum mutatur; negat eum sibi notum, pro quo paullò antè millies mori obstinârat; cuius ante pauculas horas sanguinem hauserat in mensâ, cuius corpus epulatus fuerat, nosse tamen negat quem illâmet ipsâ horâ ferro propugnârat; tamen nosse negat eum cui illo ipso vespere lauandos ac tergendos pedes porrexerat, paratus etiam manus & caput offerre huic balneo. & tamen nosse negat, cui carceris & mortis societatem sanctissimè pollicitus fuerat. & tamen, eheu, & tamen hunc ipsum

amantissimum omnium & notissimum hominem negat sibi notum, negando iurat, iurando detestatur. O Petre, inter Apostolos cordatissimus eras Domini defensor, inter facinorosos timidissimus es desertor. Nempe aliud est aula Caiphæ, aliud cœnaculum Messiæ; aliud Apostolorum, aliud sunt colloquia sicariorum. inter illos noscitur Christus, inter hos negatur. Tantùm habet momenti societas bonorum, vel improborum; illa virtutis, vitiorum hæc magistra est. & etiam nunc verissimum hoc: cum electis electi, cum peruersis peruersi sumus. Fugiamus, & illos tales moribus nigros caueamus ardenti studio. Nominatim verò fugiendi nobis sunt, qui & ipsi fugiunt, sed conciones in templis, litterarias exercitationes in scholis; qui piorum librorum lectionem, sacramentorum frequentationem negligunt; qui popinas & ganeas, qui conuiuia & symposia, qui mulierum amicitias, saltationes, choreas sectantur, non sine certo tam studiorum quàm salutis dispendio. &

vt verbo præcipiam, quiſquis otium non fugit, hunc tu maximè fuge. Otioſus ad omne vitium tam diſcendum quàm docendum aptiſſimus eſt: otioſus nec pios libellos, nec ſacras conciones, nec ſacramenta curat, nec templa. pro libellis chartulas luſorias, pro concionibus compotatiunculas, pro templis choreas frequentat: & vt tempus ſuauiùs fallat, nunc ſolem ſomno excludit, & mero meridie ſtertit, nunc ambulatiunculas inſtituit, nunc muliercularũ fabellas excipit; omnia agit vt nihil agat:

——*hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.*

Otioſus nemo eſt, qui non & vitioſus ſit. hunc talem vt vicinam peſtem cõſortio noſtro excludamus maturè.

§. III.

Quòd ſi etiam famæ nominiſque rationem habeamus, deterioris notæ ſocios quàm maximè auerſemur, niſi & tales haberi velimus, quales illi ſunt, aut illis contemptiores. Inualuit iam opinio, ab ijs viuendi nos accipere ſimilitudinem, quibus cum verſandi hauſerimus cupiditatem.

nec falluntur qui sic opinantur; testem habent Salomonem: Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. *a* Et vti vinum dilutum colorem mutat, etsi non omnem vini virtutem perdat: sic boni nominis ac famæ colorẽ amittit, qui admittit socios tam dilutæ probitatis. Hieronymus *b* Tales, inquit, habeto socios quorũ contubernio non infameris: non ornentur veste, sed moribus; non calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Talis quisque censetur, qualis est, quicum versatur. Nosti; aues concolores simul volant. Vis nosse hominem? attende quorum familiaritati assuescat, amicitia pares, aut accipit, aut facit. Ergo, qui probus, qui honestus vult videri, & proborum & honestorum amicitiam amet, & ambiat. qui pensi non habet famam, & omnium indiscriminatim amicus fit, breuî plurimos numerabit titulos, sed parum speciosos.

a *Prou. c.* 13. *v.* 20.

b *ad Nepotian.*

Augustinus senex de seipso iuuene queritur, &: *c* Præceps ibam, in-

c *Aug. l. 2. conf. c. 3. & 10.*

quit, tantâ cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris quàm audiebam eos iactantes flagitia sua, & tantò gloriantes magis, quantò magis turpes essent: libebat malum facere, non solùm libidine facti, verùm etiam laudis. quid dignum est vituperatione nisi vitiũ? ego, ne vituperarer, vitiosior fiebam: fingebam me fecisse quod non feceram, ne viderer abiectior quò eram innocentior, & ne vilior haberer, quò eram castior. Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniæ, & volutabar in cœno, tanquam in cinnamomo & vnguentis pretiosis. O nimis inimica amicitia! *Ædes.* Non adeò metuendi sunt, quia, nisi me fallo, pauci sunt, qui tam professæ sint impietatis, vt primâ fronte flagitiorum licentiam vendant. *Parthen.* Vt vt est, eorum certè pauci non sunt, qui lupum ouinâ pelliculâ tegunt, & in quorundam familiaritatem eò blandiùs se primò insinuant, quò deinde perniciosiùs instigant ad pessimam libertatem. in hos aptê con-

uenit illud: *Homo, homini lupus.* Fugiamus, Ædesime, fugiamus blandientes hos lupos. turpis, & plerunque sera nimis est cantilena: *Societas me perdidit.* At ridebimur vt inhumani & agrestes? rideant, modò nõ noceant: charior nobis sit pudicitia & integritas, quàm vt ob eorum risum, fieri velimus fletu & lacrimis dignissimi. Qui vitare vult farinam, & vestium pullarũ candidos næuos, nónne molam vitat? qui vultûs atrorem metuit, nónne Cyclopum fornaces, & fabrorum ferrariorum officinas declinat? idem & nobis hîc faciendum, idque tantò magis, quia vitia pelliciunt, serpunt, transiliunt. Apollonius Thyanæus sapienter hoc vnum à Dijs petijsse fertur: a *Nosse bonos; malos vitare.* Optimæ preces. Nos idem, sed à Deo precemur: bonos & nosse & imitari, improbos & odisse & fugere.

a *Alex. ab Alex: l. 4. cap. 7.*

CAP. X.

Incontinentiæ primi effectus: CORPVS DEBILITAT, OPES PERDIT.

FIniui, Ædesime, primos duos versiculos, qui Incontinentiæ inuitamenta continent:

Otia, mensa, libri, vaga lumina, verba, Sodales:
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

Versuum horum ænigmata & scrupos, vti petieras, in lucem dedi. Et si quidem ænigmatistes tuus esse debeam, etiam alteros illos versiculos aliquâ luce perfundam, sunt isti:

Corpus, opes, animam, ingenium, famam, virtutes:
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

Iubes pergere? *Aedes.* quæso te, Partheni, ceremonias & delicias omitte. si permittis, iubeo: si resistis, oro & obsecro. Et hoc de me scias velim, moras à me nō sentiri, dum tu disseris: ab ore narrantis pendeo. nec tibi

faſtidio ſit ,auditoré habere vnicum: nos alter alteri ſat amplum theatrũ ſumus. *Parthen.* Ergo deducamus ſermonem , ad vſque vmbilicum diei, pòſt, verbis ſaturi, è patinis pranſuri.

Primula verba vtriusque verſiculi, ſunt,

CORPVS DEBILITAT.

Non in animum tantùm libidinis toxicum graſſatur; ipſum etiam corpus eneruat & fœdat, cui & vires & valetudinem bonam ſubducit. Hic ego falcem meam ſubſtringo: medicorum hæc res eſt, & illorum pronunciatis affirmanda. Vnicum produco teſtem, qui vnus pro mille dicat, quàm Venus inimica ſit valetudini. Hippolytus Guarinonius, vir inter medicos etiam ſcriptis clarus, Anno Chriſtiano milleſimo ſexcenteſimo decimo librum typis vulgauit , in quo humanæ gentis multiplicem, quà vitam quà mores, interitum deplorat : Hic , libro quinto , ſexageſimo capiti , hunc præfigit titulum : Naturalis demonſtratio & confirmatio, nullã peſtẽ ad

corruptionem humanarum virium, deflorationem iuuentutis, & inexpectatam humanæ vitæ præcisionē, æquè facere quàm Venerem. Eiusdem libri, capiti sexagesimo secundo hanc præmittit inscriptionem: Præclara & illustria testimonia physices & Medicinæ Antistitum, quòd maius in orbe malum non sit ad immaturam & præproperam mortem accelerandam, quàm Venus. Eiusdem libri quinti, capitis sexagesimi tertij hoc est proloquium: Continentiam & Castitatem ad diuturnam valetudinem & vitam, non optimum solum & præstantissimum esse remedium, sed multò nobilius quid humanæque rationi conuenientius digniúsque, quàm illicitam Venerem, aut etiam licitum coniugium. Audis, mi Ædesime, quod nominatissimus & regius olim medicus, pro cælibe vitâ contra Veneream improbitatem testimonium dicat, vel in fronte solùm dictorum capitum? Rationum & argumentorum pondus hic omitto.

§. I.

Chryſoſtomum huic teſtem adiungo. agnoſce illius verba: *a* Qui in delicijs & luxuriâ vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cerâ molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta, & eis eſt vita ſemper cum medicis & medicamentis: ſenſus autem ipſi tardi, graues, obtuſi, & quodammodo iam ſepulti. Magnus teſtis in rem præſentem. Contra verò non animi tantùm bona, è limpidiſſimo pudicitiæ fonte promanant, ſed etiã flos, venuſtas, vires corporis; vita ſanior, ſenectus tardior. Non immeritò & Continentia illud glorietur: Flores mei, fructus honoris & honeſtatis; in me gratia omnis vitæ. *b* Ex te nunc, Ædeſime, ſciſcitor, ecquid ſentis de tot Anachoretis, qui in tantâ cibi potúſque & parſimoniâ & penuriâ, tot annis produxerũt vitam: non illis hanc longæuitatem à Caſtitate potiſſimùm conceſſam cenſes?

a tom. 5. hom. quòd nemo læditur, &c.

b Eccl. c. 24. v. 23. & 25.

Simeon Stylites, illud Orbis miraculum, ille perdius atque pernox

ſtator, per continua ieiunia, ad annũ centeſimum nonum peruenit, at vt ſcias, vxorem nunquam habuit.

Antonius Magnus, cui Orbis pro libro fuit, centum & quinque annis vixit: at coniugem ignorauit.

Paulus, primus Eremicola, centeſimum decimum tertium annum attigit: at ſemper virgo permanſit.

Hilarion, pauperrimus monachus, & à ſole nunquam comedere viſus, vitæ annis octoginta quatuor, nullam vxorem duxit.

Panuphius, qui plurimis annis ſolo pane victitauit, nonagenarius euaſit, & coniugium neſciuit.

Macarius, annum nonageſimum exceſſit perpetuis ieiuniis: nuptias nunquam celebrauit.

Arſenius Arcadij & Honorij Imperatorum Præceptor, ad centum viginti annos ætatem detulit; epithalamium ei nemo cecinit.

Romualdus Italus gente, hanc ipſam ætatem attigit, cultu victúque aſperrimo: virginitatem ſemper coluit, & animi candorem iugalibus illecebris longè prætulit.

Franciſcus de Paulâ ſemel de die, pane & aquâ ſe refecit, idq; poſt occaſum ſolẽ, nonageſimum tamen annũ ſuperauit, & iugi caſtitate floruit.

Hieronymus Stridonenſis laborioſam & exhauſtam fame ſenectutem, ad octogeſimum annum protulit, Caſtitatem tam ſeruauit integrè, quàm copiosè laudauit.

Beda ab ætatis ſuæ anno ſeptimo, ad nonageſimum ſecundum, in Religione virgo vixit, coniugij penitus ignarus.

Remigius, Pontificis Rhemenſis officium geſſit (quod rarum, & neſcio an cuiquam alteri conceſſum) annos totos ſeptuaginta quatuor. Vnde Iubilæus nominabatur. vniuerſè nonaginta ſex annorum fuit, cùm obiit: torum maritalem nunquam attigit.

Martinus Turonenſis, octoginta ſex æſtates, Vdalricus Patauiẽſis Præſul centum quinque, Epiphanius centum quindecim autumnos vidit. crebra his ſanctiſſimis viris obſeruata ieiunia, Virginitas perpetua.

Longum, nominare ſexcentos

alios, quos parſimonia, & eorum quæ auiditatem euocant, modus, & Caſtimonia ad longam ſenectutem perduxerunt. Reperies hodiéque non paucos qui venerandam ſuam eruditámque canitiem partim abſtinentiæ, partim Caſtimoniæ, iure optimo adſcribant. Cœnobia ingredere & hominum Religioſorum ædes, inuenies complures, qui ſexaginta, ſeptuaginta, octoginta, etiam nonaginta hiemes tolerarint, vitæ tantò longioris, quantò continentioris. Ante annos non multos, ad materteram meam in paupertino cœnobio monialem reuiſi, & vt ſermo ibat, quæſiui, quot iam annis illic ſeruiiſſet Deo? reſpondit: quadraginta. obſtupui ad hanc vocem, & mox eam ſeriò intuitus, ex oculorum fide, viginti annorum virginem pronunciaſſem. Igitur Deo, inquã ego, gratias ampliſſimas memineris: extra Religionem nec virium iſtarum, nec huius coloris eſſes; iam obiiſſes, aut tumbam proximè ſpectares. hoc etiã vitæ continentis merces eſt, quæ quos cælibes, hos & longæuos facit. Et quis enim ille, dic Ædeſime,

tam ferreus & aheneus, qui coniugij vinculis implexus, inter tot quotidie recursantes curas, mœrores, angores, infortunia, æquè sanus ac vegetus viuat, quàm is qui hoc vnum curat, vt Deo suo placeat. illis alijs tot corpora sunt vestienda, tot ventres saturandi, tot morbi curãdi, tot calamitates deplorandæ, tot funera lugenda, toties pænè moriendum, quoties liberorum aut nepotum vnus extinguitur.

Sed mittamus valetudinis & vitæ dispendia in coniugio: quot adolescentum & iuuenum sanitas & vita in hoc vno malignæ Veneris Euripo naufragata est? dic mihi, vnde bubo, scabies Gallica, aliique innumerabiles morbi in humanum genus, velut ex insidijs prorumpunt, nisi ex hoc vno libidinis latibulo?

§. II.

De opibus, quas vti vires, licentior & libidinosior vita ambedit, vix est quod addam. Verè, prout versiculus monet, OPES PERDIT Incontinentia. res liquet, peras & marsupia mirum quantum ab impuro

amore exenterari. caſtus amor ſine impēſis eſt;gratuitus inter duos pluréſque reciprocatur: ſpurcus & Venereus, tam manus auro iniicit quàm animo. hîc illa cantilena occinitur:aut da, aut non ama. ah! quot miſeri amatorculi pòſt Paupertati fecere ſtipendia, qui priùs Veneri. Euangelicus ille prodigus, quàm bellè & quàm facilè omne ſuum patrimonium, inter impuræ vitæ homines decoxit? Iacta ipſi eſt alea; cuncta abſorpta ſunt; perierunt vniuerſa, non naufragio, non ægritudine, non ſiniſtro caſu, ſed *viuendo luxuriosè*. non tot abſorpſit rates charybdis vorax; non tot abſumpſit noxios Athenienſe barathrum, quot emũxerunt tales amicæ aureos in eiuſmodi luxu. ita bonus ille iuuenis, porcorum demum conuiua factus eſt, vbi meretricum ſympulo eſſe deſiit. Prodigium eſt, quod addo. Fuit priſco æuo iuuenis, cui Mundus nomen (nihil minùs ei conueniebat) qui Paulinam pudicam matronam ad inhoneſta ſollicitauit;eius pudicitiã vt auro expugnaret, viginti

drachmarum myriades, hoc eſt, viginti millia Philippeorũ ſpopõdet, ſi votis ſuis haberet obſequentẽ. Vah! quod hoc inauratæ petulãtiæ portẽtum eſt? Noſti quid Demoſthenes prudentiſſimè, Laidi pro nocte decẽ millia drachmarum ſtipulanti reſponderit? *tanti pœnitere non emo.* Quàm verè hoc à te dictum, mi facundiſſime orator, inhoneſtæ voluptati indiuiduum comitem ire POENITENTIAM. Quis vnquam Veneri vel horam, vel momentum ſeruiuit, quem impuræ ſeruitutis huius non pœnituerit, & puduerit? *Aedes.* Oraculum fundis, Partheni: & priſcis etiam illis notum fuit, vbi mel eſt, ibi & fel eſſe; & vbi vber, ibi tuber reperiri. *Parth.* Atque, vt eſt in fabulis, litigârunt olim Ioue iudice, Voluptas & Dolor; neque illa huic, neque hic illi in vllo ceſſurus videbatur. Ad quos Iupiter: Bene eſt: inquit, ita vos componam, vt dirimi nequeatis. atque ita diſſidentes adamantino & inenodabili vinculo colligauit, velut fugitiuos ſeruos, vt neuter neutrum poſſit effugere.

inde nunquam non ſimul ſunt. Mirum quàm eleganter Mediolanenſis Pontifex Ambroſius, Voluptatem producat, hunc in modum facundã: Ille apud me primus, qui omnium perditiſſimus; ille meus eſt, qui ſuus non eſt; ille mihi gratior qui ſibi nequior. Calix aureus Babylonis in manu meâ, inebrians omnẽ terram; ex poculo meo biberũt omnes gentes. Et Hipponenſis Præſul Auguſtinus quam verè: O voluptates, inquit, quàm faciles aditus habetis, dũ ſuadetis! & quàm difficiles exitus habebitis, cùm perimetis? Dum ſuadetis, inungitis; ſed poſtquam ſuaſeritis, vſque ad mortem animæ pungitis. Habemus ergo iam illuſtria duo præmia libidinis: Corpus effætum, & depletum exhauſtúmque marſupium.

CAP. XI.

Incontinentiæ effectus alteri: ANIMAM NECAT, INGENIVM IMPEDIT.

NEc ſola hæc, nec ſumma mala ſunt impuræ Veneris. Parùm illi eſt, vires & valetudinem corpori,

crumenæ numos ſubtrahere. Nobiliore prædâ, & verò ſpolijs opimioribus triumphat. Animam impuri peſſundat, & necat. Hoc illi quidem, cum ceteris vitijs commune eſt, animum *Æternæ mortis* reum ſtatuere. ſed hoc & faciliùs & celeriùs facit, quàm ferè vllum vitiorum. Hic enim vel vnâ atque vnicâ cogitatiunculâ impurâ, eáque ſolâ quam noſtrates theologi, delectationem moroſam nominant, æternis flammis obnoxij reddimur. Abſit facinus, abſit patrandi facinoris voluntas, æternæ tamen morti ille ſe obijcit, qui vel ſolum impuriorem cogitatum, in oblectationem ſciens volens admittit. Hoc Auguſtino credes, apertiſſimè id pronuncianti: *a* Totus homo, ait, damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi; ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

a *lib.* 12. *de Trin.c.* 12. 2.*ſent. di.* 24.

Rectè caſtiſſimus Bernardus, cùm flagitioſas per puellam inſidias ſibi ſtrui aduerteret, *latrones, latrones*, ex-

clamauit. Sanè latro est omnis Venerea libido; latronum ritu amplexatur vt perimat; osculum mentitur cum Ioabo, vt sicam insigat in Amasam quem salutat. Et Senecæ moni-
a epist. 51. fine. nitum est: *a* Voluptates præcipuè exturba, & inuisissimas habe latronum more; in hoc nos amplexantur vt strangulent. Ah! quanti perierũt ab hac vnâ peste. Et quod lacrimis dignum, etiam fortissimi, etiam sapientissimi, & quod mireris, vel etiã sanctissimi; Samsones, Salomones, Dauides, hoc vno telo corruerunt. Et nos quî stabimus qui nec Samsone fortiores, nec Salomone sapientiores, nec sanctiores Dauide sumus; præsertim cùm pericula nostra sic amemus, vt in ea proni magnóque nisu ruamus, & plerumque toti procumbamus in voluptatem.

Memini ego & horreo, quoties id memini, à Præceptore meo me audire, si centeni iuuenes inferorum flammis addicantur, è centenis istis nonaginta nouem, ob hoc, de quo loquimur, vitium Carnis damnari, centesimũ demum ob aliam aliquam

grauiorem noxam. *Ædes.* Coniectura hæc mihi non incredibilis eſt. *Parthen.* nec mihi certè immobilis ſtat ſententia in impuros iam lata: Hoc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habebunt hæreditatem in regno Dei. *a*

a ad Ephe. c. 5. v. 5.

§. I.

Memoriam quoque & ingenium ab hac fœdiſſimâ lue afflari & corrumpi, nimis quàm certum eſt. & veriſſimè Philoſophorum Deus Ariſtoteles, *b* Venerem amentiæ præfectam ait. Scholas obſecro & gymnaſia luſtremus. hîc tu mihi adoleſcentem aut iuuenem da, qui vnà & Veneri litet & Apollini, qui ſit ingenioſus ſimul ac eruditus, & tamen parùm caſtus, monſtrum hoc mihi foret, albo ſimillimum coruo. Non ſine myſterio Muſæ Virgines finguntur à poëtis: malè ſimul habitant libido & eruditio. De talibus veriſſimè Comicus: *c*

b l. 2. Rhe. cap. 24.

Neq; ius, neq; bonum aut æquũ ſciunt,
Melius, peius, proſit, obſit; nihil vident

c Terent. Heaut. act. 4. Scen. 1.

Nisi quod libido suggerit —

Et Claudianus meus, poëtarum ocellus, assentitur:

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine sensus.

Et verò si lubet, bibliothecas obeamus, & gnauè indagemus, an plus librorum scripserint cælibes & casti, an verò vinculis vxorijs attenti. Et quî possit, fac velle, Venereis facibus vel leuiter adustus, eâ tranquillitate animi & serenitate, quâ opus est, tractare libros? quid sani sensûs, aut eruditæ cogitationis, è tali cloacâ (da veniam verbo) effodias? in impuro & sordente vase male seruaueris opobalsamum, & diuinæ paginæ oraculum est: In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. *a* In fonte cœnoso ac turbido, nil liquidò satis ac perspicuè cerni potest.

a *Sap. c.* 1. *vers.* 4.

Cap. XII.

Incontinentiæ effectus tertij: Famam Inquinat, Virtvtes Omnes Extirpat.

AD gemini versiculi finem, & vnà sermonis antemeridiani, tendimus. Incontinentia in famam & Virtutes grassatur; illam *inquinat*, has *extirpat*. Hieronymi voces hîc iure vsurpem: O luxuria, ô ignis infernalis, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus *infamia*, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. De iacturâ famæ non est quòd longè disseram; res ipsa loquitur. nullum certè vitium est, quod plus nos erubescere cogat quàm hoc de quo sermo est. Meritò plurimum pudoris habet & ignominiæ, quod plurimum habet insaniæ & turpitudinis. nec ægrè credam, plurimos hominum, tum demùm perfidè mutos esse incipere, cùm hoc genus flagitij in confessione prodendum est. nec crebriùs violari Pœnitentiæ sa-

cramentum, quàm ab ſilentio commiſſæ obſcœnitatis. O tetrum flagitium! quod non tantùm letalem plagam imponit, vt alia, ſed & medelam excludit, & hoc vnum agit, vt quem ſemel nexuit, nunquam manu mittat. Nec illi ſatis, corpus læſiſſe, pecuniam abſtuliſſe, ingenium fregiſſe, memoriam hebetaſſe, iugulaſſe animam, niſi demum & famam rapiat, probíque nominis theſaurum interuertat crudeli prædatione. Neque hoc mirum in hoſte omnigenarum Virtutum, & amico Vitiorum omnium. *Ædes.* Enimuerò, Partheni, hoc vltimum nondum ex toto perſuaſiſti: habent Virtutes ſuum quæque hoſtem, habẽt & Vitia ſuum quodlibet aduerſarium. *Parthen.* At ego te, mi Ædeſime, hîc quidem inoffenſo pede ire velim, nec quidquam ſubſiſtere, aut addubitare: non retracto quod dixi, ídque leui operâ planum facio. Libido ſic immutat hominem, vt nec homo quidem maneat, verè iam pecus, poſt exutum turpiter hominem. Da mihi iuuenem, eiuſmodi ſpurcitiarum a-

mantem, & vide quid in illo ſolidæ virtutis reperias? exulant virtutes, vbi libido victrix imperat. Canit olim Venuſinus vates, de iuuene ſui iuris facto:

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper.

Veriſſimum id eſt de homine obſcœnarum ſordium non puro: Cereus is eſt, non in vnum aliquod, ſed in omne prorſus vitium. Principio quidem, non negabis, credo, ſi ſuperbiæ eos ſtudere dicam qui laſciuis oculis probari ſe cupiunt; qui comptuli, qui munduli, & nitiduli è meris pigmentis & nitelis formam ſibi adſtruunt, & hoc maximè agunt vt placeant. At auari forſan hi tales non eſſe videbuntur: non ſint etiam; at erunt certè prodigi, quod æquè vitioſum eſt & turpe. imò quod monſtroſiſſimum meritò dicas, frequenter iſti, & auari ſunt ſimul, & effuſi. Ab his pecunias auariſſimè compilant, vt habeāt quod in iſtos per prodigentiā effundāt. parentibus rapiūt, meretricibus donāt. Inuidiâ plenum eſſe amorem Venereū nemo neſcit.

veteres tibi tragœdias recantari vis? Troiæ labores & excidium, ſed & plurium ciuitatum, imò & regnorum euerſiones id ſatis loquuntur. De gulâ, nõ eſt quod multis aſtruam. in aperto eſt, monſtrum eſſe libidinem ſine gulâ. ſed neq; familiariores amicos reperies quàm deſidiam & luxuriam, otium & Venerem. Conſigno cum Tullio; qui in Catone Maiore, Archytæ Tarentini verba ſic refert: Nullam capitaliorem peſtem, quàm corporis voluptatem hominibus à naturâ datam. Nec multò poſt ſubiungit: in Voluptatis regno Virtus conſiſtere non poteſt. quocirca nihil tam deteſtabile, támque peſtiferum quàm voluptas, ſiquidem cùm maior eſt & longior, omne animi lumen extinguit. Ât verò Salomoni magis credes quàm Ciceroni, aut Deo de Salomone. Hunc vbi libido triumphauit, vitiorum omnium mater idololatria turpiſſimè ſub iugum miſit. Quid virtutis remanſit in Herode, poſtquam victas manus dedit Herodiadis petulantiæ, cuius inceſtum non lacrimis,

ſed cruoris riuulis deplorauit inſontiſſimi Baptiſtæ præciſum caput. O luxuriam! ô charybdin quæ omnes animæ vires, imò & corporis, quin & omnem virtutem gulosè abſorbet abligurítque. *Ædes.* perſuades, Partheni, & me in tuam ſententiam trahis vel inuitum.

§. I.

Parthen. Ædeſime, ſuboleo quid velis. Epilogum expectas; & vt loqui deſinam. Dentes, credo, tibi pruriũt in cibum. nec mirum — ſextâ iam linea tangitur vmbrâ. meridiem eſſe, & mihi ſtomachi mei horologium dicit. Sed quæſo te, patere, vterque ſuam priùs & memoriam & patientiam exerceat, quàm menſam accumbat. Reuocemus in cumulum & ſynopſin, quicquid horis antemeridianis ſuper NICETÆ noſtri victoriâ prorſus obſtupeſcendâ diſſeruimus. Et niſi me fallit memoria, ordinem hunc ſeruauimus.

Sermonis caput NICETAS fuit, verè victor, verè maior elogijs noſtris quibuſcunque. Quidquid illecebrarum, quidquid artis aut fraudis,

quidquid machinarum Incontinentia, seu, Libido habuit, in NICETAM expediuit. Omnia tẽtauit fœdissimus Cupido, omnia superauit castissimus NICETAS. dolos, artes, fucos, fraudes, vim omnem expunxit; technas, illecebras, machinas elusit vniuersas. Nouo ausu & robore planè admirando suum debellauit hostem. Hanc ei victoriam dum mirabundi gratularemur, sermo nos suauiter ad Incontinentiæ armamentarium deduxit. hîc duplicis generis arma reperimus, *Inuitamenta* & *Effectus* Incontinentiæ; illis oppugnat, istis iugulat. Ita primum lacessentis Incontinẽtiæ telum est OTIVM, horribilis catapulta contra omne genus bonarum actionum. Alterum Incontinentiæ telum oleo litum, vt sit penetrabilius, GVLA est. de hac notum illud Ambrosij: Saturitas Castitatem prodigit. *a* Et sanè plures occidit Gula quàm gladius, fuítque ea semper plurimorum malorum fomes. Tertium & Quartum Incontinentiæ telum, LIBRI, & PICTVRÆ lasciuæ. Rarissimum est his tangi, & inuulneratum viuere

a Ser. 40.

Quintum, OCVLORVM LIBERTAS. abundè, reor, demõſtrauimus, quantum veneni per oculos attrahamus in animum. Beatus ille, qui oculorum ſuorum dominus, ſeduci ſe ab illis non ſinit. Sextum Incontinentiæ volatile illicium SERMO IMPVDICVS. multiplex hîc malum, & audientium & loquentium. Septimum trabale telum Incontinentiæ SOCIETAS PRAVA. contra piceatam hanc tragulam, nemo nimium munitus erit aut cautus. alienis exemplis, & ſocietate plurimi pereunt, qui perire ſe neſciunt.

§. II.

Atque his armis oppugnauit NICETAM Libido. Initium pugnæ ab illo hortenſi Otio cœpit, cùm fortiſſimus iuuenis, ad molliſſimum lectulum deduceretur, tanquam illic ſuauiſſimè meridiaturus, vbi hortus variam voluptatem velut offertã epulis mẽſam iam explicaſſet. Poſtquã ergo reſupinus in toro iuuenis, blandè alligatus eſt, petulantiſſimæ mulieris compta facies, libris & picturis ad nocẽdum longè peſtilentior caſtiſſi-

mis illius oculis ſeſe impudenter ingeſſit. Hic, audire aut aſpicere; hîc tangi aut tangere, extremi res erat periculi. ad fallendos oculos forma, ad inducendum animum verba incitabant compoſitiſſima. & quid ſocietate hac poterat eſſe periculoſius, quàm ſolum à ſolâ ſic deprehendi? Vicit tamen, vicit NICETAS vniuerſa hæc Incontinentiæ inuitamenta. in lectulo delicatiſſimo, etſi vinctus, minimè tamen otioſus, voluptatem paratiſſimam penitus exoſus, ad pictam ſupra omnes imagines feminam neutiquam curioſus, ad omnes oculorum illecebras cæcus, ad mellitos verborum globulos ſurdus, Venereæ huius ſocietatis fortiſſimus aduerſarius, inuictus, inexpugnabilis. Quia ergo Incontinentiæ tela, quibus oppugnare ſolet, in caſſum ceciderunt, arma etiam, quibus ſolet iugulare, fruſtra fuerunt. Recordaríſne, Ædeſime, quos Incontinentiæ ſtatuerimus *Effectus*; & hi arma ſunt illius, quibus, quos expugnârit, necat. Primus ergo Incontinentiæ *effectus*, corpus viribus; alter,

crumenam numis exhaurire: Tertius, animum occidere: Quartus, ingenium hebetare: Quintus, famam inquinare: Sextus demum, virtutes omnes extirpare. Atque de his, etsi strictim & ordine nonnihil inuerso, prout versiculi suggerebant, iam egimus.

Nunc mensa & prandium nos vocat: Adesdum, meus hodie conuiua eris, sed non asymbolus. Tres tibi quæstiunculas ponam, quæ à proposito sermone, simul & à mensâ non abhorreant. Prima erit: cur Apiculæ, volucres innubæ, & virgines auiculæ, Cereris famulæ vocentur; quos illæ flores non tangant, quos homines non pungant, quo flore maximè gaudeant? quò etiam spectat quid mel virgineum, quid charta virgo, quæ virginea sit membrana? *Ædes.* num hæc vna est quæstio? *Parth.* vna, sed conglobata. Altera: quæ herba, & oculos acuat, & Castitatem; & quæ auium tam viuæ quàm mortuæ, seu, tam naturâ suâ quàm esu nostro sint castissimæ, & quid apud homines religiosos lactu-

ca & hordeum, quotidiana pænè fercula sibi velint? *Ædes.* vt video, mille me quæstionibus petes. *Parth.* ne diffide: reperiemus responsa. Postrema, quæ rerum delicatissimę, quæ irreparabiles? in vtroque ordine numerabis, iam pręscisco, virginitatem. Eamus: nisi tu Chamæleon sis, & aëre viuas. De ceteris, iam pransi colloquemur.

LIBER II. CAP. I

GEMINVS NICETÆ BENEDICTVS, ILLVSTRISSIMO ITIDEM FACINORE.

PARTHENIVS. In sanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti (Plinius memorat *a*) Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario, ipsius manu compositionem antidoti, è duabus nucibus siccis, ficubus totidem, & rutæ folijs viginti, simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum illo die nociturum. Satis veneni congessimus ante meridiem.

a *lib.* 23. *nat. hist. cap.* 8.

vis, Ædesime, huic suum etiam antidotum quæramus? ÆDESIMVS. frustra hoc rogas: epulis tuis satur sum, nondum tuis verbis. Pertexe telam, mi Partheni, quam orsus es. Venena nosse, te auctore didici. discam etiam nosse obsistentia venenis pharmaca. tu mihi Mithridates sis. Marsos Ophiogenes, Psyllos terrori serpentibus fuisse, narrat idem Plinius, & tactu ipso suctúue medico percussos leuasse. Anguis est Incontinentia fœcundissima veneno, & quos non icit? Partheni, è Psyllorum familiâ te virum præsta, & ictis aut iciẽdis tactu medico succurre. *Parth.* blandè cogis.

Ergo progrediamur sermone cœpto. & iam alterũ à NICETA exordium ducamus, cui nemo non acclamet:

Vicit NICETAS; exultet, triumphet NICETAS. Quod Seneca de suo Mucio, ego veriùs affirmarim de NICETA nostro: Confecit bellum inermis ac mancus, linguâ truncâ totum Veneris exercitum profligauit, Vicit. *Ædes.* Vicit excellentissimè, trãscendit pænè omnem laudum

noſtrarum apicem: inimitabilis eſt. Et quis talem pugnam expetat, vt talem coronam referat? nil periculoſius, quàm ſic pugnaſſe; nil tamen etiam glorioſius, quàm ſic viciſſe. Parem, puto, NICETAS, in hoc neminem habet; facinus illius eſt incomparabile.

Parthen. Sed habeat parem, conferri cum illo poſſunt alij, hoc ipſum illius laudi accedit, quod ſic pugnârit, vt & alios ad ſimilem pugnam animârit, & pugnare docuerit exemplo. Benedictus, Magnus ille ſanctiſſimæ familiæ Patriarcha, poſt NICETAM feliciſſimè pugnauit. Hoſtem exaduerſo ſtantem, & quem oculis deſignaret, non habuit; ſeipſum vicit. Cupidinem triumphauit, quem non vidit. Vis narrem & hoc prælium? *Ædes.* & niſi ſponte animi faceres, conarer cogere. Tu perge modò; quò diutiùs hæc audio, hòc auidiùs. *Parthen.* Neque Benedictus ſine ſanguine pugnauit, in hoc pænè ſuperior NICETA, quòd non os ſolùm, ſed omne corpus cruentârit, magnanimo volutatu per ſpinas. Et

quæſo

quæso liceat per te, Ædesime, pugnam hãc Benedicti, penicillo paullò morosiore depingere.

§. I.

Sed antequam gradum promoueam, non nemini satisfaciendum censeo. Quid? (dicat aliquis) viro sceleris tam puro, vitæ tam integro, aries tam impurus insultet? Benedictum etiam, spurcus Cupido lacessat? repugnat hoc tam sublimi sãctimoniæ. Imò propugnat hoc tam sublimem sanctimoniam, quæ nunquam fuisset tanta, nisi sic fuisset tentata. Ne mireris, ô bone, & si nescis, vel à prisco scriptore hoc disce. Hos itaque Deus, inquit Seneca, *a* quos probat, quos amat; indurat, recognoscit, exercet: bonum virum in delicijs non habet: experitur, sibi illum præparat. quid miraris, bonos viros, vt confirmentur, concuti. non est arbor solida, nisi in quam frequẽs ventus incurrit, ipsâ enim vexatione constringitur, & radices certiùs figit. Et cuius virtus sine aduersario non marcet? lacessita verò, multum sibi adijcit; erigitur cùm tangitur, &c.

a l. de Prouidentia.

impellitur : omnia aduersa, exercitationes putat.

Talis Benedictus, qui molliter habendus non fuit, quandoquidem in tantum belli ducem eligendus. Deinde, bella hæc & rebellionem carnis, vetare quî possumus? non magis quàm Pandari sagittam Menelaus arcere, quam ille furtim & à socijs tectus immisit. Et quamdiu duæ illæ partes, animus & corpus, iunctæ concordiâ quadam discordi; quamdiu diuinæ auræ, moles illa cibo tantùm (vt Possidonius) recipiendo habilis adtexitur, tamdiu inter eas malê conuenit, vtique cum de imperio agatur, aut seruitute. Regnum vtraque pars exambit, & magis illa quæ non debet. terra attollere se supra ignem suum conatur, & cœnum hoc supra cœlum. hinc in homine dissidia, turbæ, & velut assidua quædam velitâtium inter se partium pugna, cui duces & Imperatores, *Ratio* & *Opinio*. illa pro animo, & in animo : hæc pro corpore, & in eo pugnat. Sensit hanc pugnam & Benedictus, quia homo, quia mor-

talis, quia vnus ex nobis. Sed ſenſit, non conſenſit. deprehendit inteſtini belli motus, ſed nec è ſtatu ſuo exceſſit, nec trepidus ſe vinci permiſit. Stetit, pedem contulit, manus conſerüit, & contra ſeipſum vires ſuas expertus eſt, quæ nunquam certam dare fiduciam ſui poſſunt, niſi plurimæ difficultates hinc & illinc irruerint. Sic verus animus, & in hoſtis ſui arbitrium non venturus, probatur; hæc eius obruſſa eſt. Videte ergo mihi quomodo Benedictus contra Benedictum, hoc eſt, ſeipſum pugnet: prælusionem attendite.

§. II.

Adeſt auicula, ſed nigella, & quales in Plutonis caueâ ſunt. adeſt ex Orco ſubmiſſa, tanquam vna ex velitibus, & quæ prælio exorſum daret, docta priùs à nigro illo magiſtro, qui ipſi ſtygium χαῖρε expediuit. exequitur ergo quæ iuſſa, & vices ſuas bellè fungitur. vultũ viri ſancti circũuolat, alis decorè remigat, & neſcio quid blandum ſuſurrat. blandiri eam diceres, quæ inſidias ſtruebat, iugulũ

& salutem petebat. Pergit illa & circa Benedicti caput, assiduo volatu auram circinat: coruum crederes qui esurienti Thesbitæ Cererem deportârat. nec sese ingerere cessat vel inuito, adeò vt manu capi posset; sed cruce, quam manus bene cauta efformârat, cedere cogitur, & in infernas caueas, vnde subuolârat, remeare. Pugnam finitam creditis? nondum cœpit. anteludiũ hoc fuit & initium pugnæ: lusorijs tantùm telis ater ille cornicen pulsus: & nondum vulnus, neque vera congressio. puræ solùm à ferro hastæ, vt olim, & obtusi gladij in auras iactati. Iam primùm decretorios stylos & pugnatorios mucrones cernetis, & à ludicris transitum ad vera & versa arma.

Vix auolauit illa Cocyti merula, cùm Acherõtis Imperator classicum canere, omnem Veneris exercitum conuocare, inflammare in prælium, instigare in Benedictum: illatam sæpius ab illo iniuriam exaggerare, prędicare suorum vires, Benedicti extenuare, omnes dolis & fraudibus armare, tandem amandare, & victo-

riam polliceri. Ruit immunda phalanx, ipsâ Cypride duce, & facibus Auernali ſulphure ſtipatis, caſti pectoris mœnia it expugnatum. Ah. Benedicte! in te vadit pedes iſte Venereus, ni validus occurras, victus es. plures in te conuolant Cupidines, quàm olim Arceſilaus circa marmoream leænam effigiârit: E poëſi hoc natum putas, Ædeſime, & vnum aliquod è ceteris figmentis? rem dixi, de modo quo dixi, non laboro. nec aliud ſacri codices loquuntur, qui ſæpe plures cacodæmonas; quid aio? legiones totas in vnicum hominem immiſſas aſſerunt. Et certè in Benedictum non ab vno tantùm impetus; acies totæ in illum videntur pugnâſſe. adeò enim faces illas tartareas ſenſit; adeò pectus exæſtuauit flãmis non puris, vt vix ampliùs durare ſibi viſus, cõtra tam latè populans incendium. & propè fuit vt loca illa deſerta deſertum iret, & in vrbem rediret.

§. III.

Sed adeſt auxiliatrix manus, & qui voluit Benedictum impugnari, expugnari vetuit. adeſt Numen & ani-

mum fatiſcentem, in prælium reſtaurat. mox ipſe Diuus recepto animo,& quaſi aquâ è languido refocillatus, ſemetipſum affatur, & : Benedicte, inquit, cedis? & potior tibi fugaciſſimæ voluptatis vmbra quàm cælum, quàm Deus? nec exitum ſpectas? quò ruis? hæc olim polliceris, nempe ceſſurum voluptati, quæ pænè antequam venit, aufugit. tam vile tibi cæli præmium? tam iucunda inferorum incendia? vbi robur? vbi per tot annos, ſapientiæ meditata ſtudia? vbi ille animus, qui poſſit dicere: *ſi fractus illabatur orbis*, non expaueſcam? & quæſo, pudorem longâ inediâ, crebrâ inſomniâ, multâ tolerantiâ adhuc ſeruatum, momento perdes? Non ita. Et tu pecus (carnem ſuam compellat) hæc adfectes contra rationem, contra leges, contra Deum? hæc in me cudas pericula? tu me hoſti prodere, cælo extrudere, infero draconi glutiendum obijcere? mercedem feres, ne dubita, te dignam. mulceberis: & curabo vt hodie bene tibi ſit. Dum hæc fatur, obliquos vtrinqueſecus di-

mittit oculos, & arma circumſpicit,
quibus in rebellem carnem vindicet.
Et en tibi, proximè circumſpicien-
tem denſi ſpinarum nexus, & crude-
le ſenticetum, quod ſine contactu
ſauciet vel tantùm ſpectantes ocu-
los. Et bene eſt, inquit Benedictus,
etiam de lectulo tibi prouiſum, mea
Caro; blanditer per illum volutabe-
ris. quin ergo te, dignum hoc toro,
molliuſculè illic repono?

Primi quidem in omnibus prælijs
vincuntur oculi: & ſæpe priùs fugæ
quàm pugnæ locus quæritur. At Be-
nedicti oculi etſi dumorum aſpectu
pauidi, non tamen fugitiui. neque
vllus cunctationi locus in eo conſi-
lio, quod non poteſt laudari niſi per-
actum. mox enim Benedictus, poſt
amarulentos in carnem iocos, piè
iratus & ſanctè crudelis, vultum aſ-
ſeuerat, virum ſe gerit, & lacinijs
deueſtit, neque latus obdit, vt o-
lim pugiles, ſed toto corpore ad ve-
prium ictus expoſitus, nullam par-
tem ſpineto interdicit. Et videte
quàm non hæreat, quàm ſecum non
multa putet, quàm ſibi non ignoſcat;

melius eſt, inquit, corpus ardeat quàm animus, laceretur illud quàm iſte. Vix hæc fatus, inerme corpus & nudum, hilari iactu in horridum dumetum præcipitat, & ſacros artus horrentibus vndique paliuris fortiſſimè induit. Currunt ex omni parte cruoris riuuli, & virides ſpinarum gladios liberaliter purpurant.

§. IV.

Huc iam oculos; & ſpectate mihi purpureum corpus in mucronato hoc lectulo. huc & aures, non quæ lamenta & queſtus, ſed quæ herois inuictas voces audiant & adorent. Iacet inter ſpinarum ſcorpiones; non lacrimat, non eiulat; nec ingemit quidem. ſed ipſe ſui tortor & ſpectator, quod olim gladiatoribus Romani: *Repete ictum, repete;* hoc ipſe ſibi acclamat, & ſuæ voci obſecundans, transfixa membra magis verſat, & quaſi extricando ſe, laboret, altiùs intricat, ſentéſque toto & profundo corpore admittit, & noua vulnera infligit, ſiue ampliat antiqua. Nec ſatis corpus quod vepres, etiam verba lancinant: Iam, mi care aquali-

cule,

cule, inquit heros, iam volutari licet & satiari. explica tenellos artus, amplexare hos flores, & petulantiæ tuæ hîc indulge, quantum satis. Tandem, vti solebant Quirites victo gladiatore, exclamat, *Hoc habet*.

Ah, Benedicte (sed quid triumphis ingemisco?) ô magne athleta, iam tibi licet vocem illam emittere: *Vici*; & quidem victores gentium, ardores prauos. Et tu ille sapiens es, qui licet vratur, crucietur, in Phalaridis tauro sit, dicat tamen: *Quàm suaue est hoc; quàm hoc non curo! beatus sum.* Hæ voces in ipsâ officinâ Voluptatis auditæ; cur ergo incredibiles sint apud eos qui virtutẽ colunt? Quàm bene Seneca: licet corpus, plenum bonâ conscientiâ, stillet, placebit illi ignis, per quem bona fides collucebit. verè:

Lætius est, quoties magno sibi constat HONESTVM.

Et Christianus doctor hæc consignãs Ambrosius: Non frangitur, inquit, sapiens doloribus corporis: sed etiã in ærumnis beatus manet. Etiã & tu Benedicte: imò beatus non mãsisses,

nisi quam sibi corpus beatitudinem fingit, abiecisses: Vicisti peccatum, quia transtulisti incendium. O rubi, nulli minùs quàm Benedicto erubescendi! vos Veneri pudorem incussistis & ruborē. illa in rubis victa, quæ in rubos venerat satura. flāmas ex Idâ tulit in Cassinatem, sed flammis pulsa est; æstuabat in voluptates Benedicti animus, sed hic æstus vrticarum incendio repressus. sentibus impunè licuit venas rimari, ne mersa visceribus libido, penitas medullas sorberet.

§. V.

Fingit Theocritus impurum Cupidinem ab apiculâ punctum, flentem ad Cytheren rediisse, & voces illas: Perij, mater, occidi; sæpius iterasse. Quàm veriùs ego: Cupidines omnes quotquot Benedicto insultârunt, à suo victore discessisse, nec sine amaro ploratu. Et hoc illud è carduis vallū est, in quo vir sanctus hostē suum, seipsum, exarmauit; sanguinem suū senticeto gustandū propinauit, triūphauit Venerē, turpémque ignē frigere iussit. Sic miles iste

vulnerato corpore, animum reddidit inuulnerabilem, incendium non quidem euitauit, ſed mutauit, mentem ſeruauit, cùm calcauit carnem. quòd ſi huic pepercisſet, tyrannus fuiſſet in illam. vulneribus ergo vulnera perſanauit, & flammis restinxit flammas. iracundis tribulorum manibus corpus obiecit lacerandum, vt ab vredine integrum ſeruaret animum. quòd ſi noluiſſet eſſe ſaucio corpore, fuiſſet animo, & hunc non effeciſſet ſanum, niſi prius inſanum illud. mirum & nouum ſanandi genus, ſanitatem amittere, & ô nouum artificium lucrandi, iacturam facere! quamuis hîc nec iactura quidem, niſi luti ſanguine mixti; Corporis. Et ſit damnũ, corpus hoc, quod, Solone teſte, cũ oritur, putredo; cùm viuit, bellua; cũ moritur, vermium eſca eſt: ſit, inquam, damnum, hanc belluam, an eſcam belluarũ? lædere: quantulum hoc eſt, & quàm nihil præ victoriâ quæ ex hoc naſcitur. Bis vincit, qui ſe vincit: neque pulchrior, addo, neque opulentior eſt victoria, quàm

de ſeipſo. Innumerabiles ſunt qui vrbes, qui populos habuere in poteſtate, pauciſſimi qui ſe. Neque mihi iactes vſtulatam dexterá tuam Scæuola. faceſſe: talis actor non fuiſſes, niſi tales ſpectatores habuiſſes. Benedictus, Nicetas, ſexcenti alij, teſte cælo, ſpectatore Deo, & ſolo, non aſpirârunt gloriam, ſed profligârunt, tantò illâ digniores, quantò minus eſſe voluerunt. Ite Mutij, ite Lucretiæ, vos violentas vobis manus attuliſtis iam violatæ, noſtri hi athletæ ne violarentur. non diſputo, quo iure ſibi vitam eripiat, qui non dedit. Benedictus, Nicetas, alij, ſeruârunt vitam, vel rectiùs, viuam mortem membris intulerunt, vt animi mortem effugerent, tantò clariores cunctis aliis, quantò fortiores. Secum luctati ſunt; ſpinas & ſupplicium ſibi attemperârunt; pigrum illis viſum ſudore acquirere, quod poſſent ſanguine; verè petierunt

——*pulchram per vulnera mortem.*

Mortem, aio, non corporis, ſed Cupidinis impuri; mortem omnium viciorum. Viam ad cœlum non vo-

luptuariam, non ſtratam roſis, non quæ plano pede aditur, ſed dumis aſperam oſtenderunt: nec oſtenderũt ſolùm; ſed iuerunt illam, peruenerunt per illam, quò plerique cupiunt peruenire, non ire. Sinitur nimirum per blandimenta corpus valeſcere, langueſcere animus. vegetandus eſt hic, frænandum illud. atque vti pugio vetuſtate obtuſus aſperatur ſaxo, & mucro ardeſcere iubetur: ſic corpus ſæpe, quò non vult, ſtimulis adigendum. turpe certè eſt comitatui, vt rectè Tacitus, virtutem principis non adæquare. Factum Benedicti aut Nicetæ admiramur? & imitari poſſumus. neque vlli, Iobo ſic proclamante, miſſio prius indulgetur ex hac militiâ, quàm è vitâ. Inquietus puer eſt, imò ipſa inquies, cæcus ille Deus, quietos tamen & cæcos ferit, aut feriendo cæcos facit. impiâ ſagittâ Benedictum tetigit, non proſtrauit. infamem ſibi repulſam tulit, telúmque retulit retuſum, imò fractum, & pro victoriâ lacrymas habuit & pudorem, qui illum extorquere voluit. At nimium durum eſt,

inquis, rubos insilire, membra spinis amicire, excire sanguinem. vis leniora? *Aude hunc hostem seriò fugere, & vicisti.*

Cap. II.

PVGNA NICETÆ, ET VIctoria Epicis descripta.

ÆDes. Illustrissima prorsus fuit, & hæc Benedicti de seipso victoria. Sed nescio quid maioris admirationis habeat, si vincat vndequaque vinctus, quemadmodum vicit Nicetas. Benedictus cùm pugnare cœpit pugnam illam, liber fuit & solutus, nec in eo tam bulliens iuuentæ sanguis, neque vlla tunc ei femina blandientes manus iniecit, sed nec vlla suis, oculos illius vssit; nulla tunc impudica Siten, illius aures vulnerauit; omnis hostis arietauit in animum. At contra Nicetae & oculi, & aures, & manus, & nares, & quicquid in Niceta vixit, pænè prius expugnatum fuit lenocinio Voluptatis, quàm Nicetas arma circum-

ſpiceret. vinctus, ligatus (obſtupeſco) ab hoſte oppreſſus vndique, vincendi ſpe præcisâ, vicit tamen, &, auſim dicere, plura potuit quàm poſſet. De milite Luſitano qui dentem pro plumbeâ glande in hoſtem bombardâ excuſſerit, legi: qui linguam dentibus præſectam in hoſtem blandiſſimum expuerit, nec legere me memini, nec audire. Et quis vnquam ſuo ſanguine pro armis vſus? mirabile certamen, in quo hoſtem conſpuiſſe, viciſſe fuit: mirabilis catapulta quę ore potuit abſcōdi: mirabilis Caſtitatis triumphus, quem cruentum linguæ fruſtulum obtinuit. *Parthen.* Mira prorſus, ter mira hîc pleraque omnia, & neſcio an in omni Romanâ, Græcâ, barbarâ, Chriſtianâ hiſtoriâ, quidquam huic par inueniatur. Et hoc mihi etiam puero ſtimulos addidit, hanc NICETAE pugnam metro & numeris includere, Placet audire? aut potiùs tu lege, audiam ego. Carmen generoſi & ſani coloris ne expectes; à diſcipulo ſcriptum ſcias, non à magiſtro: Lege.

ERgóne tanta animos ſubigit veſania noſtros
Caſtra mouere foras, alióſque inuadere fines;
Arma domi bellúmque pati, atque in mœnibus hoſtem?
Hinc mouet Idalias in nos Cytherea phalanges,
Inde Cupidineis irrumpunt agmina peltis.
Ergo age quisquis adhuc deſudas integer almæ
Virgo pudicitiæ, caſtúmque tueris honorem,
Sub mea ſigna veni; certam victoria laurum,
Certa trophæa dabit; ſolam ne deſine pugnam,
Inque hoſtes ferus eſto tuos; ego bella docebo
NICETAE, *vires Deus ingeret, arma voluntas.*
Hic matutino ſurgebat nobilis æuo
Floſculus, atque alias ſuauem ſpirabat odorem
Ante roſas, nã Chriſte tuis noua plantula in hortis

Euiruit, gratam redolens è virgine nardum
Pectore, cùm toto diffusus in ore niteret
Integritatis honos, & pulchro in corpore virtus,
Diuáque Parthenijs regnaret gratia labris.
Quid memorem verno conclusum flore virilem
Cælestémque animum? ipse suis excelsior annis
Ibat, & ingenio præsignis, & indole clarus,
Nec pietate minor: felix cum fortè procaces
Non premerent oculi; iam nunc afflata malignè
Vritur aduersis rosa fragrantissima uentis.
Quippe ambire omnes, omnes ardere decorem,
Admirari oculos, castissimáque ora tueri;
Denique peius amare, placet puer omnibus, vni
Displicet ipse sibi, vúltque insontissimus vni.

Posse placere Deo, rosa & esse, & nullia videri.
Mox ciet infernas tanta hæ: constantia turmas
Cocyti vulgus formidatámque Megæram:
Siccine felicem patimur florere iuuentam
Quam comitatur amor, quam fama & gloria vestit?
Nicetámne meis non posse occumbere telis?
Cepimus imbellem, si dulce ligamen amoris
Vertimus in laqueos; annis & viribus infans,
Ingenio puer est, stygijs aptissima technis
Materia, & nostræ seges haud incommoda prædæ:
Ipsa ego flammabo Veneres, ego Cypridis arcus
Ipsa venenabo, nec bellum imbelle mouebo.
Dixit, & effræni tumefacta libidine terras
Inuehitur, blandúmque serit Dea sæue venenum.
Hinc clandestinas ductura in prælia

turbas,
Hinc Paphios raptura greges. Postquã agmina certo
Effudere loco Cyprias, denso imbre, sagittas,
Heu mihi quæ pugnæ facies? vno impete lenæ
Lenonésque ruunt castum expugnare pudorem:
Ipse etiam Decius certat, rabidisque rebellem
Aggreditur furijs, & scortum in virgine quærens
NICETAM *insequitur,* NICETAM, *morsibus angit;*
Qualis odorisequus Spartanâ è gente Melampus
(Siqua fames augusta vocat, dominúmque ferinæ
Delicium inuitat) densis erraticus antris
Militat in prædam, strictóque minatur hiatu.
Sic Decius rictu NICETAM *attentat auaro*
Exanimare; iris laudes & laudibus iras
Suggerit, hinc blandis iuueni sermonibus instat,

Inde metu, tum dáque Iouis ceu fulmine, mitrâ.
Iam tua virgineæ tam rara encomia miles
Deplorata videntur, & intermortua famæ,
Protinus in plumam, lecto religatur eburno,
Sardanapale tuam, vincitúrque inter odoras
Membra ſupina roſas, & ſerica texta tapetes;
Vincula virgineas nectunt bombycina palmas,
Ferrea ſint, clamat, vel ſint adamantina: porrò
Mollis olorinis fulcitur culcitra plumis,
Eheu quàm malim vitreis incumbere teſtis.
Hortus erat varijs veſtitus honoribus, olim
Ante Semiramios fortunatisſimus hortos.
Siue locum, ſeu dona loci tuearis, amœno
Peruius aſpectu; roſeis huc gratia gemmis

Nimpharúmque chorus, Venerúmque exercitus vnam
Deuenêre domum. viuis argentea pratis
Sidera resplêndent, & mollis amaracus albis
Crinitur violis, rubras noua lilia lambunt
Intermixta rosas, suauique fruuntur amomo.
Hîc paßim pingues Panchaia nutrit odôres
Totáque mellifluis interuiret Hybla rosetis;
Purpureas Narcissus opes, Hyacinthus eburnas
Certatim ostendunt, & grato errore duellant.
Haud procul arboreis illudit blandulà scenis
Et pariter dulces obsibilat aura susurros.
Paßim hederæ serpunt, grauidæque in collibus vuæ
Maturantur, & arboribus circum intexuntur:
Celsior erectam contra decertat oliuam
Cedrus, odoriferam diffundit amygda-

lus vmbram;
Garrula quas inter ludentibus vndulæ lymphis
Ambulat, & querulos collidit rore lapillos
Ductus aquæ dulcis; nec soli sacra palato
Fistula, demißis stat peruius humor ocellis.
Hîc Zephyríque Eurîque iocos, hîc bella Fauoni
Æstatísque domos, & Veris regna videres.
Heu loca grata alijs, loca sola iniquæ Pudori.
Quippe vbi NICETAS *blandis cum fraude catenis*
Ductus in hortenses prosternebatur odores,
Continuè totis florum lascinia castris
Militat in iuuenem, & malè sano corpus amomo
Afflat odoriferi redolens fragrantia lecti.
In scelus aspirant auraque, & stridulæ tortis
Flumina vorticibus, pictis erratica ripis.

Quid facies tanto miles fortißime bello?
Arma aciémque vides in te conuersa; sed arma
Heu nulla arma vides pro te! Quæ machina blandas
Abrumpet pedicas? quæ vis bombycina franget
Vincula farta dolis? nullo manus obuia ferro est;
Fune ligata manus, Samsonis robur haberet,
Rumperet irato fallacia fila lacerto,
Non habet, & proprijs exuta eluditur armis.
Porrò vbi mentito iuuenis diademate vinctus
Et prope victus erat, petulanti femina vultu
Insuper adrepit, stygiæ non degener hydræ
Femina, lasciuis importunißima verbis.
Monstrum horrendum ingens, tot sanctæ spicula menti
Quot mala verba iacit: nunquam sic flamma noceret,

Missa oculis Basilisce tuis, quàm mollia lenæ
Heu scelus! alloquia; occultum malè fœta venenum
Parturit, & præsentem inspirat vipera mortem.
Quid facis infelix: quibus amolire malignam
Pestem armis? quâue arte feram certabis in hydram?
Nulli adeò extremo stetit inter-mortua bello
Quam tibi libertas; hem ludicra pascis inanes
Fabula Sirenes, & nulla relinquitur orbæ
Virtutis species: oculos aperire, perire est,
Et laqueum reperire oculis. hos claudere, frustra;
Vtraque reclusa est auris, satis ampla veneno
Ianua femineo: nec ceram pauper Vlysses
Extremum medicamen habet; nec carcere vinctæ
Auribus auxilium spondent & opercula palmæ.

Nulla manus pugnis, nullis pes calcibus hostes
Proturbare valent; ipsi inter byßina sudant
Vincula, compedibus ceu luctarentur ahenis.
Desperata tuæ iuuenis castißime dixi
Serta pudicitiæ, tantísque his molibus vnum
Expugnari animum & Cypriis succumbere telis.
Non ita Romano vecors homicida duello
Angitur inter aquas, geminis dum morsibus vrgent
Et canis & serpens, cristatóque addita gallo
Simia. maiores (olim impenetrabilis) hostes
Sustinet integritas, nec spes super vlla saluti.
Quidquid agat (cane pressa fera est, indagine cincta)
Frustra agit, Ionio paßim puer imminet arcu,
Atque Cupidineis admixta venena sagittis
Proximus intorquet: solum victoria

plausum
Hactenus expectat, magnáque Venus fruitur spe.
Iámque suo iactat sese lasciua theatro,
Letheósque canitversus , & carmine dirum
Non ignara mali celebrat victrix Hymenæum.
Atqui inconsultum mulier sine fronte triumphum
Turpis Erynnis agit, nam quæ vicisse superba
Crediderat, victa est, dubiâ propè fessus arenâ
Nobilis athletes cælo tutore secundum
Repperit auxilium, reperit quâ victor iniquam
Arte triumpharet lasciuo pectore lenam.
Namque vbi vicinis obseptus vbique periclis
Iam dare iamque manus mox cogebatur inermes:
Quin, ait ipse sibi, prorumpis & arma requiris
Læse pudor? dabit arma dolor, dabit ar-

ma voluntas.

At frustra in vinclis gladium quæsiueris; vnam
Fortè tibi teneris non fascinat improba filis
Linguam mollities, ergo hac pudor vtere linguâ
Pro gladio quocumque potes, tibi maior honestæ est
Cura pudicitiæ, quàm vanæ gloria linguæ.

Dixit, & admorsam generoso vulnere linguam
Demetit, inque lupæ turpem vomit oscula frontem,
Oscula sanguineo effrontem pingentia riuo.

Macte animi iuuenis, magnæque amplißima famæ
Materia, & sanctis nostrorum annalibus vnus
Annumerande ducum, stygium qui viribus hostem
Et Phlegetonteos tanto in certamine funes
Inuicto rupisti animo, qui talibus ausis
Partheniumque decus, libertatẽque per-

ennem

Seruâſti innocuam, doctus pro fœnore vitam

Virgineo poſuiſſe tuam, tu ſpicula torto

Libráſti neruo, fauceſque fuêre pharetra,

Lingua ſagitta fuit Paphijque diremptio belli,

Imò corona fuit, tanti fuit anſa triumphi.

Ædes. O NICETA! ô Victor glorioſiſſime! qui omnibus retro ſæculis obſtupeſcendus, in omnem poſthumam memoriam omni poſt æuo colendus & venerandus, omnium vocibus es decantandus.

Sed, ain' tu hoc carmen diſcipuli? cras credam, hodie non. In os, mi Partheni, te laudare non cogito, ne palpem. ſomniâſti feliciter in bicipiti Parnaſſo. *Parthen.* Mittamus hæc ſomnia, & ad rem redeamus. nemo noſtrûm NICETAS erit, ſi ſciamus ſolùm, in hoc Circo viciſſe alios, niſi & artem calleamus, quâ & ipſi vincamus. Diſſeruïmus ſuper *Inuitamentis* & *Effectibus* Incontinentiæ, reſtant *Antidota.* Tenes bellos illos &

rotundulos versiculos? sed non tales Nasoni aut Maroni, sunt isti:

Lectio, Flagra, Preces, Confeßio,
Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœnæ.

Ne videamur, vt iam suprà monebas, Arabicè loqui, voces singulas exponamus. Hîc omne Incontinentiæ pharmacum, velut in nuce Ilias continetur: Ordiamur.

CAP. III.

PRIMVM INCONTINENTIÆ PHARMACUM, LECTIO SACRA.

PArum erit, Ædesime, libros impuros amouisse, nisi & meliores substituamus: nec virtutis est, noxia non legere, si profutura spernamus. Piorum libellorum lectio, tam vtilis quàm necessaria est. Cùm oramus, cum Deo loquimur; quando legimus, Deus loquitur nobiscum. *a* Lectio sacra pharmocopolium est, è quo suam cuique vitio medicinam petamus. Conciones, statis duntaxat

a *Aug. in ps.* 65.

& non nisi festis diebus nos erudiũt: à libris, taciturnis his concionatoribus, quotidie doceri possumus, imò debemus. Segetem non colliget, qui per plures hebdomades, vnam alterámve tantùm spiculam infert horreo: nec multum pietatis addiscet è libris, qui eos vix sæpius quàm menstruâ lectione consuluerit. quòd si simplici vice parciùs, sæpius tamen pij aliquid legendum est. Ægrotis in hoc non absimiles sumus: ne bibant ij largiùs vno ductu, iubentur frequentiùs bibere. ita nos non multa simul ingeramus, sed multũ. *Ædes.* hoc non satis assequor. *Parthen.* breuî explicatiùs id tradã. hoc iam ago, crebram, imò quotidianam lectionem sacram esse vtilissimam.

D. Bernardus, elegantis ingenij, & admirandæ doctrinæ antistes, multa illustria, quædam etiam pænè diuina scripsit; nullo aiunt magistro vsum: solâ precandi & lectitandi assiduitate, ad hoc eruditionis culmen ascendit. Vt legeret, intelligendi fecit cupiditas; vt intelligeret, oratio impetrauit; vt verò impetraret, quid nisi

vitæ sanctitas promeruit? Sic cupiat, sic oret, sic & viuat, qui sic proficere desiderat. Soli ferè lectioni sacræ debemus duos illustres Patriarchas, Dominicum & Ignatium; quorum ille sanctitatis suæ primordium, Collationibus Patrum, iste Vitis Sanctorum iure adscribat. vtrumque non mutauit tantùm pia lectio, sed alios fecit homines.

Audierat Magnus ille Antonius, ex Euangelio legi: *a* Vade, vende quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Hic ille cælesti oraculo sibi hoc dictum interpretatus, mox rebus caducis æternum Vale dixit, & Mundum res sibi suas habere iussit. Illud ingenij miraculum Augustinus, Augustinus certè nunquam fuisset, nisi talis esse cœpisset à sacrâ lectione. Ipse de se testis: *b* Sentiebam, inquit, me ab eis teneri (vitæ suæ sordes accusat) & iactabam voces miserabiles: quamdiu, quamdiu cras, & cras? quare non modò, quare non hac horâ finis turpitudinis meę? Dicebam hæc, & flebam amarissi-

a *Matth. c.19.v.21.*

b *lib. 8. conf. c.12.*

mâ contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicinâ domo cum cantu dicentis & crebrò repetentis quasi pueri, an puellæ, nescio: TOLLE, LEGE: TOLLE, LEGE.

Nec distulit; arripuit sacrum codicem, aperuit, legítque quò primum coniecti erant oculi: Non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione: sed induimini dominum nostrum IESVM Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs. *a* Hîc legentis pectori lux admiranda sese infudit, & prior Augustinus esse desijt, vbi nouus cœpit.

a *ad Rom. c.13. v.13.*

O quoties otiosis illis fabulatoribus occinendum hoc ipsum: TOLLE, LEGE: TOLLE, LEGE. libellum pium arripe somniculose cessator; inspice, lege aliquid, ostende sis te oculos nondum perdidisse. quid totos dies vanissimis colloquijs comburis?

§. I.

Commendat sacra pagina quæstorem Candaces Æthiopum Reginæ, ab industriâ sacræ lectionis: *Et reuertebatur sedens super currum suum, legénsque Isaiam prophetam. b* Mirantur

b *Actor. c. 8. v. 28.*

tur Chryſoſtomus & Hieronymus, *a* tam pium támque ſedulum legendi ſtudium: En, aiunt, homo barbarus, diſtentus curis, ſeptus vndequaque negotijs, cogitationibus innumeris inuolutus, legebat tamen, & quamuis non intelligeret quem legebat, nihilominus tamen legebat, idque in viâ, in curru. Si talis in ipſo itinere, qualis in quiete domi fuiſſe credendus eſt? Nec defuere Principes, Reges, Imperatores, qui hanc ipſam viam præiuerint illuſtri exemplo. Nota eſt Theodoſij Imperatoris Iunioris vigilantiſſima lampas, *b* quam adeò artificioſa concinnauit manus, vt certis libramentis monita motáque, ſuum ipſa ſibi pabulum ſufficeret, nec alienas vocaret manus, quæ oleum affunderent, ſed ad domini ſui peruigiles lectiones non interruptâ ſeruiret flammulâ. Noluit, lectionis ſtudioſiſſimus Princeps, vlli ſuorum famulorum ſomnum frangere, qui ſuum ſibi in multam ſæpe noctem omnino adimebat. Alphonſus Aragoniæ Rex, non minùs ſacræ lectionis auidus, vtrumque Teſta-

a *Chryſ. hom. de Lazaro. Hieron. epiſt. 103. ad Paulin.*

b *Niceph. lib.14.c.3.*

mentum, vetus nouúmque, quater decies (repeto) quater decies, neque cursim aut obiter, sed presso vestigio, & vnà cum commentarijs euoluit. *a* Quid nos, Ædesime, quid simile præstamus? in Regum & Cæsarum manibus sacros codices spectamus, & nos otiosuli, tot bonas horas tam malè perdimus, quas vtilissimè lectioni piorum libellorum impenderemus.

a Anton. Panorm. in vitâ, lib. 1.

Scripsit Magni Antonij res gestas Athanasius, ille per Orbem, Christi caussa, exul & profugus. Legit hoc scriptum & Augustinus, atque alto spiritu de eo id pronunciauit: Quid est hoc? quid audisti? surgunt indocti & cælum rapiunt: & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine? an quia præcesserunt, pudet sequi? *b* Eiusdem, beati Antonij vita, duobus ex Imperatoris Theodosij aula, sanctiorem vitam persuasit, tam celeri quàm admirabili prorsus metamorphosi. Mens ijs erat horas pomeridianas deambulando frangere. Atque dū hi duo apricis vagantur cam-

b *lib.* 8. *confess. c.* 8.

pis, æstui declinando ad monasteriolum egenum deflectunt. ingrediuntur, paupertinam suppellectilem otiosè circumspiciunt. hîc alter fortè fortuna beati Antonij vitã languidam manu prehẽdit. aperire, inspicere curiositas suasit: etiam legere cœpit fallendo tempori. miratur primò, subsistit aliquoties, meditatur nõnihil, delectari incipit, paullatim trahitur, sẽsim inflammatur. ea demum lectione sic incaluit aulicus hic lector, vt defixis in socium oculis: quæso te, inquit, quid ambiunt vniuersi labores nostri? altius fastigium omnis spes nostra non habet, quàm gratiam Cæsaris. & istud quamdiu? per quot pericula itur ad periculum grandius? Mundi mancipia sumus, & sæpe diaboli Martyres simus. & vbi ætatem, valetudinem, vitam impenderimus vanissimo huic otio, quod inde nobis præmium? Amicus Dei si fieri volo, nunc esse queo. Dixit, iterúmque legere cœpit, arduum quid voluens animo. Tandem exclamat: Abrupi; seruire Deo iam statui, idque hac ipsa hora, hoc ipso loco ag-

grediar. Et ad socium: libétne, inquit, domine adiungi & imitari? saltem ne aduersari velis: non muto. Cui alter: Comes ero indiuiduus, vsque sequar te. Cœperunt bene, sanctè perseuerarunt, optimè finierunt. Sponsas habebant ambo, quæ mutatione hac admiranda & ipsæ mutatæ, deuota Deo virginitate, in cælestes thalamos denupserunt. Hæc tantò credibiliora, quantò testis locupletior Augustinus. *a*

a lib. 8. conf. c. 6.

§ II.

En mi Ædesime, quid in mentem hominis possit pia lectio. Verissimum est effatum Augustini: Cùm legimus, Deus nobiscum loquitur. Qui legendo nil proficit, ne dicat, secum Deum non loqui, sed Deum loquentem à se non audiri. Qualis rerum lectio, talis legentium profectus: non tam multa legenda sunt quàm vtilia. Maronem & Ciceronem non aio penitus abdicandos, sed Thomam à Kempis aliosque scriptores pios esse miscendos, ne ad Christi tribunal cum Hieronymo Ciceroniani accusemur potiùs, quàm Christiani. Au-

gustinus inter Dialecticos Sophistas diu indagauit verum, quod non solùm illic non reperit, sed in Manicheum etiam delirium incidit; nec ab hoc prius resipuit, quàm Pauli Tarsensis epistolas legit.

Ædes. Quos ergo potissimum legendos suades? vix est, quin plurimi adolescentum atque iuuenum in librorum dilectu grauiter errent, neque enim in libris idem esse puto quod in cibis, vt ij plurimũ nutriant, qui maximè sapiant. *Parthen.* rectè sentis; non ad gustum, sed fructum, legendum est, neque vt doctiores inde fiamus, sed vt meliores. Piorum librorum equidem hoc æuo magnus est numerus, & qui in dies auget. Sed en, breuissimum tibi syllabum do eorum librorum, quos ego adolescentibus, iuuenibus, Viris, præ millenis alijs vtilissimos censeo:

1. Stimuli Virtutum.
2. Considerationes de Æternitate.
3. De imitatione Beatissimæ Virginis Mariæ.

Vltimum horum scripsit Franciscus Arias, cuius viri alia itidem opuscula

omnia tibi commendo. Sed primus sit, quem primo loco nominaui, *Stimuli Virtutum*; de quo hoc ſentio, neſcire me quis è plurimis Orbis bibliothecis videri debeat præ iſto iuuenibus vtilior. ita primus ſit iſte: ab hoc ad alterum progredere, & illi fundamento, ÆTERNITATEM impone. Verùm, cùm illos paucos ſuadeo, non nego alios itidem vtiliſſimos lectu eſſe, vti ſunt, Dux Peccatorum Ludouici Granatæ, & ipſius alij eruditi ſanè & pij libri; Praxis ſpiritualis Antonij de Sales; Imitatio Chriſti Thomæ de Kempis; Vitæ ſanctorum à Zacharia Lippeloo ſcriptæ; Zodiacus Chriſtianus de XII. Prædeſtinationis ſignis; Horologium Auxiliaris tutelaris Angeli; Aſcenſio mentis in Deum Roberti Cardinalis Bellarmini; Eiuſdem de gemitu Columbę; Eiuſdem ars moriendi; Albertus Magnus, vel, Iacobus Aluarez de Virtutibus; Lucæ Pinelli pars prima & ſecunda Operum ſpiritualium; Manuale Sodalitatis à Franciſco Veron editum; Franciſci Bruni partes quatuor de Beatiſſimâ

Virgine, Vitâ, & morte Christi; Ludouici de Ponte partes sex Meditationum. En cumulum, & paucos nominaui: tu selige. Plerosque illorum & leui sumptu emes, & lectione breui euolues. ita fac Ædesime; mei te consilij non pœnitebit. *Ædes.* parebo: sed à te legendi leges, etiam expecto. *Parthen.* paucas dabo, nec plures, quàm libros. Tria mihi maximè in lectione sacrâ videntur cauenda.

I. Celeritas.
II. Varietas.
III. Vanitas.

Et ne ænigmata putes esse hæc nomina; explico.

§. III.

Pio lectori ante omnia, & primò cauenda est Celeritas. dixi iam: non multa, sed multum legat, qui profectum amat. Apage mihi lectores illos qui per libros volant, vti gallus gallinaceus per prunas: raptim multa euoluunt, nuspiam insistunt, nihil meditatè legunt. Sacra lectio pensiculata sit & crebriùs interrupta, vt quod legeris, meditando expendas,

& recolendo meliùs intelligas. Sunt qui non edunt, ſed vorant, & vt de ijs propriè Plautus, tuburcinantur; grãdes bolos properanter ingerunt, nec mandunt, ſed mox glutiunt. his cibus non tam alimento eſt quàm detrimento : ita qui multum ingerit legendo, nihil autem digerit expendendo, vitiosè legit, & cum noxa. Pluuia eſt quam Stillam vocant, quæ cælo placidè & guttatim rorante, terram fœcundo illapſu penetrat: nimbus vehemens & ſubitus, plerumque parum fertilitatis adfert: ita lectio properata, meditatiunculis non diſtincta, velut repentinus imber, animum ad fœcunditatem non irrigat, ſed obruit & non penetrat. Si quid legis, quod formandæ vitæ magis faciat, patere obſecro vt penetret: cogita num ad id temporis talis fueris, num futurus ſis talis. fruſtra legis ſi non penſiculatè legas.

Deinde VARIETAS, in omni pænè lectione improbanda. Ferculorum multitudo, multis ceteroqui ſanis valetudinem adimit; multitudo pharmacorum plurimis iam ægrotis, vi-

tām præſcindit: ſic omnino librorum faſtidioſa varietas, ſolidum profectum impedit. Vagum & inſtabile quid habet, omnis generis voluminum lectio. Nuſquam eſt qui vbique eſt; ſed nec ſanitati conducit remediorum crebra mutatio. Faſtidientis eſt ſtomachi, multa deguſtare, quæ vbi varia ſunt & diuerſa, inquinant non alunt; multos morbos multa fercula faciunt: ita & lectoris vitium eſt voluptatem potiùs in libris quærere, quàm vtilitatem. Hos tales Polybius catillonibus & guloſis conuiuis æquiparat, qui appoſitos cibos variè & carptim delibantes, neque in præſentia voluptatem ſolidam, neque fructum aut alimoniam in poſterum ferunt. Ita legamus, mi Ædeſime, vt non quæ ſapiunt, ſed quæ inſtruunt & proſunt; vtilia magis quàm plauſibilia ſectemur.

Sed & VANITAS in legendis libris damnanda. Vanitatem voco, legere, non vt facias, ſed vt ſcias; ſcholæ diſcere, non vitæ. Ah, mi Ædeſime, *ſcire* noſtrum cælo non probabitur, ſed noſtrum *facere*. quid multa

lego, si facturus non sim, quæ legi? quid iuuet sacra lectio, si profana sit nostra omnis actio? quid pios codices terimus, si nullam in nobis pietatis imaginem exprimimus? quid præcepta Castitatis accipio, si ea sequi recuso? Sacra lectio nunquam ordienda est sine ingenuo firmóque animi decreto, exequendi quacunque in re, quicquid faciendum vel omittendum instinctus diuini per librum dictârint. Angelus coram Ezechiele & Ioanne, non solùm *librum expandit*, a sed illos etiam comedere volumen iussit, & visceribus abdere. Vanissima lectio est quam opus non consignat. post lectionem tales incipimus esse, quales esse præcepit liber. Alioqui copiosum spargimus semen, & nulla messis sequitur. Et malè illi, qui facienda sciuerit tantùm, non fecerit. Hortatus nos Christus: Ille, inquit, seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non præparauit, & non fecit secundùm voluntatem eius, vapulabit multis. *b*

a *Ezech. c.* 3. *v.* 1. *Apoc. c.* 10. *v.* 9.

b *Luc. c.* 12. *v.* 47.

§. IV.

Beatissima Virgo, Domini Mater

(cuius sanctissimos mores nullus vnquam satis laudauerit) à nonâ diei horâ, ad primam vsque facem diuinas paginas perlegit, plúsque profuit (vt Sabellicus loquitur) vni virgunculæ, singularis lectio ad beatitatem & decus, quàm omnibus sapientibus omnes bibliothecæ.

Syluia Ruffina Alexandriæ Præfecti filia in Thebaidis solitudine, id adepta est assiduâ lectione, vt non sola sibi esse videretur, cùm maximè sola esset. & quorum virtutes legebat, illas ad profectum æmulata, in se conabatur effingere.

Alcibiades iuuenis (vti memorāt) scholam olim ingressus, Iliadem Homeri à magistro petere institit. Negauit Magister eius libri copiam sibi esse. cui audax iuuenis non verba sed colaphum rependit atque abijt, hoc vnum apud se mussans: Ludi magister sit, & Homerum non habeat? Forsan, mi Ædesime, Beatissimæ Virginis sodales reperias, quos si interroges, num libellum de Imitatione Christi lectitent, etiam habere se negabunt. An non & his iure obijcias:

ſodales ſint, & ſacrum hunc ſcriptorem non habeant? Non poteſt eſſe maior vitioſitas, quàm optimis eſſe inimicum. Alphonſus olim eximius ille regum interrogatus, qui eſſent optimi conſiliarij? Mortui, reſpondit, libros ſcilicet intelligens qui nihil blandientes, nihil celantes, veritatem & inſtitutionem ſinceris documentis exprimant.

Sanus eſſe vix poteſt qui ſalubres cibos auerſatus, gulam ſuam in ceraſa & omne genus pomi effundit: ita nec ſanctus erit, qui pios libellos exoſus, audiendis aut lectitandis fabellis ſe paſcit. Vtilia & pia legenda ſunt, & niſi ea crebrò legantur, nec vtilitatem nobis, nec pietatem conciliabunt. Atque hoc dicere habui de prima vocula verſiculi (LECTIO) ſequitur altera (FLAGRA) *Ædes.* Iam mihi tergum horret. Sed perge, mi Partheni; nondum deſij attentus eſſe.

Cap. IV.

SECVNDVM INCONTINENTIAE antidotum, Corporis Afflictatio.

PArthen. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* a Ædesime, Castimonia sine bello nulla est. pugnare non vis? Castitatem non amas. Res gestas omnium Sanctorum inspice, pugnas videbis admirabiles. Vix vlli non magno stetit sua Castitas. Notum illud D. Chrysostomi: Virgo à bello nunquam cessat. Hostis tam blandus & subdolus, quàm propinquus est. Quisque sibi non solùm vicinissimus est hostis, sed & pessimus. Diabolus & Mundus licet totis nos castris oppugnent, frustra sunt, si proditor inquilinus, eorum parti non faueat. Nec ignorat cacodæmon: victorias suas pænè omnes carni referendas in acceptis. Facili molimine vincit dominam *Rationem*, si expugnauerit ancillam *Carnem*. Hæc sui amore stultissimo decepta. vt aliquot mellis guttulas emat, cælum

a Iac. c. 4. v. 7.

vendit: æternùm perire non curat, modò ei suauè sit pauxillo temporis. Insaniam hanc extremè damnans Siracides: *a* Quid, inquit, nequius quàm quod excogitauit caro & sanguis?

a Eccli. c. 17. v. 30.

Hîc mihi Iahelem, Cinæam feminam, tam dolis quàm manu robustam considera. *b* Ad tentorium illius venerat, militiæ Dux Sisara, bello iam fractus, & ex fuga fessus. Iahel in occursum egressa, suaui verborum fuco, & blandissimis beneuolentiæ figmentis hominem inuitans: Ingredere, inquit, mi domine, non est quod formides, ingredere. Ille, perinde ac si bos macellum subeat, ingressus, frigidam petere instititit. Illa, velut in hospitem, vltra preces liberalior, etiam lac propinauit, & pellibus contectum, ad somnum suauiter composuit. sic sopitum & iam altiùs dormientem aggressa, trabalem ei clauum trans tempora adegit. ita miser somnum quem cœpit, necdum finiit. Iaheli simillima, imò peior illa est *Caro* nostra, petulans, procax, fallaciarum plenissima, & mille versutiis ad decipiendũ

b Iudic. c. 4. v. 18. & seqq.

instructissima, animo sitienti lacteã propinat promulsidem, varias *Carnis* oblectationes & voluptates ingerit. Et quamuis hæc potio letali toxico sit mista, tamen est grata æstuanti animo, quem & pellibus cooperit conciliando sopori. hic genius *Carnis* est, mollia semper & delectabilia offerre, reiicere quidquid asperum aut laboriosum. His lenociniis Magnus ille dux *animus* in somnum datur; dum dormit, suisque rebus tam nihil inuigilat, trabali luxuriæ clauo, terram affigitur & occiditur. O Sisaram! O Animum miserrimũ! ita & somnum, & mortem simul incipis, & quidẽ æternã.

O Ædesime, non hîc arripimus flagra, & nequissimam hanc deceptricem, prout meretur, contundimus? *Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disciplina, & opus seruo: operatur in disciplina & quærit requiescere. laxa manus illi, & quærit libertatem.* a

a *Eccle. c. 33. v. 25.*

§. I.

Narrat Plutarchus, *b* agasonem ab irato iam iam percutiendum ex-

b *Plut. de Ira.*

clamasse: Atheniensis sum, Atheniensis sum. Ille irâ in asinum callidè versâ: Tu verò, inquit, Atheniensis non es; mox miserum iumentum liberali fustuario mulctauit. *Animus* noster originem è cælo trahit, hæc ei patria, hîc ciuis est: *Caro* terræ filia, sordidissimis prodit natalibus. Et quid ei tamen parcimus? Atheniensis non est, è cælo non est, *Animus* est. Cur ergo in hoc iumentum tam faciles & benigni sumus? vitiosa hæc & fatua est mansuetudo. Sed, modò *Carni* bene sit, modò huic iucunda & mollia non subtrahantur, modò plagas euadat *Caro*: sordescat *Animus*, pereat; quid refert?

Hîc paria omnino facimus Neronis matri Agrippinæ. Consulenti huic super Nerone filio, responderunt Chaldæi, fore vt imperaret matrémque occideret. Atque illa impiè: *Occidat*, inquit, *dum imperet.* *a* Ita nos in *Carnem* damno nostro indulgentes & placidi, scommate impio sanctissimos monitores eludimus. Monet Christus, clamant Prophetæ, Apostoli hortantur, vrgent

a Tacitus, l. 14 Annal. post initium.

Ecclesiastæ, Diui omnes exemplo
docent: non secundùm carnem am-
bulandum, sed secundùm spiritum.
a prudentiam carnis mortem esse: a *ad Rom.*
sapientiam carnis inimicam esse Deo: *c. 8. v. 4.*
eos qui in carne sunt, Deo placere *6. 7. 8. 12.*
non posse: debitores nos esse non *13.*
carni, vt secundùm carnem viuamus:
morituros nos, si secundùm carnem
vixerimus, si autem spiritu facta car-
nis mortificauerimus, victuros. Quid
nos ad hæc? Moriar, peream, occi-
dar; modò imperet *Caro.* modò sua
omnia salua sint carni, quidquid fiat
animo. Redeunt monitores illi &
contentiùs exhortantur: Carnis cu-
ram ne feceritis in desideriis: *b* caro b *Ad Rom*
& sanguis regnum Dei possidere nõ *c. 13. v. 14.*
possunt. *c* mundemus nos ab omni c *1. Cor. c.*
inquinamento carnis. *d* Spiritu am- *15. v. 50.*
bulate, & desideria carnis non perfi- d *2. Cor. c.*
cietis. Manifesta sunt opera carnis, *7. v. 1.*
quæ sunt fornicatio, immunditia, *Gal. c. 5.*
impudicitia, luxuria &c. fructus spi- *v. 16. 19.*
ritus est Charitas, Continentia, Ca- *22. 24.*
stitas &c. Qui autem sunt Christi,
carnem suam crucifixerunt cum vi-
tijs & concupiscẽtiis. Hæc audimus,

O Ædesime, & adhuc differimus flagra? nimirum asinum missione donamus, & impunissimè dimittimus; Angelorum ciuem, Animum, heu pessundamus nequissimis bladimentis: *Virga, & onus asino, virga, virga.*

§. II.

In mari si quãdo Nauarchus eminus prospiciat, aut Maurorum Liburnicam, aut Turcarum triremem, celerrimo cursu contra se ferri, si se viribus imparem sentiat, & fugam capessendam cogitet, mox ad remiges aduolat, quos si lentiores deprehendat, aut remigare nõ velle, lorum seu flagellum quàm primùm corripit, & horribili fremens voce, identidem clamat: *remiga Canis, remiga, remiga.* Si nec flagrorum metus, operis celeritatem persuadeat, ponit flagrũ Nauclerus, & gladium stringit: nec multa præfatur, mox contumaciori manum aut brachium amputat. dein proximũ quẽque priori carmine salutat: *remiga canis, remiga, remiga.* Et nos, mi Ædesime, in mari sumus procelloso,

furibundo, ventis & fluctibus in ludibrium expòsiti: hîc syrtes, hîc scopuli, hîc scyllæ & charybdes interitũ minantur. cùm vndique eluctamur, piratæ cingunt, qui hoc vnum agũt, vt viam ad cælum præcludant. Inter pericula hæc innumera, Caro contumax, perfida, quietis & otij amantissima, puluillos & lectulos circumspicit, non nisi ferias & delicias quærit, periculorum secura & incogitans, lusibus & nequitiis incumbit. Et cur hîc non viri sumus? quid cessamus? cur non flagellis & loris ad remigandum bestiam adigimus? cur non vociferamur? *vapula Caro, vapula pecus, vapula, vapula.* Aliter certè hoc vile mãcipiũ tractãdum non est. Parua corpori facta indulgentia, rapit dominium rationis. Discat ergo subesse & seruire; laborare discat, & Castimoniam tueri. sed hoc ei rationibus aut blanditiis non persuadebitur: verberibus & vi agendum est.

Indigna res, sanctissimi viri, Castitati tuendæ acerrimè luctantur: Benedictus inter vepres, inter niues

Franciſcus, in lacu frigidiſſimo Bernardus; ſexcenti alij totas horas, dies pænè totos flagellis & loris ſe lacerant, *a* vt ſuam ſibi Caſtitatem defendant. Vnus Dominicus Loricatus. *b* vnâ ſolùm quadrageſimâ (plures autem habebat annuas) toties & ad preces tam prolixas ſe virgis atque loris acerrimè cecidit, vt incuſſorum verberum numerus, ad quadraginta quinque millium excreſceret. Et nos in periculis longè grauioribus, quàm illi tales, conſtituti, ad omnem inertiam & languorem proni diffluimus; cúmque ambabus manibus feriendum eſſet, timidiſſimè parcimus. ita ex facili à libidine triũphamur. Ah! mortales, hæc via non eſt ad aſtra, ad cælum. Et quæſo te, Ædeſime, nomina mihi è tot millenis millibus Sanctorum vel vnicum, qui ſuo corpori non fuerit nouerca, qui non illud parcè ac duriter, aluerit, & exercuerit ad omnem tolerantiam. Dominicus, quem dixi, Loricatus ſolebat dicere, ſe ad hoc verberationis voluntariæ faſtigium paullatim aſcendiſſe. idem cuiuis alteri,

a *Vide Iacob. Gretſer. de diſciplin.*

b *Ex Pet. Dam. Surius tom. 5. ad 14. Octob. in vitâ.*

opitulante Deo, posse contingere: vt enim peruigiliis assuesceret, vigilare cœpisse: nam somnus, aiebat, inuitat somnum, & ex vigiliis faciliùs trahuntur vigiliæ. sic abstinendo discimus abstinere. Ergo incipiẽdum est: difficilia sunt quidem initia, sed à cœptis non statim resiliendum; progressus est facilior. Tu, ne cede malis.---hîc aude, aut Castitatem perdis. Vsus certè flagellorum duo habet eximia. Primum est: carnis petulantiam nimium subsultantem velut asperum frænum insigniter coërcet. Alterum: Christi, flagellis cæsi, spinis redimiti, in crucem acti cruciatus nemo satis cogitat, quî flagella, doloresque similes non gustat: quòd si funiculos nostros, nec irata quidem manu incussos, adeò tamen sentimus, iam cogita qui hostiles dextræ hamatis loris armatæ, in Domini corpus sæuierint. Mare dolorum fuit; infandi cruciatus. Ergo licet morigeram quis carnem habeat, si tamen patientis Christi summos dolores seriò velit perpendere, exiguos ipse non respuet; vtetur flagris,

quæ Dominus in noſtros vſus, ſuo iam ſanguine ſacrauit. Nobis di-
a Prou. c. 23. v. 13. ctum putemus à Salomone: *a* Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virgâ, non morietur. tu virgâ percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

§. III.

Quandoque tamen flagellis præferenda ſunt cilicia. ſubinde caro lentis rigoribus frangenda eſt. hoc cameuniæ veſtes & cilicia præſtant. Hæ moleſtæ tunicæ olim plurimi vsûs fuerunt, etiam in priſcâ lege. nec plebi tantùm, ſed & regibus vſi-
b 3. Reg c. 21. v 27. Pſ. 34. v. 13. 4. Reg. c. 6. v. 30. tatæ. Achab, Dauid, Ioram, *b* aliique reges hanc hiſpidam veſtem, ad carnem induti geſſerunt. Illud Hebræum ſidusAuditha, caſtitatem atque pudicitiam ſuam cilicio inſigniorem fecit & tutiorem. In lege nouâ apud ſanctiſſimos viros feminâſque nil vſitatius his ipſis aſperis induſiis. Omnis ætatis, ordinis, ſtatûs, conditionis, ſexûs homines ea geſtarunt, & etiamnum geſtant domandæ & vexandę carni. Fuerũt qui, viginti, triginta, octoginta continuis

annis dies noctésque, hoc ſetoſo amictu, carnis rebellionem omnem compreſſerint.

S. Lupus Trecenſis Pontifex, qui humi ſomnum capere, nec annis vicenis vlli vnquam lecto indormire ſuſtinuit, qui alternas noctes vigiliis & precibus exegit, qui vnâ ſolùm tunicâ ſe operuit, cilicium aſſiduè geſtauit, nec imitatoribus caruit. nam idem S. Maximus Rhegienſis Præſul, idem alij fecerunt. Abrahamus eremita, qui ex ampliſſimo patrimonio, patris ex aſſe hæres, præter cilicium, ſtoream, poculum ligneum, nihil ſibi retinuit, veſtẽ cilicinam quinquaginta annis geſtauit, nec vnquam mutauit. S. Amatus abbas, non aliam quàm è cilicio culcitram admiſit, eâdem in morbo & morte vſus. Comes Elzearius, ſerico thorace cilicium velauit. idem ad quinquageſimi pſalmi (Miſerere) ſingulos verſus, tribus ictibus idque catenulis ferreis ſe cecîdit. Notũ Caroli Magni Imperatoris ciliciũ. Franciſcus Borgias Dux Gandiæ, etiamnum ſui iuris & extra

Religionem, viſitaturus feminas, cilicio ſe armauit. S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, piloſam veſtem ad genua pertingentem geſtans ſi corpori meo, aiebat, præeſſe nequeam, & quî tot aliis præero? S. Edmundus, in eodem ſolio ſucceſſor, cilicium extra quadrageſimam, in quadrageſimâ loricam ferream geſtauit. Ad hoc eum mater aſſuefecit à puero, quæ, quoties ei Pariſios recentia induſia, lotum ſimul miſit ciliciolum, ſuadens biduo triduóue quot hebdomadibus vteretur. *Aedes.* da veniam quæſtiunculæ: & quis primum cilicium induit? *Parthen.* primus homo, Adam cum coniuge: *conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata. a* Aſpera ſunt hæc folia, nec blanda nudis. ſic cilicium ab arbore ſumptum in paradiſo cœpit. Imitatus Iacob, qui cruentam filij tunicam cernens, *ſciſſis veſtibus, indutus eſt cilicio. b* Imitati innumeri alij, qui piloſo hirtóq; hoc texto in carnem pugnarunt. Notum Eccleſiæ canticũ: Cilicio Cæcilia membra domabat, Deum gemitibus

a *Gen. c. 3. v. 7.*

b *Gen. c. 37. v. 34.*

bus exorabat. nec ipſe nuptiarũ dies hanc ei hiſpidam interulam potuit detrahere : aureis quidem radiabat veſtibus, latente tamen cilicio mordebatur, dúmque Feſcennini canerentur; ſuam ipſa virginitatem Deo commendabat. Hac non inferior Editha Anglorum regis filia, quæ vt cilicij, quod dies noctéſque geſſit, vexationem ſanctè diſſimularet, veſtem cultúmque regium non abhorruit. Vidit eam ſic regiè comptam, S. Ethelvvoldus, & ſubſtrictâ fronte: non ſic, inquit, non ſic, ô mea filia, ad cœlum itur. cœleſtis ſponſus hunc nitorem, hos radios non curat. Illa modeſtè: Sancte Pater, inquit, & hoc eſt quod me ſoletur, cor à Deo non veſtem æſtimari. Senſit vir ſanctus mentem bonam, non ſemper à veſte iudicandam. Radegundem Clotarij Regis, Kunegundem Henrici Imp. coniugem omitto, quarum iſta non dormire tantùm, ſed & immori voluit cilicio.

§ IV.

Quid multis? hoc vnum egerunt *omnes Sancti*; vt continuam corpori

facerent iniuriam. Omnes in hanc rem mirè ingeniosi fuerunt, caueruntque vnicè, ne sub nomine necessitatis, subreperet voluptatis nequitia. Hinc prolixæ illorum vigiliæ, humicubationes rigidæ, inedia perpetua, insulsi & insuaues cibi, acerbæ potiones, vestitus asperrimus, mira in rebus omnibus patientia. Ludebāt cum corpore, ne ludus ei fieret Animus: Vis, aiebant, ô mea Caro dormire? hîc poteris, sed aut stando aut sedendo, prout vis; hic lectus pro te nimis durus est. aut si mauis iacendo quiescere, en hîc optimum puluinar, saxum. Vis prandere, cœnare? & hoc potes. en herbas, en radices optimas, cum condimento etiam, cinere; acetum, sal, oleum tibi non conueniunt. Sitis, ô mea Caro? en aquam cristallinam, argenteam, licet nonnihil tepidam, ne gelu tibi noceat. Ita in corpus amarissimè iocati, redegerunt illud in seruitutem. Et assiduas has pugnas contra carnem summâ contentione aggressi sunt, sciebant enim bellum esse intutissimum, cùm hostis est intra muros.

Idcircò ſuum quiſque corpus, velut beneuolum inimicum (ita Nazianzenus *a* loquitur) aut inſidioſiſſimum amicum frãgere laborauit precationibus, laboribus, vigilijs, inediâ, cilicijs, flagris, rigoribus alijs innumeris. Religioſiſſima in ſeipſos tyrannide ſeruârũt illud Caligulæ: *ſic feri, vt ſentiat ſe mori.* ſic tractârunt corpus, vt ſeruum ſe commeminiſſet, nõ dominum; ſic carnẽ exercuerunt, vt ex aduerſo pugnaret medicina cum morbo, dolor ſenſûs cũ voluptate carnis.

a *Gre. Nazianz. de paup. curâ*

At nos tenelli ac delicatuli (certè tales ſumus, ad illos comparati) nos mollicelli hoc vnum agimus vt ſuauiter pereamus. id omne ſtudioſiſſimè amolimur quod carni non blanditur. Et quid parcimus huic aſino? non eſt Athenienſis, cæleſtis ciuis non eſt, Animus eſt. ecquid hanc vermium prędam tam blandis obſequijs in noſtram perniciem demulcemus? an ignoramus, nullam peſtem efficaciorem eſſe ad nocendum, quàm hoſtem domeſticum? *b* Carnem, capitaliſſimum nobis hoſtem imminere, quâuis, non dicam die experiri

b *Boëti. l. 3. de conſ. phil.*

licet, sed horâ, si libeat explorare. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur. *a* Perpetua hîc rixa & lucta est. & quò crebrior Carnis est victoria, hòc maiores illius sunt vires. At ibi semper vincit, vbi nunquam creditur esse hostis. Ah vani, ah miseri! quantum mortalia pectora cæcæ noctis habent! quid delicias & voluptates quærimus, nec suo tempore, nec loco suo? In alium & meliorem orbem migrandum est deliciarum auido. in orbe hoc nostro appetentia voluptatis, plena est anxietatis, satietas verò plenissima pœnitentiæ. Tristes esse voluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget. hinc morbi & dolores quasi quidam nequitię fructus referuntur. ita demum voluptas omnis in tormentum vertitur.

a ad Gal. c. 5. vers. 17.

In id verò solùm ingeniosa est *Caro*, vt *onus, & virgam, & opus* à se remoueat, & quiete fruatur delicatâ & voluptabili. Ergo, mi Ædesime, ex æquo & iusto: *onus, & virga, &*

opus huic pecudi conuenit, aut illam profectò habebimus refractariam. Ad finem capitis huius, illustrissimæ & prorsus seueræ Continentiæ admirandum speculum extollo. Adeste spectatores; huc & oculos & animũ.

Ioannes Godefridus Bambergensis & VVürzburgensis Pontifex, Anno M. DC. XXII. quarto Calendas Ianuarias, Ratisbonæ in comitijs defunctus, per omnem vitam adeò se totum Castitati consecrauit, vt homines libidinum suarum mancipia, velut ipsos diabolos auersaretur & fugeret; neque vnquam induci potuit, vt cum his talibus vel paullò familiariùs ageret. Iam inde à paruulo Godefridus, cilicio consueuit vti totis diebus ac noctibus, integris etiam hebdomadibus. diebus Veneris, sabbati, & pridie dierum Christo, Beatissimæ matri Virgini, aut patronis dicatorum, flagellis se acriter cecîdit. Omnibus annis, quibus episcopum egit, stramini tantùm, quod linteamine texerat, indormijt, multas noctes nudâ humo, rudi panno substrato, exegit: ad solitas pre-

ces mediâ nocte sæpissime surrexit. Ad rem facit quod addo: Omnibus Veneris ac sabbati diebus cibo abstinuit, vnicâ panis buccellâ & haustu modico contentus. Si quando his diebus hospitalitatis ius, aliáue caussa eum mensæ admouisset, vt abstinētiæ suæ cōstantem rigorem sanctè dissimularet, cibos ab obsonij magistro seu structore diuisos, tanquam cœnaturus accipiebat, paullò post, alijs id minus obseruantibus, famulo intactos velut neglectim porrigebat. Die Christi patientis, & aliàs per annum crebriùs omnis cibi abstinens, præter panem & aquam gustauit nihil. & hoc tunc maximè fecit, cùm omne alieni oculi arbitrium vitare licuit. Quadragintadiali nil è piscibus aut alijs animalibus esitauit, herbis solùm, leguminibus & rapis cōtentus. Per omnes Dominici Aduentûs dies nil carnium in cibum admisit. Sanè non paruo ei stetit, Castitatis tam sincerus amor. Quod vel hinc etiam luculentè patefiat.

Adolescens etiamnum, liberali admodum & venustâ erat facie, ita

tamen vt in eo nobilissimam fecerit mixturam Pudicitia & forma. Hoc eius virgineũ decus cacodæmon isto sibi stratagemate sumpsit expugnandum. E gynecæo feminæ magni nominis, insigni iuuenis pulchritudine in beneuolentiam parum pudicam inflexæ, ad conuiuium Godefridum specie honoris vocarunt. Adest vocatus, nec tamen solus (vt res tam periculo careret, quàm suspicione) sed vnà secũ vitæ suæ moderatorem adducit. Hunc præ omnibus benignę inuitationes & crebra pocula petebant. hoc enim nequissimâ vafricie agebatur, vt is omniũ minimè gressum è domo moliri posset, qui primus deberet, itáque cogeretur cum commisso sibi iuuene illic pernoctare. Res è voto successit, nam probè appotum & iam vacillantibus vestigijs, articulísq; subsidentibus labentem, in proximum conclaue, blandè cubitum trahi iusserunt. ita & iuuenis eâ nocte pedem domo efferre prohibitus est: & quia nil mali suspicabatur, ipse quoq; ad lectũ tali hospite dignũ deduci se passus est. Cùm

verò adultâ iam nocte quies & silentium teneret, cubiculum sopiti iuuenis furiæ illæ libidine accensæ laneo passu irrepunt, iámque proximæ lectum quà verbis quà gestibus, adolescentis innocentiam ad flagitium inuitant. Hîc castissimus iuuenis, velut ad stygij monstri aspectum euigilat, & mox horrendùm vociferans, è lecto, vt erat lineis solùm femoralibus & indusio vestitus, prosilit, impuris manibus semet extorquet, & omni veste aliâ relictâ, ex insidiosâ domo euolans, in vicini ædes, velut in asylum transfugit, vbi reliquum noctis inter preces & gratiarum actionem, pro obtentâ Castitatis palmâ exegit. O factum dignum æternis annalibus! O Niceta, sunt qui tecum saltem certare velint, si superare non possint. O Ægypti prorex Iosephe, tuæ virtutis æmulum agnosce. O Ædesime, pænè rediuiuum Nicetam tibi sisto in hoc iuuene. Pronissimum mihi est credere, Godefridum post tam nobilem victoriam, eum à Deo fauorem impetrasse, quem Thomas Aquinas, cui

lumbos ſtrinxerunt Angeli, vt aut nullam deinceps carnis rebellionem ſenſerit, aut facili negotio repreſſerit. Neque tamen noxiâ ſecuritate caſtimoniæ ſuæ fiſus, diaboli technas timere deſijt. ſciuit, quod ſupra monuimus, virginem à bello nunquam ceſſare. Ideò in domum ſuſpectæ pudicitiæ aliàs inuitatus: Malim, inquit, leprotrophium ſubire, & cum leproſis cœnare, quàm vel ſemel caſtitatis periculo, ædes illas ingredi, méque ſponte in ignem præcipitare. Nec aliter fecit quàm dixit, & rigidæ virtutis exẽplo perpetuam ſibi Continentiam ſtabiliuit, in ſui corporis tormentum variè ingenioſus. Solebat namque cingulum ferreum, inſuper aculeis aſperum ad nudos lumbos appreſſum geſtare. Armillę ipſæ, ſi quãdo ijs vſus, non laſciuiæ inſtrumenta ſed Caſtimoniæ, oſtẽtationem nullam præferebant, ſed virtutem tegebant. Siquidem ſub hoc tortili auro carnificina manuum latebat, quæ maluiſſent metallo tam nobili non indui, quàm abditis ſub eo aciculis aſſiduè compungi. Godefrido certè

sua Castitas non gratis cõstabat: verberibus, ieiunijs, alijsque rigoribus, corporis animíq; florem & emeruit & retinuit. *a* Sed versiculus monet: Lectio, flagra, preces— de lectione & flagris diximus. Ad preces me verto.

a *Ex funebribus orationibus Dn. D. Friderici Forneri &c. & P. Ioãnis Salleri.*

Cap. V.

TERTIVM INCONTINENTIÆ antidotum, PRECES, ET ORANDI STVDIVM.

ANachoretam senem (vti Pelagius refert è Græco *b*) consulens quispiam de animi sui latente malo: ecquid ego, inquit, faciam? cogitationes meæ non nisi ad libidinem me trahunt; nulla mihi ab eis est quies, nec per horulam quidem. & hoc non leuiter me affligit. Cui senex: Quando, inquit, dæmones eiuscemodi cogitationes ingerunt, ne colloquaris cum animo tuo, quia dæmonum est talia suggerere, tuum, suggesta identidem regerere. penes te est, hos hospites aut admittere, aut ingredi volentes eijcere. Modò resistas, inuito tibi consensum vi nullã

b *libell. 5. n. 32.*

extorquebunt. Ad quæ iuuenis: Atqui, mi pater, inquit, debilis ſum, & tam potenti affectui vix reſiſto; vincor. Atqui nemo, inquit ſenex, hîc vincitur, niſi volens. Et ſcis quid fecerint Madianitæ? *a* filias ſuas ad omnem illecebram comptas & ornatas, in oculis Iſraëlitarum quaſi venales propoſuerũt. Ita quidem allicere potuerunt ad turpe nefas, neminem cogere. Iſraëlitis omnibus integrũ erat, non perire. Multi, quibus lex diuina cordi fuit, nõ tantùm Venereum hoc illicium cõtempſerunt, ſed alios etiã, illecebroſo ſpectaculo captos, vltione laudabili puniuerunt. Sic & nobis agendum. Fucatas tibi diabolus cogitationes proſtituit? Contemne, non reſponde, deſpue in illas ſordes; ſurge, ora & clama: Fili Dei miſerere mei. Ad hæc iterum iuuenis. Ecce pater, inquit, & oro, & meditor, & clamo, ſed ſine omni guſtu; lapis ſum, non moueor. Tu tamen, inquit ſenex nihilominus & ora, & meditare, & clama. Incantator ſæpe vim verborum quæ pronunciat, ignorat, at ſentit eam incantatus ſerpens, &

a *Num.* 25 *verſ.* 2.

velit nolit, humanæ voci ſe ſubijcit. Ita nobis quantũuis ſaxeum cor ſit, & ad preces inſenſile, ſentit tamen eas cacodæmon; terretur & fugatur. Tu igitur ora, etſi ſilex tibi videaris.

§. I.

Salomon, illud opulentiæ & ſapientiæ prodigium, ſi ſolus hîc loquatur, ſatis perſuadeat: Sciui, ait, quia aliter non poſſem eſſe continẽs, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum: adij dominum & deprecatus ſum illum. *a* Nobiliſſima gemma eſt Caſtitas & pudicitia, tolerabili tamen & leui venditur pretio: emit, qui petit; pete illam à Deo, & iam emiſti. Omnis quidem virtus, munus à Deo eſt, ſingulari tamen ratione Caſtitas, idcircò precibus ardentiſſimis petenda eſt à liberaliſſimo domino, qui ſic rogatus, menti allucet, vt vicina pericula præuideat; voluntatem afficit, vt congrua malo remedia conſtanter adhibeat; infrenem appetentiam ſub legis imperium compellit; luctantem hominem confirmat ne ob pugnæ difficultatẽ, vincendi ſpem

a Sap. c. 8. verſ. 21.

despõdeat, sed opem cælo affuturam erecto animo confidat: qui denique nouas identidem vires subministrat, vt is qui cœpit, hoc Castitatis stadiũ decurrat promissúmq; Castitati prę-miũ obtineat. Hæc Augustino caussa fuit, sic efflictim precandi: Deus meus, accẽde me. Continentiã iubes; da quod iubes, & iube quod vis. *a*

a lib. 10. Conf. c. 29.

Ille paradisi hospes, castissimus Paulus, virginitatis adeò erat amãs, vt omnes sibi cuperet quàm simillimos, tamen & ipse has fæces luteas sensit: *b* Datus est, inquit, mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet. & quâ tandem ratione diuinus hic homo ab hac carnis iniuriâ se vindicauit? *Precibus*, & quidem ter repetitis: Propter quod ter dominum rogaui, vt discederet à me. Ea demum oratio impetrat quæ perseuerat, quæ ignes spirat: Preces languidæ, nec hominem quidem ad assensum flectunt, nedum Deum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. *c* Falsitas est illa, & turpe dissidium, cùm lingua preces & ver-

b 2. Cor. c. 12. vers. 7.

c Ioan. c. 4. vers. 24.

ba demurmurat,mens interim à precibus aliena,ad ludos & choreas euolat. precari putes hunc hominem; os certè occupat: cor otiatur, aut peiora tractat otio, & nescio quid aliud nugatur. Atqui hoc non est *in spiritu adorare*: his precibus Castitatis gemmam nemo impetrauerit. sāctissimus Dauid precationibus assiduis exæstuans: Ad te, inquit, leuaui oculos meos, qui habitas in cælis: Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum; sicut oculi ancillę in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. *a* In manibus, inquit, domini, stant oculi seruorū, non in facie. nimirum hic oculorum coniectus petit vt accipiat; ad heri dextram peruolat, vt eam aperiat ad dandum. Ita nos prorsus oculos nostros in Dei manu statuamus, & Castitatis vnionem pretiosissimum violentiâ Deo probatâ extorqueamus.

a Psal. 122. v. 1. & 2.

§. II.

Militiæ dux, cui castrum commissum est defendendum, si quando videat à vicinis iam hostibus castrum

obsidione cingendum, litteras quàm primũ perscribit ad arcis dominum: hostem in propinquo esse, de arce agi, se cum suo milite in periculo versari, nisi quàm celerrimè submittatur auxilium: proinde rogare se, vt si quidem dominus arcem suam velit saluam, maiores copias & recentẽ militem, quàm citissimè possit, suppetiatũ mittat. Militiæ viuimus, mi Ædesime, & castrũ suscepimus propugnãdum, Animum. varius hãc arcem incurrit hostis, maximè Cupido, Venereus ille iaculator, qui secum ingẽtia trahit agmina, tot occasionum, illecebrarum, tẽtationũ. heu cingimur sæpe, ac vndique magnis copijs obsidemur. quid hîc consilij? primum est, non differre. proximum, litteras exarare, & cum ijs tabellarium quàm primum amandare ad dominum. Nuncius noster, nostra est oratio; litteras scribimus, cùm ad Deum preces fundimus. Hîc iuuat, expeditum & celerem esse. quàm primùm in periculo est Castitas, cùm occasiones inuitant, illecebræ blandiuntur, cùm tentationes incitant; mox ad Deum

peruolet epiſtola; mox ardentiſſimæ preces cõcipiendæ in hunc fere modum: ſatis eſt quandoque vel vnicâ tali precatiunculâ opem diuinam poſcere.

Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ. Pſ. 50. v. 16.

O mi amantiſſime domine ſuccurre; pereo, ſerua me.

Deus in adiutorium meum intende, domine ad adiuuandum me feſtina. Pſ. 69. v. 2.

O IESV caſtiſſime, de animæ meæ ſalute agitur, cuſtodi me ne peream.

Ad te domine leuaui animam meam: Deus meus in te confido, non erubeſcam. Pſ. 24. v. 1.

O mi IESV, O IESV fortiſſime defende me; à Satanæ laqueis erue me.

Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, ſaluum me fac in miſericordiâ tuâ. Pſ. 30. v. 17.

O mi Deus, fons puritatis, amator caſtitatis, crea in me cor mundum & caſtum.

In te domine ſperaui. non confundar in æternum; in iuſtitiâ tuâ libera me. Pſ. 30. v. 1.

O IESV

O Iesv purissime, in cordis puritate conserua me.

Complaceat tibi domine, vt eruas me; domine ad adiuuandum me respice. Ps. 39. v. 14.

O Iesv desiderabilissime; totum me trahe ad te.

Potens est telũ in cacodæmonem ardens oratio, quòd etiam hinc discas. Vnus è sodalitate Virginis Beatissimæ fuit (mihi rebus omnibus coniũctus) qui clam admotis facibus in flagitium agebatur. Ter illum nocturnâ molitione cacodæmon impetiuerat; iam in virum procerus; mox intra pusionis modum contractus; denique virgine assimulatâ nihil virgineum meditabatur. In his angustijs deprehensus adolescens, quicquid armorum habuit hosti obijcere, Præsidem suam aliquando ingeminaré; rursum cruce præcordia notare velle, sed irrito ferme conatu; nam torpebat exanimis pollex, & manus nihil virium retinebat. Ad vltimum lingua suppetias tulit, vt inclamato Numine redirét manus ad officium, & Sirenum ora in fumum dilaberen-

tur. Nec reſtinctum tamen eâ fugâ incendium eſt; ſed viuentibus adhuc flammis adoleſcens conflagrabat. Ergo lecto ſe corripit, abiectúſque humi ipſe plectere ſe incipit. Vbi cùm per horam decubuiſſet, tandem ab incendio triumphauit. *a*

a *Anno* 1614. *factum.*

Chriſtus, quotidie precari nos iuſſit: *Et ne nos inducas in tentationem.* ſed & clauſulam addi præcepit: *Sed libera nos à malo.* Tam rogandus eſt Deus ne incurramus periculũ, quàm, vt euadamus. Et hæc oratio non à ſummis labris veniat, ſed à pectore & intimo ſenſu.

§. III.

Hîc mihi duos velim conſideres, in extremis pudicitiæ periculis, precantes: Ioſaphatum Regem, & Thomam Aquinatem tibi ſiſto. Decreuerat Thomas, primum ætatis florem Deo ac pudicitiæ dicare. Parentes, vt hoc animi decretum reſcinderent, blanditijs, minis, promiſſis, inauditis artibus caſtiſſimum pectus ſibi ſumpſerunt expugnare. Ictus vani & in ventum abiere omnes. Obdurat filius, deſtinati conſilij tenax. Ergo

validiore ariete quatiendus fuit hic paries, dum corrueret; nec consilio defuit vigilantissimus Satan. Solum se agere putabat Thomas in conclaui, quod demum carcerem esse sensit periculosissimum. Eò enim immissa est puella, melioris formæ quàm pudicitiæ, ipso vultu petulantiam confessa. cœpit ea variè & blandè verecundissimum adolescentem, ad flagitium inuitare. Omnia in eâ loquebantur, vox, forma, gestus, oculi, vestes, vestium odor. quot verba, tot iacula; quidquid dixerat, venenum erat.

O Thoma, quot in te sagittæ volant? singulæ mortem ferunt; vel vnam admisisse, plaga letalis erit. Equidem sensit eximius adolescens ad cor penetrare blandissimum hoc toxicum. Hîc, velut in arenâ gladiator, consilium capit, æmulator NICETÆ, & mox ad Christum: Ne quæso sinas, exclamat, Domine IESV, & tu sanctisima Virgo MARIA, vt in oculis tuis turpisimum scelus committam. O mi Castisime IESV, ne permittas, vt ob spurcam libidinem,

æternas cæli delicias vendam. Dixit, & è foco titionem rapuit, insidiatricem fugauit, cubiculo extrusit, occlusit ostium; *vicit*. Opportunius hæc pugna subsidium non habuit, quàm preces ex ardenti pectore petitas.

§. IV.

Scenam habuit periculosiorem Rex Iosaphat, Regis Abenneri filius, & nisi eximia illius virtus, in eodem quasi theatro bis vicisset, plausum ab Angelis non tulisset. *a* Sacra Christiana regius hic iuuenis à Barlaamo eremitâ didicerat: iámque mores alios & castiores præ se ferebat, quàm dum idola coleret. Abennero patri seuerior hæc vita filij non probabatur, vt qui aliud cælum non nosset, quàm in sordibus volutari, & mergi voluptatibus. Cúmque filium non vnis machinis tentatum, sentiret inexpugnabilem, magorum suasu hoc eum stratagemate instituit adoriri. Remouit ab eo famulitium omne aulicum, & solas quæ iuueni ancillarentur, puellas substituit. Hîc mihi Samsonem da; da Dauidem, da Salomonem, & videamus, num du-

a *Damasc. l. de* Barl. *& Ios. c.* 30

ret ſceleris purus inter tot corruptelas. Nec Ioſaphato pectus adamante aut chalybe ſtetit, cœpit ſentire pellacias, cœpit æſtuare; tale demum libidinis incendium pectore circumtulit, vt huic extinguendo ſe parem non crederet. Generosè quidem cõtra tot hoſtes luctatus eſt: & iã Deum obiectabat animo, iam Dei leges: modò inferos cogitabat, modò cæleſte præmium; non minus tamen Venereæ faces animum incendebãt. ita nec Deus, nec inferi, nec cælum; neque ſpes neque metus impuram flammam multum adeò mitigabant. Vltimum & præſentiſſimum viſum eſt mali remedium, in preces ſe ſternere. Ergo manus oculóſque cælo attollens: O Deus, inquit, ſpes deſperatorum, reſpice & miſerere: tu omnia potes, miſericors in omnes. vide, Domine, quæ patiar; meæ me cogitationes occidunt. perij, niſi tu adiuues. cordis & corporis pudicitiam ſeruare cupio, ſed expugnor, niſi tu defendas. O mi Deus, tuus ſim; pereuntem à lapſu reuoca: tibi viuam, tibi moriar. Adfuit benignus

Deus sic calidè oranti, & impurarum cogitationum agmẽ subitò euanuit. nec tamen precari desijt iam victor iuuenis, sed ab eo tempore (valedicebat iam dies) ad alterum vsque solem in precibus peruigilabat.

§. V.

Sed necdum omni periculo defunctus est Iosaphat. acerbior & longè periculosior instabat pugna. Abennero patri iam antè dono venerat puella, regis filia, bello capta, sed pulchritudinis tam eximiæ, vt omnem eius æui formam extinguere, & penè Dea esse crederetur. Et hæc tragœdiæ caput statuebatur, mago regio strenuè adlaborante. hic, vt certior veniret victoria, carmine magico cacodæmonem in puellam immisit, vt sic iunctis operis instrueretur strategema, nulli eludendum. Adest ergo personatus diabolus sub venustissimâ laruâ, & vt immitiùs pugnaret, blandissimam prætendebat pacem. Puella ad omnem dolũ ingenio versatili erudita, religionis Christianæ cupidissimam se dextrè simulabat. Volebat Orcinianus piscator, Satan,

eam hamis escam imponere, quam sciebat appetituros hos tales pisciculos. Iosaphatus iuuenis, præclaram hanc ratus occasionem, seruandi ab Orco hominis: nihil equidē se malle aiebat quàm vt plurimi secum ab idolis ad Christum transirent. In eam rem vtrinq; prolati sermones. Puella sensim veritati cedere, & expugnari se callidissimè mentita, in se quidem nil futurum moræ, quin sacro fonte lustrāda, in leges Christianas iuraret, si modò regius iuuenis, reginæ coniugium dignaretur nō aspernari. fortunam sibi regiam, non sanguinem deesse. putare se verò, à Christianis non fortunā, sed virtutes & animum in dote numerari. parentes sibi & auos atque atauos, & horum maiores fuisse reges. opulentiam regiam bello nonnihil accisam, aut mutatam esse: credere se tamen, non sine dote venturam, si probitatem coniugi futuro adferret. (Ah, Iosaphate, ah, ah! non periculo tantùm, sed ruinæ vicinior nunquam fuisti.)

Stabat iuuenis, & venusti sermonis prudentiam non sine tacitâ com-

mendatione mirabatur,& vt fit, oculos suæ stationis oblitos, in loquentis vultum subinde obliquabat. Et ne adeò alienus foret ab honestissimis nuptijs, cœpit fallacissima Siren, nescio quas sententiolas (à magistro diabolo eas didicerat) ex Euangelijs in medium recitare, ipsius Christi præsentia nuptias commendatas asserere, honorabile coniugium & immaculatũ torũ *a* extollere, multa demum in coniugij laudes garrire.

a ad Hebr. c. 13. v. 4.

Ad aures & ad oculos talem oratorem admittere, & non persuaderi, diuinæ est potentiæ, non leuitatis humanæ. Forma vel muta, eloquentissima est oratio; quod vult, impetrat. vbi iam verborum mel affunditur,& eblandiens animum suada facundia cõiungitur, sine vi, quidquid dicitur persuadetur. Saxum anteà videri poterat Iosaphatus,& immota rupes ad omnem libidinis impetum, sed lasciuus dæmon, tantâ sordentium flammarum vi hanc rupem vallauit, vt & ipsa instar solutæ arenæ defluere cœperit & minui. Nondũ quidem prostratus Iosaphat, hoc

hoc vno tamen victoriam ſibi fecit ancipitem, quia cœpit dubitare. Decretum erat ei anteà intactum ſeruare corpus ab omni feminâ; iam verò vacillare, turbari, anxius hæſitare, nec turbationi ſatis reſiſtere, nec dubitationem expedire.

§. VI.

Digreſsâ ab ſe Oratrice illâ peſtilentiſſimâ, quia ipſe vnus, & accuſatoris & patroni partes ſuſtinuit, ideò ipſe ſibi & obiicere, & obiecta diluere, ſecúmque ipſo plurimùm luctari cœpit, & in vtramque partem fluctuare, demum ſe ſolum ſic affari. Nil, inquit, inhoneſti à te petitur; coniugium proponitur, & quidem non diſpar: Regina eſt quæ ſponſum quærit; nec leges Chriſtianæ contradicunt. Id quidem verum eſt, ſed meminiſtin', quid te docuerit Barlaamus? Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ. *a* *a Eccle. c. 26. v. 20.*

At hîc occaſio eſt lucrandæ animæ, & puellæ regiæ ad Chriſtum traducendæ.

O mi Ioſaphat, hoc non eſt lu-

crari animas, tuam negligere, vt acquiras alienam. nosti illud: Quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? *a*

a Matth. c.6. v.16.

Sed non est omnium, viuere vt virginẽ, vt Angelum. Rectè hoc quidem dicitur, sed qui declinat virginũ certamina, nec præmia desideret virginibus promissa.

At durum est in continuâ luctâ viuere; sibi ipsi semper contradicere. Durum est, sed gloriosum est, & res vna omnium Deo dignissima.

Credibile tamen est, multos sanctissimos homines in coniugio fuisse seruatos, qui alioqui periissent. At non minus credibile, multos in cõiugio periisse, qui si casti vixissent, seruati fuissent.

Sed fac, prout destinaui, sic incipiã: quis scit an sic finiam? aliud est inchoare, aliud ad finem perseuerare. At illud Deo permittendum est; hoc ipsi erit curæ. qui suasit incipere, iuuabit etiam finire.

Sed repugnat natura. Corrupta, non integra: & Deus naturâ longè

potentior eſt.

Sed quid faciam? vror,ardeo;cogitationibus peſſimis, iam diu mens inceditúr; ſæuit in medullis fax ſtygia. At hunc æſtum, igne Chriſti ſuperare potes: hoc tale incendium Chriſti ſanguine potes extinguere.

Sed nunquid vnus aliquis ex Apoſtolis dixit? qui matrimonio iũgit virginem ſuam, bene facit. Ita eſt, ſed idem omnino Apoſtolus addidit: & qui non iungit, melius facit, &, bonum eſt homini mulierem non tangere. *a* a 1. *Cor.c.* 7. *v.*38.

Sed an non aliqui Apoſtolorum, vxores habuerunt? Habuerunt, ſed inter illa omnia quæ Chriſti cauſsâ reliquerunt, etiam vxores fuerunt: ſic Apoſtoli omnes, vel erant virgines, vel poſt nuptias continentes.

Sed an non Pauli vox eſt? melius eſt nubere quàm vri. Eiuſdem tamen & hæ voces ſunt: Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum: Dico autem non nuptis & viduis; bonum eſt illis ſi ſic permaneant ſicut & ego. *b* b 1.*Cor.*7. *v.*7. & 8.

Heu quid faciam? vtinam, virgi-

nem illam regiam nunquam ad aures, nunquam ad oculos admisissem. Hoc forsan melius fuisset, sed nec sic quidem omnis victoria desperanda est.

At forma illius animo meo identidem oberrat. At nunquid non formosior est Deus, à quo rerum omniũ forma & pulchritudo velut è mari stilla vnica, aut guttula est?

Ah, ferendo non sum, si diutius duret tam vehemens cogitationum pugna. Hîc Deus prouidebit; feramus hodie, quod nos ferre vult Deus, ipsi cura est de crastino.

Sed num misellam illam virginem in stygij draconis faucibus hærere sinam? Sed num etiam oblitus es, quantis te periculis obiecerit mulierum familiaritas? vix euasisti, & regressum cogitas? nemo veriùs periculum iudicat quàm qui expertus est.

Sed Christianum est, alienæ salutis curam agere. Suæ, ante omnia: speciosissimos titulos excogitat caro, quibus suam turpitudinem velet: mille versutias instruit vt fallat.

Diu secum ipse in hunc modum luctatus est, reciprocâ contentione. Demum, inuenit virtute viam, & ipsa sibi necessitas reperit exitum. Ad preces iterum, velut ad sacram anchoram confugit. Precibus & lacrimis diu intentus, in soporem soluitur. hîc ea vidit, vt experrectus, & fleret præ lætitiâ, & præ Numinis reuerentiâ tremeret. Inde omnis, inquit Damascenus, conspectæ mulieris pulchritudo, cœno & sanie fœdior ipsi visa est. Ita cacodæmonum insultus acerrimi repressi sunt precibus. Ergo, mi Deus, continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Sed precibus rectè iungitur Confessio.

Cap. VI.

QVARTVM INCONTINENTIAE antidotum, CREBRA PECCATORVM CONFESSIO.

QVi diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum Regem. *a* Nihil æquè fauores diuinos eme-

a *Prou. c. 22. v. 11.*

retur, quàm nitidam ſemper ac terſam habere conſcientiam. Conſcientiam verò ita puram non facilè conſeruabit, niſi qui eam crebriùs emaculauerit. id frequens peccatorum confeſſio poteſt: hæc autem vix erit integra, ſi ſit rara, vt veriſſimè dixerit Bernardus: *computatio dilata, multa facit obliuiſci.* Qui rationes ſuas rarò inſpicit, vix eſt vt non aliquid pertranſeat conniuente oculo: & ſicut accuratiores illi ſunt, qui, ſi non quot diebus, quot hebdomadibus ſaltem ſuarum rationum libellum relegunt, ita vitæ plerunque purioris ſunt, qui Conſcientiæ næuos, ſingulis hebdomadibus ad ſacerdotis aures deponunt. Velox confeſſio, velociter medicinam facit. *a* Et hæc prima frequentioris Confeſſionis cauſſa eſt. Do & alteram.

Bern. l. ad c.37.

Sunt quotidiana delinquendi pericula, quibus expoſiti viuimus. Diabolus, Caro, Mundus, noti hoſtes: tentant, vellunt, rogant, alliciunt; renitentes vrgent, trahunt, tantùm non cogunt, & hoc vnum agunt, ne

boni ſimus, nec Conſcientiæ maculas tam ſtudioſè obſeruemus, eáſq; non niſi tardè & ſegniter eluamus. Quid tibi cum tam delicatâ & tenerâ conſcientiâ (aiunt illi deceptores noſtri) habebis ſemper quod agas, æternum tibi creas negotium, & ſimul moleſtiſſimũ; ſemper erit quod abſtergas, & nullum laboris reperies finem. Non ſubolet hîc tibi quid machinentur hoſtes tui? hæc conſilia ſunt ſecreta diaboli in amicum veſtiti. ſi nolis ea tibi obeſſe, detege. qui denudat arcana amici, fidem perdit. *a* Amicitiam ſimulat cacodæmon; tu cuncta eius arcana pande, confeſſione quàm creberrimâ, & laruatum hunc amicum facillimè vitabis. Quod Bernardus de Communionis, idem ferè de ſacramento Confeſſionis aſſeri poteſt: **Duo illud** ſacramentum, inquit, operatur in nobis, vt videlicet & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino conſenſum. *b* Concilium Tridentinum affirmat eos qui hoc ſacramentum debitâ præparatione obeunt, cuſtodiri ne

a *Eccle. c. 27. v. 17.*

b *In cœnâ Dom: de bapt. & ablut. ped.*

ſtatim ſuccumbant tentationibus, & multò faciliùs in viâ virtutis, cautiores iam & vigilantiores progrediantur. Ipſa verò (ſunt verba Concilij) huiuſmodi Confeſſionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia grauis quidem videri poſſet, niſi tot tantiſque commodis & conſolationibus, dignè ad hoc ſacramentum accedẽtibus per abſolutionem certiſſimè conferuntur. *a* Locuples teſtis experientia eſt, iis in vrbibus, vbi crebrioris confeſſionis vſus, multos per omnem vitam ſine grauioribus peccatis agere.

a Seſſ. 14. c. 5. & 8.

Sed & tertiam cauſſam ſubiicio, cur conſcientia crebriori confeſſione purganda ſit. Id luminis in hoc Pœnitentiæ ſacramento acquiritur, quo peccata eorúmque origines longè faciliùs dignoſcuntur. Initium eſt ſalutis, notitia peccati. nam qui peccare ſe neſcit, corrigi nõ vult. deprehendas te oportet, antequam emendes; exiſtimas tu, aliquid de remedio eos cogitare, qui mala ſua virtutum loco numerant? quidã vitiis gloriantur. Ideò quantũ potes,

te ipſe coargue. inquire in te: accuſatoris primùm partibus fungere, deinde iudicis, nouiſſimè deprecatoris. aliquando & te offende. *a* Votum eſt vatis regij: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: præualui aduerſus eum. *b* Conciones publicæ ſi quos feriant ad emendationem, hoc ipſo minus feriunt, quòd feriant multos; ea verò monita quæ à Confeſſario ſuggeruntur cauendis vitiis, in concionis vicem ſunt, tantò efficaciora, quantò minus multis dicuntur, cùm vni ſoli dicantur. *Cum diſpoſitione initur bellum, &, erit ſalus, vbi multa conſilia.* *c* Bellum tibi pro pudicitiâ diu felix non erit, niſi ad illud te diſponas exomologeſi crebriore, in quâ etiam conſilium capias de Caſtimoniæ hoſte feliciùs vincendo. hoſtis certè vaferrimus eſt, & ferè inquilinus, nec in vllâ vſpiam arenâ, tam præſenti opus conſilio, quàm hac.

a *Senec epiſt.* 28. *fine.*

b *Pſ.* 12. *v.* 4.

c *Prou. c.* 24. *v.* 6.

§. I.

His quarta accedat cauſſa. Piacu-

laris confesſio nunquam repetitur ſine nouo diuinæ gratiæ augmento. Quantum Deo diſplicet impudentia peccantis, tantum ei placet verecundia confitentis. Verè Bernardus. Omnis, inquit, ſpes veniæ & miſericordiæ in confesſione eſt, nec poteſt quis iuſtificari à peccato, niſi prius fuerit confeſſus peccatum. Ex eo enim vnuſquiſque iuſtus eſſe incipit, ex quo ſui accuſator extiterit. Ideò Pipinus, ſub Dagoberto Galliarum Rege, Maior-domûs, hoc eſt aulæ Præfectus & à rege proximus, vir probatisſimæ vitæ, famæque integerrimæ, & qui non immeritò *diſciplina regum* vocaretur, quoties de noxis confeſſurus venerat, ſacrum hoc tribunal, nudis pedibus accedere ſolebat, in ſignum ſeriæ pœnitentiæ. *a*

a *Stephanus abb. de eo l.* 1. *c.* 2.

Vis etiam quintam cauſſam? Qui recuſat eſſe cautus, nec caſtus erit. Caſtisſimos pleroſque videas quos cautisſimos. Caſtitas & Pudicitia omni vitro Veneto tenerius quid ſunt, & illiſu leui aut vitiantur aut perdũtur. At verò cautelas huic cry-

ſtallino vaſi ſeruãdo neceſſarias, maximè docet frequẽs Confesſio, ideò cacodæmõ, ille technarũ & mille artiũ magiſter, adeò laborat, vt confeſſionem faciat inuiſam & grauem. tędia ingerit, negotia obtrudit, varia cauſſatur, omnem mouet lapidem, vt confesſio & rara ſit, & frigida: Hæc, inquit veterator, exigua ſunt; quid opus in minutisſimis trepidare? quã tu conſcientiæ lanienam patieris, ſi tantâ ſcrupuloſitate obſerues quæuis minutula? Tu verò, mi iuuenis, etiam minutiſſima caue, ni ad maiora prolabi velis. Qui ſpernit modica, paullatim decidet: *a* nec carebit magna, ſi negligat ea quæ videntur minuta. *a Eccle. c. 19. v. 1.*

Huic ſextam etiam cauſſam adiungo. Quies & gaudium Conſcientiæ, non niſi à crebrâ confeſſione eſt. Omnia, inquit Bernardus, in confeſſione lauantur conſcientia mundatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, trãquillitas redit, ſpes reuiuiſcit, anim⁹ hilareſcit; poſt baptiſmum nullum aliud nobis conſtitutum eſt remedium, quàm confeſ-

a l. med. c. 37. sionis refugiũ. *a* Quotidie sordium aliquid contrahimus, quotidie inquinamur (ea huius vitæ ratio est) & nisi contractas sordes eluamus creberrimè, nimium quantum augent, & pænè in immensum excrescunt; fit è granis non multis, arena maris. Regum optimus fuerat & sanctissimus, Dauid, quia tamen pœnitentiam distulerat, seipso teste, ab innumeris malis deprehensus: Circumdederunt, inquit, me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem. multiplicatæ sunt super capillos capitis mei. *b*

b Ps. 39. v. 13.

Eius generis sunt hæ sordes animi, vt nisi quàm primùm expurgentur pœnitentiâ, mox aliæ atque aliæ ipsis accrescant. Inde fit, vt, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. *c* Et quæ Conscientiæ quies sit aut hilaritas in perpetuo harum sordium augmento? Puram effice Conscientiam, si eam ridere vis: tolle nubes tot noxarum, si serenam eam cupias: tranquilla nõerit, inter hos peccatorum morsus, tolle vermes qui

c Apoc. c. 22. v. 11.

eam lacerant. Leuia, inquis, peccata, pacem animi non disturbant.

Suas habet etiam leue peccatum morsiunculas : quamdiu has ferre mens cogitur, tamdiu suauis ei quies non erit, sed nec vnquam seriò hilarescet. Secura mens quasi iuge conuiuium. *a* At verò securam habebis nunquam (sanctissimè affirmo) nisi ab illo veræ securitatis præsidio, Pœnitentiæ sacramento, eóque quàm creberrimè repetito. Tum demum iucundo fruêris epulo, cùm vellicantes animi vermes occideris. si diu hos viuere sinas, perit tibi tuum hoc conuiuium. Vbi puncturæ, ibi molestiæ: nec seriò se hilarem credit conscientia, nisi ab omni verme, qui lancinat, ex integro sit libera. iugi conuiuio illo non fruitur, nisi *secura mens*. secura non erit nisi pura sit, & quasi semper à Confessione recens lota.

a *Prou. c. 15. v. 15.*

§. II.

Hîc septimam attexo caussam, priori affinem. Plurimi sanctorum hominum, viri feminæque, quibus cordi erat conscientiæ quies & tranquillitas, Confessionem, quantum li-

cuit, creberrimè iterârunt. Fuerunt qui quotidiana confessione animum lustrarent: sæpius voluissent, si per alios licuisset.

Birgerus, homo nobilis & potens, D. Birgittæ parens, *a* singulis diebus Veneris ad sacerdotis pedes se abiecit, confessioni faciendæ. eiúsque facti rationem assignans: ita, inquiebat, mea hodie cum bono Deo componam & transigam, vt quidquid molestiarum ceteris diebus in me ille immiserit, æquo ego animo id perferam. Idem fecit per omnem vitam, & Birgeri filius, qui illam insuper clausulam adiunxit, vt confessionem voluntaria sui diuerberatio exciperet. Idem fecit & Birgitta filia, eúmque sibi morem à teneris annis indixit. In eandem legem iurauit Birgittæ maritus Vlpho. Idem alij religiosissimæ huius familiæ præstiterunt. Idem prorsus beatæ Lydvvinæ auus in more habuit, qui vbi die Veneris animum Confessione purgasset, postero sabbato corpus ieiunijs exercuit, nec in cibum aliud, quàm panem & aquam admisit. Ea

a *Sur. tom. 4. die 23. Iulij.*

ſemper integerrimorum hominum mens fuit, aut nullam conſcientiæ labem admittere, aut incuria qualicunque admiſſam, quàm primùm abſtergere.

Ab his in diuerſum abeunt illi, quibus volupe & iucundum eſt, ſordibus mergi, qui liberrimè peccant, quibus in vili frons eſt & pudor: at verò cùm de peccatis inſtituenda eſt confeſsio, hîc illi frontem induunt aheneam, & hoc *verecundiam* vocant. nimirum flagitiosè erubeſcunt fateri, quod patrare minimè verebantur: ad flagitia effrontes, ad noxium ſilentium peſsimè verecundi.

Hîc mihi in mentem eſt, nec ſine gemitu recordor, quis ante annos centenos, Luteri æuo, rerum ſtatus fuerit. O ſæculum, planè non aureum! difficile tunc erat ab hæreticis Catholicos dignoſcere. Sacramentorum vſus vix vllus. Confeſsio quot annis erat vna, eáque frigidiſsima, aut Confeſsionis mera puta ceremonia. Hæc enim talia plerunque quò rariùs, hoc peiùs facimus.

Ita tunc omnia inuaſerat languor, vt ſæpius quàm ſemel anno toto diuinum epulum accumbere, ad inſtar piaculi haberetur. In arcto, & velut in extremâ tegulâ ſtabat tunc temporis Religio & Pietas, & pudori erat nolle ſapere cum inſanis. Hæc planiſſima via erat, ad graſſantem iam hęreſin. Quid facilius plurimis, quàm nunquam ampliùs de noxis confiteri, qui anteà ſemel tantùm in anno id facere conſueſſent? Quod rariſſimè fit, non difficulter penitus omittitur, illud præſertim quod plus tormenti habet quàm oblectamenti. Sed, propitio Deo, ita iam mutarunt tempora, vt affirmare audeam, quiſquis noſtro hoc æuo, annuam duntaxat confeſsionem inſtituit, hoc omnibus de ſeipſo ſuadet, ne ſe alium eſſe credant quàm frigidiſsimum Chriſtianum, qui, niſi lex vrgeret, nec ſemel quidem per annum, conſcientiam expiaret, ſuis ſordibus contentus. Fugiamus, Ædeſime, fugiamus letalem hunc veternum; ſæpe peccamus, ſæpe doleamus peccaſſe.

§. III.

Ædes. Sed quò confeſsio tam crebra? an non abundè ſatis menſtrua? *Parthen*. Vix eſt vt credam hîc te ſerium eſſe. Sed an non cauſſas recitaui eius quod affirmo? Obſecro te, vel tantùm humanæ voluntatis inconſtantiam & prauitatem cogita; niſi ea nouis quotidie ſtimulis agatur ad rectum, in obliqua tendit, ad vetitum abit, diffluit ad inhoneſta & noxia. Vides hoc horologium concinnè & affabrè factum? niſi pondera quotidie attrahantur, otiabitur velut mutus & elinguis excubitor; nec indice nec tintinnabulo loquetur. Vides illic in angulo textilem rotam aranearum? parietis diu non abſterſi argumentum hoc eſt. Vitant araneæ cubicula illa ditiorum quæ ſedulitas ancillarum creberrimè deuerrit. Vides hanc citharam exaſciatam dexterrimè? ſed niſi fidium diſcordia, ad muſicæ leges ſæpius concilietur, diſſona voce pulſanti reſpondebit. Vides, hanc mei ſtrophioli lineam niuem? vſu ſordidatur, & in atrorem declinat, ni ſæpius lauetur. Ea prorſus

conſcientiæ noſtræ ratio eſt, niſi eam confeſsione ſæpius laues, mox in ea maculas, impuritatem, ſordes videbis. Quare vitia ſua nemo libenter confitetur? quia etiam nunc in illis eſt. Somnium narrare, vigilantis eſt: & vitia ſua confiteri ſanitatis indicium eſt. Expergiſcamur ergo, vt errores noſtros coarguere poſsimus. *a*

a Senec. epiſt. 53.

Sed, num libet audire, octauam etiam cauſſam? breuiſsimè id perſtringo, cuius iam ſuprà mentionem feci. Diabolus, inſomnis, peruigil, ſepticeps draco, monſtrum inquietiſsimum, alijs atque alijs inſultibus noſtram præcipuè pudicitiam incurſat; millies victus, aliquam tandem acquirendam victoriam non deſperat: via verò qua tot hoſtiles incurſiones auertas aut etiam anteuertas, certior vix eſt vlla, quàm pœnitentiæ ſacramentum, & frequens Confeſsio. Cùm proditur hic hoſtis, vincitur; quamdiu latet, victoriæ partem obtinet. Æuo Ioannis Chryſoſtomi, horrificus leo magnam agris, pecori, villis, hominibus cladem intuliſſe fertur. venerunt ad optimum

Pontificem qui ſuppetias peterent. ille pro ſuggeſtu reſpondit, non aliam ſibi eius vaſtitatis cauſſam fingerent, quàm diuinæ legis contemptum, qui paſsim inter ipſos inualeſceret. Auertendæ huic cladi pœnitentiam & peccatorum confeſsionem ſuaſit.

Volant quandoque per orbem querelæ: Num ergo diabolus omnes rupit catenas, omnia fregit repagula? an omnibus vinculis exutus liberè graſſatur, & iam non rogat, ſed imperat? ita videtur fuiſſe eo tempore quo Dei filius in crucem actus eſt; ipſe Chriſtus teſtatur: *Hæc eſt hora veſtra & poteſtas tenebrarum.* *a* Videri tunc potuit cacodæmon omnes ſui carceris clathros effregiſſe. Huius mali præſcius bonus IESVS, diſcipulis pedes lauit, Euchariſtiam porrexit, vigilare iuſsit & orare. Tali certè tempore, talia ſunt quærenda remedia. Ergo, cùm ſtygiæ procellæ in te ruunt ſæuiore impetu, pedes laua, affectus & conſcientiam purga, ad Euchariſtiam propera; vigila & ora.

a Luc. c. 22. v. 35.

§. IV.

Finio, ad Nonam & vltimam crebrę confeſsionis cauſſam. Omnia nobis tuta ſint, nunquam erit vita. Mors incertiſsima eſt, & ſubiti caſus, eo ſępe loci ac temporis, quo minimè veremur, nos opprimunt. quoties, quámque ſollicitè prorſus, & omnium Euangeliſtarum voce, Chriſtus monuit: in omne temporis momentum paratos nos eſſe. neque ferè aliud æquè inculcauit, quàm hoc vnum, VIGILATE. Ore Matthęi clamat: Vigilate, quia neſcitis qua hora dominus veſter venturus ſit. *a* Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam. *b* Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. *c* Per beatum Marcum, non minus contentè nos inclamat: Videte, vigilate, & orate, neſcitis enim quando tempus ſit. *d* Vigilate ergo, neſcitis enim, quando dominus domûs veniat an media nocte, an galli cantu, an manè; ne cùm venerit, inueniat vos dormientes. quod autem vobis dico, omnibus dico, VIGILATE. Quęſo te, quî ſincerius nos & ardentiùs exhortetur ad

a *Matth.* c. 24. v. 42.
b *Matth.* c. 25. v 13.
c *Matth.* c. 26. v. 41.
d *Marc.* c. 13. v. 33 36. & 37.

indefeſſas vigilias: At idem prorſus per ſanctum Lucam impenſiſſimè commendat: Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. *a* Quid crebriùs monet beatus Paulus, quàm hoc ipſum? Propter quod vigilate. *b* Vigilate, ſtate in fide. *c* Igitur non dormiamus ſicut ceteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus. *d* Quoties diuus Petrus hoc ipſum admonuit? Vigilate in orationibus: Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. *e* Nec aliud vigilantiſſimus Ioannes vociferatur: Eſto vigilans: ſi non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies quâ horâ veniam ad te. *f* Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua. En, mi Ædeſime, nihil tam neceſſarium nobis quàm VIGILARE. atqui malè in rem ſuam vigilat, qui tam raró per pœnitentiæ ſacramentum, ad Mortis aduentum ſe parat. Non exhorret mortem; promptus paratus eſt migrare, qui de peccatis frequenter confeſſus,

a Luc. 21. v. 36.
b Act. c. 20. v. 31.
c 1. Cor. 16. v. 13.
d 1. Theſſ. 5. v. 6.
e 1. Pet. 5. v. 8. & c. 4. v. 9.
f Apoc. c. 3. v. 2. & c. 16. v. 14.

vitæ ſuæ rationes ſæpius inſpexit. *a* Produnt hiſtoriæ, ſacerdotem quendam, virum admodum religioſum, quotidie confiteri ſolitum, antequam ſacris operaretur. Hic ad extrema deductus monetur, vt ad exomologeſin ſe paret, vitæ ſuæ vltimam. Ille, accepto hoc nuncio, ſublatis in cælum quà oculis quà manibus: Ergo, inquit, benedictus ſit dominus meus IESVS: triginta iam anni ſunt & plures, ex quo quotidie aliter confeſſus non ſum, quàm ſi confeſſio alia non eſſet ſubſecutura; ac proinde ſatis mihi modò erit confiteri, tanquam mox à Confeſſione ſacrum facturo, Hoc, VIGILARE eſt. Optimum Auguſtini conſilium eſt: Prçueni Deum: non vis vt ipſe puniat, tu puni. puniendum eſt peccatum: ſi puniendum non eſſet, nec peccatum eſſet. *b* Non te pudeat coram vno dicere, quod te non puduit forſitan coram multis facere. Nam, vti Bernardus loquitur, ſimulata confeſſio, non eſt confeſſio, ſed duplex confuſio. *c* *Ædes*. Quod obducam, Partheni, ſanè non habeo, niſi meum vnicum

a *Alphonſ. Rodrig. par. 1. tr. 2. de perf. c. 5.*

b *Aug. in pſ. 44. & l. 2. de viſit. infirm. c. 5. tom. 9.*

c *Bern. l. med. c. 37.*

& pigrum Nolle. ſed connitar vt in me Velle fiat. perſuaſum me tenes. *Parthen.* Ergo ad Lympham tranſeo.

CAP. VII.

QVINTVM INCONTINENTIAE antidotum, Ieivnia & Abstinentiae Exercitivm.

IGnis qui valentem materiam occupauit, aquâ, & interdum ruinâ extinguendus eſt : ille qui alimentis deficitur, ſuâ ſponte ſubſidit. *a* Subtrahe ligna foco——— & fugâ vix notabili euaneſcet ignis. Ignis ex Orco eſt Luxuria, quæ ipſum etiam corpus inflammat. oppreſſam vis hanc flammam ? pabulum corpori ſubtrahe, & licet extingui non ſentias hunc ignem, certè ſenties extinctum. Fames, amica eſt Virginitati. Sputum ieiuni hominis fugat ſerpentem, *b* ieiunij virtus ſtygium draconem. Hæc vna omnium ſanctorum Patrum vox eſt. Baſi-

a *Senec. epiſt.* 30.

b *Plin. lib* 28. *c.* 4.

lius: *a* Ieiunium, inquit, contra exercitum dæmonum dat arma. Chrysostomus: *b* Aduersus dæmonum naturam, inquit, cõstitutum est ieiunium. Hieronymus: *c* Pulchra res est, inquit, ieiunium quod dęmones terret. Origenes: *d* Cùm ieiunatis, inquit, dæmones vincitis, omnémque illius classem malignam retrorsum agitis, mala desideria effugatis. Athanasius: *e* Ieiunij vim, ait, spiritus mali metuunt. Ambrosius: *f* Nullum, inquit, remedium maius contra inimicum serpentem poteris inuenire, quàm ieiunium. Quid multa? diabolum nemo vicit sine ieiunio. Iobus, illud cæli spectaculum, iam vndique infelicissimus, ipsis septem diebus ieiunauit, Origene affirmante. *g* Ioannes, Domini prodromus, venit non manducans, neque bibens, *h* adeò enim parci cibi potúsque fuit, vt nec comedere nec bibere videri potuerit. De Apostolorum ieiunijs, prædixit Christus: Auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. *i* Paulus non vnum alterúmve ieiunij diem sibimet indixit, sed in ieiunijs multis, in fame & siti, *k* corporis

a *Hom. 1. de ieiun.*
b *Tom. 5. serm. 2 de ieiun.*
c *lib. 2. contra Iouin.*
d *hom. 4. in diuers. in Matth.*
e *lib. de virginit.*
f *lib. 6. hexam. c. 4. ad finem.*
g *tract. 3. in Iob.*
h *Matth. c. 11. v. 18.*
i *Matth. c. 9. v. 15.*
k *2. Cor. 11. v. 27.*

corporis rebellionem expugnauit. Antonius per omnem vitam (Athanasius id prædicat *a*) adeò pertinacis fuit ieiunij, vt nonnunquam biduo triduóque impransus & incœnatus ageret, & quartâ demum die, panis aliquid, sed parcissimè gustaret: sal ei pro omni condimento, pro generoso Cretico fuit frigida. Hilarion quindecim annorum iuuenis, vt omnem in se carnis petulantiam expungeret, eiusdem æmulus abstinentiæ, post occasum solem, quindecim caricis, nescio an famem fallere, an irritare sit solitus. cúmque ne sic quidem omnem libidinis scintillam in se sopitam crederet, ieiunium adeò intendit, vt triduum & quatriduum sine omni alimento duceret, vsque dum vix ampliùs spirare posset.

a *in vitâ Antonij.*

§. I.

Sunt morbi, in quos medici liberè pronunciant: mittatur è venâ sanguis, nec priùs sistatur, dum linquatur animus. morbi vehementia lene remedium contemnit. Hoc idem secum Hilarion egit, ita succurrendum putabat animo, dum deficeret caro,

neque enim hac ſalua ſanum ſibi ſpiritum promittebat. Herbarum ſucco, inquit Hieronymus, & paucis caricis poſt triduum vel quatriduum, deficientem animam ſuſtentabat, & ieiuniorum laborem labor operis duplicabat, ſic attenuatus, & in tantum exeſo corpore, vt vix oſſibus hæreret. Verum eſt omnino B. Ambroſij effatũ: quod nocet corpori, iuuat ſpiritum. & Chriſti veriſſimum: Hoc genus dæmoniorũ non eijcitur, niſi per orationem & ieiunium. *a* Acriora enim dæmonia (inquit Hieronymus *b*) docuit Dominus, non niſi oratione & ieiunio poſſe ſuperari: Certè ſic eſt: acerrimus ille Luxuriæ ſpiritus, hoc genere armorum eneruatur, de quo Auguſtinus: *c* Videte, inquit, chariſſimi, quanta ſit ieiunij virtus, vt id facere ieiunium valeat, quod Apoſtoli nequiuerunt. Inde pulcherrimè atque validiſſimè ratiocinatus Ambroſius: *d* Videte ergo, ait, quæ ſit ieiunij vis, quantam homini ſuo præſtet gratiam, quod tantam præſtat alteri medicinam: videte quomodo pro-

a *Matth. c 17. v. 21.*
b *lib. 2. contra Iouin.*
c *Serm. 65 de Tẽp.*
d *Serm. 25.*

prium sanctificet hominem, quod ita purificat alienum. Mirum, ter mirum: alter ieiunat, & alteri prodest ieiunantis abstinentia; iste pharmacum sumit, & ille vi pharmaci curatur. Quod etiam D. Leo Pontifex admiratus: tam grata est, inquit, Deo, quàm terribilis diabolo ieiunantis oratio. Quòd si ea est virtus ieiunij, vt qui illo munitur, insessorem dæmonem ex alieno pellat corpore, quantò magis poterit impugnatorem è suo? alieni vim ieiunij, in eo quem iam occupat, non sustinet cacodæmon, & quomodo sustinebit proprij in eo quē tantùm impugnat? Ecclesia ergo rectißimè canit: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis.* Diabolus intemperantia & gula, vitijs omnibus pandit aditum, ideò gulam Ambrosius *a* vocat, *primum diaboli spiculum*: Hieronymus, *b prima dæmonum arma*: Basilius, *c primam malorum caussam, & vniuersale venenum*: Chrysostomus, *d rem summè gratam dæmoni.* ideò Hieronymus: *e* cùm cibo, inquit, abundanti carnem reficimus, oleum igni affundi-

a *lib de Eliâ c.* 1.
b *epist.* 22. *ad Eustoch.*
c *Hom.* 1. *de ieiun.*
d *Hom.* 71. *ad pop.*
e *epist. ad Furiam.*

mus, vt maiores effundat flammas, & notum illud Augustini: Affluentiam ciborum, comitari solet insolentia verborum; saturitatem ventris, sequitur leuitas operis, & vanitas mentis. Inter epulas & delicias intutissima est Castitas: esurire discat, qui Castitatem amat.

§. II.

Ædes. Ingrata est concio quæ famem laudat. & quæso te, comedere, bibere, satiari, quid demum mali est? *Parthen.* quid hoc mali sit nescio, omnium malorum initium fuisse sat scio. Noëmi æuo, cùm *omnis caro corrupit viam suam*, cùm *corrupta est terra coram Deo, & repleta iniquitate,* *a* hoc ipsum omnis nequitiæ principium erat, *edere & bibere.* Christus clarissimè testatur: *b* Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes. En, quàm bene iunguntur mensæ & nuptiæ, epulæ & nequitiæ, saturitas & libido, Bacchus & Venus. Mihi crede, vbi Ieiunium exulat, ibi nullo in pretio est Castitas. nam, vti verissimè Seneca: *c* Hone-

a *Gen. c. 6. v. 11 & 12.*

b *Matth. c. 24. v. 38.*

c *Epist. 14*

ſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum eſt. qui famem odit, Caſtitatem vix amabit. Diui Ambroſij oraculum eſt hoc: Paſcitur libido conuiuijs, nutritur delicijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur. Sic eſt prorſus: laſciui corporis illecebræ non aliunde quàm ab immodicâ ſaturitate manant. Aptam huic malo medicinam paſſim docet Hieronymus. Cùm enim virginem Euſtochium doctor ſanctiſſimus erudiret, dicere non dubitauit, caſtitatem diuturnam firmámque eſſe non poſſe, niſi temperantia eam defendat, ciborúmque vſus parciſſimus, vt (prout ipſe loquitur) ſtomachum potiùs quàm mentem dolere malimus, & crura magis quàm pudicitiam vacillare. Paleis aſellum, paleis paſcendum eſſe non hordeo, monuit iam ſuprà caſtiſſimus Hilarion.

Luxuriæ currus (vti eum aliqui depingunt) quatuor habet rotas: *Veſtium mollitiem*, *Otij deſidiam*, *Oculorum petulantiam*, *Ventris ingluuiem*. à geminis equis trahitur, *Proſperitate vitæ*, & *Abundantiâ rerum*. duo his

præſunt aurigæ, *Luxus* & *Languor.* Ariſtoteles hęc confirmans: *a* Venus, inquit, comes & pediſequa eſt Satietatis. Ergo ieiunij & ſobrietatis comes erit Caſtitas. eadem enim eſt ſcientia contrariorum, vt eidem philoſopho placet. Verbum tam vetus quàm verum repeto: Nunquam fames adulteria genuit. Nimirum, ſine Cerere & Baccho friget Venus.

a *in problem. ſect.* 10.

Hoc eſt quod Iſraëlis populum in libidines & vitia egit pręcipitem: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. *b* Hic ordo rerum eſt; poſt epulas choreę. hę enim lautioris menſę ſunt appendices.

b *Terent. in Eunuch.*

Ædes. Ergo etiam choreas prohibes? *Parthen.* Non ego, ſed lex Pudicitię. Noſtri ęui choreas attende, & eas plerunque non aliud eſſe dices, quàm diaboli theatrum, & palæſtram aut præludium Veneris. Tripudia ſæpe totius hilaritatis velut vltima ſcitamenta ſunt. Scilicet poſt menſam, etiam laſciuiæ ſacra fiunt, temulento motu obeunda.

Corpus animum & tegit & detegit; membris tegit, ſed ijſdem etiam detegit, nam manuum iactatio, pes mobilis, oculus vagus ac petulans tale aliquid arguunt eſſe in animo qui non cernitur, quale in ipſis eſt quæ cernuntur. In choreis multa fiunt vrbanitatis ſpecie quæ Caſtitatis neruos incîdunt. Liberæ hîc manus, liberi oculi, liberæ volant voces. hæc ſunt quæ pudorem labefaciunt, hi ſunt libidinis ſtimuli, hæc laxamenta licentiæ. Appoſitè quidam de choreis hoc pronunciauit: Chorea eſt circulus, cuius centrum eſt diabolus, & circumferentia omnes angeli eius. Sanè illic variè offenditur Caſtitas, & quandoque tam ſpectando quàm ſaltando, in illam delinquitur. Cum hoc exactè congruit dictum Chryſoſtomi: *a* Vbi laſciuus ſaltus, ibi diabolus. Rex Alphonſus non illepidè aiebat; ſaltatorem & ſtultum eo tantùm diſtingui, quòd ille tota vita, iſte dum ſaltat, ſtulteſcat, cùm hoc vnum agat, vt ad numeros & tibiarum voces ſcitè inſaniat. Apud Iobum, petulantiam olet

a *Hom.* 49 *in c.* 13. *Matth.*

a Iob.c.21. v.11. & libidinem, exultare lusibus. *a* Et cùm liberior musica choreis applaudit, certè non spiritum sanctum, nec castas cogitationes animis instillat. Saltando, Ædesime, nec sancti fiemus, nec casti, nec si fuimus tales manebimus. ludus vocatur, quod veriùs appellaretur scelus, aut sceleris festiuum irritamentum, & quis redit à choreis castior? Eo nomine choreas rectè quoque dixeris, diaboli aucupium, è quo auceps iste vix vnquam abit vacuus, & sine prædâ. *Ædes.* Sed vereor, Partheni, ne frustra moneas, nec retrahas illos tam auidos saltationis. *Parthen.* si sic illis collubitum est, pergant, & ad Orcum descendant saltando. Ego foueam & præcipitium monstraui currentibus; si nolint hunc cursum sistere, sibi culpam imputent, qui sibi cupiunt perire. Ad institutum redeo.

§. III.

Abstinentiâ & ieiunijs, lasciuire dedíscit caro. Hieronymus mihi iterum in mente est: Omnis caro, inquit, *b* concupiscit quidem ea quæ carnis sunt, & quibusdam illecebris,

b *Epist. 9. ad Saluin. c. 5.*

ad mortiferas animam voluptates trahit. Sed noſtrum eſt voluptatis ardorem maiore Chriſti amore reſtinguere, & laſciuiens iumentum frænis inediæ ſubiugare, vt non libidinem ſed cibos quærat, & ſeſſorem ſpiritum moderato ac compoſito portet inceſſu.

Daniel ieiunus, inter ſeptenos & quidem impaſtos leones, velut inter agnellos, ſex continuis diebus illæſus agit, *a* & ipſos etiam leones ieiunare docet, ait Baſilius. Hoc tu miraris? inquit Chryſoſtomus, ieiunium interroga, à quo hæc virtus. Ideò D. Petrus contra rugientem ex Orco leonem, aliud non præcepit, quàm: Sobrij eſtote, & vigilate. *b* Ideò ſanctiſſimus ille Hebræus rex: Operui, ait, in ieiunio animam meam. *c* Bonum animi operimentum, ſubiungit Ambroſius, *d* ieiunium. qui non ieiunat, nudus & intectus eſt, patet vulneri. Adam ſi ieiunio ſe texiſſet, nuditatem ſuam non erubuiſſet. Cùm ieiunat Noë, cunctis pereuntibus ſuperſtes eſt, cùm vini vim ignorat & potat, ſui filij fit lu-

a *Dan. c. 14. v. 30.*
b *1. Pet. c. 5. v. 8.*
c *Pſ. 68. v. 13.*
d *de Eliâ c. 4.*

dibrium. Lot ſobrius incendium e-
uadit, temulentus inceſtum incur-
rit. Dum Samſon ieiunium ſeruat,
leones ſternit, mille militiæ cædit,
ciuitatis portas velut plumam; tol-
lit, vincit & perrumpit omnia, ip-
ſe inexpugnabilis: iam vini & fe-
minæ illecebris captus, robur amit-
tit, in hoſtium poteſtatem venit,
oculos, vires, vitam, omnia per-
dit. Sciuit hæc Dauid, & idcircò
pugnæ ſe parauit, & ne cui hoſtium
aditus pateret ad rapiendum, vul-
nerandum, occidendum, ieiunij o-
perimentum arripuit, eóque ſe mu-
nijt: Operui in ieiunio animam
meam. Caſtitatem defendere & ſer-
uare vis? Operi te ieiunio: Abſti-
nendo vinces. Illud Diui Ambroſij
a Serm. de quadrag. a ſæpius iterandum: Fames amica
eſt Virginitati, inimica laſciuiæ: Sa-
turitas verò prodigit Caſtitatem,
nutrit illecebram. Ea de cauſſa idem
hic ſanctiſsimus Præſul, Ieiunium
vocat, delictorum excidium, ſalu-
tis remedium, fundamentum Caſti-
tatis. Et Diui Auguſtini præconia:
Ieiunium purgat mentem, ſubleuat

ſenſum, carnem ſpiritui ſubijcit, concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum ardores extinguit, Caſtitatis lumen accendit.

Audis hæc? & etiamnum Abſtinentiam repellis? vel teſtium numero te obruam. Athanaſius: Vide, inquit, quid faciat ieiunium; dæmones fugat, malas cogitationes expellit, cor reddit purgatius, corpus ſanius. Petrus Rauennas: ſcimus, ait ieiunium eſſe Dei arcem, Christi caſtrum, Caſtitatis ſignum, ſanctitatis trophæum. *a* In aperto eſt & extra litem, Abſtinentiam plurimùm & *ſanitati* & *Caſtitati* facere. id enim quod noxij & nimii eſt in corpore, abſumit, caput ſerenat, animum ad ad ſaniores cogitationes diſponit. Et hæc Salomoni cauſſa fuit, de genio fraudando conſilium capere: Cogitaui, inquit, in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitarémque ſtultitiam. *b* Ita Enos, Henoch, Mathuſalem, Noë, non minus ſapientes fuerunt quàm abſtinentes. ita Nazaræi ac Recha-

a *Serm de ieiun.*

b *Eccl. c. 2. v. 3.*

bitæ à ſapientiâ æquè ac abſtinentiâ commendantur. Iuditha tam ſapiens. quàm caſta, formam & pudicitiam ſuam cilicijs & ieiunijs propugnauit. Quid memorem illos Terræ Angelos, tot millia eremicolarum, monachorum, cœnobitarum, quorum omnis vita fuit abſtinere, & Deo ſapere. Verè, anima ſicca & ſobria, anima ſapiens & caſta.

§. IV.

Nec idololatras hoc latuit. Priſci Perſæ, ſi Xenophonti credimus, ad panem nil niſi naſturcium adhibere ſoliti ſunt, & varia tunc virtute floruerunt, Orbis domini per annos ducentos, à Cyro ad Darium, qui inter delicias & vina, imperium & vitam perdidit. Priſcos Ægypti ſacerdotes Chæredemus aſſerit, carne, ouis, vino & lacte ſemper abſtinuiſſe, vt & libidinis ardorem reſtinguerent, & diuinis intentiùs puriúſque vacarent. Iudæorum Eſſeni vino & carne ſibi interdixerunt. Delicias, maximam hominis peſtem iudicauit Socrates, ideò virtutis ſtudioſos ad colendam abſtinentiam crebriùs

hortabatur, eaque de re interrogatus, quid ſolus ipſe à ceteris adeò diſcrepare mallet: Alij, reſpondit, viuunt vt edant, ego verò edo vt viuam.

Sed mittamus vetera; longè illuſtriora præ his ſunt recentia. Sed noſti me: catalogum non texam, paucos nominabo, ſed Magnos. Inter ipſas dapes abſtinere aut eſurire, mihi ſemper maximum fuit. Terror ille Romanorum Hannibal, ſæpe tunc minimè bibit cùm maximè ſitiit. Et vt ſitim ſuam redderet docilem, aquam quandoque ſpectauit, ſed nec guttam libauit inde. Silius: Exercétque ſitim & ſpectato fonte recedit. Magnum hoc eſt, ſed Hannibalem non ideò inter Magnos numero. alios & maiores ſpecto.

Notus illè cælo Daniel, quinquageſimus ſeptimus Archiepiſcopus Moguntinus, Elector quadrageſimus primus, qui Anno Chriſtiano MDLXXXII. obiit, vir ſanè in omnibus Magnus, hòc multis ſuperior. Ieiuniorum erat obſeruantiſſimus. ſuaſerant ei medici, aliique complu-

res, ad ieiunium vernum meliùs tolerandum, vt, quandoquidem pisce non vesceretur, carnes in mensam admitteret. Pontifex etiam, eum ieiunij lege soluerat: solus ille sibi minimè indulgebat, atque cum aulicam eámque exquisitam mensam accumberet, ouis solùm & iusculis contentus, à ieiunij legibus nec latum vnguem abibat. *a* Sanct. Ambrosius Mediolanensis Pontifex, annis compluribus nunquam prandit, de die semel duntaxat refectus. S. Carolus Borromæus, Romanæ Curiæ purpuratus senator, dignus Ambrosij in tam alto solio successor, delicatè quidem educatus, eò tamen se assuefecit, vt vltimis vitæ annis solo pane & aquâ viueret, solis diebus festis aliquid obsonij addidit, nihil tamen eorũ quæ gulam mulcerent, nam carne, pisce, ouis, vino semper abstinuit: per quadragintadiale ieiunium, etiam panem sibi negabat, fabis tantùm & ficubus famẽ mitigabat, nõ explebat; hebdomade sancta non nisi lupinis (amarorũ pisorum genus est) victitabat. Hem,

a Nicol. Serrar. l. 5. hist. Mogunt. in Daniel. c. 22.

tantus Princeps, tam rigidas ieiunij leges ipſe ſibi ſtatuat, & nos ad ipſum collati, mera mendicabula, iuuenes robuſti & vegeti, quibus ſanguis in variam petulantiam ebullit, abſtinentiam & ieiunium ſic horreamus? Nimirum, niſi venter bene fartus ſemper nobis turgeat, mox morbũ & mortem ſomniamus, cùm fames in omne morborũ genus validiſſimè pugnet.

§. V.

In Italiâ certè peritiſſimorum medicorum, primum in omni morbo pharmacum eſt, fames & inedia. Rationi hæc admodum conuenienter faciunt, primarium enim omniũ morborum ſeminarium eſt ingluuies & oppletio, cui ſola abſtinentia optimè medetur. Sicut ergo fames omnibus corporis affectibus conducit, ſic eadem omnium in animo vitiorum eſt Antidotum. Non cernis, vt elato frangat ceruicem fames? Auaro, rubiginoſos educere theſauros fames perſuadet. Iracũdus ſi egeat, fit mitior. Otio torpẽtem ad opus extimulat fames: qui enim vitat molã, vitat & farinam. &

quia fames fastidiosa non est, gulosum à lautitiis ad frugalitatem, luxuriosum à spurcitiis ad continentiã perducit. Omnibus vitiis resistit fames, luxuriæ plurimùm. Perpessi sunt exercitus, inquit Seneca, *a* inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem. hæc omnia passi sunt pro regno (quò magis mireris) alieno: & dubitabit aliquis ferre famem, vt animum libidine liberet?

a *Epist.* 17

Narrat Rufinus Aquileiensis, dignum memoratu. *b* Ad religiosum senem reuisit quispiam, &: Mi pater, inquit, quid faciam? non sum ampliùs sustinendo tot impuras cogitationes, adeò animum meum implent sordibus. Cui senex: ad similes cogitationum sordes non memini me trahi. Ægriùs id verbi accepit homo, & id fieri vix posse iudicauit. & quomodo, inquit, hoc fieri potuit, vt nunquam ab importunis hisce cogitationibus impugnareris? Senex ad ista: Ex quo, inquit, monachum indui, nunquam satis panis comedi, nunquam satis aquæ bibi,

b *Lib.* 3. *apud Rosvveid. n.* 62. *Pelag. libell.* 5. *num.* 31.

nũquam ſatis ſomni admiſi. ita prorſus, quia nunquam ſatur, cibũ potius aut ſomnum appeto; nihil moleſtiæ mihi faceſſit libido. Audiit iuuenis, & plurimum profecit ex modeſtiſſimâ hac Abſtinentiæ commendatione. Repeto meum, & finio: Fames amica Virginitati.

CAP. VIII.

SEPTIMVM INCONTINENTIAE antidotum, LABORES, ET AMOR EXERCITII.

ÆDes. Satis multa de Ieiunio. *Parth.* plura debuiſſent, ſed capere te puto, quàm cognata ſit Caſtimoniæ Abſtinentia. Sed num recordaris verſiculi noſtri?

Lectio, Flagra, Preces, Confeſſio,
Lympha, Labores.

Lympham expoſui. Sanè quod lympha eſt igni, hoc Abſtinentia eſt libidini. Sed progrediamur, paucis te docebo, tam amicos Caſtitati labores eſſe, quàm inimicum otium. Reperias forſan, qui nequaquam ferant, otioſorum titulo inſigniri ſeſe,

illi ipsi tamen sic laborent, vt dubiũ sit, otiari præstet an sic laborare. Garriunt & fabulantur vanissima, & hoc colloqui vocant & seria conferre. ludunt, deambulant, potant, libros non legunt sed lustrant, otio nauseam demunt, sexcentis ineptiis diem frangunt, & omnia agẽdo, nihil agunt. Homines, inquit Seneca, *a* inter oleum & vinum occupati: quibus ad votum dies est actus, si bene desudauerunt; qui, quantum sudoris effluit, tantum potionis ingerunt. Et hoc illorum est LABORARE: hæ sterilissimæ confabulationes CONVERSATIO vocantur. O quanta pars vitæ nobis elabitur nihil agentibus, quanta malè agentibus! Ego verò alios tibi labores ingeram tuendæ Castitati.

a Epist. 15.

Nosti Dianam ideò fingi virginẽ, quòd otium odisset, séque cum suis assiduo venatu exercuisset. Apud virgineum hunc cœtum malè audiit, Salmacis Nympha, quòd ceteris perpetuo in opere desudantibus, sola illa ignauissimas sectaretur occupatiunculas, & vel crines pecte-

ret, vel vultum erugaret, vel genas ſtibio fucaret, vel ſpeculum conſuleret, vel in veſte plicas emendaret, vel flores legeret; illa tamen ſibi viſa plus omnibus agere, & ſe neminé eſſe occupatiorem. Venuſtè de hac Ouidius: *b*

b *Lib. 4. Metam.*

Sæpe ſuas illi fama eſt, dixiſſe ſorores:
Salmaci, vel iaculum vel pictas ſume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia miſce.
Nec iaculum ſumit, nec pictas illa pharetras,
Nec ſua cum duris venatibus otia miſcet.

Eædem hæ voces, iuueni tam malè occupato ſæpius ingerendæ: Quid ceſſas dormitator? Age aliquid, age, age: chartam explica, calamum ſume, nota, ſtylum exerce, epiſtolas concinna, orationes compone, poëmata pange. Scripſiſti? Nunc librum arripe, lege, memoriæ manda. Legiſti? Nunc ora, cum Deo age, pia & ſacra meditare. Oraſti? Ad lectionem, ad ſcriptionem teipsũ reuoca. Nil ſine magno labore morta-

libus natura dedit : aſſiduus labor, longáque exercitatio docet omnia.

Neque ego te iubeo aſſiduè imminere libro aut pugillaribus; dandum eſt aliquod interuallum animo, ita tamen vt non reſoluatur, ſed vt reſpiret & remittatur. Reſpiraſti? Ad labores redi; calamos, chartas, libros reſume, vrge opus. Hîc vitæ noſtræ circulus eſt, aut laborandum, aut à labore nonnihil reſpirandum, nec in ipsâ tamen reſpiratione penitus otiandum, eſtque in ipſo otio cauendum otium.

§. I.

Subiit aliquando eremi tædium Antonium, dubiúſque clamaſſe fertur: Seruari cupio, ſed meæ mihi cogitationes aduerſantur. Dum ſic animo fluctuat, cernit in vicino hominem monachi veſte, nunc calathos texentem, nunc ad preces in genua ſubſidentem; ſimul & vocem audiit: ita tu fac Antoni. Oraculum ſecutus Antonius, per has orationis & operationis vices, omnem ſolitudinis moleſtiam abſterſit perſeuerantiâ inexpugnabili. Inſtar refectionis eſt,

mutatio laboris. & generosos animos nutrit labor. *Ædes*. Et quorsũ continua hæc cum laboribus lucta? *Parthen*. vt *Caro* tam quietis quàm libidinis appetentissima, hoc strata-gemate distineatur, ne quiescere incipiat, & simul lasciuire. Nimis ei pronum est, à quiete ad lasciuiam defluere. Plerunque enim, cùm manus ab opere cessat, mens sese cogitationibus impuris occupat. Eâ re Hieronymi monitum est, sanè sapientissimum: Nunquam te diabolus non occupatum inueniat. Eâ de caussâ per totam Ægyptũ nulli monachorum ferebantur otiosi; *a* suũ quisque sibi victum labore parabat, nemini grauis, cùm nec oblata quidem ab aliis admittere liceret. Tu tibi labora, dicebant, tuæ te manus nutriant, non alienæ: non est viri sudorem timere. Hinc eius omnes industriæ fuerunt, vt non solùm sibi, sed & peregrinis atque hospitibus cœnulam instruere possent. Imò etiã per loca Libyæ quæ fames presserat, & per diuersos carceres plurimum alimoniæ liberalissimis subsidiis par-

a *Cassian. l.10. Instit. c. 22. & 23.*

tirentur. quæ omnia labor illis ſubminiſtrauit.

Inde inter eos vulgatisſimũ erat velut oraculum : Qui laborat, ab vno ſolùm dæmone vellicatur; deſes & ceſſator ab innumerabilibus exagitatur. Ex illorum numero vnus, probatisſimæ vitæ, Paulus abbas, tametſi palmarum fructibus & hortuli ſui prouentu abundè reficeretur, & ideò colligendæ cœnæ ſecurus feriari poſſet, ne tamen innumeros in ſe diabolos conciret otiando, & caſtitatem periculo exponeret, ſportulas texebat, & quotidianum à ſe penſum exigebat ſeuerisſimè. Tam remotus autem ab vrbe degebat, vt ſi merces ſuas venum voluiſſet extrudere, maius vecturæ quàm omnium ſportellarum pretium fuiſſet. Ita elapſo anno cùm antrum ſuum vimineis textis impleſſet, ignem ſubiecit, & vnius anni laborioſam ſolertiã Vulcano vendidit. Neque enim vllus, aiebat, aut caſtas habebit cogitationes, aut cor mundum retinebit, aut diabolum vincet feriando. *a*

a *Caſſ. l. 10. inſt. c. 24.*

§. II.

Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum. *a* quaquà it otioſus, ſpinas offendit; omnes eius ſemitæ impurarum cogitationum ſentibus ſunt obductæ, & hoc otioſi labor eſt, turpia cogitare: has ille corbes contexit, quas poſteà petulante linguâ pro libitu quibuſcunque venales obtrudit. vix enim à ſpurcis ſermonibus temperat, qui eiuſcemodi cogitationes non refrænat. O Salmaci, O piger, ſume pharetram, iaculum cape, & tua induſtrijs conatibus frange otia. Age aliquid, labora, opus adorna, aut te mille, aut te innumerabiles diaboli exagitabunt.

a *Prou. c. 15. v. 19.*

Pelagius memorat, *b* fuiſſe qui cupiuerit à moleſtiſſimis *Carnis* & *diaboli* ſuggeſtionibus liberari, ſeriò tamen reſiſtere nunquam animum induxerit. Hunc religioſiſſimus ſenex aggreſſus: O curſor, inquit, teſtudinee, tantum nobis vacat? iam viuere, iam mori ſcimus? O athleta dormiens, vis ſaluari? vade, labora; vade, affligere; vade, vigila, pulſa. An neſcis quid faciant Pan-

b *Libell. 5. num. 15.*

cratiastæ? ad certamen vocati, proiectis alte brachiis consistunt, capútque & os manibus oppositis quasi vallo præmuniunt: membra eorum omnia aut ad vitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata. & calce & pugno ferire nôrunt. Ita & nos oportet animo semper esse prompto atque intento: standũ est, modisque omnibus contra nitendũ; cor sanctioribus cogitationibus firmandũ. faciamus nos quod in nobis est, & dominus pugnabit pro nobis. Sic est: nobis laborandũ est, nec vnquam ab opere cessandum, cetera bono Deo committenda. Quòd si necdũ, ô piger, ad laborem incalescas, vel Paulũ ad opus stimulantem attende: iis autem qui eiusmodi sunt, denũciamus & obsecramus in domino IESV Christo, vt cũ silentio operantes, suũ panem manducent. quoniam si quis non vult operari, nec manducet.
a 1. *Thess.* 2. *v.* 12. *a* Peritissimus medicus iste, pharmacovnico plurimorũ morborũ caussas incîdit, quot enim vlcera ab vnâ radice otij emergũt, tot vno illa omnia operis cataplasmate curantur. Quam verò

verò alijs legẽ tulerat, eius ille prior obſeruantiſſimus fuit: Ipſi enim, ſcitis, inquit, quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrûm grauaremus. *a* *a ibid. v. 7. & 8.*

En tibi Tarſenſem Paulum, vbi claſſicum illud inflârat, quo partem multò maximam humanæ gentis ad Chriſti ſigna traduxit, alimenta manu quæſijt, funes texuit, ſcenas & tentoria concinnauit. Ipſa Domini mater, quàm nunquam otioſa fuit! nulli pulchriùs diurna vitæ ratio conſtitit, quàm Beatiſſimæ huic Virgini, quæ à primâ luce ad tertiã dieĩ horam placando Numini vacabat ſedulò, inde ad meridiem lanificio, mox à cibo, qui illi parciſſimus fuit, reliquum diei diuinarum rerum lectionibus applicabat.

§. III.

Quòd ſi Apoſtoli, ait Hieronymus, *b* habentes poteſtatem de Euangelio viuere, laborabant manibus ſuis, ne *b Epiſt. 4. ad Ruſt. mon.*

quem grauarent, cur tu in vſus tuos ceſſura non præpares? Facito aliquid operis, vt te ſemper diabolus inueniat occupatum.

O Salmaci, Salmaci! ô pigrum pecus! ad laborem nati ſumus, nec vlla nobis ſine labore obtingit virtus. Scis, dum ſe Dauid exerceret in militiâ, non inſultabat ei luxuria: cùm cœpit abundare otio, cœpit etiam laborare adulterio: Salomon dum templum ædificat, luxuriam ſuperat, ab opere quietus, & Aſtartem Deam colit, & Venerem. Agamus; Ædeſime, agamus ſemper aliquid, vt nos diabolus nunquam non occupatos inueniat. Conceſſum nobis otium, vertamus in negotium; nulla nobis prætereat expers laboris, non dies duntaxat, ſed nec hora, ſed nec pars horæ. ij quibus vacare lubet & feriari, nondum didicerunt *noſſe tempus*, quod Pittacus monebat.

Tempus, pretioſiſſimum eſt impendium, nec alterius vllius rei grauior eſt quàm temporis iactura. Perdi poteſt tempus, reparari non

poteſt; aliquid temporis amiſiſſe, damnum eſt irreparabile. Idcircò ipſi Parthorum reges ne deſidiâ torpeſcerent, telorum cuſpides acuere conſueſſe, ſedulóque id feciſſe traduntur; vt non ſolùm animi oblectationem ex eâ re ſibi quæſierint, ſed & laudem. Satius profectò eſt aliquid agere, quàm nil agere, modò id quod agitur, honeſtè fiat. qui nihil agit, eſſe omnino non videtur, niſi cadauer culcitræ incumbens & torpore multo ſepultum.

Plinius Maior, cùm nepotem ſuum cerneret otiosè dië imminuere deãbulando: Poteras, inquit, has horas non perdere. Ah (non ſine dolore gemo) ah quoties videre eſt iuuenem aut virum his ipſis vocibus compellandum: poteras has horas, hos dies; poteras imò has hebdomades, hos menſes non perdere. Breue eſt vitæ huius curriculum, inquit Hieronymus, hoc ipſum quod loquor, quod dicto, quod ſcribo, quod emendo, quod relego, de tẽpore meo mihi aut creſcit aut deperit.

Nihil æquè vitam hominum aut aptiùs instruit, aut validiùs confirmat. quàm honesta operatio, & solers industria. ignauiâ hebescũt animi, torpescunt corpora, fiúntque morbis impensiùs obnoxia: vtrumque tuetur diligens exercitatio. Omnis in actu virtus sita est, nec effugit diaboli pedicas, quisquis fugit laborem. Labor est materia virtutis & gloriæ; illum qui reijcit, eijcit istas: non potest paruo res magna constare. *a* Ad rem nostram verissimè Laurentius Iustinianus: quemadmodum, inquit, labore carnis incendia cohibentur, sic otio fouentur & crescunt. *b* Centies repetendum: Assiduè age aliquid, vt te diabolus semper inueniat occupatum. Sequitur: *Portarum Excubiæ.*

a *Senec. e.* 19.

b *l. de lig. & vita. c.* 5.

Cap. IX.

SEPTIMVM INCONTINENTIÆ antidotum, sollicita SENSVVM exteriorum CVSTODIA.

OCulos pudicè claudendos, supra demonstrauimus. Verùm

vrbs illa hostem non excludet, quæ vnam obseruauerit portam, apertis ceteris: omnes claudendæ sunt. Pars magna innocentiæ est, opportunè velasse oculos. sed plures sunt ianuæ per quas illabatur hostis: nares odorem, sermonem aures, gustatus saporem admittunt, manus tactione gaudent. Ad omnes has portas intentissimis excubijs est opus. parùm est hîc vigilare ianitorem, nisi & pugnare sciat, atque hostiles ingressus vi arcere. De his quinque corporis sensibus non inuenustè Nicetas: *a* Sensus, inquit, nisi probè regantur, ad vitium faciles sunt viæ, peccatíque ianuæ, per eos enim ad vitia nobis aditus patet, ac per eos in animum influit peccatum. Hi ipsi sensus humani sæpissime lenones sunt, qui blandis illecebris mentem in vitium flectunt; nuncij sunt, qui ad voluptatem inuitant; raptores sunt, qui animum ad res creatas abripiũt; fenestræ sunt, per quos omnium scelerum contagio irrepit; ostia sunt, per quę animus semet sibi suffuratus, clanculum euolat ad prohibitam pa-

a *in comment. orat. 38. Naz.*

bulationem. Idcircò Gregorius Magnus, *a* ad custodiendam, inquit, cordis munditiem, exteriorum sensuum munditiæs seruanda est. Mors per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cùm concupiscentia per sensus corporis, habitaculum mentis inuadit. Sic perimus miseri: rimarum sæpe ac fenestrarum pleni sumus, & quæcunque voluptas veniat & ingressum roget, beneuoli eam ac faciles admittimus, non aliter quàm Troiani fatalem illum equum, qui tunc demum cœpit esse exitium vrbis, cùm vrbe receptus est. Multa recipimus per exteriores sensus, quæ primâ fronte amicitiam præ se ferunt, recepta hostilem in nos sæuitiem exercent, & animum necant. Quis delicatas epulas, generosum vinum, bellaria exquisita non applaudēte gustatu recipit? ingrediuntur blandè, sed in nouissimo mordent vt coluber, & sicut regulus venena diffundunt. *b* Quis suauissimam Sirenum symphoniam non auidis haurit auribus? At non semper pudica & casta est musica; aliquos quan-

a *Initio c. 31. Iob.*

b *Prou. c. 23. v. 32.*

doque ad bellum efferauit, alios tamen etiam ad libidinem incitauit. Quis Sabæos odores & fragrantia cinnama non patulis trahit naribus? Quis tactu mollia non promptis attrectat manibus? ſæpe tamen hæc talia neſcio quam mollitiem affricãt animo. Quis elegantis formæ decus non beneuolentiſſimis tuetur oculis? ſed heu, quoties decepto lugendum fuit: Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error!

§. I.

Ita frequentiſſimè *Videre* noſtrum & *Audire*, noſtrum *odorari, guſtare, tangere*, in apertum nos non periculum modò ſed exitium clandeſtinâ proditione perducit. Salomon monuit: Omni cuſtodiâ cuſtodi cor tuũ, quia ex ipſo vita procedit. *a* At cordis nulla erit cuſtodia, niſi quinque illorum ad cor oſtiorum cuſtodita ſint clauſtra. *Æ des.* cui ergo claues ad quintuplex hoc oſtium committendæ? *Parthen.* aut *Neceßitati*, aut *Vtilitati*; alterutri ſanè, nunquam *Voluptati*. Hoc aſſero: ſi quid videre velis, ſi quid audire, ſi quid alijs

a Prou. c. 4. verſ. 23.

ſenſibus admittere, aut *Neceßitas* te cogat, aut *Vtilitas* impellat; ſi ad ſolum *Voluptatis* nutum hæ portę pandantur, vel etiam vnica illarum, non cuſtodis cor tuum, ſed prodis: proditorem tui te caſtri non gubernatorem fuiſſe, breuî ſenties. *Voluptas* enim vbi has claues nanciſcitur ad cordis penetralia, turbam intromittit promiſcuam, & plures hoſtium quàm amicorum. inde animus heu quantis ineptijs, phantaſijs, ſtultitijs impletur! omnium rerum imagines, pleræque vanæ, turpes, obſcœnæ, ad cor conuolant. ita *Voluptas* agit cùm clauium, ad illas quinque ianuas fit domina. omnia ſúſque déque vertuntur, illúdque vnum agitur, vt Animus à *Voluptate* delinitus atque perſuaſus, ſuis ſe concupiſcentijs vendat, nec abhorreat ab vllâ cogitationum turpitudine. Eò ſpectant beati Baſilij verba: *a* oblectationis appetitus è carne, velut ex fonte manat & per omnes ſenſus, tanquam per flumina diffunditur. Idem: *b* aſpectum, inquit, æquè ac auditum exęquat cum profectu inde conſecu-

a *l. de verâ virginit.*

b *ſerm. de abdicat.*

turo. Sic oportet: quiſquis ad auriũ voluptatem metitur audienda, innumeris noxis vel ſolo auditu obſtringet animum. Leuia forſan creduntur arrigere aures ad vana, curioſa, ridicula, noua; ad nugas, fabulas, laudes proprias; & quis hîc ſurdus aut ſomniculoſus eſt, cùm talia in ſermonem veniunt? vnica illa vox *noua, noua* aures nobis longiſſimas facit. Sed ignoſcat mihi tuus genius, qui rerum nouarum narratiunculis delectatur, mendacijs paſcitur; qui nugis & fabulis tam benignas aures porrigit, ventos reti venatur. hinc quandoque gradus fit, vt aures ſponte pateant ad ſcurrilia etiam colloquia, laſciuos ſermones, fœdas cantiones, infames detractiones, qualia non rarò tam audiſſe noxium quàm dixiſſe. Nota eſt Bernardi cenſura in hos auditores: *a* Porrò, inquit, detrahere & detrahentem libenter audire. quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim. Nec fallitur Hieronymus, *b* qui: Si deſint, ait, audientes, non inueniuntur detrahentes. ſapiens erit, qui peſſimæ huic

a *li. 2. de conſid. fine.*

b *ad Celãt.*

verborum turbæ clauſerit aures, quibus ceram parum eſt obdere. Firmiori ſpiſſamento opus eſt, quàm vſum in ſocijs Vlyſſem ferunt. Aures tuas non cereâ, ſed ſpineâ ſepe muni, & quandóque tui amantiſſimis ſurdum te præſta. *a*

a Senec. ep. 31.

§. II.

Odoratus etiam ſuis eget cuſtodibus. *Ædes.* quid ſi me hortorum flores, ſi templorum odores & thureæ nubes inuitent, num vis vt nares obſtruam? hîc ego totus cum Catullo cupiam naſus fieri. *Parth.* Catullianum eſt hoc votum, ſcio, ſed parùm Chriſtianum. dixi iam: ſenſuum exteriorum claues, non *Voluptas*, ſed aut *Neceſſitas* habeat, aut *Vtilitas.* Si ſuos tibi aut templum, aut hortulus odores afflet, non vt nares conſtringas, iubeo, ſed vt ſimul mentem dilates, & memineris dicti Paulini: Chriſti bonus odor ſumus Deo. *b* & Dauidici: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in cōſpectu tuo. *c* Cogita, phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum. *d* Sic ſine noxâ ſeu thu-

b 2. Cor. 2 verſ. 15.
c Pſ. 140. verſ. 2.
d Apoc. c. 5 ver. 8.

tribula, ſeu florum agmina ſuos tibi odores propinabunt. Alti hîc animi Auguſtinus: De illecebrâ odorum, inquit, non ſatago nimis. cùm abſunt, non requiro: cùm adſunt, non reſpuo, paratus etiam eis ſemper carere. *a* Quòd ſi ſolius hîc negotium ſit *Voluptatis*, ſi moſchum, ſi muris peregrini folliculos, ſi ambram & cybettam veſtis, chirothecæ, manus, cubicula ſpirent, hîc iam noxa, & irritamentum libidinis, & culpandæ deliciæ. Harum appetitus incontinentiæ notam ſubit, præſertim ſi vehemens. Et huius generis oblectamenta plerunque videbis vel fœda eſſe vel leuia. Aſſyrij, Arabes, & Sabæi noſtris armis domiti, ſuis nos odoribus expugnant. Reuerâ omne hoc bene olendi artificium, non boni odoris argumentum, ſed latentium ſignum eſt defectuum: turpius eſt enim artificioſis quàm ſimplicibus aſſueuiſſe: omne autem quod turpe eſt, quò ſit artificioſius, eò ſit turpius. Meminiſti iuuenis, qui cùm Veſpaſiano Principi pro collatâ præfecturâ gratias acturus, fa-

a *lib.* 10. *conf. c.* 32.

ctitijs eiuſcemodi odoribus halaret, ſtomachatus Imperator, acri ſupercilio & voce aſperâ: Mallem, inquit, allium oboluiſſes. ſic increpitum ſine honore, reſciſſis conceſſę iam gratiæ litteris, bene olidum dimiſit. Ita dedecori ſunt odores eiuſmodi; interdum etiam damno. Muleaſſes rex Tunetorum, contra Amidam filium, regni recuperandi cauſsâ pugnauit, ſed infeliciter: cúmque immiſtus fugientium turbæ Muleaſſes facilè ſe regem diſſimulâſſet, cruore & pulueribus fœdatus, ſolo vnguentorum odore agnitus, & è fugâ reprehenſus eſt. Capto filius vtramque oculorum pupillam candenti ſcalpello rimatus, miſerum parentem æternæ noctis damnauit. Plura his non abſimilia commemini. Horrificum illud quod Petrus Damianus prodit de feminâ Venetâ. *a* non repeto; eius narrationi hoc vnum addo cum poëta: Optimè olet, qui nihil olet. *b* Et ab experientiâ diſcimus, eorum cadauera grauiſſimè fœtere, qui, dum viuerent, optimè olebant. Fugiat has delicias, qui rerum vilium & vi-

a epiſt. ad Blancam comitiſſ. de inſtit mo. c. 11. Barc. tom. 10. Anno 998 n. 10.

b Cic. ad Attic. 2. Plaut. Moſtell.

timarum dedignatur esse mancipium. Vnguenta quidem penetrabilia, sed penetrabiliora sunt vitia, quæ hac viâ celerrimè ad nos se penetrant.

§. III.

Vti ad Visum, ad Auditum, atque Odoratum, sic ad Gustatum constituere nefas est clauigeram *Voluptatem*. De perniciosis mensarum lautitijs, & Abstinentiâ iam egimus. Quàm autem gustatui, eiúsque appetentiæ, non ad *Voluptatis* leges agendum sit, insignissimè docens Augustinus: *a* Sicut æger, inquit, ad medicinam, sic ad sumendas dapes debet quisque accedere, nequaquam videlicet in illis *voluptatem* appetens, sed *neceßitati* succurrens. Et hanc gustatûs legem à Deo se accepisse gratulatus: *b* Hoc me, inquit, docuisti, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Esau lenticulæ concupiscentiâ deceptum, & Dauid propter aquæ desiderium à seipso repre-

a *tom. 9. de cõflictu vitiorum. cap. 18.*

b *lib. 10. conf. c. 31.*

hensum, & Regem nostrum non de carne, sed de pane esse tentatum. Et hæc illum philosophia non dicere docuit, sed facere. Nam Augustinus, esu carnium ferè abstinuit, sed & alijs ciborum lautitijs mensâ suâ interdixit, mensas alienas & conuiuia studiosè declinauit, itáque se hîc in ordinem redegit, vt de seipso testetur: Quotidianum bellum gero in ieiunijs, sæpius in seruitutem redigens corpus meum. *a* VVolstanus, VVigorniensis antistes, *b* non minus gustatum insigni victoriâ triumphauit. Fuit vt post rem diuinam in abdito loco prolixioribus precibus vacaret. hîc ad eius nares, assæ carnis delicatus odor pertigit, & vnà appetitus edendæ. turbari sensit animum vir sanctus, & à precibus in culinam ad ollas trahi. Tunc ipse secum: Hóccine, inquit, precari est? hóccine est cum Deo loqui? dum lingua voces depromit, dum manus cælo attolluntur, mens per culinam vagatur. lues hoc commissum, ne dubita. An non libenter esitares carnes assas? ego tibi eas condiam, vt

a *Eod ca.*
b *Sur. de eo. 19. Iunij.*

ſapiant. Sic ſtatuo: nec illas quarum ad te odor peruenit, nec vllas alias libabis in poſterum vnquam. ſic ſancio lege irreuocabili. Dixit, & fecit: tam tenax & perſeuerans exequendi propoſiti, quàm concipiendi. Hoc vno Guſtatûs triumpho maximum gradum fecit, ad omnem vitæ ſanctitatem. miraculis illuſtris, obijt Anno Chriſtiano Milleſimo quinquageſimo decimoſeptimo.

Hoc ſanctiſſimorum quorumque hominum primum fuit negotium, Gulam odiſſe, & Guſtatum velut proditorem, tam blandum quàm noxium, modis monibus perſequi. Non ſolus Iſidorus ſacerdos, nunquam ſatur è menſâ ſurrexit: plures hac lege vixerunt, NVNQVAM SATIARI. Magnus, Daniel vates, magni ſocij eius hoc ipſo, quòd vino regio & ferculis delicatioribus abſtinuerint, contenti frigidâ & parabili victu. ita nó Gulâ tantùm, ſed & ipſis flammis ſuperiores facti. Nos in contrarium nitimur, quos tantò ſecuriùs Gula in præceps agit, quantò frequentius honeſto

necessitatis nomine se tegit. ita sæpe flammam flammæ addimus, & oleum ardenti camino affundimus, qui calorem naturalem in vitia sponte protuberantem multo vino animamus. Vinum largiùs haustum, malus est consiliarius. Ergo gulam frena, & omnem carnis appetitum faciliùs frenabis. *a*

a Thom. de Kemp. lib. 1. c. 19.

§. IV.

Claues ad *Visum*, *Auditum*, *Odoratum* & *Gustatum* negauimus *Voluptati*; multò minus concedemus ad *Tactum*. Sensus hic totum corpus permeat, omnium oblectationum vaferrimus auceps. frequenter alios sensus, quorum ille operâ ad suas voluptates aucupandas vtitur, vnà secum trahit in exitium. Basilius hoc aduertens: Tactus, inquit, omnium sensuum deterrimus, socijs abblanditur, vt eos adiutores habeat ad sectandam vitiorum dulcedinem. Cautè hîc, cautè prorsus agendum, & pro normâ honesti, monitum hoc habendum: *quod non licet concupiscere, noli tangere.* Tactioni non satis est, corpus vestiri, nisi

nisi & molliter vestiatur; nec ei satis, cubare, cùm dormit, nisi & molliter cubet. Hoc primæ tactionis curæ sunt, vt omnia vbique reperiat mollia & blanda, ídque, vt patet, ad voluptatem. At hoc pridem damnatum à Christo: Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, *a* sed eorum qui in terrâ, non regis summi & æterni. Et Ioannem Zachariæ filium, Iordanis accolam, non à molli, sed ab asperâ & setosâ veste commendauit. Neque diuinus Lucas purpuratum epulonem à vestium mollitie accusasset, nisi eam cælites essent exosi, qui male tecti Lazari funus frequentârunt, alterum in purpurâ mortuum, in Orco sepultum, nullo dignati sunt honore. Mollem & delicatum habitum Castitas certè non amat; hæc libidinis aut insignia sunt, aut incitamenta.

a *Matt. c. 11. ver. 8.*

Simplici cultûs munditie gaudet pudicitia: illic plerunque pretiosus est cultus & mollis, vbi pudor est vilis. Augustus Imperator licentiosiore habitu filiæ grauiter offensus, comptam hanc in veste mollitiem,

insigne vocabat superbiæ, & luxuriæ nidum. Sed hæc omnia sectatur tactionis sensus, nisi ad Christianas leges seueriùs coërceatur. si quando indulgentiùs habetur, tunc & mollem postulat vestem, & molliorem lectum; neque somnum sperat facilem, nisi plumis profundiùs mergatur. Ab his initijs ad vitiosiorem licentiam proficit, & demum in leges verecundiæ impudenti audaciâ delinquit. vel nominasse pænè nimium est, inuerecundos tactus, amplexus, oscula: satis dixi, & iuuabit forsan vel solo nomine perstrinxisse hæc dedecora. Cautè, mi Ædesime, cautissimè hîc agendum, si velis castè. è leui sæpe tactu, non leuis secuta est turpitudo. Rogatus Aurelius Augustinus, quid esset quòd nollet cum sorore habitare, ita occurrisse fertur: quia non sunt mihi sorores, quæ cum sorore meâ sunt. Enimuerò malum est videre feminam, peius alloqui, pessimum attingere. Ideò Nicetius, *a* ex optimo sacerdote, Lugdunensis Pontifex, amantissimus puritatis, suos assiduè monebat,

a Gre. Turon. in vitis PP. c. 8. Sur. 2. April.

& tactus & verba cauerent obſcœna: ipſe ſui maximè memor, vel infantium etiam membra nudâ manu tangere verebatur: neminem hîc nimis cautum cenſebat, vbi *voluptas* ſeſe tam celeri dolo inſinuaret. Cùm ferrum tangit ſilicem, exiliunt ſcintillæ; cùm tangitur ſerpens, mox caput replicat, vt mordeat tangentem: quò caſtior quis eſt, hòc & cautior eſt, ne carnem tangat non ſuam, vnde ſua vratur; néue ſerpentigena luxuria mox vbi tactus impudicos ſenſerit, morſum inferat, & vulneri venenum inſtillet.

Editha *a* Edgari Anglorum Regis filia, non ſolùm regio ſanguine, ſed virtutibus illuſtriſſima, poſt mortem Dunſtano epiſcopo per ſomnum ō ſa, de corpore ſuo monuit. & ne hoc vanum duceret, addidit illud: etiãnum ab omni tabe illæſum reperiendum, oculis ſolùm, manibus atq; pedibus in cineres ſolutis, quibus olim puellari leuitate eſſet abuſa. dextrum verò pollicem quo toties crucem ſignâſſet, remanſiſſe integrũ, vt eluceret clementiæ diuinæ beni-

a *Sur. 16. Septembr. vixit circa an. 980.*

gnitas in partibus ſeruatis; iuſtitiæ ſeueritas in abſumptis. Rectiſſimè ergo Baſilius: *a* Sit virgo, inquit, virginis auditus, & viſus, & guſtus, & tactus; iugulando quidquid à verâ virginitate degenerat.

a l. de verâ virgin.

§. V.

Submoneor hîc beati Iacoponi, è Sancti Franciſci familiâ, viri integerrimi. hic perquam eleganter, quinque hominis ſenſus exteriores, in hunc modum deſcripſit. *b* Virgo erat, & huic quinque fratres. Primus, Pictor: alter, Muſicus: tertius, Cocus: quartus, Pharmacopola: vltimus, Caupo, homines exigui ſensûs: horum ſororem fecit opulentam nobiliſſimus vnio. Hunc pauperculi fratres precibus extorquere certatim inſtiterunt. Muſicus: noſti, ait, rem meam eſſe tenuem; da gemmam tuam, & ſeruâſti vitam meam. pro eâ ego modos muſicos faciam quos laudes: Tu verò abi mi frater, inquit virgo, tantillo pretio gemma mihi mea venalis non eſt.

b Virid. Raderi. par. 2. de contemptu ſui. c. 3.

Pictor, vt gemmam impetraret, picturam promiſit, quam haberet,

elegantiſſimam. ſed repulſam tulit. Idem tentauit & pharmacopola, neſcio quid nouæ fragrantiæ pollicitus, ſed eâdem repulsâ dimiſſus eſt.

Nec aliud tulit reſponſum cocus, etſi Iouis cerebrum, & delicias exquiſitiſſimas ſponderet. Caupo, homo impudens, ſcire ſe aiebat lectiſſimos iuuenes, qui omnes eius eſſe cuperent mariti: hac in re ſolertem ſe forte actorem recepit. Minimè placuit qui maximam ſperabat gratiam, extemplo reiectus. Hanc demum gemmam Optimas obtinuit, in cuius vnà thalamum denupſit Virgo. Hoc, ita Iacoponus explicabat: Anima, Virgo eſt: Voluntas, gemma: Virginis fratres, ſenſus exteriores; viſus Pictor, auditus Muſicus, odoratus Pharmacopola, guſtatus Cocus, tactus Caupo. Sed an non inſigniter delirâſſet Virgo, ſi pro reculis viliſſimis, ſuâ ſe gemmâ priuâſſet? Optimati, Chriſto Domino erat ſeruanda. Atqui nos longè ſtultiores ſumus, & vero nomine, inſani, qui Arbitrij noſtri, ſeu, noſtræ Voluntatis pretioſiſſimum vnionem,

pro delicijs eſcarijs, pro obſcœnis narratiunculis, pro Venereis delectatiunculis, pro vitreis fractis & pupis, verè pro ſcarabæi vmbrâ, non vendimus, ſed turpiſſimè abijcimus. Ille, vt cupita ſibi liceat videre, innocentiam perdit: iſte, vt gulam ſaginet, Caſtimoniam offendit: hic, vt omnis generis ſordes per aures recipiat, pudicitiam expellit: alij, vt omnem odorationi & tactioni libertatem permittant, verecundiæ leges negligunt. Ita noſtram nobis gemmam, Voluntatem ſeu aſſenſum, illi peſſimi quinque fratres extorquent & ſubducunt. Ad extremam ſpiritûs inopiam deuoluimur odorando, tangendo, guſtando, maximè videndo & audiendo.

Memini me legere de homine ægro, ſed rectiſſimè ſibi conſcio, qui in mortis viciniâ, velut orator ad ſeipſum, omnibus corporis ſenſibus meritam gratiam retulit in hunc modum: O mei Oculi, amo vos de hac re, quòd paſſi eſtis noctem vobis & cæcitatem perſuaderi, quotieſcũque vanitatis aut laſciuiæ aſpiciendæ fuit

periculum : hæc mihi nox, hæc cæcitas ſæpe fuit ſaluberrima. O meæ Aures, gratias vobis habeo, quòd artificio extemporali obſurduiſtis, ad omnem inhoneſtum, obtrectatorium, noxium ſermonem : hæc mihi ſurditas ſæpiſſime fuit ſaluti. O Manus meæ, vobis memori mente adſcribo, quòd delicias & tactui iucunda potuerim aſpernari : veſtra mihi ad hoc profuit continentia.

O mi Olfactus, & tuis beneficijs reſpondeo; tuæ fuit virtutis, & odores gratos ſpernere, & ingratos perferre Dei cauſsâ : multùm me iuuit tua patiens induſtria. Et ô mi Guſtus, tibi quoque me gratum præbeo, tibi acceptas refero victorias plurimas; pars ſalutis meæ maxima in te ſtetit : potuiſti & dapibus carere, & inter dapes eſurire; potuiſti & in copiâ abſtinere, & ſuſtinere inopiam : fateor, abſque te fuiſſet, mei hoſtes me millies ſub iugum miſiſſent : abſtinendo & ſuſtinendo promouimus. Igitur, ô meum corpus, ſine me breui temporis ſpatio à te abeſſe : iungemur iterum,

& vnà fruemur præmio inexplicabili, felicitate non finienda. Vtilissima monita, si sint qui ijs pareant.

a libell. 11. num. 32. Pelagius refert, *a* sanctam Syncleticam dicere solitam: Sobriè viuamus, quia per sensus corporis nostri fures ingrediuntur. Verè: & sæpe non vnus aliquis furunculus, sed furum & prædonum ingens turba, cogitationum & imaginum fœdarum magnus numerus. Hinc lugubris ille gemitus clamantis prophetæ: Deprædatus est oculus meus, animam meam. *b* Voce præeuntem sequamur; clamet pro se quisque: heu præda factus sum oris, & oculorum meorum, aurium, & manuum mearum! deprædatus est animam meam visus meus, auditus, tactus, gustatus meus. Cor sine sensuum custodiâ, vrbs est sine mœnibus, domus sine ostio, hortus sine sepe: illam hostes transiliunt, hanc fures expilant, istum conculcant feræ.

b Thren. c. 3. v. 51.

CAP.

CAP. X.

OCTAVVM INCONTINENTIAE antidotum, assiduè cogitata DEI PRAESENTIA, in omni loco.

ÆDes. Partheni, dimittis me plenum ingentis fiduciæ ad sanctiores mores. instituis, disputas, doces, aduersus omnem vim vitiorũ me munis. *Parthen.* si laudare velis, hoc est, adulari, ego interrumpi nolo; pede quo cœpi, pergam, iam enim finem prospicio. restant pauca, at profectò, si rem spectes, non paucis explicanda. versiculum tenes?

Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœnæ.

Suas portis excubias dedimus. nunc Dei præsentiam contemplemur.

Et principiò quidem mirari subit, nos in plurimis non circumspectiores esse, quos *oculus Domini* vigilantissimus, obseruat omni momento, omni loco. *Ædes.* ergo hîc Deus ad linguam, ad oculos, ad manũ meam?

Parthen. dubitas? etiam intra oculos, linguã, manum tuam est, qui cor tuũ vndequaq; penetrat Deus. quid clariùs, quid crebriùs inculcat sacra pagina, quàm hanc ipsam Numinis præsentiam in omni loco? digitũ, pro more meo, intendã ad pauculos fontes. Salomon, apertissimè pronunciat. *a* In omni loco *oculi Domini* cõtemplantur bonos & malos. Insomnes sunt hi oculi, nullo temporis puncto clauduntur. Idem affirmat Siracides. *b Oculi Domini* multò plus lucidiores sunt super solem; circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi; intuentes in absconditas partes. O verè nimium quàm lucidiores omni sole *Oculos!* sol excludi potest, sexcentis modis, nullo diuini oculi, qui omne profundum rimantur, qui parietes omnes vel etiam ferreos penetrant. nihil eis clausum est. Omnium luculentus testis, diuinus Paulus: Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. *c* Cuius oculi (verba sunt Hieremiæ Pro-

a *Prou. c.* 15. *v.* 3.

b *Eccle. c.* 23. *v.* 28.

c *ad Hebr. c.* 4. *v.* 13.

phetæ *a*) ſuper omnes vias filiorum Adam, vt reddat vnicuique ſecundùm vias ſuas, & ſecundùm fructum adinuentionum eius.

a Hier. c. 32. v. 19.

§. I.

Abimelechus rex, cùm Saram Abrahami coniugem mille argenteis donâſſet, iſtud moniti adiunxit: Et quocunque perrexeris, memento te deprehenſam. *b* Auro prorſus hoc, & cedro ſcribendum: *Memento te deprehenſum.* Nulla tam abdita cogitatio, tam furtiua libido nulla eſt, nullum tam clandeſtinum furtum, quin & illam, & iſtam, & iſtud *Dei oculus* deprehendat. Quidquid dicas faciáſue; quidquid vel arcaniſſimi ſecreti etiam cogites, *memento te deprehenſum.* Vbi vbi locorum, & quidquid denique rerum agas; etſi tam ſolus ſis, vt nec muſca tecum ſit, tamen *memento te deprehenſum*, ab oculo omnia cernente:

b Gen. c. 20. v. 16.

Hæc ignorantiæ noſtræ labes eſt, ad Deum velut longè diſſitum ſuſpirare. Proximè nos eſt, imò in nobis eſt, & nos in ipſo, velut piſcis in mari,

auis in aëre, in circulo punctum. quoquò istud se mouerit, clausum est, quoquò piscis natauerit, aquis circumfusus est, quoquò volauerit auis, ab aëre circumtecta est. Suum hunc errorem, qui Deum velut remotum fingit, damnans Augustinus: *a* Erraui, ait, & multum laboraui, quærens te extra me, & tu habitas in me: mecum eras, & tecum non eram; malè quærebam foris, quod erat intus. in ista formosa, quæ fecisti, ego deformis irruebam. ea me tenebãt longè à te, quæ esse non poterant nisi in te.

a Soliloq. c. 31.

Ædes. Sed num Deus sic præsens, etiam in impiis? *Parthen*. Te hominem albæ mentis! præsentissimus est, etiam in impiissimis, & quidem, vt Theologorum ore loquamur per essentiam, per præsentiam per potentiam suam, solùm non per suam gratiam. Deus cum omni sanctitate & sapientiâ suâ, cum omnibus suis thesauris, æquè totus ac præsens fuit in Iudâ Christi proditore, quàm in Petro Christi defensore. Miseri nos & cæci, quàm non cogi-

tamus iſta! momentis ſingulis, diuinâ manu ſuſtentamur, & quaſi aſſiduè recens creamur. ceſſet Deus vel puncto temporis benefacere, & omnia, quæ noſtra vocamus, in tenue nihilum euaneſcent. Pulchrè Bernardus: Idcircò, inquit, ſicut nullũ eſt momentum, quo non fruamur Dei miſericordiâ, ſic nullum ſit momentum, quo eum præſentem non habeamus in memoriâ. Momento nos Deus, vel ignibus æternis addicere, vel cælo adſcribere poteſt. inſtillet modò vel vnicam ſcintillam luminis, quod gloriæ vocant, & in cælo iam erimus, etſi extra cœlum ſimus. Nuſquam à Deo nec latum vnguem recedimus. Et dic, quæſo te, mihi: Si quis ſtaret vndequaque flammis præaltis, & in orbem cinctus, ſciréťque, illicò pereundum ſibi, ſi ſcintillâ vel vnicâ tangeretur, quàm parcus ei riſus foret, quàm modeſtus ſe contraheret, quàm pauidus trepidaret? Atqui verè in Deo, igne illo immenſiſſimo ſtamus, mouemur, deambulamus, quicquid rerum agimus, agimus in illo, ab illo

vndiq; circūdati. nec nescire possumus, quòd vnicum Dei *velle*, nutus vnicus, aut in cineres redigere nos, aut ad inferos momento præcipitare possit: & tamen cum hoc igne intelligentissimo pugnamus, hunc conspuimus, hunc impio ferro fodimus, hunc nouis quotidie iniuriis lacessimus, & nequitias nostras (quo quid dementius?) non obseruari credimus. Heu, miseri, à Deo vndique deprehensi, támque morti quàm inferis vicini, quid compressis oculis cæci ruimus in exitiū! In omni loco *oculi Domini* contemplantur bonos & malos. Ah! quàm cautè & quàm submissè se gerere par est, in *Oculis* tanti *Domini*, quos nec ad momentum vel exire licet vel declinare. *Quocunque perrexeris, memento te deprehensum.*

§. II.

Vnicus hic, & ad omne flagitium acerrimus est stimulus, credere, se nō videri. I modò, & furem interroga: quid hæc audeat? arbitrabar, dicet, me non videri. Sed & adulterū adi, & quære: Túne alienam domum

inuadere, coniugem non tuam violare impurissime? si Deum non metuis, etiam magistratûs vindictam negligis? trepidè respondebit: Putabam, neminem huius fore conscium. Sed ad plures te mittam. Accede silentiô, improbissimi oris hominem, & dum dominum suum diris omnibus execratur, interroga: in quem hoc linguæ virus euomat? territus dicet: credebam me solum esse, & à nemine audiri. Hæc via ad inferos rectissima est, ita viuere, tanquam si nullius oculo notetur, à nemine videatur. Hinc impiorum voces illæ: quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? *a* Et dixerunt: non videbit dominus, nec intelliget Deus Iacob. Contra hos acriter insurgens regius psaltes: Intelligite, inquit, insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? dominus scit cogitationes hominum,, quoniam vanæ sunt. *b* En, cogitatus tuos nouit, vel latentissimos, & ignorabit ausus & facta? Sed

a *Psal.* 72. *v.* 11.

b *Psal.* 93. *v.* 7.

hunc talem tenebrionem, qui humanos ſolùm oculos, amotos à ſe cupit, diuinos non curat, ſic loquentem producit Siracides: *a* Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt, & nemo circũſpicit me. quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus. Impiis his vocibus opponit iſtas: Et non intelligit quoniam omnia videt *Oculus* illius, quoniam expellit à ſe timorem Dei, huiuſmodi hominis timor. *Ædes.* noſtra nos fides docet. nihil clã Deo fieri, omnes & omnia ab ipſo videri, æquũ proinde eſt, vt quiſquis in omnibus ſeipſum ſic excitet: ATTENDE TIBI.

a Eccle. c. 23. v. 26.

Parthen. rectè: ſed vide, mi Ædeſime, quò hominem malignior affectus, aut laſciuior appetitus non pertrahat, & abducat ab illâ fide. Homo impurus & libidinis ſectator (eadem eſt omnium vitiorum ratio) ante ſe habet hæc duo: Carnis petulantiam, & Fidei notitiã. fœda petulantia illa vult in opus prodire quod cogitatur, non vult Fides, & à Deo cuncta cerni affirmat. Ergo ne ille

deſerat, deſerit fidem, & vt adulter ſit, fit hæreticus facto. Idem vel ſolis fit cogitationibus. Cogitat quis obſcœna, nec tamen neſcit has ipſas in ſe cogitationes à DEO videri. En hîc fidem, quæ identidem pungit, vellicat, monétque: Deus videt iſta quæ cogitas; cor tuũ Deus penitiſſimum peruidet: eiice has & imaginum & cogitationum ſordes. quid hîc miſer? ne cogatur ſuas expellere cogitationes, expellit à ſe fidem, & tantundem facit, ac ſi dicat: non cernit hæc Deus, quæ cogito, quæ mente aſpicio. ita pergit infelix, & eiectâ aut ſepultâ fide, cogitationes & imaginationes ſordidiſſimas retinet, fouet, & quia ipſi pulchræ ſunt, cum ijs ludit, & ſic obſcœnâ ſuauitate ſeipſum perimit. Huc malorum, huc deducit impiũ illud: *Nemo me videt*. Quam nobile fuit par illud nequiſſimorum ſenum, qui Suſannæ pudicitiam tentârunt? totum nequitiæ palliũ, quo ſcelus ſuum velârunt, hoc ipſum fuit: Oſtia pomarij clauſa ſunt, *& nemo nos* videt. *a* Hinc omne

a *Dan. c.* 13. *v.* 20.

flagitium accenditur, & animos sumit, dum diabolus ad aures delinquentis suauiter occentat: *Nemo te videt*: Aude feliciter: *Nemo te videt.* ita perge constanter. *Nemo te videt.* ita etiam pergimus miseri, parietes nobis circumdatos iudicamus non vt tutiùs viuamus, sed vt occultiùs peccemus. quid autem prodest recondere se, & oculos hominum auresque vitare? si honesta sũt, quæ facis, omnes sciant: si turpia, quid refert neminem scire, cùm tu scias?[a] Heu, stultissimi mortales, quã hîc vltrà bestias nihil sapimus! mugiles & lampretæ, pisces marini, qui, Plinio teste, [b] si caput vndis immergant, reliquum corpus patere oculis non putant. Eadem & perdicis ridicula stultitia est. hæc si solum abscondat caput, iam se totam credit oculis subductam. Eundem hunc lusum & infantes ludunt: ponè ianuam, mantili caput obuoluunt, & licet pedes emineant, à nemine tamen videri se credunt, quando ipsi vident neminem. Tales nos infantes, tales imò bestiæ sumus,

a *Senec. epist.* 43.

b *Plin. l.* 9 *c.* 10. & *c.* 23.

modò hominũ oculos à nostro scelere amoliamur, oculos Dei parum curamus, & sic à nemine nos obseruari credimus. Hinc illæ voces: hoc meus dominus, hoc parens meus, hoc meus magister non videt, istud ille non resciet, salua omnia. Erras, mi homo, nil saluum illi qui diuinos oculos non veretur, sui sceleris obseruatores. Neque cogitâsti in corde tuo, quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblitus es, ita per Isaiam queritur Deus. *a* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum.* Videris, audiris: vbicũque es, totus in *oculis Dei* es.

a *Is. c. 57. v. 11.*

§. III.

Quemadmodum verò, improborum plurimos, in vitijs audaces fecit, stultissimum illud: *Nemo te videt.* ita innumeros alios ad illustrẽ vitæ sanctitatem prouexit, vnicum istud: *Deus videt omnia.* Primus & martyr, & Virgo, frater Caini Abel, ex hac vnâ præsentiæ diuinæ notitiâ, ad omnem virtutis cultum profecit. clarissimus testis Iosephus: *b* Abel, inquit, iustitiam colebat,

b *Lib. I. antiq. c. 3. initio.*

& omnibus actionibus ſuis Deum præſentem ratus, virtuti operam dabat. Hîc te verbulo monuerim: in bibliis, *ambulare cum Deo*, non aliter explicandum, quàm Deum vbiq; præſentem iugi memoriâ proſequi, neque enim ſolemus aut poſſumus cum alio, niſi cum præſente ambulare. Hinc nobile illud priſcorum Patrum encomiũ, *cum Deo ambulârunt*. Poſt mundi originem laudatisſimus Henoch, *Ambulauit cum Deo*, & non apparuit, quia tulit
a Gen. c. v. 22. illum Deus. *a* Noë vir iuſtus atque perfectus fuit in generationibus
b Gen. c. 6. v. 9. ſuis, *cum Deo ambulauit*. *b* Hoc ipſum Abrahamo iam nonagenario præcipitur: *Ambula coram me*, &
c Gen. c. 17. v. 2. eſto perfectus. *c* Moſes, ille Deus Pharaonis, qui & Numini à ſecretis conſiliis fuit, dux infiniti populi, vatum maximus, non aliâ re magis diuinam in ſe liberalitatem emeruit, quàm aſſiduâ diuinæ præſentiæ veneratione. Paulus id affirmans: fide, ait, reliquit Ægyptum (Moſes) nõ veritus animoſitatẽ regis inuiſibilem enim tanquam videns

ſuſtinuit. *a* Hoc illi aſſiduò in mente fuerat : *Deus videt omnia*. hinc tantarum moleſtiarum patientiſſimus, inuictus perſeuerabat. Rex Ezechias (liceat dicere) hac arte vnâ, quindecim vitæ annos à Deo emendicauit, in paucis perſuadens quod rogabat. Obſecro domine, inquit, memento quæſo, quomodo *ambulauerim coram te* in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum eſt in *oculis tuis* fecerim. *b* Prophetæ omnes in priſcâ lege, Reges aliquot, omnes virtutis ſtudioſi, plurimum in omni pietate promouerunt, ex hoc vno effato: *Deus videt omnia*. Admirandus in hoc rex Dauid. regiorum quidem negotiorum mole premitur, & tamen in hoc vno eſt aſſiduus : Oculi mei ſemper ad Dominum. *c* perinde atque ſi dicat : vix mihi quidquam abit temporis, quo non meminerim præſentis Numinis. & affirmatiùs longè de ſeipſo teſtatus : Prouidebam, inquit, Dominum in conſpectu meo ſemper : *d* aſſiduus mihi in oculis eſt Deus. Inde ingentis animi auſu : Etſi ambulauero, inquit, in medio vmbræ

a *ad Hebr. c. 11. v. 27.*

b *Iſ. c. 38. v. 3.*

c *Pſal. 24. v. 15.*

d *Pſ. 15. v. 8.*

mortis non timebo mala, *quoniam tu*
a Ps. 22. v. 4. *mecum es. a* Neque satis hoc illi, ob-
tutu continuo in Dei præsentia ocu-
los defigere, omnes alios ad hoc ip-
sum ardenter instigans: Quærite, in-
quit, dominum, & virtutem eius;
b 1. Par. 16. v. 10. querite faciem eius semper. *b* & idem
ingeminat: quærite dominum, & cō-
firmamini, quærite faciem eius sem-
c Ps. 104. v. 4. per. *c* Cúmque à seipso minus hoc
obseruatum deprehendisset, largissi-
mis lacrymis id deplorans: Tibi soli,
ait, tibi soli peccaui, & malum coram
te feci. mi Domine, præsentiam tuam
non obseruaui, oculos tuos reueritus
non sum, te inspectantem neglexi. V-
riæ quidem oculos non admisi, cùm
flagitium illud commisi, sed tuos, ô
conditor, excludere non potui. Tu, ô
Deus, vides omnia: tu adfuisti, vidisti,
tabellis id tuis inscripsisti. ideò pec-
caui, sed *tibi soli*, & coram te solo
grande hoc malum feci: Ah: in oculis
tuis, te inspectante ausus sum hoc
flagitium designare. si te præsentem
cogitâssem, adulter non essem, par-
ricida non vocarer. O mortales ex-
emplo meo sapite, *Deus videt om-*

nia. Iobus, eiuſdem prorſus animi: Nónne, inquit, ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat? *a* &: obſeruâſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſiderâſti. *b* *Deus videt omnia*, & capillos hominis numerat & paſſus. Suſanna caſtiſſima extremis anguſtijs conflictabatur: hinc probroſum facinus, illinc, ni conſentiret, mors ei certa ſic imminebat, vt exclamârit: Anguſtiæ ſunt mihi vndique. *c* aſſentior? letali me noxâ obſtringo. reſiſto? capitis ſupplicium incurro. Et quî tandem ex his ſyrtibus eſt eluctata? Ante Deum ſe ſtare cogitauit; Deum præſentem & ſui certaminis ſpectatorem eſt intuita. inde tantum criminis horrorem hauſit, vt liberrimam hanc vocem proruperit: Sed melius eſt mihi abſque opere, incidere in manus veſtras, quàm peccare *in conſpectu Domini*. vos quidem pomariũ clauſum, nullum hîc arbitrum, à nemine nos videri dicitis: at, *Deus videt omnia*; malo ſubire mortem, quàm Deũ

a *Iob. c.* 31. *v.* 4.
b *c.* 13. *v.* 27.
c *Dan. c.* 13. *v.* 22.

omnia cernentem offendere. O voces cælo inſcribendas, vt quemcunque carnis laſciuia vellicare cœperit, cælum ſuſpiciat, iſtúdque legat: *Mori malo, quàm peccare in conſpectu domini, Deus videt omnia.* NICETAS, cùm impugnaretur, ſolus erat, nec tamen ſolum ſe eſſe credidit, Deum præſentem vidit, præſentis opem petijt, centies mori maluit, quàm vel ſemel coram Deo aſſentiri flagitio. Hinc cruēta pugna, hinc victoria glorioſa, *Deus hæc vidit omnia.* Ædeſime, ſunt qui muſeum aut cubiculum picturis impleant, tu tuum obſecro imple ſcripturis, & hoc vnum vel centies omnibus appinge parietibus: *Deus videt omnia.*

§. IV.

Hoc ipſum: *Deus videt omnia*, homines etiā ſceleratos quandoque attonuit, & retraxit à præcipitio vitiorum. Thais Alexandrina, *a* femina tam malè quàm benè nota, vt grauiùs periret, multos ſecum perituros in voraginem traxit libidinis. Pereuntium miſertus Paphnutius, & militem indutus, Thaidem adit, & vnum

a S. *Antonin. par.2.hiſt. tit.*15.*c.*10 §.3.

ſe ſimulat aduentorum. dein loci ſecretum ſtipulatur, nolle enim ſe à quoquam videri. Inducit illa in cubiculum, negat ille ſatis arcanum locum. itur in aliud interius; moram eandem obijcit. demum in domûs penetrale perducitur, vbi perſonatus miles huc illuc circumſpiciens: quæſo te, inquit, num hîc ſecuri ſumus, & ſine omni arbitro? Quid dubitas, inquit illa, hîc nemo nos audiet, videbit nemo, niſi Deus aut diabolus. Excepit vocem Paphnutius, & tanquam ad eam exhorruiſſet, quærit: Credíſne Deum? credo, ait illa. quærit ampliùs: etiámne credis, eum vbique præſentem, omnia cernentem? & hoc credo, reſpondit illa. ſubdit Paphnutius: an non improbis decreuit ignes æternos? ita, inquit illa. mox ille iterum: Ergo, ait, hæc credimus, & tamen in oculis iuſtiſſimi iudicis omnia ſpectantis tam turpiter peccemus? Et quid tu temeraria, impia, ſalutis æternæ prodiga, hoc vnum laboras, vt vnà tecum tot alij æternùm pereant? tantíne eſt corporis ſpurciſſima voluptas? an duos illos, Deum &

diabolum, non vereris? iudicem illum, hunc accusatorem non times? an non *Deus videt omnia*? Icta mulier dicto, altùm ingemiscere, excusationis nil reperire, sordes suas erubescere; iámque & oculi lacrymas parturire, ipsa demum in genua procumbens, pœnitẽtiam & emendationem promittere. Dixit, & fecit, nec multò post omnem muliebrem mundum libidinis suæ instrumentum combussit, ipsa in Virginum cœnobium transijt, arctissimo habitaculo clausa, fonte solùm & pane vixit, Dei nomen pronũciare non ausa, vnũ hoc assiduè repetijt: Tu qui creâsti me, miserere mei. Triennio sic acto, simul & isto, & corporis carcere absoluta, in meliorem orbem migrauit. Magni Antonij discipulus, Paulus, in cælo ei paratum torum conspexit. ita cælestem thalamum feliciter possedit, quia impudicum aliquando possedisse dolenter tulit. Mirum hoc, sed non semel duntaxat factũ. eodẽ illo pronunciato, *Deus videt omnia*, beatus Ephrem, æquè profligati pudoris mulierculam ad pudicos mores traduxit.

Et certè nisi in bestias aut in saxa degeneremus, fieri non potest, quin, si sæpius serióque cogitemus, *Deus videt omnia*, in officio nos contineamus. Bernardus: quomodo, inquit, negligens potest fieri, qui intuentem se Deum non desinit intueri? Si negligentiam, quomodo non etiam luxuriam à se repellat, qui diuinos oculos in se defixos obseruat? Dorotheus vir religiosissimus, in familiam suam cooptauit iuuenem spei non magnæ. erat is libertati assuetus, vanus, vitijs plenus, & tamen monachum profiteri omni modo contendebat. Facile erat Dorotheo cogitare, hunc talem iuuenem præceptis & legibus non obruendum; ita vnicam dedit, sed auro exarandam: *Cogita semper Deum tibi præsentē, & te coram illo stare.* Dositheus (hoc nominis accepit in cœnobio tiro ille) ex vna hac lege, eos in virtute progressus fecit, vt elapso quinquennio, non in meliorem tantùm, sed in alium prorsus hominem mutauerit, iam ceterorū non tardus imitator, sed antesignanus, & Virtutis speculū. tātū ei profuit, assiduè co-

gitasse, *Deus videt omnia.*

§. V.

Phengites, miri nitoris lapis, ea etiam quæ à tergo fiunt, monstrare dicitur. Domitianum Imperatorem eo vsum affirmans Suetonius: *a* Tempore, inquit, suspecti periculi appropinquante, solicitior in dies, porticuum in quibus spatiari consueuerat, parietes, Phengite lapide distinxit, è cuius splendore per imagines, quidquid à tergo fieret, prouideret. Eius generis lapidem habuisse fertur Maximilianus I. Imperator. Huic celeberrimam Germaniæ vrbem ingresso, gratulatum aduenit Magistratus, & chrysendeton aureis plenum obtulit in monimentum debiti obsequij. Erat tum Imperator in conclaui, non procul à foro, vbi spectacula parabantur. digresso inde Magistratu ciuico, initium est datum ludorum equestrium. Aulici famuli plerique omnes huc illuc dilapsi, occupando commodiore loco. Secutus Imperator cum paucis, cratere aureo in mêsâ relicto, & ianuis per quas transierat, apertis. Iam omnibus in ludos in·

a *in Domit. c.* 14.

tentis, familiarium vnus in Cęſareum conclaue obrepit ſilentio, aureos, credo, numeraturus, ſed ſuæ crumenæ. Ergo poculum inuadit, nec parcâ manu extrahit partem aureorum non minimam, ratus à nemine videri. Interim Imperator Phengiten ſuum diſſimulanter ante ſe mouet, omnia à tergo videt, & hunc furem. Reditur in conclaue: magna hîc omnium expectatio partiendi muneris. Iubet Cæſar ſingulos dominorum pro ſe quemque accipere. Etiam ille, qui antè inuocatus venerat, vocatus eſt & iuſſus extrahere, quantum manu prenderet initio ille modeſtè tergiuerſatus, tandem pauculos aureos verecundis digitis attollit. Hîc Imperator: numera ſis, inquit quot traxeris. numerat. Cæſar iterum: Iam, inquit & illos prome quos nobis abſentibus traxiſti: videamus, num anteà, an iam fueris cordatior. Fit funus miſer, balbutit, contremiſcit, vocem vix expedit, muſſat, deprecatur. expromit tandem aureos è furtiuo ſacculo, & numerat, ſed longè plures eſſe comperti, quos prius clepſerat,

quàm quos iuſſus excerpſerat. Tum Imperator: tolle, inquit, omne hoc, tuum eſt, ſed ſub oculos meos non redi. Tu, ſi ſapis, cum magnatibus (multò minus cum Deo) non ludis; à tergo etiam habent *oculos*. Et an neſcis longas Regibus eſſe manus, acutiſſimos oculos, plurimas aures? an neſcis, Deum merum eſſe *Oculum*, meram manum? diſertè Auguſtinus: *a* Deus, inquit, totus oculus eſt, quia omnia videt; totus, manus eſt quia omnia operatur; totus, pes eſt quia vbique eſt. Hoc nempe ſeruulorum linguas & manus coërcet, vt nec floſculum carpant, nec pomulum ex horto rapiant, nec fruſtulum panis ſublegant, ſi nullam ſibi herilis abſentiæ ſecuritatem polliceri queant. hinc crebriores querelæ illæ: dominus meus ſemper mihi à tergo hæret; loco quo minimè formido, deprehendor. Et quis vſpiam vnquam oculos Dei cuncta cernentis euitare potuit? *Deus videt omnia.* Ergo, quocunque perrexeris, *memento te deprehenſum.*

a *Epiſt.* 111.

Pauſanias in Corinthiacis refert,

Iouis ſimulacrum trinoculum celebrari, ob triplex in ſuperos, medios, inferos imperium. Mittamus figmenta. An non Deus noſter triplices habet oculos, quibus omnia cæli, terræ mariſque, & inferorum vel minutiſſima peruidet? Auguſtinus: Oculos, inquit, Dei ſimul vniuerſa cernentis, non abdita locorum, non parietum ſepta ſecludunt; nec ſolùm ei acta & cogitata, verùm & agenda & cogitanda ſunt cognita. *Deus videt omnia*, tam præterita & futura, quàm præſentia.

§. VI.

Hoc altè animo imprimere, & in laboribus roborat, & in moleſtijs atque doloribus erigit mirificè. Eò quiſque contentiùs laborare ſolet, quò plures habet & nobiliores ſui laboris ſpectatores. In Hieroſolymorum obſidione, nulla præmia Romanos æquè in hoſtem animare potuerunt atque Titi Cæſaris in bello præſentis oculi. fidem facit Ioſephus his verbis: Romanos hortabatur conſuetudo vincendi, & quia

vinci non assueuerant. Ante omnia verò Titus, semper, vbique præsens. nam & inertia, spectante atque opitulante Cæsare, grauissimum facinus videbatur. & ei qui bene decertâsset, testis aderat qui rependeret præmiũ. Præterea fructus erat, vel cognosci solùm Principi, virum fortem. idcirco multorum maior viribus alacritas demonstrata est. *a* En oculus domini saginat equum: En, oculus Titi magnanimos facit milites, qui velut viri ferrei, stant inexpugnabiles. Potuerunt hoc oculi Titi Cæsaris? multò magis id poterunt oculi præsentis vbique Numinis. De Iudâ Machabæo, eiúsque copijs sacra historia, hoc prodidit: *b* Erant manu quidem pugnantes, sed dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque millia, *præsentiâ Dei* magnificè delectati. Vicerunt, quia Deum sibi præsentem fecerunt precando & hæc illis cogitata Dei præsentia, famem sitímque, fatigationem & puluerem, vulnera, plagas, mortis pericula, facilia omnia reddidit. Quòd si milites hi inter tubas & tympana,

a *De bello Iud. l.6. c. 8.*

b *2. Mach. c.15. v.27.*

pana, inter armorum fragorem, inter vulneratorum, cęsorum morientium clamores & vlulatus, ita sibi Deum statuerunt præsentem, vt eius præsentia *magnificè delectarentur*: nos quoque vel in turbatissimis etiam negotijs, præsentis Dei meminisse poterímus, si velimus. Proinde, si quis adeò delicata & parcente manu laboret, similis somnum meditanti, elumbis, lentus, fractus & oscitans, non immeritò illum proximus quisque sic extimulet: quid agis ignaue? vbi manus, vbi opus tuum? num ideò sic solutè & segniter, sic remissè & perfunctoriè laboras, quia te solum putas, & à nemine videri?——Sed luna videt, sed sidera testes, Intendunt oculos——sed vident Angeli, sed videt Deus. Dei oculos non reformidas? non te pudet, spectatore Deo, eò languoris prolabi, vt instar brutæ pecudis, non festines nisi ad quietem & somnum? Respice piger, & si quidem humanos negligis, diuinos saltem oculos reuerere: *Deus videt omnia*, tam alios industriè & feruenter, quàm te languidè & osci-

tanter laborantem: operosos Deus contemplatur & cessatores: ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. *a Deus videt omnia.* Seneca de hoc non Christiana tantùm, sed pæne (fas sit dicere) diuina scripsit. Et quàm hoc propriè ac verè ad Lucilium; *b* Propè est, inquit, à te Deus, tecum est, intus est. Ita dico, Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorúmque nostrorum obseruator & custos, hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat: Nihil Deo clausum est, interest animis nostris, & medijs cogitationibus interuenit. Deus vbique, & omnibus præsto est. *c* Obstupesco tantum lucis huic viro in tenebris alluxisse. Idem: *d* Sic fac, inquit, omnia, tanquam spectet aliquis. prodest sine dubio, custodem sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis iudices: & *e* Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis adsistat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate, etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem il-

a Iob c 12. *v.* 16.

b *Epist.* 41. *initio.*

c *Sen ep.* 95.

d *Epist.* 25. *med. ferè.*

e *Epist.* 11. *propiùs finem.*

lum qui non actus tantùm (alij libri, aspectus, tactus; omnia rectè) sed etiam cogitatus emendat! O felicem illum, qui sic aliquem vereri potest, vt ad memoriam quoque eius se componat atque ordinet! Ergo, sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. *a* Præclarissimè omnia. & hæc homo non Christianus scripserit? IESV bone, quid in supremo iudicio respondendum Christianis? iam conuicti sumus vel mille testibus. Scimus, *Deum videre omnia*, sed aliter non viuimus, quàm si nihil videret ex omnibus.

a *epist.* 10. *fine.*

§. VII.

Oculos hominum tantò magis obseruamus, quantò minus Dei. Et hoc est, ex mente Chrysostomi, quod nos in exitium rapit. Humanis nos oculis commendare, studiosissimè ambimus, oculos diuinos negligimus, perinde atque si nullus sit Deus qui nos videat. In sceleribus (os illud aureum iure queritur *b*) Deo contempto homines formidamus;

b *in* 1. *ep. ad Cor.*

homine præſente nemo fornicaretur, ſed pudore hominum, affectûs violentia vinceretur: cùm auté Deus videat, & hoc audemus, & longè grauiora. Nónne hoc ſolum ſatis eſſet, quò cælitus innumeris peteremur fulminibus? Hinc omnia orta ſunt mala, quòd in rebus turpibus, non Dei oculos ſed hominum timemus. Nihil eſt opertum, quod non reuelabitur, & occultum quod non ſcietur. *a* Ambroſius tam hîc diſertus eſt & ſerius, vt ſi quis vllum conſcientiæ ſenſum retinuerit, non poſſit non moueri: Detur mihi, ait, captus adulterinæ cupiditatis intemperantiſſimo æſtu, qui nolit repugnare ſuæ carnis appetentiæ, incurioſus iuſtitiæ, tamen ſollicitus famæ, erubeſcens teſtimonium erroris, qui ipſum non erubeſcit errorem. Si quem fortè ſpectatorem nouerit facinoris ſui, verecundiâ ſequeſtrat intemperantiam, & pudore incœptum ſcelus deſerit. Ah! quantò magis, ſi conſideret plena eſſe Angelorum omnia, aëra, terras, maria, eccleſias quibus præſunt Angeli, hominem vere-

a Matth. c.10.v.26

ris præſentem, Dei præſentiam non vereris? Sed cùm tibi dicitur, quia Deus nouit occulta hominum, ideò non vis audire, ne incipias ſcire quod timeas, & timere ne pecces. Sed an putas, quòd in lupanari te Chriſtus non videat, quem videt lupanar ingredientem? in flagitio te non deprehendet, quem videt flagitium cogitantem? Sed fac (quod fieri non poteſt) quòd nequitias tuas videre noluerit Deus; vidit Belial, vidit legio dæmonum, qui te impulerunt. Ne putes quòd tibi præſtet colludium ſilentij, qui tecum habebit conſortium ſupplicij. ſtudet plurimos ſui ſimiles videre, & hæc eius eſt gloria, quòd plures perdat. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum, Deus videt omnia.*

Humanis oculis fucum facere, & (vt Plautus loquitur) glaucoma obijcere, res eſt facillimi negotij, oculos Dei fallere nulla vnquam ars potuit. Hoc priſci explicabant apologo iſto: Ceruus inſequẽtes venatores fugiẽs, metu delatus eſt in ſtabulũ. hîc mulũ rogauit: tantillũ ſibi ſpatij non inui-

deret, quo fugā liceret dissimulare, dū transuecti essent venatores. Cui mulus. Hîc, inquit, parùm eris securus; breuî aderunt & herus & famulus. Ceruus opinionis suę tenax. Videbo, ait, quas fugæ meæ latebras captem, modò tu me non prodas. Vix in tutū se recipit, & famulus irrūpit, ceruum tamen profundiore fœno vtcunque iam sepultū non obseruat; sicque abijt. Ceruus mirè sibi gratulatus, quòd famuli oculos fefellisset, iam pænè victor omnem periculi metū ponebat. Cui mulus: mi frater, inquit, hanc talpam decepisse, non artis fuit sed fortunæ: vę tibi, si venerit herus, lynceos is habet oculos: hunc si fefelleris, triumphum cane.

Breuî & ipse herus adest, dúmque omnia sagaci lustrat oculo, ceruinum cornu è fœno prominens deprehendit, & simul fugitiuū hospitem. mox complosis manibus, seruos inclamat. ita miser carcerem esse sensit, quod asylum putabat. Mens fabulæ ista est: Serui sunt, quotquot mortales viuūt; dominus omnium solus Deus est. seruorum istorū oculos decipere, nimis

quã facile eſt; mille laruę sũt quę frau dẽ faciãt; dominũ, qui merus eſt oculus, nemo fefellit vnquam. Scrutatur corda & renes Deus. *a* de quocunque homine dixeris, renum illius teſtis eſt Deus, & cordis illius ſcrutator eſt verus, & linguæ eius auditor. *b* Homo videt ea quæ patẽt, dominus autẽ intuetur cor. *c* Ergo, *quocũq; perrexeris, memẽto te deprehẽsũ, Deus videt omnia.*

a *Pſ. 7. v. 10.*

b *Sap. c. 1. v. 6.*

c 1. *Reg. c. 16. v. 7.*

§. VIII.

Rhetoricæ figura eſt, quæ *Cõuerſio* dicitur, hæc quęſtiones cõplures vno reſponſo diluit. Eâ vſus Baſilius, *d* variũ quæſitum verbo diſſoluit. Quærebant Baſilij diſcipuli: quis omnium facillimè & creberrimè iraſcitur? quis in re diuinâ cenſendus eſt pigerrimus? quis animo maximè vagus in precibus? quis leuiſſimus in geſtu? ecquis omnium inquietiſſimus eſt dicẽdus? Verbo, ad omnia reſpondebat Baſilius: Qui non ſemper cogitat, ſuarum actionum & cogitationum inſpectorem eſſe Deum.

d *in quæſt. fusè explicatis. q. 20.*

Sed denuò quæritur, & quî fieri poſſit, vt quis irâ nunquã incaleſcat? quis cogitationes ſic cohibeat, vt nõ

euagentur? quis in tetrico negotio animi & ſpiritûs, æquè sẽper vegetus ſit & alacer, atque in luſu & choreis? quis tã cautus in moribus, vt nullam ſtultitiæ mixturam prodat? quis adeò sẽper apud ſe & domi ſuæ, vt omnia dicta factáque cõpoſita habeat, & ad decorũ expolita? Vnũ iterũ ad omnia reſponſum eſt Baſilij: hæc omnia ei facilia ſunt, qui Deũ ſemper præſentẽ aſpicit. Eccleſiaſticus: *a* Si non in timore domini, inquit, tenueris te inſtanter, citò ſubuertetur domus tua. Deũ nõ metuit qui abſentẽ credit. Idcircò Auguſtinus: *b* Deus, inquit, timẽdus eſt in publico, ipſo in ſecreto. procedis? videris. intras? videris. lucerna extincta eſt? videt te: lucerna ardet? videt te. cubile ingrederis? videt te. in corde verſaris? videt te. Illũ ergo time, cui cura eſt vt videat, & vel timendo caſtus eſto. Cognouit enim dominus omnẽ ſcientiã (vt Siracides loquitur *c*) abyſsũ & cor hominũ inueſtigauit, & in aſtutiâ eorũ excogitauit: tandẽ fraus omnis ad ſolis teſtimoniũ publicatur: *Deus videt omnia.*

a *Eccle. c. 17 v. 3.*

b *Serm. 46. de ver. Dom.*

c *Eccle. c. 42. v. 18.*

Ferdinandus I. Imperator, mirê

delectabatur horologiolis affabrè factis & rotũdatis. erat ei magnus horũ numerus, & artificiosa varietas. Fuit, vt animi gratia loquaci hoc auro mẽsã oppleret, & velut mercẽ vẽditurus, ordine collocaret. gratũ aulico comitatui spectaculũ. Vbi satis datũ oculis, ad colloquiũ factus secessus. Vnus interim non spectator tantũ sed emptor furãdi libidine an occasione impulsus, vnũ ex horologiolis raptim in caligas abdidit sagaci manu. Obliquo id oculo deprehendẽs Cæsar, hominẽ ad se vocatũ, vario sermone, ad id horæ detinuit, dum sonorum illud aurũ intra caligas loqueretur, & horã nunciaret. Erubuit miser vel inuitus, & totã faciem minio perfusus, sine voce confessus est furtum. Cæsar rubore contentus, liberalissima conniuentia, reum furti absoluit. Et nos, mi Ædesime, huic furi simillimi sumus: quoties nos aut fucata mendacia, aut clancularię confabulationes, aut furtiuæ mentis libidines oblectant? miseri, latere nos credimus. Tandem tandem; elapsa vitæ horula, horologium nostrum, nostra conscien-

tia loquetur; Oculus Dei non obliquus, sed rectissimus atque fixissimus, in nos assiduè intentus, factorum nos omnium conuincet. Nam, in omni loco, oculi domini contemplantur bonos & malos: *a omnia videt Deus.* Nunc temporis dissimulat, & hunc furari, & illum adulterari sinit Deus: quid iste, quid ille, quid nos, quid omnes omnino homines cogitent, videt, & tacet. Erit tempus, cùm singulis obiecturus hic iudex: hæc fecisti, & hæc, & hæc etiam, & illa, & ista etiam, & tacui. *b* nunc tua te prodit conscientia, nec teipso iudice absolui potes. Heu, quid tunc miser sum dicturus, quem patronum rogaturus, cùm vix iustus sit securus? Infernus & perditio coram domino, quantò magis corda filiorum hominum? *c* Si homini, ait Ambrosius, inficiaris, Deo fateris; etsi volueris negare, tuæ te cogitationes reuincunt. Lactantius huius rei optimè commonefaciens: *d* quid agis, inquit, quid machinaris, quid abscondis? Custos te tuus sequitur. Putas tibi contigisse vt ocu-

a *Prou. c. 15. v. 3.*

b *Ps. 49. v. 21.*

c *Prou. c. 15. v. 11.*

d *lib. 6 de vero cult. c. 24*

los omnium effugias demens? quid tibi prodeſt non habenti conſcium, habenti conſcientiam? *Patemus Deo vndique.* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum: Deus videt omnia.*

§. IX.

Ædes. Fáſne mihi quærere? *Parthen.* iuberem, ni ſponte faceres; interim reſpiro ego. *Ædes.* Vnde obſecro tot, tam fœda, & tam quotidiana inter Chriſtianos flagitia? an non ea omnia credunt, quę de Deo vbique locorum præſente diſſeruiſti? *Parth.* credunt ſanè ſed fide otioſiſſima, nec plus faciunt quàm ſi non credant. Curſorem veredariũ noui ego, proiectæ audaciæ hominem, qui aſſuetus diu noctúque iter facere, equum quandoque per inuia, deuia, per ſaxa & ſentes agebat; monitus periculi, & ſaltem vitæ ſuæ, ſi non ſuo equo, parceret. Irridens ille: oculos, inquit, comprimo, & omnia vbique plana ſunt. Huic, ij ſimillimi, qui Deum vbique præſentem eſſe credunt, ſed nil prorſus, diuinâ præ-

ſentia dignum faciunt: oculos comprimunt, & quà data porta, ruunt: tales, nebulones illi vetuli, alieni matrimonij ſubſeſſores, Suſannæ pudicitiam ſollicitantes, *exarſerunt in concupiſcentiam eius, & euerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt oculos ſuos, vt non viderent cœlum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum. a*

a Dan. c. 13. v 9.

Dauid Salomoni filio, hoc ipſum grauiſſimè commendans: Tu autem Salomon, inquit, fili mi, ſcito Deum patris tui, & ſerui ei corde perfecto, & animo voluntario. omnia enim corda ſcrutatur dominus, & vniuerſas mentium cogitationes intelligit. Si quæſieris eum, inuenies; ſi autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum. *b* Concio, regum auribus digniſſima. Sed Salomon paternæ diſciplinæ immemor, alienigenarum mulierum libidines aſſectatus, eò delirij & impietatis prolapſus eſt, vt Deum patris ſui cœperit neſcire. Ita cuticula placet aliena, vt animula diſpliceat propria. Hæc vitæ labes inde eſt, quòd Deum aut noſtra non videre, aut facilè con-

b 1. Par. c. 28. v. 9.

donaturum viſa, ſtultè & improbè perſuadeamur. O tenebras humanæ mentis! Oculus ille qui videt omnia, & à nemine videtur, in lucem olim protrahet quæcunque arcana & abdita. Hic Oculus oſtendet quos mortuos nocte ſepelierit Tobias. Hic Oculus mõſtrabit, quot palàm, quot clam iugulauerit Herodes. Hic Oculus pandet Orbi, quis Nicolaus ille fuerit, qui furtiuis beneficiis, pudicitiæ periclitanti alienæ ſubuenerit. Hic Oculus humano generi prodet, non à Ioſepho dominam, ſed à dominâ Ioſephum ad flagitium fuiſſe inuitatum. Oculus iſte declarabit, Eliſabetham Vngari regis filiam, in abdito horti ſui angulo, ſcabioſi mẽdici caput lauiſſe. Secretiſſima omnia ad ſolem producet hic Oculus. Res nunc in orbe ſæpe geruntur inęqualiſſimè, ſubinde etiam iniquisſimè: illi ficus deuorant, & accuſant iſtos; reis venia datur, vexat cenſura inſontes; corui delinquunt impunè, columbæ mulctantur. non latebit. non eſt occultum quod non manifeſtetur, nec abſconditum quod non

a Luc. c. 8. v. 17. cognoſcatur, & in palàm veniat. a Ideò Chriſtus: Et Pater tuus, inquit, qui videt in abſcondito reddet tibi. b Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum, Deus videt omnia*, non præterit illum omnis cogitatus, non abſcondit ſe ab eo vllus ſermo. c Vt verò huius, nulla nos vnquam capiat obliuio, certa memoriæ ſtatuenda ſunt ſigna, quæ quotidie moneant, ſeu ſit imago cubiculi, ſeu dictum illuſtrius muſeo inſcriptum, ſeu pars veſtis aſpectui expoſita, ſeu digito inſertus annulus, ſeu quotidianũ illud ſacerdotis in ſacro: *Dominus vobiſcum*. quidquid illud ſit, monendi ſumus aſſiduò, Deum vbiq; præſentẽ videre omnia. Addo clauſulam viri docti, & ſancti martyris Seuerini Boëtij, qui aureum illud de conſolatione Philoſophiæ opuſculum, his ipſis verbis conſignauit: Magna vobis eſt, ſi diſſimulare non vultis, neceſſitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis, iudicis cuncta cernentis. *d* Aut ſaxa ſumus, aut his mouemur: *Deus videt omnia.*

b Matth. c. 6. v. 18.

c Eccle. c. 42. v. 20.

d Lib. 5. cõſol. phil. fine libri.

CAP. XI.

NONVM INCONTINENTIAE antidotum, Nouena ÆTERNITATIS supplicia.

HIc flere malim quàm loqui. quicquid dixerimus, minus æquo dicemus; verbis non assequemur, sed nec cogitationibus quidem, inexplicabilem illam damnatorum Æternitatem. Scio multos & multa de damnatorum tormentis scripsisse, sed vana est scriptio, inanis est omnis dictio, vbi non est attenta & profunda cogitatio. Legimus ista, audimus talia, cernimus picta, cogitamus futura, sed hæc omnia breuî euanescunt, nisi ea vigilantissimâ mente sæpius expendamus, & imaginationi seriæ infigamus. Eheu quàm multa sunt, inferorum infanda supplicia, quæ hîc mihi, Ædesime, tibique meditanda subiiciam, compendioso ordine.

PRIMVM

Supplicium inferorum, tremendum, ELINEANDVM;

TENEBRAE. primus hic cruciatus est, & maximus omnium, & verè *infandus*. Sed audi quas ego tenebras dicam. Deum posse aspicere per totam Æternitatem, ô quantum erit liquidissimæ voluptatis? hominem formosum intueri, aliquam parit voluptatem, quæ mox ad amorem trahit. Creet iam Deus, vti potest, infinitè formosiorem, quàm sit homo vel formosissimus in orbe; quàm ille in sui spectatoribus amœnum amorem prouocabit? hunc tu mihi homunculum vnicum cum Angelo, Angelum imò Angelos omnes cum Deo, eiúsque infinitâ pulchritudine confer, ecquid iam sentis? omnis pulchritudo florum, hominum, Angelorum, & rerum omniũ pulchrarum, ad Dei pulchritudinem collata nox est, & meræ tenebræ, & deformis caligo. Ab huius ergo immensæ pulchritudinis aspectu excludi, idque æternùm, inexplicabile, infandum, incomprehensibile tormentum est. & hoc Theologi, *pœnam damni* nominant. Chrysostomo mille gehennæ minus sunt, quàm sic à

Deo reiici. Verba illius adnumero; hæc ſunt: *a* Noui autem, quòd plurimi pertimeſcant tantùm gehennã, ego tamen illius gloriæ amisſionem, multò amarius, quàm ipſius gehennæ dico eſſe ſupplicium. *& pauculis interiectis.* Intolerabilis quidem res eſt etiam gehenna: quis neſciat, & ſupplicium illud horribile non perhorreſcat? tamen ſi mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus eſt, quale eſt à beatæ illius gloriæ honore repelli, exoſúmque eſſe Chriſto, & audire ab illo: *Non noui vos.* Eſt enim ſatius vel mille fulmina ſuſtinere, quàm vultum illum manſuetudinis pietatiſque plenum, nos tamẽ auerſantem videre, & illos placidiſſimos oculos nequaquam nos aſpicere ſuſtinentes. Quid ergo luctuoſius eſſe poterit; quàm horrendum illud tonitru, vocem audire diuinam, ſic repellentem: Diſcedite à me maledicti: Foris canes, & impudici. *b* Ah, quàm non capimus hoc irreparabilis damni ſupplicium, & interiores (ſic vocemus) tenebras, quæ intelligentiam, voluntatem, memo-

a *In c. 7. Matth. hom. 24.*

b *Matth. c. 25. v. 41.*

riam hominis omnem fœdâ cæcitate obruent. Quicquid memoria secum repetierit, affliget, quicquid cogitauerit intellectus, malum erit & execrabile, in tormentum cogitantis; voluntas obstinatione suâ stupebit, neque enim vnquam velle poterit quod Deus: ita in se semper suæ malignitatis habebit pœnam. Verè Augustinus: exterioribus, inquit, deputati tenebris nullo illustrabũtur interiori lumine, ô tenebrę formidãdę!

His, exteriores illæ iunguntur, de quibus clarè seruator: Inutilem, inquit, seruum eiicite in tenebras exteriores. *a* & hæ, densissimas illas Ægyptiorum tenebras longè superabunt. Si quid luminis habebunt damnati, in grauiorem id pœnã erit, vt videant, vnde plus crucientur: parentes, filij, amici, cognati, fratres solatio non erunt sed supplicio. O verè terrã tenebrosam, & opertam mortis caligine. ô terram miseriæ & tenebrarum; vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat! *b* Hîc discãt libidinosi oculi, ad salubres nunc tenebras seipsos

a Matth. c. 25. v. 30 idem. Matth. c. 8. v. 12. &c. 22. v. 14.

b Iob. c. 10. v. 21. & 22.

vltrò damnare, & omnem à ſe Veneris petulantiam excludere. Beati mundo corde, quoniã Deũ videbũt.

SECVNDVM.

Fletvs, & Stridor Dentivm; vlulatus, rugitus horribilis, lamentabilis. Poſt oculorum tormentum, ſequitur aurium. Propone hîc tibi omnes aurium cruciatus, clamores hominum, fremitus beſtiarum, fragores nubium, deiectus aquarum, & quicquid in odium poteſt aures adducere, id omne damnatorum fletus ſuperabit. Apertiſſimè præmonens Chriſtus: Ibi erit fletus, inquit, & ſtridor dentium: *a* multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Hic damnatorum fletus, vlulatus, rugitus velut pecudũ ex acerbiſſimo dolore proueniet, qui vel ſaxeis pectoribus deſperatiſſimã hanc cõplorationem excutiet.

a *Luc.* c. 13 *v.* 28. *Matth. c.* 22. *v.* 14.

His odis atque modulis, miſerorum illorum aures aſſiduè torquebuntur. Auctariũ huius muſicæ erit *ſtridor dentiũ* à nimio frigore. Hæ vices erũt apud inferos, ſed abſq; omni doloris lenimine: Ad nimiũ calorem

a Iob. c. 24. v. 19. transseunt ab aquis niuium. *a* O atrocissimam febrim damnatorum, quæ nullam habet declinationem! sempiternus hîc horror inhabitat. terror, tremor, ploratus, angor vndiq; opprimet captiuos illos. & quia hoc non aliquot annorum centuriis, non vicenis solùm aut quinquagenis, aut etiam centenis annorũ millibus patiendũ erit, ideò Iobus *sempiternum horrorem* nominat. Annus videtur quandoque nox vnica, quam quis solus in tenebris, sine somno, dolore acuto compunctus, tametsi inter plumas, transigit: & quàm is anxiè horas numerat, quàm auidè finem expectat tam acerbæ noctis, qui sic insomnis peruigilat? & quid fictus hic annus, quid nox hæc, licet expers somni, licet plena dolorum: ecquid centum, quid mille noctes dolorum plenissimæ ad illam sint æternitatem in Orco, vbi mœror, vbi fletus & dolor sempiternus? Ah! quàm horrendũ est incidere in manus Dei viuentis! *b* O immittamus nos iam in manus & brachia Christi domini in cruce mortui. Dolete aures, quic-

b Ad Heb. c. 10. v. 31.

quid ad hoc temporis libidinum admisistis; deinceps vos spinis sepiri non recusate. Nimis horrendũ est, in manus Dei viuentis incidere.

TERTIVM.

FAMES, ET SITIS incredibilis. Vbi culpa, ibi pœna. Quantas à gulâ noxas trahimus, heu fame sitique acerbissimâ luendas! Purpuratus epulo ardentem linguam exerens: Crucior, exclamat, in hac flammâ, *a* & a Luc. c. 16. v. 24.
vel extremi digituli stillâ linguã refrigerari postulat. non dolium frigidâ plenum petiit, sed guttulam, illam tamen non impetrauit. En, eò deuenit inopiæ opulentus ille gulo, vt nõ calicem, sed digiti extremũ; non Falernum, sed aquæ guttam; non pincernam nobilem, sed Lazarum mendicum flagitaret. hæc tamen ei negata omnia. Ita omnis solatij spes illic præcisa est; quacunque vel manus vel oculos moueant damnati, nusquam à dolore quies est vel minima. velut qui in mare lapsus est, vndis vndequaq; inuoluitur, nec inuenit vbi pedem figat; frustra iactat brachia; fugitiuam aquam incassũ cap-

tat, fallit illa miserum, & eludit: sic infelices illi in tormentorum pelago submersi, nullum vspiam à tormentis effugium reperiunt. Nihil est eo loci quod famem aut sitim mitiget. Recepistis, ô miseri, bona vestra, in vitâ vestrâ. nil vobis debetur amplius, nisi tormentum, idq; æternum, olim epulati estis, iam dies sunt ieiunij: nunc epulantur alij, qui quondam ieiunârunt. Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: ecce serui mei lætabuntur: & vos confundemini: ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritûs vlulabitis.
a Is. 65. v. 13. a Vobis olim, sed surdis, prædicebatur centies, delicias supplicijs luendas. Nemo audijt: vocaui & non respondistis; locutus sum, & non audistis, & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis. Nunc longâ, nunc æternâ fame hilaris sed breuis insania digerenda est; voluptates fugacissimæ siti perpetuâ

piandæ ſunt. Nimis iam ſerum eſt, huic fami ſitique mederi velle. poſt tale prandium, talis cœna ſequitur, ſaturitatem meritò fames excipit, temulentia iuſtiſſimè torquetur ſiti. Hæc gulæ debetur merces. O Deus! gehennam profectò euitat, qui gehennam ſæpius cogitat.

QVARTVM.

FOETOR intolerabilis. Omnes exteriores ſenſus peccatum inficit, omnes vindicta punit. Olim, pluit dominus ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem. *a* His pluuiis extinguendus erat æſtus libidinis. igni ſummus ardor, maximus fœtor ineſt ſulphuri. qui ergo laſciuâ carnis concupiſcentiâ fœtebant, igne & ſulphure peribant, vt ex animaduerſione iuſtâ diſcerent, quid ſpurcâ libidine commeruiſſent. Sic, pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorū. *b* Duplex, libidinoſus & impurus ſuppliciū meretur: dum viuit, ſeipſum magis atq; magis luxuriæ laqueis irretit; cùm viuere deſinit, in lacum ſulphureum

a Gen. c. 19. v. 24.

b Pſ. 10. v. 6.

transit. Quantus est autem vel vnius cadaueris fœtor? & quantus erit inter innumera damnatorũ cadauera? omnis apud nos mephitis crocũ spirat, si cum graueolente Auerno conferatur. Apocalypticus ille Angelus, sæpius minatur sulphureũ stagnum: pars illorũ erit in stagno ardenti igne & sulphure. *a* Ite iam, Christiani, & deliciis affluere supremam felicitatẽ credite, cras forsitan mergendi sulphureis his vndis. Et quid tunc proderunt deliciæ, cùm vos inferorũ sepelient flammæ? cũ peregrinos odores sulphureus expellet fœtor? Ah! sapiamus, dum licet; ne dulce momentum, amarissima comitetur Æternitas.

a *Apoc. c.* 21. *v.* 8.

QVINTVM.

Ignis, nullo sæculorũ tractu extinguendus. nimis quàm clara sunt quæ prophetæ, quæ magister prophetarum Christus, de hoc igne prædixit. Discedite à me maledicti in ignem æternum. *b* Paleas comburet igni inextinguibili. *c* Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem

b *Matth. c.* 25 *v* 41

c *Matth. c.* 3. *v.* 12.

mitti

mitti in gehennam ignis inextingui-
bilis. *a* Omnis arbor non faciens fructũ bonum, excidetur & in ignem mittetur; *b* ignem illũ inextinctum, qui omnes tangendi sensus nimium quantum cruciabit. Non tantùm mala est arbor, quæ verminosa fert poma, sed etiam quæ nulla. Sæpe culpandi sumus, non quòd grande malum patremus, sed quòd nihil boni, & plerunque citiùs ad ignem trahitur arbor, quæ nulla, quàm quæ calculosa fert pira, vti non tantùm ille seruus vapulat qui nocuit, sed etiam qui otiando non profuit: non tantùm pungentes spinæ, sed & virẽs lolium & Zizania colliguntur, & alligantur in fasciculos ad comburendum. *c* Sic erit in consummatione sæculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis: Ignis, eheu, ignis, & quidem ignis æterni. Humana crudelitas in pœnas ingeniosa, exquisitissima inuenit supplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius est igne: Sed vti nullum est quod acrius torqueat, sic nullum est

a *Matth. c.13.v.42.*
b *Marci. c.9.v.45.*
c *Matt. c. 13. v.30. & 49.*

quòd citiùs torquere desinat, & consumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutissimè cruciat, & cruciare nunquam desinet? Sanè si hæc credantur, & cogitentur attentiùs, nemo peccati letalis sibi conscius à gemitu & lacrimis temperabit, nemo procrastinabit pœnitentiam. Ædesime, nihil agimus, nisi flammas illas immortales, quantum fas, velut libemus atque tangamus, & oculis, & manibus. O quisquis es, cùm te vrit libido, admoue, oro, extremum digitum gracili cereo, nec eum prius flammulæ illi subtrahe, quàm orationem dominicam semel duntaxat pronunciâris. quid cunctaris id experiri? ecquid iniectum digitum subitò retrahis? vix duas voculas pronunciâsti, & mox intolerabilem ais esse cruciatum. Perdura, & redde digitum igni. At negas id posse fieri, ob nimium dolorem. Ah, mi Deus, ah, ah! per centesimam aut millesimam horulæ partem, digiti extremum igniculo admouere, incredibilem, nimium, intolerabilem dolorem dicimus; & quis erit ille dolor, cùm

totum corpus non pictis his ignibus sed in tremendis illis gehennæ flammis ardebit, non horæ partem, non tantùm horam, non diem tantùm; non tantùm menſem vnum aut annum; nec ſæculum tantùm aut olympiadem, aut per decem millia, aut etiam per centum millia annorum tantùm: ſed nec per centum millia millionum annorum tantùm, ſed per annos innumerabiles, infinitos, in omne æuum, in æternum. Ah! ô mi Deus, & ô mi Ædeſime, quiſquis hoc ſeriò vel ſemel per hebdomadem cogitat, aut viuet vt hominem rationis compotem decet, aut iam in merum ſaxum diriguit, aut certè degenerauit in pecudem. Silex eſt, quem tremendum hoc, & verè infandum inferorum ſupplicium non percellit cogitatum. Sed communis inſania & ſenſum nobis eripit, & quidquid eſt ſanæ cogitationis. & his ſæpe non plus mouemur quàm ſi pictas fabulas cerneremus. Communis, inquam, hæc hominum inſania eſt, qui beatam vitam cùm petunt, fugiunt;

æternam mortem quam videntur fugere, non perhorrefcunt, & fugiendi laborem recufant.

O ignes! ô gehennæ flammas! ô inferorum incendia, nullis fæculis extinguenda! vnius membri, vnicus folùm acutior dolor, feu ille ftomachi fit, feu capitis, pedis, pectoris; feu dentis, oculi, quàm inquietas noctes, quàm dies efficit acerbos? Verùm, fit æger qui varijs doloribus, membris omnibus torqueatur; fuus fit omnibus corporis articulis cruciatus; fit homo vndequaque miferrimus & pleniffimus dolorum, & qui vel filicem ad miferationis fenfum emolliat. hic tamen adeò diues tormentorum, nondum fcit, quàm infandi fit doloris gehennæ flamma, ad quam nofter ignis, pictus videri poffit; præ quâ noftri dolores ludicrum quid, & leues morfiunculæ dicantur. Minimum apud inferos tormentum, maius eft quàm fit maximum in orbe noftro. Magnos cruciatus habent morbi, fed hos tolerabiles interualla faciunt, quæ illic nulla. Summi doloris in-

tenſio, cito hîc inuenit finem, & tunc deſinimus dolorem ſentire, ſi nimium ſentiamus: Nemo poteſt valdè dolere, & diu, niſi apud inferos. ſic enim natura diſpoſuit, vt dolorem aut tolerabilem, aut breuem faceret. *a* In gehennâ, & intolerabilis eſt dolor, ſimul & longiſſimus, nunquam deſiturus, æternus. Ignis eorum non extinguetur. *b*

a *Sene. ep.* 78.

b *Iſ. c. 66. & vlt. v.* 24.

SEXTVM.

LANIENA CONSCIENTIÆ miſerabilis. Vermis eorum non morietur, affirmat Iſaias. *c* ijſdem verbis conſignat hoc Chriſtus: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguitur. *d* & hoc ipſum pauculis interiectis (vt id ſtupor noſter capiat) tertiùm repetit: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Rea hæc damnatorum conſcientia, velut rabidus canis aſſiduo latratu & morſu, in deſperatiſſimam rabiem aget miſeros. Indè omnes illi, ſceleratæ ſtultitiæ ſeipſos accuſabunt; ſua cuique conſcientia identidem hoc exprobrabit: En, perditiſſime, inter iocos & luſus perdi-

c *Iſ. c. 66. verſ.* 24.

d *Marci. c. 9. v. 44. & 45. & 49.*

disti regnum : potuisses esse felix æternùm, modò voluisses : breui ac leui labore beatam immortalitatem tibi parâsses, sed noluisti. En, stultissime, pro carnis voluptatulâ & spurcâ & momentaneâ, immensas vendidisti voluptates. Nimirum tua tibi caro quàm cælum, charior erat. Sentis iam, quas delicias sectatus fueris? prædixi, monui, vellicaui; nihil profeci, nunc res & spes abs te segregant, sed tuâ solius culpâ. En, impurissime, vt oblectatiunculas sordidissimas aliquamdiu retineres, perdidisti omnia. Procul nunc à te honores, thesauri, voluptates beatorum, ad quos omnis tibi via intercepta est. A cæli delicijs vndique exclusissimus es, quia esse voluisti. hæc tibi tormenta libidines tuæ parârunt, in hos ignes tua te præcipitauit incontinentia : tuam illam hilarem sed breuem insaniam, nunc luis æterno luctu : Desperatè ploras paradisi gaudijs te priuatum? tu te priuâsti. Acerbissimè doles, perenne, cæleste neglectum epulum? tu neglexisti. Obseratam tibi cœli ia-

nuam lamentaris ? tu eam ipſe tibi obſerâſti. ex toto beatiſſimus iam eſſes; modò eſſe voluiſſes. facili operâ cælum emereri licuit: ſed differendo & negligendo, huc ſponte irruiſti, cæcus & amens, hinc nunquam exiturus. nulla hîc libertas, nulla ſalus: deſpera centies, millies, æternùm deſperaturus, æternùm moriturus, & ad mortem nullis ſæculis peruenturus. Tu vnus & ſolus omnium quæ pateris tormentorum cauſſa es. damnatus es quia damnari voluiſti: à vultu Dei proiectus es, quia teipſum ab illo auertiſti. non alienâ, ſed tuâ culpâ peris, æternùm periturus. Hæ conciones erunt conſcientię, ſed ſeræ nimis & acerbæ. Dum viuimus, oblatrantis conſcientię morſus arte variâ eludimus aut delinimus nunc legendo, nũc colloquẽdo, nunc dormiẽdo; modò laborando, modò hilariùs comeſſando. ſed apud inferos nõ ſomnus, non quies, nulla lectio, nullæ comeſſationes, nulla cõſolatio; dies noctéſq; conſcientię vermis laniatũ vndiq; pectus corrodet. In ſeipſos furẽter exardeſcent dãnati & tabeſcẽt:

assiduò sibi in ipsis lugubrem hanc cantilenam occinent. O tempus, & ô dies aureos, quò euanuistis, non redituri æternùm? O cæcos nos, & excordes, obstructis oculis & auribus, libidine furebamus, & mutuis nos exemplis trahebamus ad interitum. Huc properauimus infelicissimi, & spretis monitis cucurrimus ad mortem, heu mortem, heu mortem æternam. Quid nunc iuuāt omnia quæ fallacissimus mundus offerebat? oblectationum priorum non sine dolore recordamur; voluptas omnis auolauit, & euanuit. & quamuis eâ frui licuisset, aliquot annorū centurijs, quid fuissent vniuersa illa cum his tormentis comparata? vmbram solùm captauimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter fascinauit, vt huc certatim rueremus? O si annis singulis vel semel Æternitatem seriò perpendissemus! O vel diecu-lam, ô vel horulam vnicam impetrare liceat! Sed frustra sunt hæc vota; actum est, spes omnis præcisa est. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi &c.

Hîc ſubſtringo calamum, & infandas blaſphemias remitto ſubOrcum, hoc vnum repeto : Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Maturè ſapiat & caueat, quiſquis hæc ſupplicia formidat.

SEPTIMVM.

Locvs, & Societas deteſtabilis. Locus ille à ſedibus beatorum nimium quantum remotus eſt. Clamat ex alto Abrahamus : Inter nos & vos, Chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare. *a* Et tamen Abraham in cælo nondum degebat. a *Luc.* 16. *v.* 26.

Conclauia aut cubicula, ſed nec ergaſtula, qualia noſtra, Orcus habet. ſepulchra eorum, domus illorum in æternum. *b* nec aliter illic habitant vel opulentiſſimi. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno. *c* O ſepulchrum nimis profundum! hoc illius nunc ædes, & arces, & arcus triumphales, hoc balnea, hoc theatra & palatia. hîc tamen habitant non ſoluti & liberi, b *Pſa.* 48. *v.* 10. c *Luc.c.*16 *v.* 22.

sed vincti & ligati. Christus imperās. Ligatis, inquit, manibus & pedibus eius, mittite eũ in tenebras exteriores. *a* non ambulare, sed nec mouere se poterunt damnati quò volent; manus pedesque vincti, & velut infixi veru ardebunt miserandum ignis pabulum. Quantum tormentum est ægroto, febri æstuare & loco se mouere non posse: quod supplicium illud fuit Marci Arethusij *b* sãctissimi martyris, qui arctissimè colligatus & perunctus melle, ad ardentissimum solem expositus est nudus, muscarum, culicum, vesparum morsibus sic pungendus, vt diu sentiret se mori. Sed, ô Christiani, picti sunt hi cruciatus ad illos inferorum. Sua fuit & huic tormento iucunditas: solabatur martyrem & breuitas temporis quo hæc passurus, & perennitas gaudij quod in cælo consecuturus. sciebat vtique, id quod in præsenti est tribulationis nostræ, & leue, & momentaneum esse. ita durabat athleta Domini, & quô plus doloris sentiebat, hoc maius præmium sperabat. At verò damnati nil penitus leuaminis

a Matth. c. 22. v. 13.

b refert. S. Gre. Naz. orat. 1. in Julian.

habent, nec à præſenti tempore, nec à futuro loco. vbi torqueri cœperũt, illic ſemper torquebuntur; ab æuo in æuum ſic erit. Accedit conſortium execrabile: Apud ſuperos, felicitatis pars magna eſt, inter Angelos degere: apud inferos, pars magna infelicitatis, inter diabolos ardere. Hæc diuinæ iuſtitiæ lex eſt, vt tortores illos & hoſtes ſentiant improbi, quos ſuaſores & amicos antê fuerãt ſecuti.

OCTAVVM.

DESPERATIO extrema bonorum omnium. Beatitudo, compendium eſt omnium gaudiorum, ſic Orcus ſuppliciorum & dolorum omnium ſummarium eſt, & epitome: quidquid vſpiam acerbum, illætabile, luctuoſum eſt, apud inferos inuenitur: quidquid vſpiam eſt amœnitatis, gaudij, voluptatis, apud ſuperos inter offertiſſimas delicias reperitur. In orbe noſtro nullum tam grande malum eſt, cui non aliquid poſſit eſſe leniminis: nunc ratio, nunc tempus, nunc menſa & ſomnus, nunc amici, nunc alij ſimilia experti, nunc denique ſpes finis, refrigerationis

quiddam affundit afflicto. In Tartaro portæ ſolatijs omnes ſunt occluſæ, omnes vel minimis leuamentis aditus ſunt intercepti. opem illi neque è cœlo, neque è terrâ; non à rebus præſentibus, non à futuris vllam expectent: quocunque oculos vertunt, acerbiſſimæ mortis ſpicula in ſe torqueri cernunt: vndique luctus & anguſtiæ, mœror vndique & dolor, vndique innumeri cruciatus. Verè, *circumdederunt* eos dolores mortis. *a* verè, tribulationem & dolorem inuenerunt, & quidem tam varium ac multiplicem, vt ſuum cuique flagitio reſponſurum ſit ſupplicium.

a *Pſa.* 114. *verſ.* 3.

Nemo ſibi ſuæque carni plus æquo indulgeat. hæc ipſa caro prout deliquerit ſic punietur. Hæc caro, corpus iſtud, ſi ampliora ſibi atria quàm Deo templa ſtruxerit; ſi laquearium, columnarum, ſpecularium magnificentiam, ſi hortorum ac nemorum amœnitatem nimio ſtudio quęſierit, in terram relegabitur tenebricoſam, & opertam mortis caligine. Huic carni, ſi balneis calidis ad

voluptatem, vel cum vitæ aut pudoris periculo, frigido gurgite ad lasciuiam abusa, *præparata est Tophet profunda & dilatata*, cuius *nutrimenta ignis & ligna multa*, *flatus domini sicut torrens sulphuris*, *succēdens eam*. *a* Hanc carnem si comendo & poliendo se, pretiosum manè imminuerit, si veste variâ superbierit, putredo & vermes hæreditabūt. *b* Hæc caro, si otio inerti, si somno disciplinarum hosti sic indulserit, vt pulchrū & suaue duxerit in medios dormire dies, vigilijs tunc perpetuis, insomniâ æternâ cruciabitur. Hæc caro, si choreis ac saltationibus impudicis & libidinosis se oblectârit, omnium tunc membrorum contorsione, tractione, conuulsione, non ad suaues fidium modulos, sed ad terrificos dæmonum rugitus affligetur. Hæc caro, si ebrietati & temulentiæ se mancipârit, si sic vixerit vt ederet & biberet, dirissimâ fame sitíque torquebitur. Hæc caro, quæ ocellos emissitios, turpitudinis & nequitiæ præcones, quaquà lubebat, euolare permiserit, nullam tunc formæ aut pulchri-

a *Is. c. 30. ver. vlt.*

b *Ecle. c. 19. v. 3.*

tudinis florem delibabit, ſed terribilem Behemoth, formidandum Leuiathan, fœdam & truculentam draconis effigiem inuitis oculis ſpectabit. Hæc caro, quæ florum delicias, & odorum illecebras naribus venabatur, cadauerum putore, ſulphuríſque graueolentia ſaturabitur: Hæc caro, quæ aures ſalubribus monitis, & ſacris concionibus occluſas, ſcurrilibus verò fabellis, carminibus obſcœnis, cantionibus impuris, laſciuis colloquijs apertas habuit, lætum epithalamium in flebilem leſſum, iucundum Io & Euge, in Væ & Eheu perpetuum commutabit. Hæc caro, quæ tactum varijs libidinum formis collutulauit, fœdiſſimorum monſtrorum amplexibus obijcietur, liquatâ pice velut vnguento perfundenda. Hæc ipſa caro, & non alia vicaria, pro ſingulis quas contraxerit, noxis, cruciatus perferet inenarrabiles, innumerabiles, eheu æternos. Per quæ quis peccat, per hæc & punietur. *a* &; pro menſurâ peccati, erit & plagarum modus. *b*

a *Sap. c.* 11. *ve ſ.* 17.
b *Deut. c.* 25. *v.* 2.

NONVM.

ÆTERNITAS, nullius intelligentiâ comprehensibilis. Hæc vna vel ex leuissimo tædiolo, intolerabile demum, & infandum facit tormentum. Æternitatis consideratio, tam serius labor est, vt in carminis leges ægrè transiturus videatur. Obseruat tamen prudenter Seneca, & : Quemadmodum, inquit, spiritus noster clariorem sonum reddit, cûm illum tuba per longi canalis angustias tractum, patentiore nouissimè exitu effudit : sic sensus nostros clariores carminis arcta necessitas efficit. Eadem negligentius audiuntur, minúsque percutiunt, quamdiu solutâ oratione dicuntur : vbi accessere numeri, & egregium sensum adstrinxere certi pedes, eadem illa sententia velut lacerto excussa torquetur. *a* Sic prorsus credo fieri, & idcirco, quò tenaciùs animo hæreret Æternitatis immensitas impenetrabilis, eam nuperrimè versiculis, quà licuit, inclusi. Et ne amicus esse desinam, etiam Ædesimum meum ad huius carminis auditionem audeo inuitare.

a *Sen. epi.* 108.

An aures vacant? *Ædes.* Ambæ, quàm maximè. Lege, obſecro, lege, lege. Nunquam iſta ſatis nec dicuntur, nec ſcribuntur, nec leguntur, nec cantantur. *Parthen.* lego: ſed tu verbis & metro ne nimium inhære; rem & ſenſum expende.

LACRYMÆ
ÆTERNITATI
SACRÆ.

1. *EHeu; quid hoc? cor æſtuat,*
Elinguat ora terror,
Concuſſa mens percellitur,
Horrórque quaſſat artus.

2. *Fons emicat per lumina,*
Genæ natant in vndis,
Has lacrymas, hæc flumina
Vox vna concitauit.

3. *Tremenda vox, horrenda vox*
Ingens malum minatur,
Quod nulla lux, quod nulla nox
Quod aſtra nulla claudent.

4. *Vox vna, ſed vox ferrea,*
Immitiórque ferro,
Graſſatur hauſta pectore
Per oſſa, per medullas.

5. Æter-

5. ÆTERNITAS, *est illa vox,*
Vox illa fulminatrix,
Tonitruis minacior,
Fragoribúsque cæli.
6. ÆTERNITAS, *est illa vox*
Metâ carens & ortu,
Mortalium quæ pectora
Ad æuiterna ducit.
7. *Hæc vox totondit Cæsares,*
Et induit cucullis;
Hæc antra cæca rupium
Impleuit inquilinis.
8. *Hæc mille Lauras condidit,*
Sepsítque mille Mandras;
Strinxítque setis corpora,
Et vestijt camelis.
9. ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me lancinat, necátque.
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me torquet atque mactat.
10. *O tempus absque tempore,*
O finis absque fine!
Perennis heu ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS *perennis!*
11. *Descende sis ad Tartara*
Non vt coquare flammis,
Sed mente flammas pensita,
Vt exeas ab illis.

12. *Voluam rotas Ixionis,*
Ætnâsque ſuſtinebo,
Paſcámque fibrâ vultures,
Omnes ſubibo pœnas:
13. *Araneos & viperas*
Pleno ore deuorabo,
Et Scorpios & excetras,
Et noxias rubetas.
14. *Miſce cicutam toxico,*
Picémque mî propina,
Metalla da liquentia,
Aurúmque Craßianum:
15. *Succos draconis hauriam*
Caldas bibam fauillas,
Venena nulla reſpuam,
Peſtem, ſtygémque nullam.
16. *Quin toſtus in ſartagine*
Frigar, verúque figar,
Rogóque viuus concremer
Vel torrear caminis:
17. *Tauros, ahena, ſulphura,*
Famem, ſitim, gelúque
Tunicas moleſtas induam
Vncóſque culeóſque;
18. *Et ſæculis hæc perferam*
Mille, alteríſque mille,
Dum ſpes ſequatur termini,
Finíſque ſæculorum.

19. *Tormenta nulla territant,*
Quæ finiuntur annis,
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Versat, coquítque pectus:
20, *Hæc inferos, hæc Tartara*
Facit, crucésque tendit,
Augétque pœnas in dies,
Centuplicâtque flammas.
21. *Eheu quid est* ÆTERNITAS
ÆTERNITAS *perennis?*
Non hora, mensis, sæculum,
Centúmue vel trecenta.
22. *Nec mille sunt, aut millies*
Millena sæcla Phœbi:
Cùm claudit orbem temporum
Orditur orbis orbem:
23. *Sic itur in perennia,*
Cursu perennitatis,
Æternitatis sæcula:
Sic itur, haud reditur.
34. *Nam finis est exordium,*
Exordiúmque finis:
O vita morte tristior,
O mors, sed absque morte!
25. *I mœche nunc ad inferos,*
Sed inde non redibis;
I venter, I lauernio,
Perennè sic peribis.

26. *Descensus est pronißimus,*
Ascensus inde nullus,
Quos rictus hausit Tartari
In Tartaro manebunt.
27. *Relatus inter cælites*
Hos inter vsque plaudet;
Rescriptus inter inferos,
Hos inter eiulabit.
28. *Nec finis vllus gaudia,*
Palmásque terminabit;
Nec finis vllus lacrymas
Absterget aut leuabit.
29. *Sed illud Orci pabulum*
Ardebit heu perennè,
Perennè cum tortoribus
Et flebit & dolebit.
30. *Viuant beati cælites,*
Viuant, canant, triumphent,
Plorent stygis catharmata
In ÆVITERNITATEM.
31. *Ad astra, ad astra tendite,*
Non semper hæc patebunt:
Nunc sunt adhuc induciæ,
In morte finiendæ.
32. *Foràs Canes, cum Cerbero*
Cœnate, vel latrate.
Ad Castitatis regiam
Soli vocantur Agni.

33. *Vultur foràs, Promethei*
Prandebis in macello;
Paratur istud candidis
Conuiuium columbis.
34. *Sed dum beatos hospites*
ÆTERNITAS *saginat,*
Exclusa turba prandio
Quid rodet in canino?
35. *Micam fami, guttam siti,*
Sed vnicam rogabit;
Cælum tamen gulonibus
Hanc sportulam negabit.
36. ÆTERNITAS *perennium*
Pincerna lacrymarum,
Has præter vndas flentibus
Nec guttulam propinat.
37. *Hoc, hoc bibent, quod fleuerint;*
O aridi bibones!
Nam quot propinquum lacrymæ
Siccantur ad caminum?
38. *Sed lacrymarum fontibus*
Succedet vrna fellis,
Heu vrna nunquam ad vltimum
Exhaurienda fundum!
39. *Fellis bibent plus quàm volent,*
Vrget Modimperator,
Et ingerit vomentibus;
Ah, suauiùs sitirent!

40. *Hæc sola Bacchanalia*
Sunt longiora voto;
Bibes: abire non licet;
Cur symbolam dedisti?

41. *Conuiuialem tesseram*
Nunquam remittet hospes,
Hîc nemo caupones stygis
Fœdifragos vocabit.

42. *Nec prima mensa tollitur,*
Nec ponitur secunda:
Pridem satur, nondum tamen
Promulsidem ebibisti.

43. *Æterna Liberalia*
Dat Liberalis Orcus;
Malè malè Liberalibus!
Malæ Liberalitati!

44. *Procrastinator improbam*
Cane corue cantilenam;
ÆTERNITATIS vltimum
Cras corue non videbis.

Ah! Æternitas! & quis te non dicam, capit, sed laborat capere? Ille immortali memoriâ dignissimus Godefridus, Bambergẽsis & VVürzburgensis Præsul, quem supra diximus, ille vnus ex millibus, & pænè solus cepisse videtur, quid sit *Æternum*, nam *Æternitatis* assiduè me-

mor, dicere ſolebat: Omni momento ſto ad oſtium *Æternitatis.* In eum finem pictas, ſculptas, cerâ fictas, tumulis etiam effoſſas cadauerum caluas habuit, per omnia conclauia quæ habitabat, ſic diſpoſitas, vt certiſſimæ mortis, & ſecuturæ poſt hanc *Æternitatis* nunquam liceret obliuiſci.

Legiſtíne libellum de Æternitate? tremendum eſt, quod ille aſſerit, & tamen veriſſimum eſt, nec negari poteſt. Si rectè memini, hæc habet ad verbum: *a* Cogita mille cubos mille millionum annorum, hoc eſt, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena millia annorum. tam horribile hoc cogitatu eſt quàm facilè pronunciatu: Cogita ergo tot annos in igne tranſigẽdos; ſimul tamen etiam cogita, hoc omne temporis ſpatium, etſi duplicatum, triplicatum, etſi centuplicatum, nec principium quidem eſſe Æternitatis: poſt tot annorum reuolutum tempus, necdum incepiſſe dici poterit æternitatis. Ædesſime, niſi hæc cogitatio ſanctiores

a *Conſid.* 4 §. 2.

nos reddat, pecudes, ſaxa, merus chalybs ſumus : nil eum mouet, quem non mouerit æternitas, immenſa illa, interminata, ſine fine, perpetua ſemper duratura, nullis nec innumeris deſitura ſæculis. Quamdiu viuet Deus, tamdiu morientur dãnati. Sed ô mortem immortalem, ô vitam mortiferam! neſcio quo te nomine appellem, vitæ an mortis? ſi Vita es, cur crudeliùs morte afficis? ſi Mors, cur crudelitatem tuam non finis? Neutro te dignabor nomine. Et Vita & Mors boni quippiam habent : in vitâ requies, in morte terminus eſt; ſolatio ſunt hæc duo in malis omnibus. Tu verò nec requiem habes, nec habes finem. quid igitur es? & vitæ malum es, & malum es mortis : à morte cruciatus habes ſine fine, à vitâ immortalitatem ſumis ſine requie. O Æternitas damnatorum, ô mare amaritudinum!

Nec tamen Deus vllius crudelitatis eſt arguendus, quòd peccato letali vel vnico, ſupplicium decreuerit æternum. Deus, quia mitiſſimus, miſerorum cruciatu non paſcitur, quia

tamen

tamen & iustissimus est, impiorum suppliciis non placatur. factus est malo dignus æterno, qui in se bonũ peremit æternum. Pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloriâ virtutis eius. *a* Iurisconsultorum scitum est: reprobata pecunia non liberat soluentem. Pœnitentia, pecunia est soluendis debitis apta: tamdiu durat pretium huius monetæ, quamdiu mercatus vitæ; hoc finito, pœnitentia omnis, reiecta, adulterina est pecunia. apud inferos est quidem pœnitentia, sed neutiquã vera, quia sera nimis, & plena blasphemiæ & furoris. Nec mirũ damnatos semper torqueri: continuè blasphemãt, & sic quasi semper peccant, semper ergo plectuntur: dum viuerent corrigi noluerunt, semper peccaturi, si semper victuri, ergo iam semper puniendi, æternùm cruciandi. voluissent vtique sine fine viuere, vt possent sine fine peccare. Ad iudicantis ergo iustitiam spectat, vt nunquam careant supplicio, qui, dum viuerent, nunquam volebant carere peccato. Quid viui dixerint,

a 2. *Thess.* c. 1. v. 9.

ſcimus: Venite, fruamur bonis; venite frangamus diem poculis; venite, choreæ nos vocant, inuitant horti, ludendi eſt occaſio, venite. Hæc viui loquebantur. Quid verò iam dicunt ad inferos deiecti? aliæ illorum ſunt voces: O Æternitas, inter intolerabilia omnia intolerabiliſſimũ! O Æternitas cœleſtis, breui tempore, leui labore redimenda! O Æternitas tartarea, ſolâ ſocordiâ, & ſpurcâ voluptate quæſita! O Æternitas luctuoſiſſima & longè acerbiſſima, quàm facilè te vitaſſemus, ſi te ſæpius cogitaſſemus! O Æternitas modò poſt nongenta millena millia annorum, vel dimidiũ tui liceret cernere! O Æternitas in deſperatione aſſiduâ deſperatiſſima! O Æternitas, Æternitas, ô omniũ tormentorũ multò atrociſſimũ tormẽtũ, Æternitas!

Quis, ô Ædeſime, Æternitatẽ hanc capere, quis eam ſatis obſtupeſcere, ecquis de eâ dignè diſſerere poſſit? nulla hîc ſuſpiria, nulli gemitus, nullæ ſufficiunt lacrimæ; verba omnia, quin & ipſæ hîc deficiunt altiſſimæ cogitationes.

Æternùm, ô mi Deus, æternùm in flammis viuere? tuo conspectu æternùm priuari, infandis doloribus excruciari æternùm, ah æternùm? Heu insaniam extremam hominum! quàm volucri decipimur bono, ô quã doloso ludibundi poculo sensim venenum combibimus! ita velut ebrij, voluptatum auidi, beatitatis immemores, Æternitatis obliti, velut per iocum mergimus nosmet in omniũ ærumnarum barathrum, in immensissimum Æternitatis Oceanum.

In vanissimam gloriam, in aurũ, in Venerem æstuamus miseri, & illos ignes, illos Æternitatis rogos, heu non cogitamus: Nullus est, heu nullus est, qui recogitet corde. *a* Ædesime, si quid adhuc hominis retinemus, hoc vnicum assiduè cogitemus, AETERNVM.

a *Hier. c.* 12. *v.* 11.

CAP. XII.
DICTORVM
De Triumphandâ Incontinentiâ Epilogus.

HOrribile dictu est, quod sãctiss. mus Rhemẽsis præsul Remigius,

de Incontinentiâ & Libidine pronũciauit: Demptis paruulis, inquit, ex adultis propter carnis vitium, pauci ſaluantur. Conſidera iam mihi orbis ſtatum, & miraberis, totum pænè mundum hoc Auernali igne ardere. Vix eſt vllumvitium quod pluris ſtetit humano generi, quàm hoc libidinis & Incontinentiæ. Hydra eſt, aut draco, non trium, nec ſeptem tantũ, ſed nouem capitum; ad ſingula tibi digitum iam intendo.

I. C.

Libido & Incontinentia, vitium eſt INSATIABILE. Catenam ſtygiam rectè appelles, anulus ex anulo pendet; turpitudinis & cupiditatum hîc ſeries eſt, altera ex fine alterius naſcitur. ſi ſemel huius vitij iugum receperis, dura patiere imperia, quibus nec vlla ſeruitute facias ſatis. nũquam expletur voluptas; plurimum licet ingeras, ſemper plus appetet: Ætnam montem æmulatur, perpetuis ardet ignibus, nec tamen decreſcit. Obſequeris voluptati hodie? maiora cras imperabit: negas? vim faciet: cœlum proponis? diſtrahet:

gehennam monſtras ? aliò auertet. Ideò Princeps Apoſtolorum: Chariſſimi, ait, obſecro vos, tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſideriis quæ militāt aduerſus animam. a *Militant*, inquit, neque enim breui res hæc velitatione conficitur, ſed vbi vel ſemel huic hoſti parueris, tam diuturno quàm miſerabili bello intricaberis. Canis cùm in heri manu os videt, adulatur, lambit, blanditur caudâ, dum oſſe potiatur, vbi hoc obtinuit, i nunc, eripe, & minaces dentes videbis, non mulcentem caudam. Ita diabolus, Cerberus ille trifaux, callidiſſimus, quantis blanditiis caſtimaniam ſolicitat? vbi hanc nobis extorſerit, heu quàm difficile fuit multis, denuò eâ potiri! Ergo canem hunc bene noueris, quò blandior hoc nequior, tunc maximè mulcet cùm turpiſſimè decepturus venit. Et hîc quoque facilius ſæpe fuit non labi, quàm ſurgere. Tenaciſſimum eſt hoc vitium, vbi ſemel inhæſerit, ægerrimè reuellitur.

a 1. Pet. 2. v. 11.

Ergo principiis obſta, & primos

aditus libidini omni constanter nega. Quòd si collum ei submittas, tuá tibi libertatem tollet, rationem adimet, & vt verbo dicam, rapiet tibi, quidquid in te hominis est; omni verecundo sensu exuet te, & induet bestia. Hem, quis hostis in quemquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam voluptates suæ sunt, obscœnæ illæ & vetitæ? quibus tamen miseri sic se mergunt, vt iis in consuetudinem adductis carere vix posse videantur: & ob hoc miserrimi sunt, quòd eò peruenerunt, vt illa quæ superuacua fuerant, facti sint pænè necessaria. Seruiunt itaque putidæ carni, & mala sua, quod malorum est vltimum, amant. Tūc autē consummata est improbitas, vbi turpia non solùm delectant, sed etiam placent; & desinit esse remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores fiunt. *a* Fuge, ah fuge, fuge, quicquid aduersatur pudicitiæ.

a *Senec. epist.* 39. *fine.*

II. C.

Vitium carnis ferme IMMEDICABILE est. Noëmi æuo, totus orbis in omne vetitum, maximè tamen in li-

bidinem ruebat. hinc illæ Dei querelæ: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, *quia caro eſt.* *a* Vniuerſi homines (Noëmo excepto) tantùm carnem ſapiebant, toti caro. Auerſabatur Deus hanc illorũ obſcœnitatem, & profuſam intemperantiam. vindictam tamen quingentis annis diſtulit; intereà temporis per Noëmum variè monuit, fabricandam Arcam dictauit, omnes extremæ malitiæ damnatis, omnium interitum prædixit: crebriùs minatus eſt, vniuerſum humanum genus, niſi reſipiſcerent, vndis extinguendum. Nemo reſipuit, nec vnicus quidem, ita omnes vitiorum dulcedini ſuccubuerunt, vt quidquid diceret aut moneret Noë, omnia illi cachinnis & ſibilis digererent. neminem ſuæ turpitudinis pœnituit, nemo doluit peccaſſe. Tandem Deus, vti decreuerat, ſigno dato imbres emiſit, qui quadraginta continuis diebus & noctibus ruerent, dum terra omnis in faciem pelagi mutaretur. atque ita genus illud vniuerſum libidini deditũ aboleuit, vt aliud nouum

a *Gen. c. 6. v. 3.*

& à vitiis purum instauraret. Hæc libidinis natura est, remedia sperne-re, monita contemptim proculcare. hinc eam Clemens Alexandrinus, *a* congruente titulo vocat *morbum immedicabilem*. Christus beati Marci ore: *b* Deceptio, inquit, diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introëuntes, suffocant verbum, & sine fructu efficitur. Cum siluam ignis corripit, nil opus est igni pabulum suggerere, quo seipse pascat, abundè inuenit. Et nos siluæ instar sumus miseri, quos si libidinis ignis carpere incipiat, noua identidẽ in nobis fomenta reperit, quibus in nos magis ac magis inualescat.

a Lib. 2. pædag.

b Marc. c. 4. v. 19.

Nullũ profectò vitiũ tã pertinaciter & obstinatè diuino spiritui resistit. Siracides testatur luculẽtè: Verbũ sapiens audiuit luxuriosus, & displicebit illi, & proiiciet illud post tergum suũ. *c* Huic accedẽs Oseas, Non dabũt, inquit, cogitationes suas vt reuertantur ad Deũ suũ, quia spiritus fornicationũ in medio eorũ, & Deũ non cognouerũt. *d* Ideò auersare, fuge, execrare, quidquid Venerem olet

c Eccle. c. 21. v. 18.

d Os. c. 5. v. 4.

aut libidinem: suspecta tibi sit omnis Incontinentia. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra. *a* a 1. *Thess.* 4. v. 3.

III. C.

Vitiũ carnis, vitiũ est COMMVNISSIMVM. non errâro, si orbem pænè totũ dixero, hoc igne pestilentissimo ardere. nõ palatia duntaxat regũque turres luxuria subit, sed & tuguria pauperúmque tabernas ingreditur, non in plumis tantùm, sed & in paleis infestat, non ætatem solùm florentiorẽ, sed quandoq; etiam effœtã senectutem ad turpe probrum instigat. Tantò ergo magis ab omni ætate ac sexu, ab omni hominum ordine cauendum ac respuendũ hoc vitium, quantò magis apud omnem ætatem, sexum, hominúmq; ordinem sese insinuat. Sensus & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentiâ suâ. *b* Nunquam æui senio libido moritur, nunquam crimen hoc temporibus obruitur, nunquam scelus istud obliuione sepelitur. Hoc vitium sine modo, sine fine persequendum est, nam illi quoque nec finis est, nec modus, & eò b *Gen. c.* 8. v. 21.

corruptela morum alicubi progressa est, vt detestandæ verborum ac gestuũ turpitudines, comitatis ac vrbanitatis nomine insigniantur. Nimirũ in laudem ex crimine crescimus, eóque festiuior quis vocatur, quò iudicatur turpior. Si possis, inquit Cyprianus, *a* in sublimi speculâ constitutus oculos inserere secretis, recludere cubiculorum occultas fores, occulta penetralia reserare, conscientiam hominum rimari, aspicias ab impudicis geri, quod nec possit aspicere frons pudica; videas, quod crimen sit & videre. & quanta vbique libidinũ probra domesticis parietibus obsepta, quorum quò secretior culpa, hoc maior est audacia. Verè, Mundus totus in maligno positus est. *b* & maximè in hoc impuritatis & libidinis maligno. O fugiat mundũ, quisquis vult viuere mũdus: impuritatem omnẽ execretur, quisquis affectat beatitatem. Sint lumbi vestri præcincti. *c*

a *Lib. 2. epist. 2. ad Donat.*

b 1. *Ioan. 5. v. 19.*

c *Luc. c. 12. v. 35.*

IV. C.

Vitium carnis, Angelis est INVISISSIMVM. O extingue Veneris

ignes, & rebellantes carnis motus compesce, quisquis Angelos amas & reuereris. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. *a* Sed nec possunt placere Angelis Dei. Angelum & porcũ in vnam aliquam amicitiam compingere difficile est. At verò porcum induit, qui puritatem exosus in libidinis cœno volutatur: contrahendã cum Angelis societatẽ ne speret talis. Mentes illæ castissimæ, purissimique spiritus, quò sibi similiores cernunt, hoc integriùs diligunt; oderunt & auersantur omnes impuros. nulla eis familiaritas, societas nulla, nisi cum castis & puritatis amatoribus: hircos illos & porcos extremè abominantur. si quem castitatis sciunt studiosum, hunc in suam, eámque intimam amicitiam cooptant & Angelum faciunt: Tales sunt, sicut Angeli Dei in cælo *b* —— melius nil cælibe vita. Quàm ei facile est fieri Angelum, quisquis se cupit præstare castũ. Nam, si Chrysostomo credimus: Virtutẽ Angelorũ tulit è cælo Christus. Et Sãctorũ Patrũ scitũ est: Vita casta, vita est Ange-

a *Ad Rom. c. 8, v. 8.*

b *Matth. c. 22. v. 30*

a Chryſ. hō. 23. in ep. ad Eph. Ambroſ. l. 1 de virginibus. Baſil. de verâ virginit. Caſſian. l. 6 inſt. c. & l. 12 c. 11. Ber. ep. 42

b Eccle. c. 26. v. 20.

lorum. *a* nec errant: *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ.* *b* Nota, mi Ædeſime, nota: Omnis ponderatio, omnis omnis cum caſto animo in comparationem venire non poteſt. Tu iam aureos & gemmeos Pompeij Magni triumphos, tu turres Baſilij Imperatoris auro ſtipatas, tu omnes Perſicas gazas & Crœſi theſauros; aureos imò montes propone, nondum animæ caſtæ pretium vel leuiter expreſſeris. Non eſt digna continentis animæ omnis ponderatio. Nos tamen, ſtultiſſimi mercatores, quadrãte vno aut teruncio non tãvẽdimus quã abiicimus caſtitatem, & breui voluptatulâ deliniti, perdimus pretium incomparabile. Nemo hîc Cypriano credit, cuius illud præclarũ extat: Voluptatẽ viciſſe, voluptas eſt maxima. Verè Chriſtiani eſt, ſummã voluptatẽ in voluptatũ faſtidio, ſummã gloriam in carne inattaminatâ ponere, & Angelos habere amicos; ſummum eiuſdem dedecus eſt, ab Angelis, hominum alioqui amantiſſimis non amari, & hoſtes experiri omnes cælites.

Lasciuiam ne amet qui odium metuit Angelorum.

V. C.

Vitium carnis FVGACISSIMVM est, Momentaneum est, ô miseri, momentaneum est quod delectat, sed quod cruciat æternum. De hoc omnium turpitudinũ fugacissimo transcursu: nemo signatiùs atque expressiùs mihi videtur locutus præ Tertulliano, qui: Cogitabant, inquit interdum vnde cecidissent, & post libidinum *vaporata momenta* cælum suspirabant. *a* Quàm pulchrè putidas carnis voluptates *momentum* appellat, & *vaporatum* quod priùs euanescat, quàm quis illud satis aduertat. diuinè hoc ipsum expressit in metris suis Boëtius. *b*

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit furentes, c
Apiûmque par volantum
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Adolescentia & voluptas vana sunt, inquit Ecclesiastes. *d* Ioannes Apostolus: Mundus transit, & concupis-

a *lib. de mulier. hab. c. 1. & 2.*

b *lib. 3. de consol. philmetro 7.*

c *Alij: fruentes.*

a 1. *Ioan.* c. 2. v. 15. centia eius. *a* Et Carnis & Mundi gaudia, hoc sibi commune habent, celerrimè transire, & quandoq; priùs finire, quàm plenè incipere; dulci vino simillima, quod in annum alterũ, non fert ætatem, sed acescit antequã exhauriatur. Verè, & in puncto ad inferna descendunt. *b* Fuge ergo, fuge mi homo, fuge fugacissimas illas voluptates.

b *Iob.* c. 12. v. 21.

VI. C.

Vitium carnis DAMNOSISSIMVM est. Hinc sanè damna & incommoda nata, qualia à nullo vitio. Quantas libido gentes, quàm validas, hostibus tradidit? quanta patefecit propugnacula? quantos ad ferrum ignémque impauidos fregit & edomuit? ad quæ non pudenda, nec antè cogitata, compulerit viros magnos, ignorare non potest, nisi qui Samsonem, Dauidem, Salomonem ignorat.

Ob hoc vitium vrbs Sichimorum euertitur, vrbis princeps & omnes incolæ trucidantur. *c*

c *Gen.* c. 34. v. 25.

Ob hoc vitium è Beniamitis viginti quinq; millia, ex Israëlis quadraginta millia virorum in prælio cadunt. *d*

d *Iudic.* c. 20. v. 21. & 25. & 46.

Ob hoc vitium ſapientiſſimus mortalium, cultor fit idolorum. *a* a 3. *Reg.c.* *11.v,4.*

Ob hoc vitium potentiſſimus regũ Dauid innumeris plagis afficitur. *b* b 2 *Reg.c.* 12. *v.*10.

Ob hoc vitium ſeptem mariti Saræ à diabolo necantur. *c* c *Tob.c.*6. *v.*17.

Ob hoc vitium improbi ſenes, Suſannæ pudicitiam ſubuertere aggreſſi lapidantur, ſtato in tales ſupplicio. *d* d *Dan.c.* 13.*v* 62.

Ob hoc vitium viginti quatuor millia fornicantis populi in Moab, plagâ vnâ perimuntur. *e* Ad hiſtorias veteres te non reuoco: quotidianis exemplis ſat diſcimus, quantum libido & Incontinentia ſingulis etiam hominibus obſit, quibus vires, valetudinem, opes, memoriam, ingenium, famam, vitam admutilat: &, relinquat hæc omnia, animam tamen & cælum rapit; pro iactura horum omnium reddit infernum. Romæ olim Veneris & Libitinæ templa meritò coniuncta ſunt, cùm à Venere ad mortẽ, animi præſertim, via curratur proxima. Quot iuuenes, prius Añgeli, poſt diabolo ſimillimi, caſtis moribus exutis in pręceps vitiorum anhelo curſu rue- e *Numer.* *c.*25.*v* 9.

runt! Ideò Ecclesia rectissimè, velut mater filiorum saluti metuens, assiduè precatur: *A spiritu fornicationis, libera nos Domine.* Sed quæso te, Ædesime, quid iam diu siles? dic etiam tu aliquid, vt duo simus. quâ lege omnes loquendi vices mihi tradis? Quid me loquente proficias, nescio: hoc scio, à te tacente me plurimùm discere, cumprimis insignem patientiam in me audiendo. Sed ne abutar illâ, iam iam dictioni finem impono. Et verò etiam serus vesper, velut præco, suprema dicta pronunciat: *Actum est, I licet.* *Ædes.* Obsecro, per te liceat, etiam hoc tempus non perdere meis quæstiunculis. tu perge. *Parthen.* tria solum capita hydræ illius restant demonstranda.

VII. C.

Vitium carnis FALLACISSIMVM est, præterquam quòd vix vlla pestis exitiabilior sit humano generi. Luxuria dulcis Siren, venenum voluptarium, letale mel, felicissimus diaboli hamus, quo totum pænè orbem & inescat, & trahit, vt perimat æternùm. Concupiscentia cùm concepe-

rit, parit peccatum; peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem. *a* Ideò voluptas non veniens sed abiens consideranda: accessus illius blandus est, recessus amarissimus; à fronte mulcet, à tergo viperat, pestis tam subdola, quàm noxia. Id Bernardus egregiè demonstrans: Hæc pestis, inquit, eò ad nocendum procliuior, quò ad repellendum difficilior, quæ nolenti etiam se ingerit, blande onerosa, displicendo placens. Subtiliter intrat & mentem occupat, & nisi subitò repellatur, allicit, & incendit, & quasi virus pestilentiæ, per totum corpus paullatim se diffundit: cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, mentem illicita delectatione afficit, & ad consensum turpitudinis, animum inflectit; omnes animæ virtutes corrumpit. Hac peste qui adstrictus tenetur, diuelli ab ea vix potest, quoniam stimulos eius confiteri aut nescit, aut erubescit, tam subtiles & turpes sunt. Adiuua me domine Deus, vt huic tam pestifero & mortifero vitio resistere

a *Iac.* 1. *v.* 13.

possim. Scio, quod resistentem fatigat, vincentem coronat: Scio, si mentem cogitatione immunda inquinaro, tibi qui munditiæ auctor es, placere non valeo. Cor mundum crea in me Deus. *a*

a de inter. dom. c.29.

Iulius Solinus memorat, Phalangium (aranei genus est, quod & Tarantulam dicimus) dirum esse animalculum, tactu pestilens. atque si nisum quæras, nulla ei vis est, si vim & potestatem lædendi, hominem ictum veneno interficit. & cùm æstu anni flagrantissimo assiduus sol campos Apuliæ torret, tum maximè seu afflatu noxio, seu æstu accensa hæc phalangia, tam exitiali licentia in humanos artus grassantur, vt, quotquot ab hac pestifera lue libantur, irrequieti vel canant, vel lacriment, vel delirent, aut tam letali stupore pressi iaceant, vt membra omnia senescente tabo putiscant, & sic animum extrudant. Phalangium est, libido, pestilentius nescio an fraudulentius, ijs maximè infestum, quibus minutum malum censetur: blandè serpit, celerrimè inficit, suauiter occidit.

tacti ab hac peste in tam irrequietam insaniam prolabuntur, vt id vnum assiduè appetant, quod maximè noceat. Ita Phalangium istud non tam vulnerare & lædere sentitur, quàm vulnerasse & læsisse.

VIII. C.

Vitium carnis, probro plenum; TVRPISSIMVM est. Præ ceteris vitijs omnibus tam singulariter fœdum & turpe est hoc, de quo agimus, peccatum, vt propriè & suo nomine vocetur TVRPITVDO. Vndequaque vitium hoc monstrosum & spurcum est, ideò tenebras & angulos quærit, & pænè seipsum exhorrescit. Optimi parentes Susannæ, vti Danielis historia memorat, *a* Helcias & vxor eius, laudauerunt Deum, pro filia sua Susanna cum Ioachim marito eius, & cognatis omnibus, quia non esset inuenta in ea *res turpis*. Castissimus Paulus, Ephesijs præcepit, ne nominarent quidem hanc *turpitudinem*. *b* In ea quam ad Romanos scripsit epistola, vbi de iniquitate & immunditia mentio-

a *Dan. c. 13. v. 63.*

b *Ephes. c. 5. v. 4.*

nem iniecisset: quem ergo, inquit, fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? *a* Nullum est vitium quod adeò ruborem incutiat, & pudore suffundat, atque turpissima hæc bellua, quæ diem non fert, nocti amicissima.

a *ad Rom. c. 6. v. 21*

Eximiè laudatur Hebræus rex Asa, quòd inuerecundam idoli statuam, *simulacrum turpissimum* confregerit, combusserit, & submerserit torrente cineres. *b* Vbi libido, ibi turpitudo; vbi pudicitia, ibi corporis mundities, & mentis pulchritudo. Deformis esse Castitas non potest, sicut nec formosa vnquam Incontinentia: illa rosas & lilia, vrticas hæc & spinas proseminat; illi non nisi munda & sancta probantur, huic cœnum & sordes placent. Christus Virginis filius, omnis generis tulit conuitia; at incontinentiæ noluit insimulari, tam hoc fœdæ notæ probrum est. E priscis ille sapienter dixit: Vti nec cælum respicit, nec margaritam quęrit porcus, sic & animus dulcedine voluptatis captus, & in luxuriæ cœnum delapsus, difficilè po-

b *3. Reg c. 15. v. 13.*

test cælestia versare animo, & aliquid Deo dignum sapere. Turpitudinis mater est Incontinentia; è sordibus nascitur, sordibus pascitur, inter sordes educatur & moritur. Nimirum talis est riuus, qualis est fons & origo riui, nec à lutosâ scaturigine limpidus amnis solet profluere: ita quidquid ab Incontinentia emanat, sordet, & notam post se trahit TVRPITVDINIS.

IX. C.

Vitium carnis, vitiorum omnium COMPENDIVM est. Nimis parum dixi, cùm Phalangio etsi pestilentissimo animalculo libidinem contuli: bellua est, eáque truculentissima. Mantichora *a* (si Ctesiæ credimus) apud Indos fera est, cui omnium belluarum feritas inest, nec vnquam ab humana manu mansuescit: triplex ei ordo dentium pectinatim coëuntium, corpus & magnitudo leonis, auriculæ & facies humana, oculi cæsij & ardentes, cauda scorpionis bifida, missili aculeo armata, color sanguineus, vox fistulæ non absimilis, velocitas cerui. & hæc fera hu-

a *Vide Conr. Ges. lib. 1. de quadrup. pag. 631.*

manæ carnis est appetentissima. Huic belluæ informi & horribili simillima est libido, vt quæ omnium ferè vitiorum noxam & venenum participat; plerunque nullâ cicuratur arte, quandiu viuere permittitur. Triplex libidini series dentium; prima crumenæ & corporis bona conficit, vires & opes: altera famam nominisque honestatem discerpit; tertia omnia animi bona fœdè commolit. Libidini leonina est truculentia; diuinas & humanas leges perrumpit, monita omnia pessundat. at verò faciem hominis habet; inter omnia vitia humanissimum videtur; initium illius blandum, suaue, iucundum, sed cauda ferit vt scorpio, morsum conscientiæ infigit acerbissimum. Oculos habet ardentes, quos in omnes sordes eiaculatur videndo. Colore sanguineo est hoc vitium, neque enim aliud præ se fert, quàm quod sanguis & caro appetunt. Vox libidinis, vox fistulæ: fistula dulcè canit. volucrem dum decipit auceps: blanditur turpitudo, dum irretiat, idque facit celeritate incredibili, quâ

doque enim iactu oculorum vnico, in animum transilit libido. Qui viderit mulierem ad cõcupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. *a* Quod exponens Augustinus: Etiamsi, inquit, non sequatur factum; rea tenetur in consensione conscientia. *b* Hem, quàm immanis, atrox bellua! hanc nisi cauisti, mi homo, perijsti. Optima suadens Cyprianus: Primis, inquit, titillationibus diaboli obuiandum, nec fouendus est coluber, donec in draconem formetur. Reperias nõ rarò, de quo dicere liceat: hic homo & frequenter orat, & stipem libenter erogat; non est potator, non lusor, non decoctor, non perfidus, non maledicus, non contumeliosus, non ebriosus; imò officiosus, industrius, obsequiosus est, sed simul est libidinosus. Ah, laudem priorem omnem perdidit. à diabolo satis captus est, quisquis libidinosus est: omnem virtutem vitiat libido; imò nullam habet virtutem, quisquis habetur ab hoc vitio. Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. *c* Nulla

a *Matth. c. 5. v. 29.*

b *lib. 12. de Trin. c. 13.*

c *Iac. c. 2. v. 10.*

ſui parte liber eſt, quicunque in hæc vincula coniectus eſt.

Hoc carnis vitium, velut Pantomimus, omnium ſibi vitiorum laruas aptabit, niſi ab illo maturè te vindices, & in libertatem aſſeras: Fors comere te neſcis & ſuperbire? hoc te Vitium iſtud docebit; calamiſtratos facit & comptulos, quos in familiaritatem recipit. Numis alienis inſidiari, tuos dilapidare, forſan neſciebas anteà? hinc diſces. Dies totos otioſa vrbanitate comburere, fortaſsè non ſolebas? iam aſſueſces, & otiari, & in vtramque aurem ſecurus ſtertere; ſi quid diei ſuperfuerit à ſomno & otio, id ſibi curioſa lectio depoſcet. Bono animo; omnes vitiorum formas condiſces, ſi magiſtram habueris Incontinentiam. Et licet horreas quodcunque turpe facinus, licet auerſeris fœditatem omnem quę oculos incurrit, modò ſordida cogitare non recuſes, modò ſcintillam libidinis animo cõceptam non extinguas, modò phantaſijs & imaginationibus impuris hoſpitium non neges, hoc tibi ſatis erit ad interitum; ſatis perit, qui ſic ſine

ſtrepitu

ſtrepitu perit; ſatis malus eſt, qui ſic occultè recuſat eſſe bonus. nec ſanè ad cælum aſpirat, quiſquis in his cogitationibus ſeſe oblectat. Verbulum otioſum vel vnicum, in examen trahetur, & cogitationes obſcœnæ immunes erunt ab hoc tribunali? Animus puritatis amans vel leuiſſimas etiam cogitatiunculas extinguit, quàm primum illas à Caſtitate alienas deprehendit. O Caſtitas (exclamat Ephrem *a*) Angelicæ vitæ ratio, quæ homines Angelis reddis ſimiles! O Caſtitas, cui deliciæ, cui luxus veſtium & cura corporis pudori ſunt & odio. O Caſtitas oculorum frenum, quæ totum corpus è tenebris transfers in beatam lucem! O Caſtitas in quotidianis prælijs imperterrita, & in tuos hoſtes animoſa atque vigilans! O Caſtitas, cæleſtis prudentia, & cæleſtium capax! ô Caſtitas currus igneus, cultores tuos in ſublime euehens! ô Caſtitas, & pulchra & pretioſa poſſeſſio, donum Dei opulentiſſimum! ô Caſtitas, mater innocentiæ, morum ornamentum, quæ proborum omnium in te gratiam conci-

a tom. I. in Enc. caſt.

lias, quæ vel hostibus tuis es venerationi aut admirationi! O Castitas, tuum ipsa decus, beata, & efficiens beatos, quæ in medio corporis animíque velut rosa flores & amœnum fragras! O Castitas, in quâ diuitias æternas recondidít, puritatis amator Deus!

His Cyrillus Hierosolymitanus subscribens: *a* Non ignoremus, inquit, Castitatis gloriam; Angelica est corona. parcamus corporibus quæ lucere debent sicut sol. parua est ad horam voluptas, sed ex peccato æterna verecundia & pœna.

a *Catech.* 12.

Castitatem, mi Ædesime, docebunt nos tot millia virginum sub gladio, in patibulo, stipite, leone, axe, incendio & rogis: vt virginitatem seruarent, vitam perdiderunt. ita quò sublimior virginum cura, maior gloria. Teclæ castimoniam adorat leo, Alciones impudicitiam vindicat ciconia. Puellæ Romanæ non paucæ, Vestæ de virginitate censebantur: sed & quæ Delphis insaniebant, nubere nesciebant: sed & quæ Dianæ Scythicæ, quę Iunoni Achaicę, quę

Cereri Eleusię pro sacerdotibus seruiebant, matrimonium à se abdicârunt. Erubesce Caro, quę Christum in lauacro induisti: illis diabolus continentiam præcipit & auditur: tibi Apostolus Castitatem prædicat, optátque Christianos omnes virgines esse, *a* & negligitur. Ah, vel duas solùm has voculas pensita improbè acturus, *quid ago*? Ita castissimus Iosephus: quomodo possum, aiebat, hoc malum facere & peccare in dominum meum? *b* Ita confortabitur cor tuum, eò quòd Castitatem amaueris, & eris benedictus in æternum. *c* Quoniam bonum est homini sic esse, *nam*, mulier innupta & virgo cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu. *d* O mi homo, quisquis NICETAM miraris, vel in hoc vno imitare, &, Teipsum castum custodi. *e*

Fructus spiritus est Charitas, Continentia, Castitas. *f* Fructus carnis libido, *Incontinentia*; turpitudo. Ædesime, audisti hactenus *triumphatam* in horto *Incontinentiam*, audi obsecro eandem in horto *triumphantem*;

a 1. *Cor.* 7. *v.* 7. *volo omnes homines esse, sicut meipsum.*
b *Gen. c.* 39 *v.* 9.
c *Iudith c.* 11. *v.* 1.
d 1. *Cor. c.* 7. *v.* 26.
e 1. *Tim. c.* 5. *v.* 22.
f *ad Gal. c.* 5. *v.* 22.

ſed vnà tecum audiant, velim, omnes in orbe iuuenes, audiant viri, Orbis audiat. & *Incontinentiam* omnem, vt turpiſſimam vitæ labem, & animi peſtem certiſsimam, modis omnibus deteſtari diſcat. Audi tragœdiam inauditam:

In celeberrima ciuitate Lubecenſi matrona erat venerabilis, & Conſulis vxor, quæ vno partu tres filios edidit, quorum vnus elephantiaſi, alter in equis, tertius, de quo nobis ſermo, ſua manu perijt. Sed quo is modo, quóue ordine tam tetram mortem obierit, ſincerè conſcripſit ille, qui & ipſum, & germanos ipſius, & omnem illam familiam optimè nouit.

Erat tertius hic iuuenis elegans forma, ingenio acer, auro diues, veſte nitidus, nec incultus moribus, ſed, quo fœdauit omnia, libidinoſus: Vnde poſt variam Incontinentiam, impegit in vnam earum, quæ forma vincere credebatur omnem Lubecenſium feminarum pulchritudinem. Hæc miſerum inuerecundi amoris vinculo nexum, in ſua caſtra ſic ca-

ptiuum duxit, vt eum nec nūmorum diſpendium, nec fractæ libidine vires, nec Dei timor, nec terror gehennæ, nec publica honeſtas, nec amicorum priuata correptio à turpi conſuetudine potuerint abducere. Qua ex re factum, vt crumena iam depleta, etiam neceſſarijs inciperet egere. Quod vbi mater aduertit (pater iam naturæ conceſſerat) filium indignam natalibus pauperiem incurriſſe, materno affectu mota, bis térue, iterum atque iterum æs grande filio donauit, ſimúlque monuit illacrymans, memor eſſet Dei, generis item & honoris; memor ſalutis æternæ, probroſam conſuetudinem renunciaret, atque de cetero laſciuiæ ſuæ impetus cohiberet virili animo. Sed heu! fulſere cæco lumina; ſurdo cecinit philomela. Voluit infelix, & non voluit; languidè conatus eſt, & ideò è libidinum cœno eluctatus non eſt.

Tandem cùm videret mater, quicquid largiretur, in filij perniciem abire, animum obdurauit, & clauſit manus. Iuuenis, animum &

vultum matris mutatum obſeruans, egeſtate & libidine conſultricibus peſsimis vſus, ſtricto enſe in matrem irruit non ſemel, & (horreo dicere) calcibus etiam protriuit, ſeuerè minatus, iam confodiendam, ni ocyus prompta pecunia duræ neceſsitati ſuccurreret. Miſerrima mater ſub filij velut ſub hoſtis gladio contremuit, & territa tam præſenti periculo, quicquid exigebatur, quamuis inuita, donauit. Neque auſa eſt ſui parricidæ crudelitatem ad cognatos aut magiſtratum deferre, verita ne fortè primores ciuitatis, quorum rigida æquitas iam innotuiſſet Orbi, filium tantæ improbitatis reum ſeuera ſententia fulminarent. Tacuit ergo, & quanto potuit ſilentio rem preſsit. ſed breuî neſcio cuius linguæ vitio, tanti facinoris fama per omnium aures ſpargebatur. Quocirca conuenerunt cognati, & conſilijs agitatis, iuueni ſub pœna capitis interdixerunt ne ſimili auſu gladium vnquam amplius in matrem ſtringeret, aliâue iniuria eam afficeret. At ipſe, effrons alio-

qui, ad Manlianum hoc edictũ erubeſcens, ſtatim maternis ædibus excedere, & vnà matris oculos exire iuſtitit, Et ne ſolus erubeſceret, in totius familiæ notã & dedecus, ipſe cum infami mulierculâ in proſtibulo habitare cœpit. Hîc poſt ſericas veſtes conſumptas, poſt diſſimulatam diu famem, poſt marſupia omnia exhauſta. æger animi, & dolore vix conſolabili tabeſcens, ſine re, & propè iam exſpes, partim febri æſtuare, partim omnia deſperare, & inferendæ ſibi necis conſilium coquere. Cũque malũ in dies creſceret, nec mali remedium vllum occurreret, iam impar ægrimoniæ, morte decreuit tam acerbam vitam abrumpere. Verùm ne quis tam funeſtæ tragœdiæ epilogum impediret, mulierculam quam ad id temporis deperibat, cum fictis negotiis aliò amandauit. Illâ domũ egreſſâ, ille iam ſolus & abſque arbitris, è culinâ cultrum rapit, & ſecedit in hortum, vbi ſcilicet *Incontinentia* ſuum ſibi triumphum ſtatuerat. hîc vagum lumen in omne latus circumferens, in ſolitudine ſe-

deprehendit. Itaque diffibulato raptim thorace, pallidum morbo pectus nudauit, & cultri manubrium infixit parieti ligneo, tantóque sese impetu in aduersum mucronem impulit, vt osseâ crate pectoris transfossâ, dorsi quoque spinam violaret. Hoc vulnere saucius in terram corruit, visóque sanguinis effluuio, sæuioribus furiis agitabatur, quòd inuisum spiritum tam acerbis impulsibus exturbare non posset. Heu triste spectaculum! Et en quo furore suimet carnifex hærentem etiamnum pectori cultrum in orbem rotet (vt è signis in cadauere patuit) viscera laceret, & scelestum animum non tam emittat quàm eijciat.

Rediit interim domum infelix femina, & in horto demum reperiens amasium in suómet sanguine volutari: expalluit & linquente animo humi collapsa est. Tandem, resumptis viribus cùm ad se rediisset, omnẽ viciniam fœdo eiulatu conciuit. Vicinis in hortum cateruatim irruentibus, ipsa lacrimis infusa, quo habitu cadauer reperisset, narrauit.

Mox fama per vrbem, & ad matrem euolat. Ad hunc nuncium mater, velut leæna raptis catulis irrugiens, pallore ſuffundi, & pænè alterum funus fieri, mox ad hortum non ire, ſed currere, hîc inter ſpirantes flores tam fœdè extinctum filium offendit, & mox primo adſpectu, animâ deficiente, velut cum filio moritura in herbam procubuit. In fletum adduxit ſpectatores iam pænè geminum aut triplex funus. Mater è defectione recreata, vberrimis perfuſa lacrimis, & madentes oculos in filij pellicem obuertens: O mulier, inquit, quid feciſti? meum mihi ſanguinem tu ſeduxiſti; horum omnium cauſſa tu es, infeliciſſima.

Alterâ luce cognati vix plurimâ pecuniâ impetrarunt, liceret ſibi miſerabile funus terræ mandare, quod leges flammis dari voluiſſent. ita hic iuuenis ſui ipſius carnifex in profano ſepulchreto humatus eſt. Nocte vnicâ poſt ſepulturæ honorem exactâ, tumuli terra ita ſubſedit repentinâ labe, vt non nemo coniiceret, cacodæmones, qui animam rapue-

rant, etiam corpus abstulisse. Ipse ego (inquit scriptor rei gestæ) vidi congestam glebam in eminentiorem tumulum: at verò posterâ die, tantũ terræ dehiscebat, vt difficile fuerit credere, hominem illic sepultum esse.

Et hunc tam exitialem exitum habuit iuuenis illius libido & Incontinentia, in luculentum exemplum omni posteræ memoriæ, vt norint omnes, qua malorum voragine ij sese præcipites mergant, qui habenas libidini laxant.

Hoc illud nobile trophæum est Incontinentiæ in horto triumphantis, quæ pariter in horto à NICETA nostro gloriosissimè & victa & triũphata est. Discant iuuenes, discant viri, discat Orbis aliena clade sapere, lasciuiæ cupiditates frænare, consortium omne, quod libidini faueat, declinare.

Sed ad te redeo, tecúmque finio, ô Christiane Samson, castissime NICETA, qui victæ in horto Incontinentiæ trophæum & triumphum nobilissimum deportasti.

O Niceta reuiuiſce in nobis; pugna, & triumpha in nobis, ô Victor illuſtriſſime. Tuum nos exemplum, tua nos pugna & victoria, in certamen animet, accendat, inflammet. Audeamus cum Niceta, pugnemus, vincamus. Is certam hîc habet victoriam, qui ſeriam non detrectat pugnam. pugnandum eſt: nulla hic ſine pugna obtinetur victoria, hîc nullum ſine lucta venit præmium: pugnandum eſt. Inæſtimabilis pretij theſaurus eſt Caſtitas, æternis muneranda pręmiis. Nec poteſt gratis conſtare Caſtitas. Hanc ſi magno ęſtimas, omnia paruo ęſtimanda ſunt. *Omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animæ.* a

a Eccl. c. 29. v. 20.

FINIS.